

II - 2272

BAS Jun 3 1957

4587

ARHIVELE STATULUI IAȘI
BIBLIOTECA
Nr. II 2272

ARHIVELE STATULUI IAȘI
BIBLIOTECA
Nr. II 2272

Inscr 3857

BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ

4587

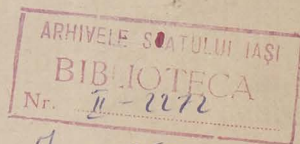
GH. UNGUREANU

SUBDIRECTOR LA ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI

DIN VIEȚA LUI ION CREANGĂ

DOCUMENTE INEDITE

Cu 32 de planșe afară din text

Invs 3857

FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ
ȘI ARTĂ "REGELE CAROL II"

<https://biblioteca-digitala.ro/> <http://arhivele-nationale.ro>

9- vi- 967

Am primit din partea
seului Pr. Beșelici
București Statului
cu speranța că sunte
tu mare în viața

Te înguruz

DIN VIAȚA LUI ION CREANGĂ

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE,
PE HĂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ȘI
ȘASE DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN
COMERȚ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26.

GH. UNGUREANU
SUBDIRECTOR LA ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI

DIN VIEȚA LUI ION CREANGĂ

DOCUMENTE INEDITE

Cu 32 de planșe afară din text

1. 3857

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II”
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1940

I

DATE INEDITE DESPRE FAMILIA CREANGĂ ȘI CIUBOTARIU

Cercetând catagrafiile ¹⁾, locuitorilor Moldovii din anii 1820 și 1831, cari se păstrează la Arhivele Statului din Iași, cât și arhiva Mitropoliei din Iași, am găsit multe date necunoscute încă și pe baza cărora se pot preciza unele știri nelămurite asupra familiei Creangă și Ciubotariu.

Astfel în anul 1820 catagrafia arată următorii membri din familia Creangă: *Ion Criangă, David sân* ²⁾ *Ion Criangă, Gheorghe Criangă, Dumitru Criangă, Ștefan Criangă*. Acești din urmă doi sunt trecuți holtei.

Catagrafia cuprinde următoarele amănunte asupra locuitorilor satului Pipirig, sat așezat pe moșia Mănăstirei Neamț numită *Munții*: «*Șad pe moșia sfintei Mănăstiri Neamț loc de munte hrănindu-se pe alte moșii străine. Chivernisala și alișverișul loc cu vite, lucrul mâinilor. Starea lor de mijloc*» ³⁾. Majoritatea locuitorilor o formau Ungurenii, adică acei veniți din Ardeal.

În anul 1829 se face o nouă catagrafie ⁴⁾, însă ordonată de Mitropolie și care avea în vedere transcrierea exactă de către preoți a tuturor slujitorilor bisericești și a tuturor poporănilor. Această catagrafie este foarte importantă întru cât cuprinde toți capii de familie cu femeile și copiii lor.

¹⁾ Catagrafie = statistică.

²⁾ Sân = fiul.

³⁾ *Arhivele Statului Iași*, Tr. 166, Visteria cond. Nr. 8.

⁴⁾ *Arhiva Mitropoliei Iași*, condica vidomostiilor pentru toate stările protopopiatul protopresviterului Gheorghe din ținutul Neamțului.

În Pipirig n'am găsit trecut decât pe *David Creangă* în vârstă de 33 ani, soția sa *Anastasia* de 30 ani, și copiii: *Smaranda* de 11 ani, *Ioan* de 10 ani, *Ioana* de 8 ani și *Maria* de 5 ani. Pe Gheorghe preotul dela *Tg.-Neamț* și pe *Dumitru* nu-i găsim, dovadă că nu erau născuți.

În această catagrafie se găsește trecut și vornicul satului anume *Onea*, așa că *David Creangă* nu era vornic pe timpul acela ¹⁾.

La 1831 *Visteria* Moldovei procedează la facerea unei noi catagrafii. În aceasta găsim trecuți următorii *Creangă*: *Ioan Creangă*, *Vasăle sân Ioan Creangă*, *David sân Ioan Creangă*, *Ioan sân Ioan Creangă*, *Coman Creangă*, *Cheorghe Creangă*; primul *Ioan Creangă*, tatăl lui *David* — este trecut la nevolnici și scutit de bir. Nu trebuie considerat că era trecut la nevolnici din cauză că decăzuse din punctul de vedere al stării materiale, ci din cauză că « era trecut cu vârsta ». Birul era plătit de sat și vornicul răspunde de suma la care era impus satul. Dacă satul își lua răspunderea plății birului, el putea scădea pe cineva. De aceea la mulți scrie: « ertat de sat ». Alții erau scutiți de bir chiar nefiind trecuți cu vârsta ci pentru că erau: « cu un chicior stricat », « bătrân pătimaș », « obidnic » sau « stricat de cel perit » ²⁾.

Totuși în anul 1832 la o nouă revizuire acel strămoș *Ioan Creangă* este găsit încă în putere și trecut în rând cu satul la bir ³⁾.

Din această catagrafie scoatem însă o știre foarte importantă și anume: *Vasile* și *David* feciorii lui *Ioan Creangă* sunt trecuți la rubrica « *feciori de privilegiat* ». De aici deducem că *Ioan Creangă* strămoșul era un privilegiat. Categoriile de privilegiați erau multe; în cazul nostru putem afirma că era privilegiat întru cât venise cu o stare mai bună de peste hotar, că ocupase o funcție la paza graniței, sau că în familie erau membrii cari ocupau funcții bisericesti.

În anul 1837 se naște în *Pipirig* *Ioana* fiica lui *Coman Creangă* ⁴⁾.

¹⁾ Din toate documentele cercetate am constatat că *David Creangă* n'a fost vornic la *Pipirig* ci numai pačnic.

²⁾ Arhivele Statului Iași, Tr. 644 dos. 33 tom 1.

³⁾ Arhivele Statului Iași, Tr. 644 dos. 39. « Tăblița pentru cei câți dintre nevolnici găsindu-se mai cu stare s'au unit cu satele în bir ».

⁴⁾ *Ibid.*, Tr. 859 op. I, 977 dos. 489 « Alfabetar de mitrici de cei născuți, căsătoriți și morți pe anul 1837 în toată Moldova.

În anul 1838 se căsătorește la Pipirig *Ioana* fiica lui David Creangă cu Ioan fiul lui Zachei Bucur; i-a cununat «cuconul Dumitrachi» din târgul Pietrii ¹⁾.

La anul 1839 se naște primul lor fiu pe care-l numesc Gheorghe; nașul lui este preotul Vasile din Pipirig ²⁾.

Cele mai multe date le-am găsit despre *Gheorghe*, fiul lui David Creangă, care ajunge preot la Tg-Neamț. Acest Gheorghe învață la școala profesorului Nicolai Nanu dela Broșteni până la 1848 când se însoară cu Ecaterina fiica săchilarului *Vasile Răzmiriță* din satul Pipirig ³⁾.

La anul 1849 vrea să se hirotonească diacon și apoi să fie numit la biserica din satul Plotun, alături de Pipirigul. Pentru aceasta sătenii îi dau o mărturie în care arată că îl cer diacon și că îndeplinește toate condițiunile pentru a putea fi hirotonit. Aceste condițiuni erau: să fie însurat; vieața să și-o fi petrecut cinstită; să nu fi fost niciodată pârît sau prins cu vreo faptă de furțișag; să nu fie bătăuș; să fi învățat carte la vreuna din școlile cari puteau elibera atestate; să nu fi fost martor în procese și să nu fie bețiv: «la alcătuirea trupului și simțiri este întreg și sănătos»; să fie de credință pravoslavnică; să nu fi fost niciodată în birul visteriei. Totuși nu a fost hirotonit atunci pentru că noile organizări bisericești, în ceea ce privește hirotonirea preoților, prevedeau pentru candidați (acei căsătoriți) înscrierea la o școală catihetică și darea de examen la

¹⁾ Vezi anexa I.

²⁾ Vezi anexa II.

³⁾ Vezi anexa III; a fost căsătorit numai odată, nu de două ori. În arhiva primăriei din Piatra Neamț (starea civilă) am mai găsit următoarele date despre familia Creangă.

La anul 1832 se căsătorește *Ioan* fiul lui Gheorghe Creangă de 34 ani cu Raveica fiica mamei Parfenia; naș i-a fost preotul Ioan.

La 1835 se naște *Triandafila* fiica lui Ion Radu și a soției sale Maria de 42 ani fiica lui Mihai Creangă; naș i-a fost Ion Creangă.

În același an 1835 se naște *Ioan* fiul lui Vasile Creangă de 35 ani, care la rândul lui era fiul lui Ion Creangă și a soției sale Smaranda, fiica lui Vasile Surlă; naș i-a fost David Creangă.

La 1841 se căsătorește *Ioan* fiul lui David Creangă de 28 ani cu Catrina fiica lui Gavril Vrânceanu; naș fiindu-le «cuconu Iancu» din Bacău.

În același an se naște *Catrina* fiica lui Ioan fiul lui Zachei Bucur și al soției sale Ioana fiica lui David Creangă.

Seminăria centrală; și candidatul Gheorghe Creangă trebui să se conformeze noilor organizări.

Astfel David Creangă își înscrie fiul la școala catihetică din Piatra Neamț la 12 Decemvrie 1849.

Din cataloagele acestei școli am constatat că deși s'a înscris în Decemvrie 1849 totuși nu a urmat regulat cursurile; abia în luna Martie și Aprilie urmează regulat și este trecut la toate materiile cu nota foarte bine. Din regulamentul școlilor catihetice am văzut că timpul de urmare la aceste școli era nelimitat și că depindea de gradul de știință cu care se prezentau tinerii la înscriere; în Aprilie 1850 Gheorghe Creangă este trecut cu foarte bine și în Iunie i se dă atestat cu care de îndată pleacă la Iași ca să dea examen la « Seminarie » după care să obțină « formalnic atestat » pentru a putea fi preoțit. La 2 Iulie Gheorghe Creangă dă examen împreună cu alți candidați. În « catalogul casificatoriu » am găsit următoarea situație: « Gheorghe Creangă, catihisul (binișor); istoria sfântă (mijloc); aritmetica (binișor); cetirea (binișor); rânduiala bisericii (mijloc); în ceea ce privește scrierea, fiecare candidat a fost supus unei probe care consta din scrierea din memorie a unui citat din cele învățate. Candidatul Gheorghe Creangă a scris: « Mare ești Dómne și minunate sânt lucrurile tale ». În aceiași zi Seminarul trimite « Epitropiei Seminarului » rezultatul examenului, pentru ca să poată acei reușiți să obțină atestatul cuvenit:

JURNAL

« La două a curgătoarei luni Iulie anul 1850 adunându-se mădulările comitetului îngrijitoriu învățăturilor preoțești au ecsaminat pe candidații jos însăamnați și anume:

Candidatul *Gheorghe Creangă* fiul lui David Creangă din satul Pipirigul ținutul Neamț care examinat fiind au răspuns de mijloc.

Cărora făcându-li-să atestaturile cuvenite s'au închiet acest jurnal cu socotință ca să se supuie cinstitei Epitropii cu raport spre întărire ». După ce a obținut atestatul s'a întors acasă. În vara aceluiași an 1850 Mardarie Apamias « locoțiitoriu de Mitropolit se găsea la Mănăstirea Agapia. David Creangă se duce la Tg.-Neamț și roagă pe boerul P. Cazimir ca să intervină pe lângă

Apamias pentru hirotonirea fiului său. Totodată se roagă și de sta-rețul Mănăstirei Neamț ca să fie primit fiul său ca diacon la para-clisul spitalului din Tg.-Neamț, nou înființat. La 26 Iulie 1850. P. Cazimir scrie lui Apamias la Mănăstirea Agapia ¹⁾.

Cu scrisoarea se duce desigur candidatul Gheorghe Creangă. Apamias îl recomandă la 28 Iulie, același an, duhovnicului soborului Mănăstirei Agapia anume Visarion « spre a-i face duhovnicească cercetare ». La această cercetare candidatul Gheorghe prezintă un atestat eliberat de către « Seminaria Centrală » din Iași din care se constată, că după noua organizare bisericească candi-datul trebuiă examinat la « Seminaria Centrală » din Iași și dacă-l găsea bine pregătit i se dădea « atestat » ca să fie hirotonit. Astfel la 8 Iulie 1850 candidatul Gheorghe fiul lui David Creangă este examinat la Iași unde « au făspuns de mijloc » ²⁾.

Duhovnicul Visarion îl găsește fără nicio greșală ³⁾ așa că la 30 Iulie 1850 însuși Mardarie Apamias îl hirotonește diacon în bise-rica Mănăstirei Varatec dându-i și adevăriniță ⁴⁾.

La anul 1852 era nevoie de un preot la biserica aceeași dela paraclisul spitalului din Tg.-Neamț. Cu învoirea Mănăstirei Neamț a fost hirotonit preot acest diacon anume Gheorghe Creangă. Pen-tru a putea fi hirotonit preot a luat acum o « mărturie » dela locui-torii din satul Pipirig. Ea poartă data de 20 Octomvrie 1852. Este iscălită și de socrul său Vasile Răzmiriță săchilar, de tatăl său David Creangă, de Ion Creangă și de vornicul satului Miron Anastasiei ⁵⁾.

Vedem cât de ușor a fost hirotonit preot ficiorul la David Creangă. Așa oredea și Smaranda, sora lui, că-și va face pe ficiorul său Ioan preot. După acest exemplu credea că îndată ce va învăța ceva carte la profesorul Nanu îl va trimite la Iași unde va fi examinat

¹⁾ Vezi anexa IV.

²⁾ Vezi anexa V.

³⁾ Vezi anexa VI.

⁴⁾ Vezi anexa VII.

⁵⁾ Vezi anexa VIII; la anul 1860 Aprilie 21 preotul Gheorghe Creangă are un copil pe care-l numește Ioan; care în anul 1882 se găsește în Iași unde ia parte la recrutare. În tabelile de recensământ ale acestui an este trecut și tânărul Ioan Creangă, fiul preotului Gheorghe dela Neamț și al Ecaterinei; era elev și locuia în despărțirea III; desigur la moșul său Ioan Creangă. (Arhivele Statului Iași, tabela de recensământ pe 1882).

și apoi va fi făcut preot. Dar Ion, fiul lui Ștefan a Petrii din satul Humulești, începe învățătura tocmai când încep să se aplice noile orândueli în ceea ce privește biserica; am văzut că în 1846 se înființează școlile catihetice unde nu puteau fi primiți decât fiii familiilor privilegiate în ceea ce privește plata birului; apoi acei tineri — necăsătoriți — și cari se numeau clirici, trebuiau să urmeze cursurile Seminarului din Iași ca să poată fi hirotoniți. Oare schimbarea numelui în Creangă a fiului lui Ștefan a Petrii Ciubotariu nu este în legătură cu ușurința înscrierii la școala catihetică și înlăturarea piedicilor pe cari le-ar fi avut întrucât era fecior de birnic? În primul catalog dela școala catihetică din Folticeni din Noemvrie 1854 este trecut supt numele de Creangă Ioan. De sigur socoteala schimbării numelui nu i se poate atribui tânărului cleric ci acelora cari l-au înscris. Afirmația că schimbarea numelui în Creangă s'ar datora afecțiunii pe care o avea tânărul Nică a lui Ștefan a Petrii pentru mama sa și nu pentru tatăl său, trebuie înlăturată. Familia Creangă era privilegiată; un preot Gheorghe Creangă — frate cu mama tânărului cleric—era la Tg.-Neamț; familia Ciubotariu făcea parte dintre bejănarii hrisovuliți mai apoi trecuți în bir cu satul.

* * *

Familia Ciubotariu este mult mai ramificată; în catagrafia dela 1820 găsim trecut printre oamenii de lucru (scutelnici) a monahiei Agafia Balș¹⁾ pe bunicul lui Creangă, Petre Ciubotariu. În Mănăstirile Varatec și Agapia erau călugărițe multe fiice de boieri mari și multe cucoane văduve. Ele aveau dreptul să aibă câțiva oameni străini aduși de peste hotar sau din alte sate, care să le muncească țarinile și grădinile. Acești oameni erau scutiți de bir. Astfel monahia Agafia Balș avea mai mulți oameni printre care și pe Petrea Ciubotariu. Ca să fie sigură de ei ea cere domnului ca prin hrisov să-i întărească acești oameni bejănari și astfel în catagrafia din 1831 îl găsim trecut pe Petrea Ciubotariu ca

¹⁾ D-l Lucian Predescu în lucrarea sa *Ioan Creangă* vol. I, citind această catagrafie greșește spunând: « moșia agăi Balș » în loc de « monahia Agafia Balș », (p. 16). D. P. nu a cercetat amănunțit catagrafia să constate că Petre Ciubotariu (nu Ciobotaru) nu era din « moș strămoși » pe « moșia agăi Balș » ci făcea parte dintre *bejănarii hrisovuliți a monahiei Agafia Balș*.

bejenar hrisevulit fără bir și între oamenii monahiei Balș ¹⁾. Numai este nicio îndoială că și Petre Ciubotariu venise din Ardeal. În lucrările de până acuma s'a dat ca tată al acestui Petre Ciubotariu pe un Ioniță Ciubotariu care moare în anul 1831. Acesta nu poate fi tatăl bunicului lui Ion Creangă întrucât avea la 1829 vrâsta de 56 ani, iar Petrea Ciubotariu vrâsta de 54 ani; moare la 1831 de holeră și lasă mai mulți copii nevrâsnici și pe femeia sa *Teodosia* ²⁾, care era destul de în putere ca să se angajeze la Iași spălătorită. Poate să fi fost frate cu Petrea Ciubotariu.

În anul 1829 găsim următorii Ciubotari capi de familie ³⁾:

1. *Petre Ciubotar* de 54 ani femeia lui *Acsinia* de 50 ani; copiii lor: *Vasile* de 20 ani, *Ștefan* de 15 ani, *Chiriac* de 13 ani, *Ecaterina* de 20 ani, *Ancuța* de 14 ani, *Andrei*. Deci tatăl lui Creangă la anul 1829 avea 15 ani și avea cinci frați. Cunoaștem acum că pe bunica lui Creangă o chema *Acsinia*.

2. *Vasile Ciubotar* de 58 ani femeia lui *Paraschiva*; de 54 ani; fiii lor: *Chiriac* de 25 ani, *Gheorghe* de 23 ani, *Ecaterina* de 20 ani, *Zamfira* de 16 ani. Acest Vasile moare la 1841 în vârstă de 80 ani (?).

3. *Ioniță Ciubotar* de 56 ani (mort la 1831 de holeră); *Todosia* femeia lui de 50 ani; copii Petre și *Dochița*, poate să fi avut unul vrâsnic și care nu mai trăia acasă pe care să-l fi chemat Luca și care să fi fost în 1832 cu oile la Tăutești.

4. *Miron Ciubotar* de 40 ani; copii *Vasile*, *Gheorghe*, *Ecaterina*.

5. *Luca Ciubotar* de 56 ani femeia sa *Safta* de 50 ani; copii: *Ioan* de 20 ani, *Vasile* de 17 ani, *Cozma* de 13 ani, *Petre* de 22 ani căsătorit cu una *Ileana* de 16 ani.

6. *Ioan sân Gavril Ciubotar* de 38 ani, femeia sa *Iftimia* de 37 ani; copii: *Ioana*, *Acsinia*, *Eufrosina*, *Smaranda*.

7. *Ipate Ciubotar* de 45 ani, femeia lui *Eufrosina* de 40 ani; copii: *Ioan*, *Ecaterina*, *Vasile*, *Zamfira* și *Smaranda*.

8. *Ștefan sin Maștei Ciubotar* de 30 ani, femeia lui *Anastasia* de 25 ani; copii: *Maria*, *Catrina*.

¹⁾ D-l Predescu în lucrarea sa *Ioan Creangă*, Buc. 1932 p. 16, afirmă — citind rău documentul — că era mijlocăș pe moșia agăi Balș,

²⁾ Arhivele Statului Iași, Tr. 644, dos. 41 fila 13. Vezi anexa.

³⁾ *Arhiva Mitropoliei Iași*, «Condica vidomostiilor pentru toate stările protopopiatul protopresviterului Gheorghie din ținutul Neamț.

Tot în această catagrafie la 1829 l-am găsit trecut și pe *Fote cojocar* (pomenit în amintirile lui Creangă) în vârstă de 50 ani și femeia lui Maria.

Dar nu toți Ciubotarii erau rude între ei, pentrucă vom vedea căsătorii între dâșii fără să-i lege vreun grad de rudenie; nu cumva le spunea Ciubotariu la acei veniți din Adreal și care după obiceiul de acolo purtau ciubote?

Fac o mică paranteză pentru a arăta că acel Luca sin Ioniță Ciubotariu, care face o jalbă către Visterie în anul 1832, nu scrie el jalba ci un jălbar, așa că exagerate au fost afirmațiile unor scriitori că a fost un cărturar în vremea lui.

Fiul mai mare a lui Petre Ciubotariu — anume Vasăle — se căsătorește cu *Maria* fiica lui Iftimi Cucu și la anul 1833 au un copil pe care-l numesc *Ioan* ¹⁾. Acesta este Ioan vărul lui Creangă poreclit Mogorogea.

În arhiva primăriei din Piatra Neamț am găsit în condica de căsătorii pe anul 1835 următorul act de căsătorie: « La patrusprezece Ghenar anul 1835 s'au căsătorit Ștefan sin Petru Ciubotariu de douăzeci și nouă ani din Humulești au luat pe Smaranda sâna Ioniță Cujbă, naș lor Ioan Cojocariu » ²⁾. Din acest act rezultă că fiul al doilea a lui Petrea Ciubotariu anume *Ștefan* s'ar fi căsătorit prima dată la anul 1835 cu fiica lui Ioniță Cujbă, din Pipirig și apoi mai târziu s'ar fi căsătorit cu Smaranda fiica lui David Creangă. Faptul că Smaranda se mărită înaintată în vârstă nu cumva a mai fost și ea măritată? Și însuși faptul că o ia în căsătorie fiul unui birnic din Humulești, nu cumva David Creangă voia să o remărite sau mărite oricum? În orice caz sunt întrebări cari rămân fără răspuns până ce se vor găsi documente să rezolve întreaga încurcătură.

În anul 1839 Iulie 27 se căsătorește al treilea fecior a lui Petrea Ciubotariu anume *Chiriac* și ia pe *Catrina* fiica lui Ioan din satul Băltățești ³⁾. Au un fiu Ioan care moare la 1840 în vârstă de șase luni.

¹⁾ Vezi anexa X. Mitrică pe anul 1833.

²⁾ Arhiva primăriei Piatra Neamț (starea civilă) Condică partea 2 pentru cei căsătoriți în ținutul Neamț.

³⁾ *Ibid.*, condica de căsătorii pe 1839.

În același an în luna Iulie se căsătorește Vasile fiul lui Luca Ciubotariu cu Safta Ungureanu.

Nastasia fiica lui Petrea Ciubotariu se căsătorește cu *Ion Cojocariu* din Humulești, acel care va boteza pe Ioan fiul lui Ștefan și al Smarandei. La anul 1842 au un fiu pe care l-au numit Zaheu ¹⁾).

Andrei fratele cel mai mic al tatălui lui Ion Creangă s'a căsătorit la anul 1842 cu *Maria fiica diaconului Grigore* din satul Grumăzăști; la anul 1843 au un fiu *Ștefan* pe care-l botează Ștefan fiul lui Maștei Ciubotar ²⁾).

La anul 1843 se naște alt copil al lui Vasile fiul lui Petrea Ciubotariu « fratele tatei cel mai mare » cum spune Creangă în « Amintiri ». Acest copil anume *Zaharia* este botezat de *Zaharia Cojocariu* din Humulești ³⁾).

În anul 1839 la 10 Iunie Ștefan a Petrii Ciubotariu și soția sa Smaranda fiica lui David Creangă din Pipirig, au un copil pe care îl botează preotul Ioan din Humulești dându-i numele de Ioan. Nașul lui a fost acel Ioan Cojocariu care se căsătorise cu *Nastasia* fiica lui Petrea Cojocariu și soră cu tatăl copilului Ioan ⁴⁾).

În mitricile care se păstrează la primăria orașului Piatra Neamț ⁵⁾ am găsit un act de naștere din anul 1842 al unui copil tot cu numele de Ioan și al aceluiași Ștefan a Petrei din Humulești și soția sa Smaranda fiica lui David Creangă. Într'un alfabetar al acestor mitrici trimis de către isprăvnicia de Neamț la Departamentul treburilor din lăuntru din Iași și care alfabetar se găsește azi la Arhivele Statului din Iași, se găsește menționat acel Ioan născut la anul 1842 ⁶⁾. După multe cercetări pe cari le-am făcut și mai

¹⁾ Vezi anexa XI.

²⁾ Vezi anexa XII; acest Maștei Ciubotar moare la 1846 de nădușală. Nu este Mafta pe care nu-l poate identifica d-l Predescu (Arhivele Olteniei, an X, 1931, Nr. 56—58, p. 455.

³⁾ Vezi anexa XIII.

⁴⁾ Acesta este scriitorul Ion Creangă; vezi date complete asupra datei de naștere în capitolul următor.

⁵⁾ Aceste mitrici au ajuns aici dela vechea protopopie a Neamțului la care se adunau mitricile din tot ținutul. Inființându-se starea civilă la primărie după legea din 1864, s'au depus la primărie și mitricile — câte s'au găsit la protopopii.

⁶⁾ *Arhivele Statului Iași*, Alfabetica mitricilor din ținutul Neamț pe anul 1842, Nr. 16.726. În această « alfabetică » a găsit d. Predescu pe acest Ioan și a afirmat că este al doilea fiu al lui Ștefan a Petrii tot cu numele de

ales după ce am găsit actul de naștere al povestitorului din anul 1839, am ajuns la convingerea că acest act din 1842 nu poate fi decât actul de naștere al lui Zahei, însă greșit.

Se știe că Zahei s'a născut la anul 1843; această dată ni-o dă o atestație făcută cu martori la 1865 de fratele său Ioan, când își făcea și pentru el și pentru o soră acte de naștere cu martori. În arhiva Mitropoliei Iași am găsit condica de mitrici din ținutul Neamț pe anul 1843 și n'am găsit actul de naștere al lui Zaheu.

În anul 1874 Zaheu se căsătorește la Iași. Cu această ocazie s'a format la primăria Iași un dosar ¹⁾ în care s'a depus cererea mirelui, publicațiile, actul de naștere al mirelui și actele de moarte ale părinților. Actul de naștere și-l face Zahei cu cinci martori toți de meserie; ei declară « *că știu ca d-l Zaheu Creangă este născut în Iași la anul 1842 luna Ianuarie în 2 zile* » ²⁾.

Martorii cunosc data din gura lui Zaheu care-și zicea tot Creangă. Dar martorii declară că s'a născut la Iași și că-l cheamă Zaheu Creangă și este fiul lui Ștefan Creangă. Intru, cât putea să i se ceară acte de schimbarea numelui când ar fi spus că este Zaheu Creangă însă fiul lui Ștefan a Petrii Ciubotariu, Zaheu rezolvă ușor problema spunând că este fiul lui Ștefan Creangă. Chiar în cererea pe care o face, iscălită de el, stă scris că este fiul lui Ștefan Creangă și Smaranda Creangă ambii morți la Iași ³⁾. Din actul de mai sus nu putem reține ca mai aproape de adevăr decât data nașterii adică anul 1842. Poate că Zaheu și-a adus aminte că a fost născut în timpul ernii și pune luna Ianuarie în timp ce actul pe care l-am găsit la Piatra Neamț și pe care-l bănuesc ca actul de naștere al lui Zaheu este din 4 Februarie 1842.

Încă o dovadă că ar fi actul de naștere al lui Zaheu — însă a greșit preotul și a scris tot Ioan, este faptul că în același an la 2

Ioan; deci povestitorul ar fi avut un frate Ioan mai mare ca Zaheu, care după o atestație cu martori făcută în 1865 s'ar fi născut în 1843; dar tot d-l Predescu mai afirmă că în 1843 s'ar mai fi născut un copil al lui Ștefan a Petrii anume Petrea care moare în 1845 de doi ani.

¹⁾ *Arhivele Statului Iași*, Tr. 1820, dos. 3219 bis. « Acta căsătoriei d-lui Zaheu Creangă cu d-na Maria Dumitriu născută Gheorghiu.

²⁾ Vezi anexa XIV.

³⁾ Vezi anexa XV; am găsit și actul de căsătorie al lui Zaheu, care poartă Nr. 112 din 1874 Noemvrie 8. (*Arhivele Statului Iași*, Tr. 1819, op. II 2083, condica 740 fila 69), anexa XXII).

Februarie se naște un fiu al lui Ioan Cojocariu, cumnatul lui Ștefan a Petri, care fiu primește numele de Zaheu ; nașul lui Zaheu Creangă a fost tot acel Ioan Cojocariu care să fi dorit a-i pune numele tot de Zaheu ca și fiului său.

La 1865 Zaheu Creangă este « clisier » la Sf. Spiridon în Iași.

În același dosar de căsătorie se găsește și o mărturie doveditoare de moartea părinților mirelui adică ai lui Zaheu Creangă. Această mărturie ¹⁾, făcută cu martori de ocazie, cuprinde datele cele mai neexacte asupra părinților lui Zaheu Creangă: ei declară « *că știu că d. Ștefan Creangă este mort în Iași la anul 1856 luna Iunie în 18 zile și d-na Smaranda Creangă este moartă tot în Iași la anul 1859 luna Martie în 15 zile* ».

Asupra morții lui Ștefan a lui Petrea Ciubotariu se știe că a murit la 28 Iunie 1858 ²⁾ și a fost înmormântat la biserica din satul Prigoreni (Iași). Nu putea muri în 1856 întru cât în anul 1857 l-am găsit trecut în izvoadele celor mărturisii și împărtașiți în comuna Humulești. Smaranda soția lui de asemenea este exclus să fi murit în 1859 întru cât în catagrafia celor spovediți și împărtașiți din satul Humulești anul 1863 este trecută și « *Smaranda văduva soție lui Ștefan a Petrii* » ³⁾.

Tot în aceste catagrafii am găsit că la anul 1862 David Creangă se mărturisea împreună cu soția lui Nastasia.

În ultimul timp cercetând mitricile cari se găsesc la primăria din Piatra Neamț am mai găsit următoarele acte relative la familia Ciubotariu.

La 1832 se căsătorește Constantin sin (fiul) lui Ioniță Stan cu Maria fiica Todosiei vădana, iar naș i-a fost Luca Ciubotariu. Această Todosie vădana nu este decât aceea care făcea jalbă ca să fie scăzută din bir pentru că îi murise soțul ei Ioniță Ciubotariu de holeră în 1831.

La 1836 se căsătorește *Ancuța* fiica lui Petre Ciubotariu (soră cu tatăl lui Creangă) cu Gheorghe fiul lui Luca Humă.

La 1840 luna Aprilie moare Vasile fiul lui Ștefan a Petrei în vârstă de un an. Dacă acest Ștefan a Petrei este tatăl povestitorului

¹⁾ Vezi anexa XVI.

²⁾ G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, București, 1938 p. 25.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. No. 5735/1863.

atunci acel *Vasile* era frate cu povestitorul. Vârsta de un an cred că e greșită, de altfel cum sunt multe greșeli relative la vrâstă.

La 1841 moare *Ecaterina* soția lui Chiriac fiul lui Petre Ciubotariu.

La 1842 moare *Smaranda* fiica lui Vasile Ciubotariu de 6 ani.

La 1840 moare *Ioan* fiul lui Chiriac a lui Petrea Ciubotariu de 6 luni.

Tot în aceste acte am găsit și căsătoria din 1840 a unui *Vasile* fiul lui Toader a *Vasilcăi* de 22 ani cu Ancuța fiica lui Iftimi Cucu; naș ia fost dascălul Isachi din Humulești. Oare acest Vasile a *Vasilcăi* să fie dascălul din Humulești dela școala înființată de preotul Ioan. Dar din « Amintiri » reiese că nu era însurat pe când învăța povestitorul acolo; sau nu-și amintea Creangă de acest amănunt.

Dar fiind însurat putea fi prins cu arcanu la oștire?

II

SATUL HUMULEȘTI

BISERICA; PREOȚI BĂTRÂNI; CUM SE INVĂȚA CARTE;
DASCĂLUL IORDACHE; CTITORUL PETREA CIUBOTARIU;
PREOTUL IOAN HUMULESCU

Catagrafia anului 1820 din Moldova ne dă multe date despre satele și locuitorii lor din toate ținuturile.

La satul Humulești, alcătuitoarii catagrafiei fac următoarea apreciere asupra locuitorilor: « șad pe moșia mănăstirii Neamț, loc de câmp, chiverniseala lor munca cu mâinele; să hrănesc și pe alte moșii streine neavând loc cu îndestulare; starea lor proastă ».

Parte dintre acești locuitori erau bejănari și pentrucă făceau parte dintre oamenii aduși de peste hotar pentru lucru de diferite călugărițe bogate din Mănăstirile Agapia și Văratec, cari prin hrisov domnesc aveau dreptul să scutească un număr anumit de oameni străini, se chemau bejănari hrisovuliți. Astfel din satul Humulești aveau oameni următoarele călugărițe: *Atanasia Donici* printre oamenii căreia era și acel Fote cojocar; *Casăiana Tacu* între oamenii căreia era un Luca Ciubotar; monahia Justina; Agafia Balș între oamenii căreia era și Petre Ciubotariu. Catagrafia ne mai arată că satul avea șase preoți: *Ion Oșlobanu, Ioan Nica, Iordache, Gavril, Chiriac* și iar unul *Gavril*; doi diaconi: Grigore și Ioniță și doi dascăli feciori de preoți: Simion și Neculai.

În arhiva Mitropoliei Iași am găsit că biserica din satul Humulești cu hramul sfântului ierarh Nicolai era « înființată » la 9 Martie 1776; avea temelie de piatră, trupul bisericii construit din lemn, apoi tencuită și văruiată; în anul 1829 biserica era « slabă », întrucât

fusese « durată de lemn »; era îngrădită cu zăplazi înalți; înlăuntru podoabele și veșmăntele de mijloc; cărțile de ajuns; avea două clopote.

Slujitori la biserica din satul Humulești la anul 1829 găsim: pe sachelarul Gavril de 75 ani, care fusese făcut preot la Humulești la anul 1813; la observații scrie: « bețiv »; apoi preotul Iordachi, duhovnic, de 58 ani; a fost făcut preot la Humulești la anul 1798 și duhovnic la 1818; de asemenea bețiv. Avea un copil Ioan de 18 ani care învăța la « glasuri »; preotul Chiriac de 52 ani făcut preot la 1804; era bețiv și « la citire și cântare de mijloc »; avea un copil Ioan de 18 ani care învăța la psaltire; unul Costantin învăța la ceaslov și unul Ștefan de 10 ani învăța la vecernie; apoi preotul Grigorie de 48 ani; tot bețiv; avea șase copii: Grigore de 18 ani învăța la glasuri; Ioan de 15 ani învăța la psaltire; Vasile de 10 ani învăța la ceaslov; Gheorghe de 8 ani învăța la ceaslov; Costantin de 5 ani, care nu învăța încă și Maria. În cercetările făcute am constatat că fiii de preot, diacon sau dascăl începeau să învețe dela vrâsta de 6 ani și prima învățătură era la « vecernie ».

Diaconi găsim acum numai unul pe Andrei de 28 ani, bun și bețiv.

Dascăl era acum Iordachi de 24 ani « fecior de preot de neam moldovan; s'au pus dascăl la anul 1828 Aprilie 10, cu primirea preoților și a poporânilor la biserica Sf. Neculai ». La observații scrie bețiv. Din cercetările făcute am observat că aproape la toți preoții, diaconii și dascălii scria bețiv. Acest dascăl avea soție pe « dăscălița Anastasia » și la 1829 au un copil de nu an anume Maria. Acesta este dascălul Iordachi pomenit de I. Creangă în « Amintiri ». Acest dascăl Iordache « fărânitul dela strana mare », care « clămpănia de bătrân ce era » și care « mai avea și darul suptului », « dar » menționat și în statistica dela 1829, a avut pe vremuri în Humulești o școală renumită la care au învățat mulți copii de preoți, dascăli și diaconi chiar din alte sate mai depărtate ¹⁾. Insuși

¹⁾ În mărturiile prezentate de diferiți candidați la hirotenie am găsit: « am învățat carte la dascălul Iordache din Humulești ». Astfel chiar Ioan fiul preotului Gavril Bârliba din satul vânătorii Neamțului a învățat tot la acest dascăl. Mărturia acestui Ioan din Vânători este iscălită de Toader Ciubotariu vornic; tot la acest dascăl învață și Ștefan fiul iconomului Vasile din satul Borca ținutul Sucevii.

părintele Ioan zis mai târziu Humulescu, tatăl Smărăndiței, a învățat școală la acest dascăl și numai cu această învățătură a fost hirotonisit preot. În arhiva Mitropoliei Iași am găsit toate actele referitoare la hirotonia preotului Ioan, tatăl Smărăndiței din « amintirile » lui I. Creangă.

Astfel la 18 Decembrie 1838 clericul Ioan din satul Humulești fiul preotului Grigore și al soției sale Ecaterina din Humulești, face « jaloabă » către Mitropolit în care arată că « la biserica cu hramul sf. ierarh Nicolai din satul Humuleștii ținutul Neamțului proprietara a sfintei monastiri Neamțul urmând neapărată trebuință de un preot » se roagă să fie el hirotonit ¹⁾.

La 19 Decembrie același an însuși mitropolitul Veniamin pune rezoluția: « să intre în duhovnicească cercetare și să avem știre ». La jaloabă clericul Ioan anexează o mărturie ²⁾ dată lui de către preoți, ctitorii și poporării bisericii sf. ierarh Nicolai din Humulești și întărită de protopopia Neamțului, Monastirea Neamț — proprietara moșiei — și Isprăvnicia de Neamț.

Din această mărturie aflăm multe date despre acest preot Ioan, « care avea o mână de învățătură un car de minte și multă bunătate de inimă », după cum ni-l arată Creangă.

« Carte au învățat a ceti și a cânta la dascălul Iordachi din satul Humulești; dela nașterea sa are 25 ani ». (La 1829 am văzut că avea 15 ani și învăța la psaltire). La 12 Noembrie 1838 se căsătorește cu Zamfira « fată, fecioară » nepoata monahului Ion din satul Albeștii ținutul Botoșani. Din actul de naștere al Smărăndiței mai aflăm că soția preotului Ioan era fiica lui Ion Bârlibă din satul Vânătorii Neamțului; tot din acea mărturie mai aflăm și condițiunile cerute unui cleric pentru a putea fi hirotonit: astfel trebuia în primul rând să fie ficior de preot, dascăl sau diacon; apoi să aibă un loc vacant la vreo biserică (pe atunci trebuia un preot la 50 oameni) și să fie primit de preoții și poporării aceluia sat. Trebuia de asemenea aprobarea și a proprietarului moșiei; apoi trebuia să fie însurat, să nu fie « vre-o împedecare de rudenie di care apără sf. pravilă »; să nu fi fost globit (amendat); să nu fi fost în birul visteriei; să fie sănătos « la alcătuirea trupului » și « la simțiri întreg »; să fie « la credință pravoslavnic drept fiu al

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, hirotoniri pe 1838; vezi anexa XVII.

²⁾ *Ibid.*, vezi anexa XVIII.

sfintei bisărici a răsăritului; să nu fi fost amestecat în « fapte de furtușag sau necinstite sau bătăuș » în sfârșit prin toate să dovedească, petrecerea vieții lui în cinste și curățenie.

Mărturia este iscălită de preoții din sat cari erau la 1838: Erei Ioan; apoi un altul Ioan; erei Grigore; Gavril sachelarie duhovnic în satul Humulești; după preoți iscălesc ctitorii bisericii: Ioan sin apostol, Zaharia Cojoc, Petre State, Grigoraș Roș, *Petre Ci(u)botar*, Andrei Roș și Ștefan Bordeianu; apoi iscălește vornicul satului în numele tuturor sătenilor.

Vedem dar că această mărturie ne oferă date prețioase pentru acel Petre Ciubotariu, bunicul lui Creangă și anume iscălește printre fruntașii satului ca ctitor al bisericii din Humulești. Bănuim că iscălitura de pe mărturie este chiar proprie a lui Petre Ciubotariu. În ceea ce privește faptul că iscălește printre ctitori înseamnă că a ajutat la refacerea bisericii sau a donat ceva, neputând fi ctitorul inițial, întru cât am văzut că biserica a fost făcută la anul 1776 când, dacă Petrea Ciubotariu ar fi fost în Humulești, ar fi avut numai un an.

În sfârșit să urmărim drumul străbătut de clericul Ioan până ce s'a văzut hirotonit.

Deși el cerea să fie făcut preot, totuși protopopia cercetând a văzut că pentru numărul poporanilor de atunci erau deajuns preoți; în consecință propotopia cere să fie hirotonit numai diacon. În ziua de 19 Decemvrie 1838 Mardarie arhimandritul și duhovnicul dela Mitropolie îi face « cercetare duhovnicească » și nu află « nicio pricină întru dânsul de care pravila oprește a nu să hirotonisi diacon ».

La 20 Decemvrie a fost « recomenduit derecției Seminarului » ca să i se facă și o cercetare a pregătirii lui în ceea ce privește știința cerută unui cleric. Fiind găsit bun, la 22 Decemvrie Mitropolitul îl trimite pe candidat la Atanasie Sevastian, arhieru, ca să-l hirotonească ».

La 18 Ianuarie 1839, Atanasie Sevastian înștiințează pe Mitropolit că l'a hirotonit mai întâi canonește ceteț și ipodiacon, apoi diacon desăvârșit în bisărica cu hramul sfântului Atanasie din Iași.

Astfel în anul 1839 preotul Ioan, pe care-l cunoaște Creangă așa de bine, nu era decât diacon și abia peste câțiva ani a fost făcut preot când s'a făcut un loc liber.

În anul 1839 diaconul Ioan are o fiică pe Smărăndița, iar în anul 1843 un fiu Petre; în anul 1862 termină două clase în Seminarul din Iași clericul Humulescu Gheorghe, fiul preotului Ioan Humulescu din satul Humulești ținutul Neamț¹⁾.

În anul 1857 se mărturisesc și împărtășesc la Humulești și *Chiriac Ciubotariu*²⁾ cu Maria soția lui; *Andrei a Petrei* cu Maria soția lui; *Chiriac a Petrei* cu Ancuța soția lui; *Ștefan a Petrei*³⁾ cu *Smaranda* soția lui; *Luca Diaconul*⁴⁾ cu Olimpiada soția lui; *Simion Gâțlan*⁵⁾ cu Irina soția lui; duhovnic era părintele Ioan.

În anul 1865 biserica din Humulești avea următorii slujitori: preotul Petru de 37 ani hirotonit la 1851; apoi preotul Teofan Focșa de 30 ani hirotonit la 1854; preotul Ioan de 50 ani hirotonit la 1844; diaconul Petru de 38 ani hirotonit la 1846; iar « clisier » era Gheorghe fiul dascălului Iordachi.

În anul 1872 slujitori ai bisericii din Humulești erau: Teofan Focșa, Petrea Gavrilescu și Ion Grigoriu, preoți; Petrea Andriescu diacon și Gheorghe Iordăchescu (fiul dascălului Iordache) și Chiriac Petrescu, cântărești.

¹⁾ *Arhivele Statului Iași*, dos. Seminar Veniamin Iași, 7 pe anul 1861, fila 203. În anul 1863 acest Gheorghe Humulescu spunea că este orfan.

²⁾ Fiul lui Vasile Ciubotariu care era frate la 1829 cu Petrea Ciubotariu.

³⁾ Ficiorii lui Petre Ciubotariu.

⁴⁾ « Moș Luca » din « Amintiri » care l'a dus la Iași.

⁵⁾ Tatăl lui Zaharia Simionescu cu care a plecat Creangă la Iași în căruța lui moș Luca.

III

DATA NAȘTEREI

10 IUNIE 1839

Mă determină să fixeze data de naștere a lui Ion Creangă la 10 Iunie 1839 următorul act de naștere original pe care l-am găsit în luna Septemvrie 1938 în arhiva Mitropoliei din Iași ¹⁾).

« *Mitrică partea I pentru cei născuți în anul 1839 în sat Humuleștii, moșia Sfintei monastiri Neamțului din ocolul de sus ținutul Neamțului. Luna Iunie; La zăce a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ștefan sãn ²⁾ Petre Cibotariul vârsta lui treizăci ani soția sa Smărănda fiica lui David Creangă vâsta ei douăzeci și opt ani s'au născut un ficior primind sfântul botez la douăzeci a lunii aceștia în bisărica cu hramul sfântul erarh Nicolai s'au numit Ioan naș fiindu-i Ioan Cojocariu ³⁾ din satul Humuleștii ».*

Până la găsirea acestui document data nașterii lui Ion Creangă era absolut nesigură. Toți câți au scris despre viața lui, i-au fixat data nașterii bazându-se pe mărturii, declarații sau alte date, cari toate se contraziceau între ele. Insuși declarațiile lui Ion Creangă în ceea ce privește data nașterii lui se contrazic.

¹⁾ *Arhiva Mitropoliei Iași, « Condică partea I-a pentru cei născuți în anul 1839 în ținutul Neamțului », p. 22, actul No. 5.*

²⁾ Fiul.

³⁾ Ioan Cojocariu era fiul lui Vasile Cojocariu din satul Humulești și era căsătorit cu *Nastasia* fiica lui Petre Ciubotariu deci soră cu Ștefan, tatăl lui Ion Creangă.

Vezi anexa XIX; în anul 1839 luna Ianuarie are un copil căruia i s'a pus numele Andrei.

S'a fixat oarecum data de 1 Martie 1837 pe care o dă însuși Ion Creangă într'un început de biografie și pe care o repeta apoi în Albumul societății Junimea; în anul 1865 lui I. Creangă îi trebuia un act de naștere întru cât acum după noile regulamente școlare nu mai era deajuns simpla declarație a vârstei, ci trebuia un act care să arate exact, ziua, luna, anul. Întru cât noul cod civil permitea tuturor cari s'au născut înainte de înființarea stărei civile la primării să-și facă la nevoie un act de naștere cu martori, Ion Creangă a ales drumul acesta care era și mai ușor și mai puțin costisitor. Și-a făcut o atestație cu martori, de sigur martorii afirmând ceea ce le-a spus interesatul adică Ion Creangă, apoi s'a dus la Mitropolie, care pe baza acestei atestații i-a eliberat un « act mitrical » oprind ca dovadă atestația făcută de Creangă ¹⁾.

Dar Ion Creangă mai dă și alte date pe baza cărora se poate deduce că s'a născut în alți ani; la căsătorie el declară că are 23 ani și vrâsta aceasta i-a fost trecută și în mărturia ²⁾ dată la 21 August 1859 de către preotul Costantin Agapi dela biserica 40 de sfinți și în actul de căsătorie din 23 August 1859. De sigur că nu i s'a cerut niciun act, întru cât era de ajuns declarația făcută de mire. Dovadă că nu se cerea niciun act este faptul că Ion Creangă poate să declare și acei cari i-au făcut mărturia și peciul să scrie că este fiul lui « Ștefan Creangă din Eși răposat ». Aceasta de sigur a spus-o tânărul mire ca să nu-l mai întrebe de ce pe el îl chiamă Creangă și pe părintele său Ștefan Ciubotariu. De altfel vom vedea că și fratele său Zahei face la fel. Deci după aceste acte, cari cuprind vrâsta lui Creangă la 1859 de 23 ani, putem să spunem că s'a născut la 1836; dar iată că peste câteva luni, același an, când face cerere de hirotonie, spune că are 24 ani trecuți, aici nu mai putem face nici o presupunere decât că Creangă voia să înduplece oarecum forurile metropolitane și să-i grăbească

¹⁾ Această atestație a fost găsită de către L. Predescu și care a și publicat-o. În ceea ce privește iscăliturile martorilor se face următoarea apreciere: « urmează șase iscălituri fără importanță ». Dimpotrivă cercetând această atestație am constatat că martorii n'aveau cu Creangă decât legături de prietenie și n'aveau de unde ști date așa de amănunțite. În aceleași dosare am găsit și câteva atestații prezentate de alții în care iscălea și Creangă cu toate că acel care cerea actul mitrical era născut într'un județ prin care nu călcase Creangă niciodată.

²⁾ Arhivele Statului Iași, dosar Creangă; vezi anexa și facsimilul.

hirotonia; după acest act ar ieși că s'a născut în 1835. În anul 1877 la 19 Decembrie Creangă se « pozează » la Nestor Heck. Pe dosul fotografiei scrie: « pozat în 19 Decembrie 1877 în etate de 42 ani »¹⁾.

După aceasta ar reieși că s'a născut la 1836, ținând seamă că s'a pozat » la 19 Decembrie 1877 și deci trebuie luat anul 1877 în întregime.

Observăm deci că în toate declarațiile sale Creangă nu dă aceeași dată și că încearcă oarecum o îmbătrânire cu câțiva ani.

Să cercetăm acum să vedem ce spun și unele acte oficiale, cari n'au la bază declarațiile lui Creangă și cari n'au fost găsite până acum.

La 29 August 1855 I. Creangă pleacă să se înscrie la « Seminaria Centrală » din Iași, împreună cu alți nouă « clerici ». Fiecărui, catihetul N. Conta din Fălticeni, îi dă câte o adeverință ca să aibă de dovadă la înscrierea în seminar. Clericul Ioan Creangă capătă și el o adeverință²⁾, iscălită de catihetul N. Conta și supleantul Vasile Grigorescu. În această atestație este scris clar: « *prin aceasta să adevărește cum că clericul Ioan Creangă fiul locuitorului Ștefan a Petrei din satul Humulești în vârstă de 15 ani. . .* ».

Deci când pleca Creangă spre Iași avea vârsta de 15 ani și știind data adeverinței de 1855 putem spune că el s'a născut în 1840. Fiind născut — după actul pomenit — la 10 Iunie 1839 — poate să fi greșit cu un an economul Conta; poate unde și Creangă era cel mai pipernicit dintre toți după cum însuși declară. Ceilalți colegi cari plecau la Iași erau între 16—24 ani. Nu era niciun motiv să-i mărească sau să-i micșoreze vârsta întru cât la « Seminarie » se primeau clerici între 15—25 ani.

Vom vedea însă mai departe că catihetul Conta nu greșea când îl făcea pe Creangă cel mai mic de ani decât toți ceilalți pentru că această vârstă a lui va fi verificată și la sfârșitul celor trei ani de seminar și când a fost ținut pe loc un an până ce a împlinit vârsta legiuită de hirotonie.

¹⁾ M. Sadoveanu, *Comemorarea lui I. Creangă*, Acad. Rom., mem. S. lit. s. III, t. VIII, mem. 9, pp. 233—239, Buc. 1938.

²⁾ Vezi capitolul din această lucrare în care se vorbește despre școala catihetică din Fălticeni și despre clericul Ioan Creangă la acea școală. Vom vedea ce a spus în amintiri și ce a fost în realitate. De aceea în ceea ce privește fixarea de date precise nu voi lua de bază « Amintirile » lui I. Creangă.

Intr'adevăr s'a știut până acum că Creangă a terminat « cursul de jos » al « Seminariei Centrale » în 1858 și împreună cu alți colegi au cerut « atestate formalnice » ca să poată fi hirotoniți. Ștefan Posa și Zaharia Simionescu (Gâtlan) colegi cu el și cari veniseră odată dela Fălticeni, obținură « atestate formalnice » dela Minister la 5 Iulie 1858. Lui Ioan Creangă nu i se dă atestatul și abia în 14 Septembrie 1858 obține o simplă adeverință ¹⁾ în care era scris clar: « *ca să-i slujască de dovadă până-și va primi atestatul cuvenit de hirotonie când va veni în vrâstă legiuită* ».

Care era vrâsta legiuită? Am putut-o constata din « atestatele formalnice » eliberate celorlalți colegi ai lui Creangă și unde cea mai mică vrâstă era de 21 ani. Deci Creangă la 1858 nu avea 20 ani împliniți întru cât era născut în 1839 și în atestat trebuia să scrie 21 ani. În Decembrie 1858 cere din nou să i se dea « atestat formalnic » și din nou este refuzat și i se dă numai un certificat cu Nr. 246 din 12 Decembrie în care se găsește din nou mențiunea: « *cu care își va primi atestatul cuvenit când va veni în vrâsta de hirotonie* » ²⁾.

Abia în luna Iunie anul 1859 Creangă este recomandat Ministerului ca să-i dea « formalnic atestat » și este trecut în seria

¹⁾ Vezi capitolul « I. Creangă la seminarul din Iași; aceste date le-am găsit în arhiva Seminarului Veniamin Iași, care arhivă se găsește depusă la Arhivele Statului Iași.

Odată cu Creangă nu obține — pentru același motiv — nici colegul său Costantin Conta. Acesta neprimind « atestat formalnic » să poată fi hirotonit a fost « întrebuințat ca profesor sătesc »; în 1861 face o cerere Ministerului ca să intervină la Seminarul din Iași ca să-i dea cuvenitul atestat; la 10 Noembrie 1861 i se eliberează de către Seminarul din Iași un certificat cu Nr. 106 în care se spune: « se dă acest certificat clericului Costantin Conta în vrâstă de 23 ani ». Deci s'a născut în 1838. Din adeverințele date de catihetul Conta, atunci când plecau dela Folticeni, Conta este trecut în vrâstă de 16 ani, iar Creangă de 15 ani și amânduror li se refuză în 1858 darea de « atestate formalnice » pe motiv că nu au vrâsta legiuită; iar în 1861 Conta avea 23 de ani, iar Creangă trebuie să fi avut 22 întru cât Conta ni-l arată mai mic cu un an decât fratele său Constantin Conta (vezi anexele).

²⁾ Acest certificat a fost găsit și publicat de G. T. Kirileanu în « Șezătoarea », 1903—1904 p. 162. Dar acesta n'a fost « Formalnicul atestat » după cum afirmă d-l G. Călinescu în vjeața lui Creangă, Buc. 1938 p. 70, ci numai un certificat « spre a-i sluji de dovadă cu care-și va primi atestatul cuvenit când va veni în vrâsta de hirotonie ».

anului 1859 și la 30 Iulie anul 1859 obține în sfârșit mult doritul atestat cu Nr. 16 din 30 Iulie 1859.

În anul 1858 când direcția « Seminariei Centrale » din Iași nu-l recomandă Ministerului pe clericul Ioan Creangă ca să-i dea « formalnicul atestat » pe motiv că nu are vrâsta legiuită de hirotonie, a fost făcută într'adevăr singura verificare oficială a vrâstei lui și anume că la anul 1858 nu avea 20 ani împliniți. Poate fi combătută această verificare? Sigur că nu, pentru că de sigur i s'a cerut acte tânărului cleric, care înaintase o « lăcrămătoare suplică » și care abia aștepta să capete atestatul ca să poată fi hirotonit. Dacă s'ar fi născut în orice an înainte de anul 1839 el putea obține atestatul, și era el interesatul, care ar fi făcut toate posibilitățile să obțină un act dacă ar fi fost născut înainte de anul 1839.

O altă dovadă, de mai mică importanță, dar care totuși pune în legătură mitricile vechi cu Amintirile lui Creangă este actul de naștere ¹⁾ al Smărăndiței fata preotului Ioan Humulescu și colega de bancă și de calul balan din școala satului Humulești. Pe fila pe care este trecut actul lui Creangă, pe aceeași filă este și al Smărăndiței. Numai că ea se naște în luna Septemvrie: « *Luna Septemvrie 1839. La șasă a luni aceștia din pravoslavnicii părinți diaconul* ²⁾ *Ioan sân preutul Grigorie, vârsta lui douăzeci și cinci ani soția sa Zamfira fiica lui Ioan Bârlibă vârsta ei douăzeci ani s'au născut o fiică care primind sf. botez la zăce a luni aceștia în biserica cu hramul sfântul erarh Necolai s'au numit Smaranda naș fiindu-i săchilarul Gavril din satul Humuleștii* ».

În « Amintirile » scrise cu mult mai târziu Creangă de sigur și-a adus mai ușor aminte de Smărăndița, că erau de aceeași vrâstă și că ședeau în aceeași bancă; data nașterii se uită foarte ușor mai ales pe timpul acela când nu prea era nevoie ca omul să se servească de acte de naștere, căsătorie sau moarte.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași; aceeași condică în care am găsit actul lui Creangă din 1839.

²⁾ Preotul Ioan Humulescu la 1839 era diacon, fiind hirotonit în Decemvrie 1838. Dealtfel în niciun document nu l-am găsit trecut decât diaconul sau preotul Ioan. Numele de Humulescu îl ia mai târziu un fiu la său Gheorghe care învăța Seminarul. Majoritatea preoților și diaconilor își spuneau numele de botez: « popa Ioan », « popa Gheorghe » etc..

Cât privește vrâsta de 52 ani trecută în actul de moarte iarăși nu ne poate conduce pentru a stabili data exactă a nașterii întru cât se știe cum se face declarațiile de moarte. Și apoi vrâsta cu un an mai mult sau mai târziu nu interesează pe nimeni și declararea cu un an mai mult sau mai puțin nu este o piedică pentru înmormântarea răposatului. Și apoi dacă atribuim declarația fratelui său Zahei vom vedea în cuprinsul lucrării câtă bază putem pune pe afirmațiile lui.

În Arhivele Statului din Iași am găsit și actele de naștere din anul 1837 ¹⁾ și nu am găsit trecut ca născut în județul Neamț pe niciun Ioan fiul lui Ștefan a lui Petrea Cibotariu.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 859 op. I, 977, dos. 489, p. 543 jud. Neamț. În Humulești se nasc 6 copii și în Pipirig 7. De asemenea se găsesc și actele din anii: 1836, 1835, 1834, 1833 și 1832.

IV

ȘCOALA SĂTEASCĂ DIN BROȘTENI INFIINȚATĂ DE ALECU BALȘ

În arhiva Seminarului Veniamin din Iași și în arhiva Universității din Iași am găsit câteva documente pe baza cărora putem preciza unele date necunoscute asupra acestei școli la care a învățat un timp marele nostru povestitor.

Mai importante sunt două atestate date de către profesorul acelei școli *Nicolai Nanu*, și iscălite de însuși înființatorul școlii Alecu Balș, lui Grigore Popovici fiul răposatului preot Vasile din Broșteni și lui Vasile Diaconov fiul preotului Nechita Mrejer din satul Cotârğași ținutul Neamț și un raport al profesorului Nicolae Nanu din 26 Martie 1851 către « *onorabilul Departament al averilor bisericești și a învățăturilor publice din prințipatul Moldovei* ».

Școala a fost înființată de către « marele boeriu și cavaler vistiernicul Alecu Balș » pe moșia sa Broștenii din ținutul Neamțului pe apa Bistriței, la anul 1841 atunci cât proprietarii de moșii erau obligați să înființeze și să întreție școli sătești pe moșiile lor; profesor la această școală a fost angajat Nicolae Nanu, poate fratele profesorului dela școala publică din P. Neamț Dimitrie Nanu.

Din atestatul dat lui Grigore Popovici reiese că la această școală se învățau următoarele: *Catihisul mic și cel mare ; Cetirea și scrisoarea regulat ; vechiul și noul testament prescurtat ; mânelnicul partea întâi pentru biserică și cele ce sânt într'ânsa ; partea a doua pentru Dumnezeiasca leturghie și partea a tria pentru taine ; geografia în deobște ; Europa, și Asia în general ; la gramatică partea etimologică ; la aritmetică cele patru speții a numerilor întregi și*

însoțite, fracțiile și regula de trei cu tovarășia simplă; tipicul adică scurta rânduială pentru biserică; și cântările bisericesti pe musichie și pe dinafară.

În anul 1851 Nicolae Nanu trimite un raport ¹⁾ «departamentului averilor bisericesti și a învățăturilor publice» împreună cu o listă «de șholerii ce au urmat la învățătură pe semestrul de iarnă al anului 1850 și 1851 în școala sătească de pe moșia Broștenii ținutul Sucevii».

Intrucât raportul este din 26 Martie 1851 putem afirma că profesorul Nicolae Nanu nu a murit în anul 1850 după cum arată crucea de piatră pusă de «cei recunoscători».

În raportul său profesorul arată și învățăturile urmate de «șholeri» și anume: *cetirea, rugăciunea, învățături despre religia hristieneză, cele patru speții a numerilor întregi aritmeticii, scri-soarea, cântările bisericesti și orânduiala*; tot odată profesorul arată că școala a fost înființată de către «proprietarul acestor moșii ecsălența sa mare logofăt și cavalier Alecu Balș».

La această școală Ion Creangă trebuie să fi învățat în semestrul de iarnă a anului 1849 sau în iarna anului 1850; în catalogul înaintat de Nicolai Nanu nu l-am găsit trecut. †

¹⁾ Vezi anexele: XXIII și XXIV.

ȘCOALA DOMNEASCĂ DIN TÂRGUL NEAMȚ

Până acum se cunoșteau puține date și acelea nesigure asupra acestei școli la care a învățat Ion Creangă.

Cu ocazia cercetărilor făcute în diferite arhive am găsit multe documente cari ne vor ajuta să precizăm anumite date în ceea ce privește înființarea și organizarea școlii, programul, profesorii și elevii.

În anul 1849 Noemvrie 30¹⁾ « departamentul averilor bisericești și al învățăturilor publice » face cunoscut arhimandritului Neonil starețul Mănăstirilor Neamțu și Secul că « comunitatea locuitorilor târgului Neamțu prin o jalbă iscălită de mai multe persoane face cerere acestui departament ca să se înființeze o școală publică în acel târg pentru învățătura tinerimii de acolo ». Aducând aceasta la cunoștința starețului Neonil, îl roagă ca pe unul « carile totdeauna ați dat dovezi de plecare către tot ceea ce privește folosul public să binevoiți a însămna pentru înființarea unui așezământ atât de mântuitor un local cu încăpere în numitul târg — proprietate a mănăstirii — carile să fie pentru totdeauna în dispoziția școlii ce să va înființa ».

La 18 Aprilie 1850²⁾ starețul Neonil răspunde că « monastirea cu bucurie să primește ca împreună a faptului la întemeierea unei școli naționale în târgul Neamțului » și că s'a și cumpărat o casă potrivită pentru înființarea școlii cât și pentru locuința profe-

¹⁾ Arhivele Statului București, Min. Instrucțiunii, dos. 236/1849, anexa XXV.

²⁾ Arhivele Statului București, dos. 236/1849 Min. Instrucțiunii, anexa XXVI.

sorului «pregătind totodată și cuvenita mobilație scolastică». Face cunoscut Departamentului că până la 1 Iulie 1851 nu poate da ca ajutor la ținerea școlii decât o mie de lei, iar dela 1 Iulie 1851 câte o sută galbeni.

Starețul pune însă o condiție și anume «ca monastirea Neamțului să aibă dreptate de a alege profesorul școlii și tot odată de a avea și inspecție asupra școlii după instrucțiunile obștești». Această condiție va fi cauza întârzierii deschiderii școlii cât și a încercărilor de câteva ori de a fi desființată.

La 1 Mai 1850 Departamentul propune Mănăstirii ca profesor pe profesorul din Iași A. Koșula.

În acest an 1850 se «pune temelia școlii din Târgul Neamțului iar în anul 1852 după solenela deschidere a spitalului s'au deschis și școala supt auspitiile Înălțimii» sale domnitorului Grigore Ghica Vodă.

La 9 Decembrie 1850 rectorul Seminarului din Socola recomandă starețului Neonil pe preotul Nicolai Conta ¹⁾; «carele au săvârșit învățăturile seminaricești și se află acum așezat la o moșie din acel ținut al Neamțului».

În aceeași recomandare Rectorul adaugă că «părintele ieromonahul catihetel Seminariei mi-au spus despre buna voință ce aveți de a înființa o școală în Târgul Neamțului după cum aceasta cu audă am văzut publicat și prin gazete și cum că însuș Prea Înălțatul nostru Domn au binevoit a pune și temelia acelei școli».

Rectorul seminarului mai arată că «numitul preot ce va avea cinste a se înfățișa cu aceasta pe lângă învățătură are și bune purtări: este smerit supus și ascultătoriu încât eu închizășluesc că va răspunde îndeplin îndatoririlor ce i s'ar pune asupra-i».

Starețul scrie rectorului că «deși preotul N. Conta ar avea calități totuși școala fiind înființată de acea Sf. Iavără ar dori ca profesorii să fie dintre monahi și nu dintre mireni»: în consecință roagă pe rector să încuviințeze pe ieromonahul Ieremia catihetel Seminariei ca să fie acolo profesor.

La 7 Ianuarie 1851, i se răspunde că ieromonahul Ieremia nu primește să vie într-o dată «nu-l văd plecat a-și schimba statornicia

¹⁾ Preotul Nicolai Conta care va fi puțin mai târziu catihetel lui Creangă dela Fălticeni.

și vechea carieră pe alta nouă a căria viitoriu nu-l vede statornicit pe niște pravile ».

Până la 1 Iunie 1853 n'am mai găsit nicio lucrare relativă la această școală.

La 1 Iunie 1853 Mănăstirea Neamț angajează cu contract ¹⁾ profesor pe ieromonahul *Isaia Teodorescu*, cu leafă de 5000 lei pe fiecare an și locuința « înlăuntrul școalei încălzită și luminată », cu obligația « ca și Sfinția voastră să vă siliți cu toată sârguința spre învățătura tinerilor copii fiind bine încredințat că la întâmplare când sfinția voastră ați conteni dela această însărcinare mănăstirea vă va îmbrățișa și căuta cu cele de trebuință ca pe unul din adevărații săi fii » ²⁾.

Școala a început la 1 Iunie 1853 și cursul era dela 8—11 dimineața și 2—3 după amiază.

Avea patru clase. Se vede că în 1853 a început numai clasa 1 deoarece am găsit programul numai clasei I și anume:

1. *Cetirea, gramatica și compunerea* (cunoștința literilor, silabisirea, cetirea).

2. *Aritmetica* (numerarea și scrierea numerilor).

3. *Religia* (Rugăciuni).

4. *Caligrafia* (formarea literelor și scrierea simplă).

Indată după deschiderea școlii starețul Mănăstirii Neamț cere Domnului ca să-i asigure « viitoria despre orice lovire s'au pefacere din afară »; totodată mai cere ca « sistemul învățăturilor și organizația trebuie dar neapărat ca să aibă un caracter bisericesc iar administrația ei nu poate să atârne decât de sfânta Mănăstire Neamțul cari au zidit această școală și cari îi și poartă cheltuiala » ³⁾.

Puțin după deschiderea școlii starețul Neonil susținătorul școalei moare; la 13 Noemvrie 1853 noul stareț invocând multele greutăți cere Mitropoliei ca să desființeze școala. Mitropolia nu aprobă însă, majoritatea școlarilor s'au împrăștiat auzind despre nesiguranța existenței acelei școli și au plecat la altele. Astfel la deschiderea școlii s'au înscris 303 elevi, mai apoi au rămas foarte puțini.

¹⁾ Arhivele Statului București, dos. 322/1853 Min. Instrucțiunii.

²⁾ Vezi anexa XXVII.

³⁾ Vezi anexa XXVIII; Domnul dă Mănăstirii un hrisov cu No. 4086 din 1853 (vezi anexa XXIV).

Intr'un raport al său despre situația școlii Isaia Teodorescu spune: « în matricola generală a școlerilor să văd 303, adică la auzire de veste bună de școala Monastirei Neamțul ei s'au adunat cu mare grăbire și din potrivă la auzire de veste ră de stricarea școlii cu aceiași grăbire s'au împrăștiat ».

Greutățile cari au stat împotriva bunului mers al acestei școli au fost multe încât la 1855 Isaia Teodorescu într'un raport ¹⁾ spune: « Mică este școlicica aceasta la vedere precum o arată hrisovul ei din 22 August 1853, dară pedicile, greutățile și strigătele asupra ei au fost mari și prea mari, judecii Domnul pre toți în zisa dreptei sale judecăți, că eu nu vreau a le mai descoperi ascunsurile inimii fără numai zic că după așa de grozave împotriviri să dea Domnul și folosuri mari pentru nenorocita nație Română și pentru sfânta biserică sa » ²⁾.

Cel mai mare neajuns era amestecul neconținut al Departamentului în treburile acestei școli.

Slujitor la paraclisul spitalului din Tg.-Neamț era în 1853 și preotul Grigore Conta care îndată după deschiderea școalei își dă fiul, pe Vasilică în clasa I. În catalogul « semestrial clasificatoriu de notele meritate de studinții clasei III elementare dela școala din târgul Neamțului la esamenele semestrului al doilea anul 1856 Iulie » este trecut și Conta Vasile, născut la 1845 în vârstă de 11 ani, fiul preotului Grigore Conta, locul nașterii Ghindăoani; în clasa III se înscrisese la 12 Octomvrie 1855.

Dacă Creangă a fost coleg cu Conta nu putea fi decât în clasa I în anul 1853.

Din acei înscriși odată cu începerea școalei în 1853 în anul 1855 mai erau — în clasa III — numai 12 elevi. Ei erau de vârste diferite între 8 și 19 ani.

În toamna anului 1854 Ion Creangă pleacă la școala catihetică din Fălticeni.

¹⁾ Vezi anexa XXX.

²⁾ La 1853 April 22 Mănăstirea Neamț face adresă că în locul bisericii Sf. Dimitrie, numită Domnească din Tg. Neamț, întru cât « din pricina vechimii se găsește venită în foarte proastă stare » să se facă o biserică nouă cu hramul Sf. Lazăr pentru care « au făcut și toate pregătirile cuvenite ». Mitropolia aprobă zidirea.

În luna Septemvrie 1855 starețul Mănăstirii Neamț raportează Mitropoliei ¹⁾ că « plin de dorință a executa asemenea dispoziție salutară înțelegerii Nației Sale *n'am lipsit a rădica din nou o zidire pentru internarea junilor elevi în Tg.-Neamțului* precum și în Mănăstire două săli mari pentru clasul seminarului » și că la *1 Octomvrie 1855* « aceste instituții vor începe ».

Vestea se răspândește ca fulgerul și acei plecați la Iași la învățătură în Seminăria Socolei — printre care era și *Ioan Creangă, Zaharia Simionescu, Ștefan Posa și Ioan Bradul*, se întorc la Humulești și « *mergând în târg și cercetând școala* » au văzut că nu-i primește în internat. Atunci « *ajunși în starea desnădăjduirii* » și « *cercetând și puterile părinților dar nu i-am aflat în stare de a ne mai putea ajuta la învățătură tot cu a lor cheltuele* » fac cerere ²⁾ către starețul dela Neamț « de a face și cu noi o milă de a ne număra în rândul internaților ».

Acest internat nu s'a mai deschis și atunci tinerii elirici sau întors la Seminarul din Iași.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași « Școala dela Neamț ».

²⁾ Cererea aceasta am găsit-o în Arhivele Statului București dos 236/1849, Min. Instrucțiunii fila 88; este pare să fie scrisă de Zaharia Simionescu; vezi anexa XXXI.

VI

INFIIINȚAREA ȘI ORGANIZAREA ȘCOALELOR CATIHETICE PE LA ȚINUTURI

Pentru o mai bună înțelegere a capitolului în care vom vorbi despre școala catihetică dela Fălticeni și despre învățătura urmată acolo de Ion Creangă, găsesc de cuviință a-l preceda cu aceasta în care voi arăta, pe scurt, rostul înființării și organizarea acelor școli în general.

Rostul înființării acestor școli catihetice, sau bisericești, în capitalele tuturor ținuturilor din Moldova, reiese clar din anaforoa ¹⁾ (raportul) mitropolitului Meletie din 23 Noemvrie 1845 către Mihai Sturza Vodă: « *Prea Înălțate Doamne, două au fost nevoile ce au îndemnat pe Epitropia Seminariei de a înființa pe la ținuturi câte un clas de învățături bisericești. Cea întâi spre a înlesni pregătirea candidaților pentru preoție fiind aceasta foarte cu îngreoere din pricina depărtării locului de a se urma precum până acum în seminarie ; și a doua pentru a pregăti pe la ținuturi clerici destoinici spre a pute' intra în Seminarie după cum și Academia are ale sale școli ținutale de unde ca din niște răsadniță își completează clasele academicești » ; când Seminariala dinpotrivă este nevoită de a primi și a ține cu cheltuiala sa pe fii de preoți neavând nici cea mai mică pregătire pentru urmarea claselor seminaricești încât din aceasta nu să poate face înaintirea dorită în învățăturile teologice și ritoricești*

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin, dos. No. 25 fila 21: « Acta îndeobște a catihetilor de prin ținuturi » 1845; vezi anexa: XXXII.

pierzându-să cea mai multă vreme în seminar numai cu învățăturile pregătitoare ».

În 1845 s'a hotărît ca acești catiheți să funcționeze la școlile publice ținutale pe lângă profesorul rânduit de Epitropia învățăturilor « pentru paradosirea învățăturilor religiei ». Apoi ivindu-se încurcături din cauză că Epitropia învățăturilor publice voia să aibă ea drepturi de numire și control asupra acestor catiheți iar « Epitropia Seminariei Veniamine » voia ea, ca una ce crescuse cu cheltuiala ei acei tineri și totodată îi și plătea, prin anafora către Domn, mitropolitul a cerut ca să fie separați acești catiheți dela școlile publice ținutale și « să-și ție clasele lor ce au a fi alcătuite din candidați și din fii de preoți în casele pe cari ei ca preoți cu parohie a acelor târguri le vor avea pe lângă deosebite bisericici ». Domnul aprobă la 23 Noemvrie 1845 și astfel iau naștere școlile catihetice pe la ținuturi.

Odată cu acest raport Mitropolitul înaintează și un proiect de lege și regulament ¹⁾ pentru funcționarea acestor școli intitulat: « Despre catiheți îndeosebi » 1845. Aici, în 15 articole erau prevăzute amănunțit modul de funcționare a acestor școli.

Catihetul era obligat cu « paradosirea » catihisului și în școala publică, aici însă după programul și instrucțiunile școlii mirenești.

Articolul 3 prevede că « în școlile catiheților de prin ținuturi nu au a să primi decât numai fii de ai celor bisericesti (de preoți, diaconi și dascăli). Acei cari intrau erau împărțiți în două: 1. căsătoriți și 2. necăsătoriți. Cei căsătoriți se numeau *candidați* și după ce urmau școala erau trimiși la Seminar « pentru a să putea hirotonisi mai în grabă duple nevoile ce ar urma de preoți »; aceștia nu mai urmau cursurile în seminar. Cei necăsătoriți și mai tineri se chemau *clirici*, cari după ce urma cursurile școlilor catihetice trebuiau să vină să urmeze cursurile seminarului.

Vremea învățaturii nu era mărginită « ci atârnă de sârguința și pregătirile ce vor fi având tinerii la intrarea lor în școală ».

Articolul 11 din regulament punea obligație asupra fiecărui catihet ca « în timpul vacanței de vară a face alegere și a trimite pe cei mai vrednici din tinerii necăsătoriți la seminarie spre

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin, dos. 25; vezi anexa XXXIII.

urmare a mai departe a științelor în acest institut mari vârtos că acesta este scopul înființării acelor școli clericesti de prin ținuturi»¹⁾.

La 23 Noembrie 1845, au fost examinați, față fiind Mitropolitul, episcopul de Roman și «alte fețe duhovnicești și mirenești», un număr de 9 tineri cari terminaseră învățăturile și urmau să fie numiți catiheți. Rezultatul a fost consemnat într'un «jurnal»²⁾ din care reiese că acei cari au dat examen și erau desemnați de catiheți pe la ținuturi erau bine pregătiți și «nimeritele lor răspunsuri aducând mulțumire Epitropiei».

În ceea ce privește pe tânărul *Vasile Arhipescul* — viitorul catihet dela Fălticeni — s'a hotărît atunci «să se propească în Seminarie pentru a să mai păctisi pe vreme de un an».

De altfel nicio școală din aceste catihetice nu și-au început cursul în anul 1845 și nici catiheții nu au fost numiți ci abia la 1 Aprilie 1846³⁾ s'a deschis școala din Huș, Vaslui, Botoșani, Roman, Bacău, Piatra și Bârlad; în celelalte ținuturi nu se orânduieră încă catiheții.

Școala catihetică din Fălticeni a început a funcționa abia în anul 1847 primul catihet fiind iereul Vasile Arhipescul⁴⁾.

În anul 1851 este numit catihet preotul *Neculai Conta*⁵⁾, același care la 9 Decembrie 1850 era recomandat profesor la școala domnească din Tg. Neamț.

¹⁾ În categoria acestora a intrat și clericu Ioan Creangă, când a fost trimis la Iași la 29 August 1855.

²⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin, dos. 25, fila 25, vezi anexa XXXIV.

³⁾ *Ibid.*; vezi anexa XXXV.

⁴⁾ Vezi anexa XXXVI.

⁵⁾ Date amănunțite despre acest Nicolae Conta, fiul preotului Nistor Conta din satul Bodeștii Precistei ținutul Neamțului și frate cu preotul Grigore Conta tatăl filosofului Vasile Conta vezi în cap. următor, în care se va vorbi despre el ca profesor al lui Creangă la școala catihetică din Folticeni.

VII

ION CREANGĂ LA ȘCOALA CATIHETICĂ DIN FĂLTICENI PROFESORI, PROGRAMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT, COLEGI; PLECAREA LA IAȘI

În arhiva Seminarului Veniamin din Iași — arhivă care se găsește azi depusă spre păstrare la Arhivele Statului din Iași — am găsit dosarul ¹⁾ de corespondență dintre catihetul dela Fălticeni și Seminarul din Iași. Pe baza acestor documente cât și pe a altora găsite la Mitropolia din Iași putem preciza multe date în legătură cu acest capitol.

Când s'a înscris I. Creangă la această școală? În dosarul amintit se găsesc toate cataloagele acestei școli începând cu anul 1851.

În «*catalogul clasificatoriu de sirguința clericilor aflători în șoala bisericească din Fălticeni pe semestrul de iarnă al anului 1854/1855 luna Noemvrie*» ²⁾ se găsește trecut în clasul I la No. 25 clericul *Creangă Ioan* din satul Humulești. «*Vremea intrării 27 Noemvrie 1854*». Acest catalog lămurește două lucruri: în primul rând știm precis că s'a înscris la Fălticeni la 27 Noemvrie 1854 și al doilea că de îndată ce a pășit pragul școlii a fost numit *Creangă Ioan* și nu Ștefănescu Ioan ³⁾. Ar putea fi o discuție asupra datei

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin Iași, «Acta catihetului din Fălticeni».

²⁾ Vezi anexa.

³⁾ Sunt ferm convins că aceste documente nu pot fi discutate — de altfel ca toate celelalte — și că în urma publicării lor se vor face corecturile necesare în toate publicațiile asupra vieții marelui nostru povestitor și oricând trebuie să știm că «Amintirile» este o operă literară de care nu ne putem folosi pentru precizări de date. Documentul contemporan — după ce ne-am convins că este autentic — este izvorul prim la care trebuie să alerge oricine vrea să nu comită erori.

când a plecat povestitorul dela Humulești la Fălticeni pentru că se poate ca înscrierea să se fi făcut puțin mai târziu. Mă face să afirm aceasta faptul că dacă povestitorul își amintește că s'a dus pe câmp să învețe cu Trăsnea și că era prin Noemvrie, în niciun caz nu putea fi după 27 Noemvrie 1854 ci înainte de data de 27 Noemvrie pentru că un document găsit la Mitropolia Iași ne devedește că Gheorghe Trăsnea — feciorul dascălului Ștefan Trăsnea din Humulești — pleacă dela Fălticeni la 21 Noemvrie 1854, când își ia și atestatul dela catihetul Conta. La această școală Trăsnea învățase un an și opt luni de zile și întru cât « niște asemenea după noua oficie urmează a mai săvârși cursul învățăturilor în Seminaria Centrală unde numitul arată că-i este peste a sa putință ».

Deci dacă la 21 Noemvrie 1854 Gheorghe Trăsnea pleacă dela școala din Fălticeni, Creangă trebuie să fi venit înainte ca să-l fi cunoscut. Deși povestitorul îl ține tot timpul pe acest Gheorghe Trăsnea la școală la Fălticeni totuși el nu a existat. Dela Fălticeni pleacă dascăl la biserica din satul Lămășanii care era proprietatea bănesei Nastasia Cichirdic. Aici a stat până la anul 1859 când fiind nevoie de preot, băneasa Nastasia Cichirdic intervine la Mitropolie ca să fie hirotonit preot acest dascăl Gheorghe Trăsnea; la 29 Martie 1859 este hirotonit « mai întâi citeț, apoi ipodiacon și preot » în biserica din Iași cu hramul 40 de sfinți.

Și iată-l pe acest Trăsnea preot înaintea colegului său Creangă și hirotonit chiar în biserica 40 de sfinți din Iași pentru biserica din satul Lămășenii ținutul Sucevii ¹⁾.

Înscriindu-se la școală la 27 Noemvrie 1854 I. Creangă va avea profesor pe catihetul *N. Conta* și pe « suplentul » *Vasile Grigorescu*.

Catihetul Nicolai Conta s'a născut în anul 1828 în satul Bodeștii Precistei ținutul Neamțului din părinții săi preutul *Nistor* și soția sa presvitera *Ana*. La 2 Ocotmvrie 1843 — un an înainte ca fratele său Grigorie, tatăl filosofului Vasile Conta, să fie hirotonit diacon la Ghindăoani — tatăl său preotul *Nistor Conta* îl aduce la Iași și îl dă la « Seminaria Socolei »; atunci era în vrâstă de

¹⁾ Vezi anexa XXXVIII; Gheorghe Trăsnea la anul 1859 era de 30 de ani.

15 ani. În cererea ¹⁾ pe care o face tatăl său ca să fie primit în Seminar arată că acest copil « pe lângă talentul său mai având și plecarea potrivită pentru tagma bisăricească » să fie primit « în numărul clericilor seminariști spre aș pute ajunge doritul scop și a fi următoriu mie părintelui său ». În aceeași zi dă și o chezășie prin care se obligă că-i va purta de grijă de îmbrăcăminte și că « întâmplându-să ca să fugă din Seminarie eu sânt datoriu a-l aduce la urma sa » și că după săvârșirea cursului va primi cinul preoțesc » ²⁾).

La 1848 termină și i să dă un atestat ³⁾ în care se poate vedea note foarte bune și « vrednica de laudă purtare ». În anul următor 1849 se căsătorește cu *Ana* fiica preotului Ioan din satul Bodeștii Precistei și cere de îndată să fie hirotonit preot pentru acel sat; i se dă și mărturie iscălită de preoți și săteni ⁴⁾).

După ce a fost hirotonit s'a așezat la moșia Bodeștii Precistei, poate în locul tatălui său. Iniințându-se școala domnească din Tg. Neamț și fiind nevoie de profesor rectorul Seminarului își aduce aminte de el — fusese bun elev — și îl recomandă starețului Neonil, starețul Mănăstirei Neamț, care nu-l primește pe motiv că Mănăstirea dorește să fie numit un monah.

La anul 1851 este numit catihet la școala din Fălticeni în locul preotului Vasile Arhipescu demisionat.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin Iași, dosar 6/1843 fila 91; vezi anexa XXXIX.

În dosarele Seminarului Veniamin din Iași, am găsit și actele relative la hirotonia candidatului *Grigore Conta* fiul lui Nistor Conta din satul Bodeștii Precistei; în anul 1844 la 29 Noemvrie obține « politiceasca învoire » dela visterie ca să se poată hirotoni la satul Ghindăoani jud. Neamț. La 6 Decemvrie 1844 este examinat la Seminar și apoi hirotonit diacon la satul Ghindăoani. Nu putem înțelege afirmația că fiul Vasile s'ar fi născut la Cahul și că numai a fost botezat la Ghindăoani. Din documentele găsite se vede că atât tatăl cât și mama nu au avut ce căuta în anul 1845 la Cahul căci fusese hirotonit diacon la Ghindăoani.

Cât privește afirmația lui Minar că numele Conta n'ar fi românesc mă voi ocupa într'un articol special în care voi dovedi că în satul Bodeștii Precistei încă înainte de 1800 era preotul Iacob Conta și că erau și țărani cu numele de Conta (vezi anexele VIII și VII).

²⁾ Vezi anexa XL.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași. dos. hirotoniri pe 1846 fila 424 vezi anexa IXL.

⁴⁾ Vezi anexa VIII.

Dela anul 1851 și până în Iunie 1856, catihetul N. Conta a funcționat neîntrerupt. În anul 1856 fiind numit protopop al ținutului Sucevii demisionează și în locul lui este numit fostul său «suplent» *Vasile Grigorescu*. La 1864 este protopop la Neamț și la Suceava este numit protoereu Vasile Creangă.

Deci pentru precizare catihet pentru tot timpul cât a învățat Ioan Creangă la Fălticeni a fost preotul Nicolai Conta, iar Vasile Grigorescu nu a fost decât «suplent».

Vasile Grigorescu s'a născut la anul 1828 din părinții preotul Grigore și soția sa Maria din satul Petea. Intră în Seminarul Veniamin la anul 1848 și învață până la anul 1854 când era în clasa VI-a. În iarna anului 1853 se îmbolnăvește de ochi din cauza cititului la lumânare și doctorii i-au interzis cititul. La 7 Mai 1854 cere să i se elibereze un certificat întrucât nu poate continua învățătura. La 13 Mai 1854 obține acest certificat.

La 14 Septembrie 1854 rectorul «Seminariei Veniamine» raportează Episcopiei că «*posturile de suplenți la unii din catiheții ținutului fiind până acum ținute vremelnicește de către unii din candidați neaflându-se alte persoane mai vrednice acum cu eșirea a unui număr de clerici din Seminarie, comitetul socoate de datorie a recomendui pe cei mai de frunte din ei pentru asemenea posturi*». Clericul Vasile Grigorescu este numit la Fălticeni unde își ia postul în primire puțin după data de 14 Septembrie 1854. În catalogul trimis la Iași de situația școlii pe lunile Septembrie și Octombrie iscălește și el ca «suplent».

La 2 Noembrie 1854 «suplentele Vasile Grigorescu dela Fălticeni» cere «Seminariei Veniamine» să i se permită să țină «particularnic un clas de psaltichie în ceasurile când nu am ocupație la școală atât cu străinii cât și acei din școală copii care ar dori și părinții lor și ei a învăța».

La 10 Decembrie 1854 i se răspunde că «*spre mai mare podoabă a bisericii dacă se află doritori nu să află împiedecat*». Se poate ca la acest «clas de psaltichie particularnic» ținut de «suplentele» Grigorescu să fi luat parte și tânărul cleric dela școala catihetică Ioan Creangă.

În anul 1855 Octombrie 16 se căsătorește luând de soție pe Ecaterina «fată fecioară» a iconomului Grigore din satul Băneștii ținutul Botoșani.

În anul următor 1856 cere să fie hirotonit preot la biserică cu hramul « Adormirea Maicii Domnului » din Fălticeni. Odată cu cererea prezintă Mitropoliei din Iași și o mărturie ¹⁾ dată de către preoții bisericii pomenite, și pe care o iscălește și episcopul postelnicul Gane și C. Cocea învățătorul dela școala primară a orașului; în sfârșit la 18 Martie 1856 clericul Vasile Grigorescu este hirotonit preot în biserică Mănăstirei Socola de către Filaret Stavropoleos. S'a reîntors la Fălticeni și îndată a fost numit catihet în locul catihetului N. Conta care fusese numit protopop.

Odată cu începerea noului an școlar 1856/1857 noul catihet Vasile Grigorescu cu un raport ²⁾ No. 18 din 10 Septembrie 1856 face cunoscut « onorabilului comitet al Seminariei Centrale » că a primit toate ale școlii precum sânt însămnate în opisul alăturat făcând și un altul de asemenea subiscălit de sfinția sa părintele Conta »; totodată noul catihet nu uită să mulțamească făcătorilor săi de bine. « Mă voi sili de a aduce fructuri bune — spune părintele catihet — și cu fapta prin care să fac cinste și mie și aceloră carii nu m'au dat uitării și au stărut pentru mine spre a mă pune într'o poziție unde să am cu ce trăi ».

În anul 1860 se desființează școlile catihetice, iar catihetii și supleanții urmau să fie întrebuințați la școlile primare din orașele respective.

Intr'un raport din 2 August 1860 printr'un referat al secțiunii școlilor din Minister se spune: « Întrebuințarea tuturor catihetilor și suplenților districtuali ce se aflau până acum la desființatele școli catihetice »; în același raport se face și distribuția lor și în ceea ce privește școala din Fălticeni am găsit: « *dela desființata școală catihetică catihetul V. Grigorescu s'au trecut la clasa II-a și a III-a de fete iar suplentul Savel la clasa I a școlii primare* ».

Care era programul de învățământ din timpul când a învățat Creangă la Fălticeni?

În dosarele ³⁾ Seminarului Veniamin din Iași am găsit acest program întocmit chiar de Mitropolitul Sofronie și care urma să se aplice chiar din toamna anului 1854.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 782/1856 fila 31; Anexa VL.

²⁾ Anexa IVL.

³⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin Iași, programul este iscălit de Mitropolit la 30 Septembrie 1854.

« Programă după care au a paradosi învățăturile pe la școlăle bisericești ținutale » 1854/1855

CLASA I	CLASA II
Catihisul	Tâlcuirea rânduelilor bisericești
Gramatica română	Cântările
Scrisoarea	Aritmetica
Cetirea bisericească	Istoria sfântă
Aritmetica	Tipicul.

Programul prevede ce trebuie să facă catihetul și ce suplentul.

Catihetul trebuia să facă următoarele lecții: Catihisul, Istoria sfântă, tâlcuirea rânduelilor bisericești și cântările; iar suplentul: Gramatica română, Tipicul, Scrisoarea și cetirea, Aritmetica.

Ioan Creangă a fost înscris în clasa I, deci cu catihetul N. Conta nu a făcut decât *catihisul*; *Gramatica română*, *scrisoarea*, *cetirea* și *aritmetica* cu suplentul Grigorescu.

Clasul era în fiecare dimineață dela 8 $\frac{1}{2}$ —11 și după amiază în fiecare zi (afară de Joia când era recreație) dela 2—4.

Cliricii erau obligați ca în fiecare sărbătoare să facă practică la biserica « Adormirei » din Fălticeni unde era epitrop postelnicul Gane.

Dintr'un raport al epitropului constatăm că toți « erau obligați să vină pentru a se practisi și care puteau cânta, cântau, care nu citeau Apostolul ». Creangă de sigur trebuie să fi cântat de multe ori în biserică.

La 4 Noemvrie 1854 catihetul Conta primește ordin dela Epitropia Seminarului ca la « paradosirea Istoriei Sfinte » să o întovărășească cu explicații geografice spre a se înțelege mai bine.

Colegii lui Ioan Creangă la Fălticeni. Din cataloage am găsit următorii colegi din Humulești și din Târgul Neamț: *Zaharia Simionescu* fiul lui Simion Gâtlan din Humulești; a plecat la Fălticeni și s'a înscris la școala catihetică la 1 Ianuarie 1853; *Ioan Vasiliu* (Mogorogea) fiul lui Vasile a Petrii Ciubotar înscris la școală tot la 1 Ianuarie 1853.

Oșlobanu Ioan ¹⁾ înscris la acea școală tot la 1 Februarie 1853.

Ștefănescu Gheorghe înscris la 7 Decembrie 1853, din satul Humulești.

Posa Ștefan din Târgul Neamțului înscris la 1 Februarie 1853, fiul lui Toma Posa.

Bradă Ioan din Humulești înscris în 1853 era fiul locuitorului Ioan a Boanei.

Coleg cu Creangă era și *Costantin Conta* fratele catihetului și *David Popovici* fiul dascălului Iosif din satul Farcașa ținutul Neamț.

Din cataloagele trimise de către catihetul N. Conta la Seminarul din Iași, am constatat că Ioan Creangă a urmat regulat dela data înscrierii 27 Noiembrie 1854 până în luna Mai 1855. Din cataloagele pe lunile Mai și Iunie se constată că a lipsit. În lunile când a frecventat a obținut note foarte bune în raport cu ceilalți; la toate materiile este notat bine iar la cântările bisericesti foarte bine.

La 29 Iunie s'a ținut examen de sfârșit de an la care a luat parte toți elevii; examenul s'a ținut cu oarecare solemnitate « în prezența mai multor persoane aflătoare în această poliție » raportează catihetul Conta.

Înainte de a se ținea examen catihetul primise ordin dela Seminarul din Iași ca la examenul care se va ține să fie aleși zece tineri cari se vor distinge. Examenul s'a ținut — după cum am arătat — la 29 Iunie 1855 și printre clericii « *pregătiți și cu talente* » se afla și Ioan Creangă. El și cu alți nouă li s'a hotărât să meargă acasă și să se pregătească de mers la Iași la sfârșitul lunii August 1855. La 6 Iulie același an catihetul Conta înștiințează Seminarul

¹⁾ Un dosar pe care l-am găsit în arhiva Mitropoliei ne oferă date asemănătoare cu acelea date de Creangă în « Amintiri » despre popa Oșlobanu și fiu său Ioan (dos. 4405/1860 « Teodor Oșlobanu iconom și diaconul Costachi pentru bătaia ce au suferit dela dascălii *Ioan* și Vasile și tatăl lor preotul Neculai Oșlobanu). Din rapoarte reiese că « *dascălu Ioan carile au și fost mai cu samă ațățătoriuul pricinii ca înărvit și alte dăți în asămine bontușnicii* »; pedeapsa nu a întârziat să vină și dascălii Ioan și Vasile — fiii popii Oșlobanu au fost pedepsiți ca să facă metanii trei zile consecutive în uliță la locul « unde au urmat bătaia în ființa tuturor preoților și a dascălilor »; anexa IIII.

printr'un raport că tinerii au fost aleși și că « *să va trimite număr de zece la întâi Septemvrie* »¹⁾.

Fiecare cleric care urmă să plece la Iași trebuia să aibă o « *adeverință* » iscălită de catihet.

Astfel la 1 Septemvrie 1855 catihetul Conta raportează Seminariei:

« *Potrivit poroncii onorabilului comitet sub No. 113, fiind bine pregătiți și cu talente număr de zece clerici a căror adeverință aicea să alătorează să și trimit onor. comitet spre a regula mai departe pentru dâșii cele de cuviință* ». 1855 Septemvrie 1.

La acest raport²⁾ am găsit anexat cele zece adeverințe printre care și a clericului Creangă Ioan:

Adeverință

« *Prin aceasta să adeverește cum că clericul Ioan Creangă, fiul locuitorului Ștefan a Petrei din satul Humulești, în vrastă de 15 ani, următoriu fiind învățăturelor rânduite pentru candidați în șoala bisericească din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate; drept care având pregătire de a intra în Seminăria Centrală, după poroncile primite să trimite onorabilului comitet înformat cu chezașia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea șoalei întărită dupre forme.*

I(conom) N. Conta Catihet.

No. 9.

Vasile Grigorescu suplent.

1855, August 29.

Vedem că data acestei adeverințe³⁾ coincide cu data plecării lui Creangă la Iași.

¹⁾ Anexa III.

În cataloage am găsit coleg cu Creangă pe un *Ștefănescu Ioan* înscris în 1852 însă din satul Moișa.

²⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34, fila 236. « *Acta primirii clericilor* ». Anexa II.

³⁾ Adeverința este întărită cu « *pecetea școlii bisericești din Fălticeni 1849* ». În mijlocul peceții este o carte deschisă pe o cunună de stejar și deasupra un porumbel. Vezi facsimilul și anexa L.

Printre cei zece tineri « bine pregătiți și cu talente » mai erau: *Nicolai Rudeanu* ¹⁾ din Giulești de 22 ani; *Ioan Zaharescu* ²⁾ din Baia; *Ioan Popovici* ³⁾ din Farcașa; *Gheorghe Moșanu* ⁴⁾ din satul Moșa; *Ioan Dimitriu* ⁵⁾ din satul Moșa; *Zaharia Simionescu* ⁶⁾ din Humulești de 18 ani; *Ioan Bradu* ⁷⁾ din Humulești; *Costantin Conta* ⁸⁾ din Bodești; și *Ștefan Posa* ⁹⁾ de 17 ani din Humulești.

¹⁾ Vezi anexa LI.

²⁾ Vezi anexa LII.

³⁾ Vezi anexa LIII.

⁴⁾ Vezi anexa LIV.

⁵⁾ Vezi anexa LV.

⁶⁾ Vezi anexa LVI.

⁷⁾ Vezi anexa LVII.

⁸⁾ Vezi anexa LVIII.

⁹⁾ Vezi anexa LIX.

ION CREANGĂ SEMINARIST LA IAȘI

1855—1858

În ziua de 29 August, anul 1855, Creangă plecă din Humulești, întovărășit de colegul său Zaharia Simionescu, la Iași unde urma să se înscrie la « Seminaria Centrală ».

În aceiași zi catihetul Conta alcătuiă « adeverițele » pentru fiecare din cei zece clirici « bine pregătiți și cu talent » cari se distinseseră la examenul de sfârșit de an la școala catihetică din Făl-ticeni.

A doua zi catihetul Conta alcătuiă și raportul cu care trebuia să trimită adeverițele. Raportul, care poartă dată de 1 Septemvrie 1855 și la care se alăturaseră adeverițele cliricilor, a fost primit la Iași la « Seminarie » în ziua de 8 Septemvrie, iar Filaret Stavropoleos — rectorul Seminarului — pune următoarea rezoluție: « *Cercetându-se și aflându-să vrednici, prin raport să vor su-pune la încuviințarea onorabilei Epitropii* ».

Ajungând la Iași, Creangă s'a întâlnit cu ceilalți colegi și cu toți așteptau raportul catihetului Conta. Odată primit, cliricii au trebuit să se conformeze rezoluției și au intrat « *spre cercetare pentru sirguința și talentul lor* ». Această « cercare » a durat până aproape de 23 Decemvrie 1855.

Între timp auzindu-se că la Tg.- Neamț se înființează internat pe lângă școala domnească cu aceleași condițiuni avantajoase pentru trai, Creangă cu alți trei colegi și anume Zaharia Simionescu, I. Bradul și Ștefan Posa se reîntorc la Humulești și se duc să se înscrie la acea școală. Desnădăjduiți că nu era după cum credeau

ei și mai ales că nici « jalobei »¹⁾ lor nu li se dă niciun curs pentru că acel internat deși se făcuse clădirea nu s'a mai deschis și după ce « cercetând și puterile părinților dar nu i-am aflat în stare de a ne mai pute ajuta la învățătură tot cu a lor cheltuele » s'au întors la Iași și s'au apucat serios de învățătură întru cât nu vedeau altă posibilitate.

La 23 Decembrie 1855 comitetul « Seminariei » eră compus din rectorul Filaret Stavropoleos și « paradosește « Teologia morală ».

Arhimandritul Neofit Scriban, profesor de limba Elină.

Arhimandritul Melhisedec, profesor întâi de științele teologice cu îndatorire și de inspector.

Ieromonahul Teoctist Scriban, profesor al doilea de științele teologice și istoria bisericească.

Doctorul Ioan Alinescu, profesor de științele filosofice și istoria universală.

Dimitrie Stoica, profesor de limba latină.

Protosinghelul Ieremia, Catihetul Seminariei.

Gheorghe Enăchescu, Suplent al său.

Diaconul Sandovici, Paradositoriu de musicie.

*Protozinghelul Isaia Vicol*²⁾, *Diaconul Aftanasie*, *Diaconul Ioan Parvul*, *Ierodiaconul Macarie*, Suplenți la științele cursului de gios.

Dar nu pe toți îi va avea Creangă profesori pentru că unii « paradosseau » numai la cursul superior³⁾.

La examenele din iarna anului 1856 Creangă dă examen la ieromonahul Teoctist Scriban care « paradossea » Istoria Noului Testament. De profesor în cursul semestrului Creangă este notat « bun », iar la examen « eminent ».

La același examen este notat « bun » și la limba Elină predată de diaconul Ioan Parvu.

La geografie diaconul George Sandovici îl notează « bun »; aceiași notă obține și la cântările bisericesti la G. Enăchescu.

¹⁾ Arhivele Statului București, Ministerul Instrucțiunii, dosar 236 pe anul 1849 fila 88.

²⁾ Isaia Vicol pe care-l va întâlni Creangă ca superior la Bărboi și Golia supt numele Isaia Vicol Dioclias și care-l va ajuta mult.

³⁾ Dosarele Seminarului Veniamin Iași, No. 6 pe 1854—1857.

Iconomul Ioan Bobulescu îl notează în cursul semestrului « foarte bun » iar la examen Creangă obține nota « eminent ».

Melhisedec — inspectorul seminarului — înaintează « onorabilei epitropii a Seminariei Centrale » un raport în care arată că « pentru complectarea claselor seminariei în locurile vacante acelor eșii astăvară în număr de 21 precum și acei sporiți în număr de 40 după ce acum în curs de câteva timp s'au cercat în clasuri pentru sîrguința și talentul lor, aflându-se că ei au însușirile cerute spre a pute urma cursul deplin se supun prin alăturata listă la încuviințarea onor. Epitropii spre a lor statornicie în Seminarie ».

În lista alăturată acestui raport se găsește trecut la No. 15 și Criangă Ioan; la No. 14 Zaharia Simionescu, la 16 Ștefan Posa, la 19 Ioan Bradul și la 18 Costantin Conta.

Ei sunt primiți în « clasul II-le », socotindu-li-se studiile făcute la catihet.

Cari erau profesorii Seminarului în anul 1855 și 1856?

Rector era *Filaret Stavropoleos* și totodată la examenul din vară Creangă obține la Geografia nouă « paradosită » de Sandovici « foarte bun » în timpul semestrului și eminent la examen.

În anul al doilea, când era în clasa III pe semestrul de iarnă 1857 Creangă este bolnav.

La examenul de vară care se ține la 14 și 15 Iunie Creangă dă examen la următoarele obiecte:

Introducere în Teologie, Istoria Universală pe scurt, Istoria Patriei și Geografia veche, Liturgica, Istoria bisericească pe scurt, Limba elină și Latină și Cântările bisericești.

La toate obiectele este notat « bun » afară de Introducerea în teologie unde în timpul semestrului este notat foarte bine iar la examen eminent; profesor era ierodiaconul Inochentie.

În clasa IV Creangă are profesor la Geografia nouă și veche pe protosinghelul Isaia Vicol. În anul 1857/1858 lista profesorilor se schimbă cu câțiva noi ¹⁾.

La examenul de sfârșit de an care se ține în Iunie 1858 Creangă obține nota « primă » la toate obiectele iar la purtare este notat « eminent ».

¹⁾ Vezi anexa LX.

Terminând « cursul de jos » de patru clase Creangă renunță la celelalte clase superioare, întru cât « atestatul » de patru clase îi era de ajuns ca să se hirotonească. Totuși nu a obținut « atestatul formalnic » dela Minister pentru că pe lista acelorora cărora urma să li se elibereze « atestate formalnice » și care listă a fost trimisă Ministerului, Creangă și alți colegi printre care și Costantin Conta nu au fost trecuți întru cât se constatase — de sigur pe acte vrednice de luat în seamă — că nu are vrâsta legiuită de hirotonie. Acei cari au fost trecuți în listă au primit atestatele dela Minister — prin Seminar — la 5 Iulie 1858. Astfel au căpătat atestate Ștefan Posa și Zaharia Simionescu.

La 10 Septemvrie 1858 Creangă cere ¹⁾ Seminarului să-i elibereze o dovadă de terminarea celor patru clase, motivând renunțarea la celelalte clase a seminarului prin moartea tatălui său și necazurile și greutățile mamei sale. Seminarul îi eliberează o « adeverință » ²⁾ cu No. 206 din 14 Septemvrie 1858 în care însă se făcea următoarea mențiune: « *ca să-i slujască de dovadă până-și va primi și atestatul convenit de hirotonie când va veni în vârstă legiuită* ». Asemenea adeverință a căpătat și colegul său Constantin Conta; acesta a plecat ca « profesor sătesc » și abia în 1861 a cerut atestatul. Poate și Creangă să fi ocupat vreun post de învățător provizoriu pe undeva fiind căutați și bine plătiți pe vremea aceia.

La 12 Decemvrie același an Creangă obține — în urma unei noi cereri — un certificat cu No. 246 ³⁾ în care de asemenea se făcea mențiunea: « *cu care-și va primi atestatul convenit când va veni în vârstă de hirotonie* ».

În arhiva Ministerului de Instrucție, care se găsește depusă la Arhivele Statului din București, am găsit lista acelorora care terminaseră în Iunie 1859 cursul de patru clase. Printre ei am găsit

¹⁾ Cererea a fost găsită și publicată de d-l G. Teodorescu Kirileanu în « Șezătoarea », an 1903—1904, p. 162.

²⁾ La cererea din 10 Septemvrie 1858, Seminarul îi eliberează « adeverința » cu Nr. 206 din 14 Septemvrie 1858 și nu certificatul din 12 Dec. 1856 cu No. 246.

³⁾ Acest certificat a fost găsit și publicat de G. Teodorescu Kirileanu, în « Șezătoarea » an 1903—1904, p. 162; este citit: « în stare de hirotonie » în loc de « în vârstă de hirotonie ». D. G. Călinescu în *Ion Creangă*, Buc. 1938 p. 70 afirmă că acest certificat este « formalnicul atestat » pe care în realitate Creangă nu l-a obținut decât în 1859 Iulie 30 cu No. 16.

trecut și pe Creangă Ioan și pe Costantin Conta fără nicio mențiune ca și cum dânșii ar fi urmat și anul 1858/59.

Bănuim că au fost trecuți așa pentru a nu li se creia vreo dificultate. Astfel odată cu ceilalți Ministerul confecționează și atestatele lui Creangă și Conta. Ioan Creangă primește de data aceasta « atestatul formalnic » cu No. 16 din 30 Iulie 1859 și iscălește de primire în condica de expediție a hârtiilor Seminarului din Iași ¹⁾.

Cum a obținut atestatul, Creangă pune ochii pe parohia bisericii 40 de mucenici biserică așezată în mijlocul unei boerimi credincioase, deci cu venit deajuns și unde economul Grigoriu avea o fată de măritat Ileana. Că în casa iconomului Grigoriu vădov și scandalagiu Creangă a călcat cu piciorul stâng vom vedea mai departe.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, Condica de expediție a hârtiilor pe 1858—1859.

IX

CĂSĂTORIA; SUFERINȚELE INDURATE ÎN CASA SOCRULUI SĂU; BĂTAE ȘI AREST; COPILUL COSTANTIN

Un dosar ¹⁾ găsit de curând în arhiva Mitropoliei din Iași ne va ajuta să precizăm unele știri și tot odată ne va da date cu totul necunoscute din capitolul cel mai dureros din viața lui Creangă.

La 30 Iulie 1859 « clericul » Ioan Creangă primea delă Seminar « *atestatul pentru săvârșirea cursului de gios de patru ani* » după ce așteptase timp de un an de zile « *ca să vie în vrâsta legiuită de hirotonie* ». Acum pentru ca să se poată hirotoni trebuia să se însoare; « *preotul Andrei servitoriu la Buna Vestire carele au fost starostele Sf. Sale și al meu* » ²⁾, după cum spune Creangă într'o jalbă către Mitropolie, ne face să afirmăm că socotelile au fost puse la cale de către acel preot și prietenul său preotul Ioan Grigoriu delă biserica 40 de sfinți din Iași și care avea o fată de măritat anume Ileana. Nunta a fost hotărâtă în grabă, după ce mai întâi ginerele și socrul au avut grijă să alcătuiască o « *foaie de zestre* » pe care o iscăleau socrul și starostele, preotul Andrei delă biserica Buna Vestire din Iași.

Prin foaia de zestre socrul se obliga să-i dea oarecare avere și totodată de a ține pe ginere un an de zile în casa lui și cu cheltuiala lui; totodată i-a promis tot ajutorul și că-l va face diacon sau preot chiar la biserica patruzeci de mucenici.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, « Diaconul Ioan Creangă cu socrul său iconomul Ioan Grigoriu, ambii delă biserica 40 de mucenici Iași », Decasterie, dosare pe anul 1860.

²⁾ Vezi anexa LXI.

Nunta fiind hotărîtă, se alcătuesc și actele necesare. Astfel Creangă își scoate o mărturie dela Costantin Agapi sachelar dela biserica 40 de mucenici. Mărturia ¹⁾ poartă data de 21 August 1859 și în ea se poate ceti (de sigur după declarațiile lui Creangă) că clericul Ioan Creangă holtei de 23 ani este fiul lui *Ștefan Creangă din Iași* răposat. Evident declarația lui Creangă că este fiul lui Ștefan Creangă nu are la bază decât frica de a nu i se pune o piedică cu schimbarea numelui prin faptul că el este Creangă iar tatăl său Ștefan Ciubotariu. Vom vedea că abia în Martie 1860 Mitropolia ordonă (de sigur văzând multe neorândueli) tuturor proto-popilor, ca toate mărturiile pentru hirotonie să fie bazate pe « acte mitricești » originale, în ceea ce privește vrâsta candidatului și părinții. Se observase că de multe ori vrâsta candidaților eră de multe ori îndreptată de aceea s'a hotărît că vrâsta să fie trecută cu litere și bazată pe acte de naștere originale.

Preotul Costantin dela biserica 40 de mucenici declară « că după cercetarea ce am făcut între dâșii nu s'au aflat niciun fel de pricină de rudenie sau altceva de care oprește bisericasca pravilă ». Mărturia îi va servi mirelui « spre a-și putea scoate legiuitul peci de cununie dela sfinția sa părintele iconomul Ioan Poenari protoereul capitaliei Eșii ».

În ziua de 22 August 1859 obține peciul și a doua zi la 23 se face nunta la biserica « patruzeci de mucenici » din Iași. Actul de căsătorie a fost făcut tot la acea biserică întru cât pe atunci actele de stare civile (mitricile) se țineau de către preoți, cari erau obligați să trimită câte o copie protopopiei și isprăvnicii ținutului; isprăvnicia le totaliza, le făcea un alfabetar și le trimetea « Departamentului pricinelor dinlăuntru » (Min. de Interne).

Și Creangă își începu noua viață în casa socrului său economul Ioan Grigoriu dela 40 de mucenici, care se obligase să-l țină un an de zile în casa și cu cheltuiala lui. Dar traiul bun în casa socrului său nu a durat mult; socrul său economul Ioan Grigoriu (care era văduv) obișnuia să petreacă « *cu mai mulți alții jucători, chiuitori, și foarte mari crai bețivi bărbați și femei* », după cum arată Creangă într'o jalbă către mitropolit; prezența ginereului în casă se vede că-l incomoda și de aceea socrul îi făcea cele mai mari neajunsuri doar va pleca.

¹⁾ Vezi anexa LXII și facsimilul.

Neputând fi hirotonit îndată după căsătorie și necăștigând nimic ginerele era utilizat de socrul cum vroia. Intr'o jalbă Creangă arată că *« după șiderea me în casa sfinției sale socrului meu de un timp de patru luni trecute având și două slugi în casă i-am fost desăvârșitul : sacagiu. randaș, cărătoriu de vin, și rachiu de prin crășme ba chiar și întregul lăutariu »*; Și Creangă le suferea fără să poată spune nimic, pentru că nu avea nicio situație materială și nici un ajutor *« pentru că am fost un mizăr orfan »*. Toate au mers cum au mers până ce socrul a vrut să *« reformeze foaia de zestre »* și să-i ia ginerele *« și mult puținul »* cât îi dăduse. De sigur pentru această călcare a promisiunilor, fie verbale și mai ales scrise în foaia de zestre, trebuie să se fi iscat între socrul și ginere dese scandaluri urmate de amenințări, ocări și *« sudălmile de cele mai multe lucruri sfinte de chiar mă și încrâncin aicea a le vorbi și blăstămele ne mai agiunsă de mîntea omenească care le-am suferit pe care nicio bază de crimă sau de o mică răutate din partea mea nu are »*.

După ce a fost făcut diacon de sigur Creangă a vrut din tot sufletul să scape de această situație și ar fi cerut socrului său să-i dea ceea ce i se promisese și să se mute deoparte. Aici a culminat scandalul, socrul nevrând să-i dea cele promise în foaia de zestre ba *« învățând și pe a me soție și a sfinției sale fiică de a mă maltrata în tot felul cum-i va veni la gură zicându-i că el are putere de a o ține în a sa casă și de a face ce va vré cu ea îngrozindu-o cu mai multele bătăi, chiar în ființa me zicându-i ca să nu să uite la mine ca la un câine și amintindu-i că bărbați sînt de vîndut ear nu de cumpărat »*.

Mai mult ținea Creangă se se mute deoparte de socrul său pentru că soția sa *« carea ca o tînără mlădiță ce este abia de 14 ani trecuți poate să se desbine de cel mai mic vînt și fortună, da decum de a tatălui său acea fortună turbată care și cu momele și cu frica amăgește și o înfricoșază »*.

Scandalul ultim care l-a făcut pe Creangă să reclame la Mitropolie s'a întîmplat la 12 Ianuarie 1860 la ora 1 noaptea. Iată cum povestește Creangă:

« Însă acum iată cea mai de pe urmă și mai fatală nenorocire! 12 zile a lunii Ianuarie orele bătute unul după 12 noaptea au venit și stăpînul casei, aflându-mă eu dormind pe când toată suflarea să odihnește! lângă a me soție; fără să știu când au intrat în casă! s'au

repezit și mi-au pus unghiile în gât (ghiarăle) de a mă sugruma cu totul!... însă eu deabia viindu-mi în fire și după mai multa me zbatere de a scăpa din încrâncinatele lui mâini neputând chiar nici răcni fiind cu totul înădușit abia am putut scăpa din mâinile lui gol umblând ca un strigoi! și pela casăle bieților oameni carii dormea mai ca morții în acel timp adânc al nopții!!!

Fugind din casă Creangă stă la vecini și a doua zi înaintează chiar Mitropolitului Sofronie o « plecată și lăcrămătoare suplică »¹⁾ în care după ce arată toate împrejurările pricinii spune: « De aceea cad la mila Inalt Prea Sfinției Voastre de a nu lăsa nepedepsit pe un asemenea om trecut și de vrâsta bărbătească carile voia a să face acum după toate și ucigaș! și de am ezeuta a me soție și zestre multă puțină, carea de însuși a lui vroință mi-au dat-o prin foaie sfiindu-mă a mă mai uita la un asemenea om *dadecum a mai ședeă macar un ceas cu el în casă*, ca nu mai mult timp trecând, să-mi demoralizeze cu totul pe a mé soție nefiind eu acum cu dânsa și făcând el ce vrea ».

Mitropolitul hotărăște de îndată ca pricina să fie cercetată de « duhovniceasca decasterie » « și încredințându-să de arătările jăluitarului că sânt adevărate va supune pe pârâțul preot unei aspre canonisiri și pe viitoriu îl va mărgini de niște asemenea necuviincioase urmări ».

Trecând pricina în cercetarea decasteriei-a cărei membri erau mai mulți preoți economi din Iași și de sigur prieteni cu socrul său — în loc să-i facă dreptate îl arestează pe tânărul diacon care în marea lui supărare se poate să fi spus vre-o vorbă nepotrivită la adresa clerului.

Și iată-l pe ginere la arestul decasteriei.

În ziua de 16 Ianuarie răzbit mai mult de foame decât de nedreptatea care i se făcea, Creangă din nou se adresează Mitropolitului cu o « lăcrămătoare suplică » în care arată că « duhovniceasca decasterie nici au cercetat dacă eu am făcut vre-o crimă de o asemenea pedeapsă nici nimic ce m'au și arestuit!!! fără măcar să gândească dacă este cu dreptate au ba? ».

De aceea se roagă mitropolitului să poruncească « *onorat duhovniceștii decasterii ca macar să mă elibereze dela arest ca nu acolo*

¹⁾ Vezi anexa LXI.

șazănd după ce nu mi-au făcut nicio dreptate să peiŭ și de foame! nenorocitul de mine!»¹⁾.

Este eliberat dela arest dar dreptate tot nu i se face; la 18 Ianuarie era aceeași mizerabilă situație. Din nou își așterne suferințele sale pe hârtie. De data aceasta caută să înmoaie inimile membrilor decasteriei și îi roagă « să-și tinză acea sfântă mână de mumă mai cu osebire la nenorocitele mele tânguiri și de a nu mai da motiv unor asemenea oameni desfrânați și fără de frica lui Dumnezeu de a-și face îndoit răs de mine decât mai înainte ».

Din această ultimă jalbă reiese că socrul său (care de sigur avea buni prieteni la Mitropolie) voia să plece grumajii îndrăznețului diacon făcându-l să « plece genunchele și de a săruta mâinile pela poșlușnicile de pela casăle boerești ca să mă erte zicând că sfînția sa apoi atuncea va fi destoinic de a mă erta și de am ceti covenitele rugăciuni pentru blestem ». Și Creangă se întrebă pentru ce atâta ură pornise socrul său împotriva lui?

« Să fie — se jăluește Creangă — atât de mare plecare căci a săruta mâinile și a mă ruga la niște femei atâta de descaracterizate pe care Sf. Sa socrul meu le numește verbal chiar și preutese; nu însemnează alt ceva? decât a nimecnici prin aceasta și darul și onoarea și de ale depune la picioarele neînfrânării și a ruinării faptelor celor neplăcute lui Dumnezeu și chiar și a oamenilor!!! apoi dar numai înzădar repetuește sfânta noastră biserică de mai multe ori zicerea: « Preoția sfântă norod ales!... »²⁾.

În urma acestei cereri, Decasteria văzând hotărîrea diaconului de a nu se lăsa până nu i se va face dreptate a hotărît să-i înpace și astfel la 19 Ianuarie 1860 ginerele se împacă cu socrul « prin bună înțelegere ».

Nu mai stă însă cu socrul său ci se mută într'o căsuță a bisericii — în aceeași curte — pentru a cărei reparație cheltuiește cincizeci lei pe care bani îi va cere înapoi când se va muta la Bărboi la 30 Aprilie 1863 declarând că nu mai are nicio pretenție.

Locuind în aceeași casă pe care o reparase, soția diaconului Creangă naște la 19 Decembrie 1860 un copil care botezat la 23 Decembrie același an primește numele de Costantin.

¹⁾ Vezi anexa LXIII.

²⁾ Vezi anexa LXIV.

A fost botezat de Victoria Drăghici soția episcopului bisericii 40 de sfinți Vasile Drăghici același care îl va recomanda Mitropoliei ca să-l numească dascăl în 1859 până ce avea să fie hirotonit diacon.

În toamna anului 1866 îl înscrie în clasa I secțiunea II din școala primară din Trei-Erarhi unde era institutor chiar tatăl său. În catalogul anual este trecut chiar la început: « Creangă Costache »; făcea parte din cercul I. La toate obiectele era eminent și primul. În primul an are 65 absențe care au fost motivate fiind bolnav.

Când l-a înscris la școala primară din Trei-Erarhi, tatăl său avu grijă să-i scoată dela Mitropolie o « atestație mitricală » pentru care înaintează odată cu cererea și o mărturie ¹⁾ dată de către economul I. Anastasiu « servitoriu bisericii sfinților patruzeci martiri ».

¹⁾ Vezi anexele: LXV și LXVI.

Mitropolia Iași, dos. 6027 din anul 1865 vol. 6.

X

ION CREANGĂ DASCĂL (CÂNTĂREȚ) LA BISERICA SF. 40 DE MUCENICI DIN IAȘI

Intr'un dosar ¹⁾ depus spre păstrare la Arhivele Statului din Iași de către primăria municipiului Iași am găsit bugetul ²⁾ episcopiei bisericii 40 de mucenici din Iași pe anul 1859. In acest buget (samă) am găsit trecut la « cheltuieli » următoarele:

« *Dascălului Ioan Kriangă liafa sa pe giunătare de an socotită dela Sf. Dimitrie 1859 păr la Sf. Gheorghe 1860, 300 lei* ».

Intru cât Creangă a fost hirotonit diacon la 26 Decembrie 1859 această însemnare îmi eră deajuns ca pe temeiul ei să pot afirma că înainte de a fi hirotonit diacon, Creangă a fost dascăl la biserica unde era preot socrul său economul I. Grigoriu. Totuși curiozitatea de a ști prin ce împrejurări a fost numit m'a îndemnat să mă duc la biserica 40 de sfinți din Iași unde am găsit o arhivă destul de bogată. Acolo în dosarul de corespondențe cu Mitropolia am găsit ciorna adresei (mai târziu am găsit în arhiva Mitropoliei și originalul) ³⁾, scrisă de însuși mâna episcopului aga Vasile Drăghici prin care cerea numirea domnului Ioan Kriangă cântăreț la biserica « Sfinții 40 de mucenici » din Iași.

Iată adresa:

¹⁾ « Dosarul episcopiei bisericii 40 de mucenici din Iași No. 27 pe anul 1848 ». Astăzi în păstrarea Arhivelor Statului, Arhiva primăriei Iași pe anul 1848.

²⁾ Bugetul se găsește la pagina 319 din citatul dosar: « Sama pe 1859. ».

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. No. 12 pe anul 1841, fila 555.

*Onoratei Decasterii a sfintei Mitropoliei a Moldaviei
Epitropia bisăricii sf. 40 mucenici,*

« D. Vasile Gheorghiu ce au fost cântăreț la această bisărică după a sa cerire s'au demisionat dela sfârșitul acestei luni Octomvrie, iar în lipsa numitului s'au alcătuit cântăreț cu leafă de 600 lei pe an pe domnul Ioan Kriangă. 1859 Octomvrie 23.

Epitrop Drăghici agă.

Mitropolia aprobă numirea lui Ioan Creangă în postul de cântăreț (dascăl) la biserica 40 de mucenici; el este angajat deodată numai pe jumătate de an, adică dela Sf. Dumitru 1859 până la Sf. Gheorghe 1860 și este trecut în bugetul bisericii cu suma de lei 300, adică jumătate din leafă.

La 26 Decemvrie 1859 Ioan Creangă este hirotonit diacon și numit la biserica Sf. Treime din Iași. În același timp ocupa și postul de dascăl la biserica 40 de sfinți. Nu putem preciza dacă într'adevăr își făcea și serviciul sau pusese pe cineva înlocuitor. Abia la 29 Aprilie 1860 epitropul Vasile Drăghici dela 40 sfinți cere « transmutarea » diaconului Ioan Creangă dela biserica Sf. Treime la biserica 40 de mucenici, iar la 2 Mai 1860 se eliberează de către Mitropolie diaconului Ioan Creangă « carte de mutare » cu Nr. 561.

XI

ION CREANGĂ DIACON

HIROTONIEA IN BISERICA PEA CUVIOASA PARASCHIVA
DIN TG. FRUMOS ȘI NUMIREA CA DIACON LA BISERICA
SF. TREIME DIN IAȘI; MUTAREA LA 40 DE SFINȚI, APOI
LA BĂRBOI, PANTELIMON ȘI GOLIA

Tânărul cleric Ioan Creangă, care dorea din tot sufletul să ajungă preot, nu putea prelungi situația în care era; dăscălia îi ușurase oarecum situația materială, dar nu pentru asta își bătuse capul în Seminar; poate nici soției sale nu-i plăcea să aibă de soț un dascăl. De sigur ca în toate împrejurările când un preot își mărită fata după un candidat la popie, prima promisiune va fi aceea că-l va lăsa în locul său, sau că va face toate eforturile să obțină un loc cât mai curând. În situația aceasta era și Creangă. Socrul său s'a obligat să-l întrețină un an de zile în care timp va aranja preoția lui și poate chiar la biserica 40 de sfinți. Dar aceasta întârzia, pentrucă trebuia un loc vacant, iar socrul ținea prea mult la milele drept credincioșilor pentru a-și da demisia și a lăsa pe ginere în locul său. De sigur Creangă trebuie să fi fost adânc mâhnit când vedea că timpul trece și nu poate să-și aranjeze un rost în viață, fiind nevoit să trăiască din mila socrului său, care-i făcea cele mai mari mizerii. Ivindu-se locul vacant de dascăl Creangă primi nu fără oarecare amărăciune, dar oricum putea cu cei 300 lei pe care-i primise pe jumătate de an să astupe gura nevestii, care de sigur zilnic îi făcea zile fripte pentrucă nu câștiga nimic.

În sfârșit la 5 Noemvrie 1859 Ioan Creangă obține dela « poporării dela biserica cu hramul 40 de mucenici » o « mărturie » ¹⁾ prin care era cerut preot la numita biserică « urmând neapărată trebuință de al treilea preot ».

Obținând această mărturie Creangă aleargă la protopia orașului Iași și cere să i se « întărească duple forme » pentru ca apoi să se ducă la Mitropolie și să facă cerere de hirotonie:

Onoratii Protopoi ²⁾ a capitalii,

Alăturata mărturie supt iscăliturile a câțiva din poporării bisăricii cu hramul 40 di sfinți din această capitalie cari este suptă iscălitura preuților acea bisărică precum și pecetea dreaptă a numitei bisărici plecat rog pe onorata protopie ca s'o întărească duple forme». 1859 Noemvrie 5 zile. Ioan Creangă.

«Întărirea duple forme» s'a făcut dar nu s'a putut folosi de ea întru cât nu i s'a aprobat hirotonia; de sigur la cercetarea care s'a făcut s'a constatat că al treilea preot « care se cerea grabnic » va fi fost un fel de aranjament pentru Creangă și nici decum o realitate.

La 19 Decemvrie 1859 « dascălul » Ioan Creangă intervine din nou cu « plecată suplică » ³⁾ la mitropolit, la care « suplică » alăturază din nou o « formalnică mărturie », dar de data aceasta dela episcopii și poperării bisăricii Sf. Treime din Iași unde într'adevăr se găsea un post vacant de diacon.

De data aceasta se aprobă hirotonia; în 26 Decemvrie 1859 a fost hirotonit diacon definitiv în biserica Sf. Prea cuvioasa Paraschiva din « politia » Târgul Frumos.

Numirea i s'a făcut ca diacon în postul vacant dela biserica Sf. Treime din Iași ⁴⁾, dela care și alăturase « formalnică mărturie » la « suplica » dată de Mitropolie pentru hirotonie.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 12 1841 fila 574 verso.

²⁾ *Ibid.*, fila 574; în loc de « Protopopii » Creangă scrie « Protopoi »; Anexa LXVII și LXVIII.

³⁾ Această « suplică » și actele hirotonirii au fost găsite și publicate de pr. D. Furtună în *Cuvinte și mărturii despre Ion Creangă*. Buc. 1915.

⁴⁾ Până acum biografii lui Creangă ne informează că « întâi », Creangă a slujit ca diacon la biserica 40 de sfinți; realitatea este că el a fost transmutat la 40 de sfinți dela Sf. Treime abia la 2 Mai 1860 cu « cartea de mutare » No. 561.

De locuit, locuia la socrul său la biserica 40 de sfinți, întru cât i se promisese întreținerea un an de zile și unde Creangă spera că în timpul cel mai scurt va fi mutat. Deocamdată în statele bisericii 40 de sfinți figura ca dascăl.

La 29 Aprilie 1860, postelnicul Vasile Drăghici, episcopul bisericii « sfinților patruzeci de mucenici » din Iași, același care intervenise în 1859 ca să fie numit cântăreț, scrie « onoratei duhovnicești dicasterii a sfintei Mitropolii » la 29 Aprilie 1860 că « după trebuința ce urmează la această bisărică pentru slujba diaconiei s'au alcătuit pe părintele ierodiaconul Ioan Creangă ce este hirotonisit în asemenea calitate chiar în anul acesta pentru bisărica sfintei Treimi, tot de aicea din capitalie » și cere « că de se va încuviința asemenea transmutare să binevoiască a adiveri înscrisul ».

La 30 Aprilie 1860 este primită adresa episcopului dela biserica 40 de mucenici iar la 2 Mai 1860 membrii « Decasteriei » raportează Mitropolitului cu « socotință de a se încuviința numitului darea cărții de mutare pentru citata bisărică ».

Mitropolitul pune următoarea rezoluție: « în temeiul recomandăției de față se va da convenita carte de mutare ».

« Cartea de mutare » i-a fost eliberată chiar în aceeași zi, prin care « dăm voie și blogoslovenie a să strămuta numitul diacon dela Sf. Treime și a să așaza slujitoriu bisericii sfinților 40 de mucenici unde este slobod a lucra toate cele convenite diaconiei sale, iar strămutându-să aiurea fără știrea și în scris învoirea noastră va fi oprit de lucrare ».

Cu epitropia bisericii sfinților patruzeci de mucenici Creangă face un « contract de alcătuire » care a fost trimis odată cu adresa postelnicului Vasile Drăghici ca să fie legalizat de Decasteria Mitropoliei ¹).

Prin acest contract diaconul Creangă se obliga să fie « slujitor în calita de diacon la această sfântă bisărică cu leafă hotărîtă de 700 lei pe an ».

¹) Toate actele acestea le-am găsit într'un dosar înființat la Mitropolie în anul 1848 și care cuprindea toate lucrările referitoare la bis. 40 de sfinți. După 1864 bisericile trecând în administrația comunală s'au luat dosarele dela Mitropolie și date arhivei Primăriei Iași iar de acolo au ajuns în păstrarea arhivelor Statului. Vezi anexele: LXIX, LXX, LXXI, LXXII.

Articolul I al contractului prevedea că în toată vremea să urmeze « fără sminteală de o zi măcar slujba diaconiei dinpreună cu competenții părinți slujitorii acestei biserici, în toate Duminicile și sărbătorile de peste an în toate acele zile de posturi ce să cere slujba diaconiei precum și la orice întâmplătoare soboară, pomeniri, și alte asemenea rândueile care s'ar cere a să săvârși în bisărică ».

În articolul al 2-lea al contractului Creangă se obligă « ca la fiecare a treia săptămână să urmez a mă afla în toate zilele la biserică spre deplinirea citirilor și a cântărilor cerșute la strană după tipicul bisăricesc ».

În articolul al 4-lea Creangă spune: « că mă voi feri de toate intrigile neertate care s'ar atinge și ar supăra pe ori cari din servitorii bisăricești căci pentru vreo asupraire ce s'ar încerca a mi să face mie de către oricine este locul compitent dela care pot a-mi cere satisfacere ».

De asemenea « la întâmplare de vreo nevoie de a eși din oraș pentru câteva zile să fiu dator pururea a cere învoirea Epitropiei ».

Nerespectarea obligațiilor din contract din partea diaconului dădea dreptul Epitropiei « de a mă depărta deîndată și a alcătui altă persoană în locul meu fără să-mi rămâie cel mai mic cuvânt de reclamație ».

Contractul era iscălit și de socrul său economul Ioan Grigoriu care adaogă: « chizășluesc pentru ginerele meu că va urma întocmai după condițiile cuprinsă în acel contract » ¹⁾.

Slujește la această biserică până la anul 1863 când găsește la Mănăstirea Bărboi un post vacant de diacon, plătit mai bine și unde i se făcea și unele înlesniri adică i se dădea un stângen de lemne de foc pe fiecare an « date din vreme » și casă pentru locuit în ograda bisericii; pe deasupra scăpa de gura socrului.

La 22 Martie 1863 face cerere la Mitropolit ca să-i « elibereze o carte de mutare ». În cerere arată și cauza pentru care se mută — bine înțeles acea care se putea spune și crede — că leafa de 700 lei care o primea neregulat dela epitropia bisericii sfinții 40 de martiri

¹⁾ În dosarul care se păstrează la arhivele Statului se găsește copia contractului; originalul l-am găsit la biserică 40 de sfinți Iași, unde se găsește și azi în dos. No. 2.

din Iași nu-i este de ajuns nici pentru « zilnicul nutriment ca familiar ». Odată cu cererea înaintea Mitropoliei ca dovadă că a găsit un loc mai bun și contractul făcut între el și Arhimandritul Chiril — egumenul Mănăstirii Bărboi — prin care se arăta leafa care i se da și « înlesnirile »¹⁾.

Intru cât Creangă era angajat diacon la 40 de sfinți până la 23 Aprilie 1863 — dată până la care i s'a și achitat leafa de către epitropia bisericii 40 sfinți — Mitropolia nu răspunde nimic la cerere până la 28 Aprilie 1863 când economul A. Gavrilescu este delegat ca să meargă la biserica 40 de sfinți « spre a să convinge dacă Sfinția Sa diaconul Ioan Creangă e liber din partea acestei epitropii spre a să strămuta la o altă biserică ».

Pentru a se desființa contractul încheiat între diaconul și epitropia bisericii 40 de martiri, diaconul nu avea pretenție decât să i se restituie suma de 50 lei pe care o cheltuisese la reparația casei unde se mutase după scandalul cu socrul său. Dându-i acești bani Creangă dă următoarea dovadă Epitropiei:²⁾

« Onoratei Epitropii a bisericii Sf. 40 mucenici din orașul Eșii.

« Indestulându-mă cu su(ma) de cincizeci lei pentru obiectele ce am fost făcut la cassa bisericii, declar prinaceasta că nu mai am nici o pretenție ».

1863, Aprilie 30.

D. I. Creangă

Abia la 8 Mai 1863 epitropia bisericii Sf. 40 mucenici răspunde Mitropoliei « că diaconul Ioan Creangă este liber din partea epitropiei de astăzi înainte a se angaja oriunde va voi ».

Leafa la această biserică i s'a plătit până la 23 Aprilie 1863 dela care dată nu l-am mai găsit niciodată trecut în statele acestei biserici³⁾.

Deocamdată mitropolia aprobă transferarea diaconului Creangă provizoriu, urmând ca mai târziu după ce se va vedea purtările sale să-i « decreteze așezarea definitivă ».

¹⁾ L. Predescu, *Ioan Creangă*, Buc. 1932, I, 55, 56.

²⁾ Arhiva bisericii 40 sfinți Iași.

³⁾ D-l Predescu afirmă că dela Bărboi ar fi venit din nou la 40 sfinți intru cât nu avea casă; într'un inventar alcătuit cu ocazia secularizării am găsit și descrierea casei în care locuia Creangă la Bărboi. La Bărboi a stat dela anul 1863—1866 când a fost numit la Golia.

Dar iată că anul 1863 aduce o mare reformă în ceea ce privește bogățiile enorme ale mănăstirilor închinată: *Secularizarea*.

Creangă își făcuse bune socoteli când se angajase la Barboi de asemenea și arhimandritul grec Chiril — egumenul Bărboiului — nu-i părea rău întru cât angajase un diacon cu glas bun. Dar toate socotelile se strică. Grecii simțiră încă din anii trecuți că le fuge pământul de sub picioare dar în acest an 1863 știură sigur ce-i așteaptă. Dacă în Martie 1863 arhimandritul Chiril încă mai putea face contracte apoi de îndată peste o lună începu să se îngrijească de dosirea banilor și a obiectelor de preț. Astfel Creangă deși angajat din Aprilie 1863 nu primi nicio leafă. Contractul făcut cu egumenul grec nu mai avea nicio valoare.

Creangă trăia cu ce-i ieșea dela biserică, iar casă și unele « inlesniri » sigur le mai avea.

Egumenii începură să facă reclamații în toate părțile menținându-și titlurile cari le avuseseră înaintea secularizării. În August 1863 Ministerul de Culte înapoia Prefecturii de Poliție Iași toate « jălbile » fără nicio rezoluție, pentru că îndrăzniseră împotriva ordonanței domnești 457/1863 să-și mențină titluri cu totul oprite. Un arhimandrit Platon se intitula pompos « ecsarhū al Sfântului Mormânt ».

La 17 Septemvrie 1863 sunt destituiți egumenii mănăstirilor Barnovschi, Sf. Sava și Nicorița « pentru nesupunere la ordinele guvernului »¹⁾; în locul lor se numiră curatori. Urmă destituirea și altor egumeni greci « pentru nesubordinație și alte necuviinți ».

La 10 Octomvrie 1863 Prefectura din Iași primea următorul ordin telegrafic semnat de Odobescu:

« Pe egumenii destituați a monastirilor Barnoschi, Sf. Sava, Nicorița, Galata, Cetățuia, Bârnova și Sf. Ioan Gură de Aur, îi veți trimite îndată peste hotar ne mai fiind trebuință a rămânea în țară ». Printr'o altă telegramă li s'a mai permis să stea încă zece zile « spre a-și regula interesele ».

Toate averile mănăstirilor urmau să fie inventariate amănunțit; obiectele pe preț au fost depuse spre păstrare la biserica Sf. Sava. De sigur multe din ele au dispărut.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654 fila 7.

La 7 Octomvrie au fost destituiți egumenii Mănăstirii Dancu și superiorul bisericii Sf. Lazăr, iar la 9 Octomvrie ¹⁾ îi veni rândul și Arhimandritului *Chiril-egumenul Mănăstirii Bărboi*, care angajase diacon pe Creangă. În locul lui a fost numit curator arhierul Marchian Folescu.

Dar arhierul Marchian nu va sta mult și în locul lui la 13 Noemvrie 1863 va fi numit «curator» arhierul *Isaia Vicol*.

La 10 Decemvrie 1863 arhierul Isaia împreună cu delegații Prefecturii procedează la încheierea unui inventar de toată averea mobilă și imobilă a Mănăstirii.

Clădirile din curtea mănăstirii sunt trecute toate începând cu aceia în care locuia egumenul «cu suita lui», casă mare zidită din cărămidă pe temelie de piatră cu șase odăi la etaj și patru jos; cu antret, bucătărie, grajduri; odăile erau zugrăvite; în inventar sunt trecute și casele unde locuiau ceilalți «servitori ai bisericii» printre care era și diaconul Ioan Creangă.

La punctul 8 ²⁾ din inventar este trecută casa unde locuia Creangă: «*Una pereche casă vechi di vălătuci acoperite cu șindilă cuprinzătoare de trii odăi cu ușile și ferestrele lor trebuitoare în care locuește diaconul Ion Creangă servitoriul bisericii*» ³⁾.

Inventarul mai prevedea și locuința iconomului Grigore, tatăl filosofului Vasile Conta, cât și o casă unde locuia un arhitect grec care lucrase clopotnița; știri vrednice de luat în seamă ⁴⁾.

La 1 Ianuarie 1864 curatorii tuturor mănăstirilor secularizate primesc un ordin prin care li se face cunoscut că «toate monastirile foste închinat sau neînchinat de pe pământul român sunt proclamate proprietate a Statului și că rămân biserici de mir» iar funcțiunea curatorilor încetează. Totuși s'a revenit cu o telegramă din 10 Ianuarie prin care se face cunoscut că până la noui dispozițiuni «curatorii români să nu fie supărați cu nimic» ⁵⁾.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654 fila 71. Vezi anexa LXXIII.

²⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654 pe anul 1863 fila 121 verso vezi anexa: LXXIV; anexa LXXV este numirea lui Vicol.

³⁾ În jurul acestei chestiuni nu mai trebuie făcută discuție întru cât reiese destul de clar că în Decemvrie 1863 locuia la Bărboi.

⁴⁾ Inventarul a fost iscălit de curatorul Isaia Vicol și reprezentanții Prefecturii; vezi anexa LXXVI.

⁵⁾ Vezi anexa LXXVII.

Deacum încep oarecum să se limpezească lucrurile. Pentru fiecare biserică se fixează un buget; s'au înființat state de salarii cari se trimiteau Ministerului de către curatori și apoi Ministerul ordonanța suma prevăzută în buget.

Biserica (fostă Mănăstirea Bărboiul) avea înscrise în buget următoarele posturi: 1 curator care era arhiereul Isaia Vicol care primea 833 lei pe lună; 2 posturi de preoți « liturghisitori » pe care unul ocupa preotul Grigorie Săgiu și pe celălalt preotul Grigore Conta cu leafă amândoi de 200 lei pe lună; un post de diacon pe care-l ocupa diaconul Ioan Creangă cu 200 lei pe lună; 2 posturi de cântăreți, unul Dimitrie Ionescu și celălalt George Sofronie, un canonarh și un paraclisier.

Bugetul era aprobat dela Aprilie 1863 așa că îndată ce s'a aprobat aceasta la 20 Ianuarie 1864 curatorele bisericii Bărboiul înaintează statele pe « trilonia 2-a și 3-a anul expirat pe cari timp servitorii acestei biserici nu s'au primit salariile ». Statele erau pe lunile dela Aprilie — Octomvrie pe anul 1863.

Diaconul Creangă nu avea decât să fie mulțămît de noua situație a lucrurilor. După ce stătuse un timp fără leafă, deodată în Ianuarie 1864 primește pe tot timpul dela Aprilie 1863 iar dela Ianuarie înainte primea regulat. Chirie nu plătea, iar dela biserică se înfrupta din milele drept credincioșilor.

Acum un singur lucru mai dorea și anume să fie statornicit definitiv la această biserică. Pentru aceasta interveni la Protoeria orașului Iași ca aceasta printr'un raport motivat să ceară aceasta Mitropoliei. Intr'adevăr Protoeria orașului Iași secția I cu raportul No. 276 cere Mitropoliei să decreteze așezarea definitivă a diaconului Ioan Creangă la biserica Bărboi.

Mitropolitul — ca să se încredințeze dacă într'adevăr merita una ca aceasta diaconul, întreabă pe superiorul bisericii Bărboi care nu era altul decât arhiereul Isaia Vicol, pe care-l avusese Creangă profesor la Seminar — « Dacă aveți în însușire de diacon servitor la acea biserică pe diaconul Ioan Creangă și dacă sunteți mulțumit de serviciul și purtarea sa » pentru ca în urma unor asemenea informații — de sigur numai bune — mitropolitul să poată « decreta așezarea numitului definitivă acolo »¹⁾.

¹⁾ Arhivele Statului Iași « Acta Creangă »; anexa LXXVIII.

La 12 Iunie anul 1864 arhiereul Isaia Vicol Dioclias ¹⁾ — care de sigur îl aprecia pe Creangă din Seminar, raportează Mitropolitului că diaconul Ioan Creangă « *să găsește în serviciul diaconiei și până în timpul de față sunt mulțămît de purtarea sa atât în serviciul cât și în viața sa privată* » ²⁾.

În urma unei așa de bune referinți Mitropolia prin ordinul din 30 Iunie 1864 ³⁾ aprobă permutarea dela 40 de sfinți definitiv la Bărboi. Se trimite și carte de permutare care trebuia să fie înmănată diaconului dela care trebuia să se ia adeverință.

Dar iată tocmai atunci când Creangă credea că a ajuns la un liman, din nou încep necazurile. Printr'o dispoziție generală bisericeile au fost așezate pe categorii. Celora de gradul II li se desființau din buget postul de diacon pentru economii bugetare.

Biserica Bărboi este trecută printre acele de gradul II și postul de diacon ocupat de diaconul Creangă se desființează pe data de 1 Iulie 1864.

Ce poate să facă Creangă? Nimic decât să-și îndrepte ochii spre altă posibilitate de câștig: institutor la școala primară. La examenul care se ține la 19 Iunie și 1 Iulie 1864 ⁴⁾ Creangă era întâiul la examenul anului I al « Institutului pedagogic dela Treisfetite din Iași ». Poate până acum suplinise pe cineva și îi plăcea această meserie.

De aceea el intervine pe lângă Maiorescu, arătându-i situația lui prin desființarea postului de diacon dela Bărboi, ca să-l numească institutor. Vom vedea cum a fost numit la capitolul Creangă institutor. Deocamdată să urmărim viața lui Creangă ca diacon.

Văzând că postul de diacon a fost desființat, Creangă se roagă de mitropolit să-i permită să rămână în casele pe care le ocupa

¹⁾ Isaia Vicol Dioclias și nu Isaia Dioclias Vicoli; dintr'o adresă a acestuia către casieria jud. Iași se vede: « Subscrisul am onoare a răspunde că în mandatul No... mi s'au însemnat din greșală numele meu sub titlul de arhimandrit. Treapta mea în cler era și atunci arhiereu. Eu mă numesc Isaia Vicol, iară epitetul de Dioclias pe care-l port este titlul arhieriei ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă »; anexa LXXIX.

³⁾ *Ibid.*, anexa LXXX.

⁴⁾ G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, p. 85.

la biserica Bărboi ¹⁾ la biserică urmând să facă slujba fără salariu. Mitropolitul îi permite aceasta și Creangă începe să se ocupe serios de noua carieră. Pe data de 15 Septembrie 1864 este numit « *provizoriu institutore la clasa I secțiunea II* » dela școala primară din Trei-Ierarhi, continuând în același timp și cursurile anului II din școala normală.

La 26 Aprilie 1865 lui Creangă i se întâmplă altă supărare. Unul din cei doi cântăreți ai bisericii cerea să i se dea locuința la biserică ca unul ce i se cerea multe servicii și el stătea prea departe de biserică; cântărețul pusese ochii pe casa unde locuia Creangă — oarecum tolerat — fiindcă drept nu mai avea, ca unul ce nu mai era trecut în buget.

« Cu lacrimi » se roagă diaconul către mitropolit « să vă milostiviți ca măcar până la finele cursului meu de învățătură a ocroti sub milostivitoarele aripi familia prea plecatului și supusului Înaltă Prea Sfinției Voastre servu! ».

Primind această « petițiune », Mitropolitul pune următoarea rezoluție: « 1865 Aprilie 26 *Aceasta se va alătura la acta fiindcă s'a vorbit cele de cuviință de Noi superiorului* » K. mitropolit ²⁾.

¹⁾ În anul 1864 se mută din casele pe care am văzut că le ocupa în 1863; într'un inventar din 1864 am găsit: « una pereche case de vâlătuci cuprinzătoare de șase odăițe din care în patru locuiește diaconul bisericii, iar în două locuiește văduva Triandafila Teodoru », (inventarul este înainte de Iulie 1864).

²⁾ Această cerere a fost găsită de d-l Predescu și publicată în lucrarea d-sale « *I. Creangă*, p. 58; nu publică și rezoluția ci spune (p. 58) « Dar rezoluția la suplica lui Creangă era cât se poate de dureroasă. Nu era dat afară numai din locuința bisericii dar și exclus din slujba dela Bărboi « fiind postul de diacon suprimat » glăsuia rezoluția. Nu înțeleg de ce autorul, citat mai sus, a căutat neconținut să-l arate pe Creangă într'un conflict permanent cu conducătorii bisericești, care conflict în realitate nu a existat. Greutățile prin care trece Creangă și cu el toți conducătorii cu ocazia Secularizării, sunt date pe seama conducătorilor bisericești; dacă se desființează posturile de diaconi la bisericile de gradul II și în urma unor dispoziții generale luate de guvern, tot conducătorii bisericești sunt de vină. Iar dacă chestiunile acestea autorul nu le-a sesizat, cel puțin rezoluția dela o cerere pe care a avut-o în față nu trebuia să o denatureze. Rezoluția nu este cătuși de puțin dureroasă. Nici nu-l dă afară din casă nici nu-i suprimă postul de diacon; ea spune: « *s'a vorbit cele de cuviință de Noi superiorului* », rezultatul celor ce s'a vorbit este că Creangă a stat în casă până la anul 1866 când se mută la Golia; anexa LXXXI și facsimilul.

Prin faptul că Creangă rămâne mai departe în aceeași locuință până în anul 1866, putem trage concluzia că aprobarea a fost dată fără ordin, ci verbal. Aceasta, i-a vorbit Mitropolitul superiorului, care nu era altul decât tot Isaia Vicol. De ce nu a scris aprobarea? Pentrucă nu cădea în competența Mitropolitului. Toată averea bisericilor se administra acum de guvern. Inchirierile și aprobările pentru casele bisericilor se dădea de către Ministerul de Finanțe după cum vom vedea că a obținut cântărețul după ce a plecat Creangă. Deci Mitropolitul vroind să facă bine și înțelegând situația diaconului, care pe lângă soție și copil mai avea și câțiva frați pe lângă el, a chemat pe superiorul bisericii și i-a spus să-l tolereze până la noui întâmplări, iar pe cântăreț să-l tempereze în cerințele sale; se poate să-i fi găsit și lui vre-o locuință în atâtea case din curtea bisericii, cari rămăseseră după plecarea Grecilor.

În Ianuarie 1866 se răspândește știrea că biserica Bărboi — după intervenția Mitropolitului — și de sigur și altele — a fost ridicată iarăși printre cele de gradul I, deci în bugetul ei urma să fie pus din nou un post de diacon.

Respectos Creangă se grăbește să ceară Mitropolitului ca să fie din nou numit în postul de diacon la Mănăstirea Bărboi. «Petițiunea»¹⁾ poartă data de 27 Ianuarie 1866 și Creangă iscălește ca «iero-diacon».

¹⁾ Petițiunea aceasta de asemenea a fost găsită de d-l Predescu care a publicat-o în *op. cit.*, însă tot fără rezoluția pusă de Mitropolit. Totuși d-l Predescu spune: «Se vede că Mitropolia n'a găsit de cuviință să-l numească la Bărboi». Rezoluția la cerere este următoarea: «28 Ianuarie 1866. *Se va avea în vedere dacă în bugetul Bărboiului se va prevedea serviciul de diacon și dacă se va deschide loc la vre-o altă biserică*». Dar postul de diacon la Bărboi n'a fost pus în buget în Ianuarie 1866 ci a întârziat și în acest timp Creangă găsește loc la Mănăstirea Golia unde diaconul Idriceanu plecase dela 14 Februarie; anexa LXXXII.

Poate între timp să fi fost diacon și la biserica Sf. Pantelimon; n'am găsit niciun act referitor la asta; sf. Pantelimon era mai la vale de Bărboi; poate servea numai ca diacon — adică chemat numai la serviciu și de unde i se dădea o cîotă din jertfă; biserica era filială Bărboiului; expresia d-lui Călinescu că s'a dus la Sf. Pantelimon unde s'a plâns de «*mârșăvenia Bărboenilor*» nu o găseșc justificată pentrucă după plecarea grecilor din biserica Bărboi nu li se mai poate spune Bărboeni; de sigur d-l Călinescu se referă la călugării

Mitropolitul pune rezoluția la 28 Ianuarie 1866: « *Se va avea în vedere dacă în bugetul Bărboiului se va prevedea serviciul de diacon și dacă se va deschide loc la vre-o altă biserică* »; de aici deducem că Mitropolitul îi dă două posibilități de numire lui Creangă: 1. Dacă se va prevedea în bugetul Bărboiului din nou postul de diacon — la data rezoluției nu era prevăzut — să fie numit Creangă sau dacă acest post va întârzia să fie reînființat, Creangă să fie numit la una din bisericile cari ar avea un post vacant de diacon.

La Bărboi punerea în buget a postului de diacon a întârziat, dar a doua posibilitate prevăzută de rezoluție nu a întârziat să se ivească. Diaconul C. Idriceanu dela biserica Golia — care era printre acele de gradul I — a fost mutat la Sf. Spiridon. Creangă aleargă se înțelege cu superiorul — care nu era altul decât tot binefăcătorul lui arhiereul Isaia Vicol — care fusese mutat la Golia dela 15 August 1865 și acesta îi cere numirea la Golia în locul lui Idriceanu. Slujba și-o începe la Golia la 14 Februarie 1866 când se și mută cu locuința în curtea fostei Mănăstiri Golia într'o « bașcă » care servise de « canțilerie » pentru fosta Mănăstire grecească, care bașcă avea două odăi cu ușile și obloanile de fier. care se mai chema și « gherghir » în care se păstrau și odoarele și documentele ¹⁾.

În anul 1872 Mitropolia interesându-se de casele în care locuise Ioan Creangă la Bărboi « îngrijitorul bisericii Bărboi » raportează că « *odăile din curtea bisericii Bărboiul foaste locuite de diaconul Ioan Creangă până la 1866* ²⁾ » sânt ocupate din acel an până în prezent de Sofronie cântărețul II »; cântărețul le ocupa în urma aprobării Ministerului de Finanțe.

După cum am văzut Creangă a început serviciul de diacon la Golia la 14 Februarie anul 1866. La 23 Februarie, același an, arhiereul Isaia Vicol cu raportul No. 1 cere Mitropolitului « recunoașterea diaconului Ioan Creangă în postul de diacon Mănăstirei

greci din fosta Mănăstire închinată, cari într'adevăr puteau face o « mârșăvenie ». Dar acum, Isaia Vicol, Grigore Conta — tatăl filosofului — nici nu au făcut-o nici nu aveau pentru ce așa zisa « mârșăvenie ».

¹⁾ Arhivele Statului Iași, Tr. 1792, dos. 654 fila 84 verso; anexa LXXXIII.

²⁾ *Ibid.*, « Acta Creangă »; anexa LXXXIV.

Golia dela 14 Februarie » și « binevoîți a regula statornicirea numelui diacon la această biserică ». Aprobarea întârzie. La 28 Aprilie același an, « superiorul Mănăstirei Golia » intervine din nou cerând ca aprobarea să fie dată pe ziua de 14 Februarie « de când au început serviciul ». Pe acest raport Mitropolitul pune următoarea rezoluție: « *Se va confirma dela ziua indicată ; să să facă cartea și să să trimită frăției sale superiorului* »¹⁾. La 30 Aprilie arhiepiscopul Isaia Vicol primește adresă dela Mitropolie prin care i se face cunoscut că se confirmă în « îndatorirea de diacon servitoriu la biserica pronumită Golia » pe diaconul Ione Creangă »²⁾.

Odată cu această adresă Mitropolia trimite și « Cartea de mutare » cu No. 594 din 30 Aprilie 1866 prin care i se recunoaște « *statornicirea diaconului Ioan Creangă la biserica pronumită Golia dela 14 Februarie anul curent* »³⁾.

La această biserică va servi ca diacon până ce va fi exclus din cler; cu locuința se va muta din curtea bisericii Golia de îndată ce va fi numit institutorul școlii sucursale No. 1, în locul lui E. Enăchescu cu care făcuse schimb, și la care școală institutorul avea și o odaie de locuit.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 2756/1866; anexa LXXXV.

²⁾ Această adresă am găsit-o în « Turnul Goliei » într-o ladă cu veșminte și în care se mai păstrează și resturi din fosta arhivă a Mănăstirei. Astăzi se găsește în păstrarea Arhivelor Statului la « Acta Creangă »; anexa LXXXVI.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dosar 2756/1866; anexa LXXXVII.

XII

ION CREANGĂ ELEV ÎN « INSTITUTUL PEDAGOGIC DELA TREISFETITE » DIN IAȘI, NUMIT MAI TÂRZIU INSTITUTUL « VASILE LUPU » ȘCOALA NORMALĂ DELA TREI-IERARHI

« *Comitetul de inspecțiune școlară* » din care făcea parte Titu Maiorescu, Octav Teodori și N. Culianu, funcționa pe lângă Universitatea din Iași unde avea și cancelaria. Arhiva acestui « comitet », atât de importantă, a rămas în arhiva Universității după desființarea comitetului, din care arhivă astăzi abia se mai găsește un maldăr de hârtii răvășite; majoritatea documentelor s'au irosit. Ți se rupe inima de durere când te gândești ce acte importante s'au pierdut; pierdere ireparabilă.

În această arhivă de sigur trebuia să se găsească și ciorna raportului făcut de Maiorescu pentru numirea lui Creangă în învățământ. Raportul cu No. 816 din 2/14 Octomvrie 1864 l-am găsit la București în arhiva Ministerului Instrucțiunii a cărui arhivă se păstrează bine la Arhivele Statului din București.

Totuși printre puținele dosare rămase încă în arhiva Rectoratului Universității din Iași am mai găsit câteva documente din timpul când a fost Creangă elev la « Institutul Pedagogic din Trei Sfetite ».

Astfel am găsit o situație generală a tuturor elevilor din anul școlar 1864—1865 când Creangă era în clasa II-a. Aici printre elevii interni (?) am găsit și pe Creangă în dreptul căruia sunt trecute următoarele date:

Clasa II

Interni

Familia și numele elevilor	Creangă Ioan	
Anul nașterii	1837 ¹⁾	
Etatea elevilor	28 ani	
Familia și numele elevilor	Ștefan sin Petre Ciubotar	
Locul nașterii	Satul Humulești, district Neamț	
Timpul intrării în clasă: anul, ziua, luna	1864, Ianuarie 10	
Aritmetica.	Eminent	Eminent
Phisica	Eminent	Eminent
Cosmografia	Eminent	Eminent
Muzica vocală	Eminent	Eminent
Absențe	3	
Purtare	I	
Observațiuni	Institutor clasa I	

In aceeași arhivă am găsit și programul de învățământ:
Program de obiectele propuse elevilor din clasa I-a și II-a dela institutul Vasile Lupu pentru semestrul al II-lea al anului 1864/65

Clasa II (în care era Creangă)

Din *Aritmetică*: « Operaciunile fundamentale ale numerilor întregi, fracțiunile ordinare și zecimale ».

Phisică: « Proprietățile generale ale corpurilor, compunerea puterilor ce lucră asupra unui corp; machinele simple; mișcarea corpurilor solide; Licida și aeriforme; acustica; noțiuni despre formarea și propagarea sunetului; celeritatea lui ».

Optică: « Noțiuni despre nașterea și propagarea luminei; celeritatea ei; magnetismul busola; electricitatea; căldura și efepetele ei ».

Cosmografie: « Figura globului pământesc, mișcarea lui în spațiul lunei și sistemul solariu în mod elementar ».

Școala a terminat-o la 10 Iunie 1865 și a fost clasificat întâiul.

¹⁾ Data declarată de Creangă întru cât la înscriere nu i s'a cerut act de naștere original.

Abia la 1 Aprilie 1866 Maiorescu cere Ministerului « să ordonați de urgență imprimarea atestatelor absolutorii pentru acest institut în tipografia Statului sau să autorizați imprimarea lor la Iași din cheltuelile extraordinare ale Institutului ».

Odată cu acest raport se trimite și formularul pentru « atestate ».

La 17 Mai 1866 Ministerul face cunoscut că « s'a aprobat tipărirea din cheltuelile extraordinare ale institutului ».

Acestor formalități se poate datora întârzierea obținerii atestaturilor a acelor reușiți la examen. Creangă obține atestatul la 15/27 Iunie 1866 ¹⁾.

¹⁾ Nu am dat aici decât date cari am crezut că pot întregi pe acele cunoscute; astfel asupra acestui capitol a găsit și a publicat date interesante d-l G. Polcoonicu, harnicul director al școlii primare Trei-Ierarhi, Iași, în « Ioan Neculce », fasc. 7 pp. 254—255; apoi în *Revista Critică*, II, 1928. Toate datele cunoscute au fost utilizate în « Viața lui Ion Creangă » de G. Călinescu, Buc. 1938.

XIII

ION CREANGĂ INSTITUTOR

LA ȘCOALA PRIMARĂ DIN TREI-IERARHI
LA ȘCOALA PRIMARĂ SUCURSALĂ No. 1

Când la 1 Iulie 1864 diaconul Ion Creangă primea știrea că nu va mai putea fi trecut în statele de leafă ale biericii Bărboi, întrucât printr'o dispoziție generală se desființaseră posturile de diacon dela bisericile de gradul II printre care se număra și Bărboiul, de sigur va fi încercat un moment de adâncă amărăciune.

Totuși strălucitul succes avut cu ocazia examenului de sfârșit de an dela « Institutul pedagogic » și încrederea că Maiorescu, la care ținea așa de mult, îl va ajuta, îi dete noi puteri de muncă și încredere că soarta îi va surâde în noua meserie pe care cât de curând o va îmbrățișa. Il ajuta la aceasta și firea lui de țăran dela munte crescut alături de brad și care ca și el își va întări mai mult rădăcinile din partea de unde-l va bate vântul mai tare. S'a dus la Maiorescu și l-a rugat să-l ajute, iar acesta în bunătatea lui și mai ales în dragostea care o avea pentru elevii lui, îi va fi promis tot ajutorul poate chiar l-a asigurat că-l va numi în primul post liber la una din școlile primare din Iași. Și postul vacant n'a întârziat să se facă la școala primară din Trei Ierarhi unde Creangă făcuse practică și poate și suplinise pe vreun institutor.

La 15 Septembrie 1864 I. Beiu ¹⁾, institutorul clasei I dela Trei Ierarhi este mutat în școala sucursală de băieți din coloarea Negru din București la clasa I. C. Grigorescu căruia i se sortise

¹⁾ Monitorul Oficial No. 191 din 8 Sept. 1864.

acest loc trece la clasa II-a așa că rămâne vacantă clasa I-a secțiunea II-a.

La 2 Octombrie 1864 ¹⁾ «Comitetul de inspecțiune școlară», din care făcea parte Maiorescu, Octav Teodori și N. Culianu, se grăbește să recomande Ministerului pentru ocuparea acestui post pe «domnul» Creangă Ion; raportul arată că «*d-l Creangă Ion carele au făcut 4 clase gimnaziale și a absolvit cu succes foarte multumitorul cursul pedagogic din institutul Vasile Lupu*». În dorința de a-l ajuta Maiorescu afirmă că «*a absolvit cu succes foarte multumitor cursul pedagogic din institutul Vasile Lupu*», eveniment care se întâmplă de altfel abia în Iunie 1865.

Ministerul ia act de recomandarea «Comitetului de inspecțiune școlară» dela Iași și cu raportul No. 51.273 către Vodă Cuza cere numirea lui Creangă institutor.

Decretul cu No. 1.501 iscălit chiar de Vodă Alexandru Ioan prevede la art. XVIII: «*D. Ioan Creangă se numește provizoriu institutore la clasa I secțiunea II dela școala primară din Trei Ierarhi*».

Numirea se face pe data de 15 Septembrie 1864, dela care dată este trecut în statele de bază cu salariul de 185 lei 18 bani din care i se făcea reținerea de 10% pentru casa pensiilor așa că în mână primea suma de 166 lei și 66 bani.

Și astfel Creangă își începu activitatea ca învățător.

În arhiva Primăriei Iași am găsit un catalog scris de Creangă pe anul 1865/1866 ²⁾.

Katalogul de

*Essamenu a clasei întâi, secțiunea a II-a scólă primaria de băieți
dela Trei-Ierarhi. Iassi, 1865/66, semestrul întâiu*

Catalogul este scris în întregime de Creangă și în dreptul fiecărui elev — după ce le-a trecut notele — la rubrica «Observăciuni» scrie observațiile personale: «Indolentu, dezertor, idiot,

¹⁾ Arhivele Statului București, Ministerul Instrucțiunii, dos. 370 pe anul 1864 fila 238; vezi anexa: LXXXVIII.

²⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Primăriei Iași, dos. 81/1864 «Acta Creangă».

silitor, ager, impertinent, gângav, târziu la gândire, leneș, confuz, silitor și pacific, dezertor talentos, dezertor și invidios, obraznic ».

Avea în clasă 52 elevi; primul este fiul său Costache Creangă.

La 13 Ianuarie 1866 profesorul P. Câmpeanu este delegat de către Primărie să asiste la examenele semestrului de iarnă la școala Trei Erarhi; în raportul său de inspecție arată că « progresul tinerimei la învățatură a fost mulțămitor »¹⁾.

Din activitatea lui Creangă la această școală n'am aflat prea multe întru cât orice raport de inspecție se făcea în general privind și pe ceilalți institutori și în special aprecierile, mai bine zis laudele, se revărsau toate asupra lui Darzeu.

La 5 Iulie 1870 a fost delegat ca inspector din partea Primăriei arhimandritul Isaia Teodorescu²⁾, care după ce asistă la examen întocmește un raport de inspecție pe care îl înaintează primăriei. Din acest raport se constată că Ioan Creangă era institutor la acea dată — la clasa I, secțiunea I și II³⁾. Vorbind despre Darzeu are următoarea apreciere: « la clasa IV-a stimabilul, veteranul și pătrunsul de misiunea sa de instrucțiune și de educațiune D. Darzeu ».

Vorbind despre învățământ în general la școala din Trei-Ierarhi spune: « *un rezultat atât de satisfăcător în general încât face să se nască în inimile tuturor celor prezenți sentimentul de bucurie văzând că prin metodele cele exemplare a d-lor institutori din această școală să face a să consolida școala română, a să desvolta cultura la fiii cetățenilor noștri; deci mândrească-se această școală, mândrească-se cultura în timp ce conține în sânul ei pe institutorii suscitați* ».

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă; » vezi anexa LXXXIX.

²⁾ Isaia Teodorescu (popa Duhu) la 1864 — fiind rector al « Seminariei Centrale », cere Ministerului ca să înființeze în satul *Cogeașca Veche*, jud. Iași, o școală comunală. În acest raport arată că satul mai sus pomenit « *care este locul nașterii mele, « mica mea patrioară », în care peste douăzeci de ani de când mă ostenesc ca să pot face o școlică. Familia mea, rudele mele, căzuți, de-căzuți și sărăciți ca în genere în satele noastre* ». Tot atunci arată Ministerului că în același an vrea să sfințească biserica din același sat zidită tot de el. Din toate rapoartele lui am constatat că punea atâta suflet, atâta patriotism cum rar se întâlnește; era și un om de o cultură superioară multora din timpul său.

³⁾ În anul 1868 I. Creangă a cerut definitivarea în învățământ; actele relative la această definitivare au fost găsite de L. Predescu și publicate în lucrarea *Ioan Creangă*, Buc. 1932, pp. 69—72.

Cu toate aceste bune aprecieri Creangă nu va putea rămânea mult timp la Trei-Ierarhi. Dela Golia își pusese în gând să se mute; la Trei-Ierarhi nu avea locuință decât directorul școlii Darzeu. Se înțelege atunci cu prietenul său G. Enăchescu, care era institutor la școala sucursală Nr. 1 din Sărărie, ca să se « permuta » unul în locul altuia. Se vede că diaconul G. Enăchescu nu avea nevoie de locuință și că a primit bucuros schimbul.

Bănuim că Ioan Creangă voia să se mute și din altă cauză; acolo la sucursală va fi singur; va avea supt mâna lui un număr de elevi numai de clasa I, pe cari îi va învăța cum va vrea el. Acolo va fi și cel mai mare și cel mai mic. Acolo se va putea ocupa de locuința școlii și va căuta să fie-atât pe cât se va putea — la nivelul cerut de un local de școală. Acolo va avea odăița lui cu o bucătărioară cu « ursoaică »; în sfârșit acolo va fi el singur cu elevii de clasa I « *cheia și lăcata* » învățământului cum o va numi, și va putea ca într'un laborator să-și pue în aplicare « Metoda nouă ».

Odată făcută învoiala cu Enăchescu ambii trimit cereri Ministerului pentru « permutarea » unuia în locul celuilalt.

Ordinul Ministerului cu Nr. 10.005, a fost primit la Iași la 20 Octomvrie 1870 și aprobă « *permutarea cu începere dela curinte unul în locul altuia* »¹⁾.

« Permutarea » s'a făcut pe data de 14 Octomvrie 1870 cu decretul Nr. 10.003, dela care dată Creangă funcționează ca institutor la « *Școala primară sucursală de băeți Nr. 1* », din Iași.

La această « *școliță* » — cum îi zicea Creangă — a stat până la 1 Iulie 1872, când a fost scos din învățământ.

Cu ocazia cercetărilor făcute în legătură cu activitatea lui Creangă la această « *școliță* » am găsit și multe date despre înființarea acestei școli. Le înșir — pe scurt — pentru a se înlătura confuziile făcute până acum²⁾:

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Lucian Predescu în « *Ioan Creangă* », p. 74 spune: « la 1 Iulie 1872 el era tot la « Trei Erarhi » căci decretul de destituire glăsuște: « institutorul clasei I dela școala sucursală Nr. 1 de băeți, ceea ce este egal cu « Trei-Erarhi ». Evident greșală întru cât din toate documentele reiese clar că școala sucursală No. 1 este o școală cu totul aparte de Trei-Erarhi. Econ. D. Furtună în « *Cuget Clar* », an. II, 9, 1937, p. 139 vorbind despre această « *școliță* » spune: « *sucursală* este față de școala primară Nr. 1 din Sărărie unde era Toma Săvescu;

În anul 1865 Ministerul Instrucțiunii prevedea în bugetul său și patru școli sucursale în Iași în afară de acele existente. Ele erau: No. 1 « de pe Iaz », No. 2 din Păcurar (Mahalaoa Boghiu), No. 3 Sărăria-ulița Asachi și No. 4 în oraș pe « podul vechi ». Inițierea acestor « școli sucursale » a fost cerută de către « Comitetul Central de Inspecțiune din Iași » în urma constatărilor făcute că școlarii erau prea numeroși în școlile existente și în afară de asta « *să poată înlesni educațiunea copiilor din părțile de sus indicate din acest oraș care din lipsa de școli și din îndepărtare de cele actuale nu pot să le frecventeze* ».

Ministerul aprobă raportul venit dela Iași și prevede în buget aceste școli; acum venea rândul primăriei Iași să pue la dispoziție case pentru școală și cele necesare (mobilier, lemne, lumină).

Prin August 1865 aceste școli tot nu se deschisera și atunci « Comitetul Central de Inspecțiune Școlară » face cunoscut primarului ¹⁾ « să binevoiați a aviza la închiriere de localuri pentru asemenea școli și la înzestrarea lor cu mobilele necesare ».

N'au luat ființă decât trei școli sucursale, iar cea cu No. 1 a fost instalată în niște case dela Mitoc; primele lecții au fost în ziua de 13 Decembrie 1865, institutor fiind diaconul G. Ienăchescu, cu care Creangă va face schimb în 1870.

La 1867 școala se mută în casele Mavrocordat din Muntenime, în care casă era instalat și Gimnaziul Ștefan cel Mare. « Școlița » era situată în niște odăi dela etaj. În 1869 se mută și de aici în casele d-nei Vârnav; întâmplându-se aici un incendiu, școala se mută în casele lui Alecu Costandachi « pronumită a lui Cațichi ». Aici « școlița » ocupa două odăi mari, două odăi mai mici, e șură pentru lemne pentru care primăria plătea o chirie anuală de 50 galbeni. Casele au trecut apoi în proprietatea lui Nicu Pavli, care nu se mai ocupa să facă reparațiile necesare; în consecință, la 20 Aprilie 1870, institutorul Enăchescu face cunoscut Primăriei

iarăși greșeală într-un câț din dosarele școlii unde era director Toma Săvescu am constatat că nu era nicio legătură cu « școlița » lui Creangă; iar d-l G. Călinescu în « *Viața lui Ion Creangă* » Buc., 1938, p. 112 — bazat pe afirmațiunile Econ. Furtună spune: « La 14 Octombrie 1870, Creangă e mutat la școala primară Nr. 1 din Sărărie unde era Toma Săvescu, însă la o sucursală a acestei școli tot pe Sărărie ».

¹⁾ Vezi anexa: XCI.

că a găsit niște case mai bune ale lui Costachi Paraschivescu Naiman « în cuprindere de trei odăi spațioase, bucătărie și ogradă ».

La 24 Aprilie 1870 primăria închiriază aceste case din *strada Română* pentru care plătea anual 60 galbeni; proprietarul avea obligația să facă toate reparațiile necesare. În aceste case a funcționat această « școliță » tot timpul cât a fost institutor aici Creangă adică până la 1 Iulie 1872.

La această dată școlița a fost desființată, iar în locul ei s'a înființat — după noua organizare școlară — școala de băieți No. 3 care a început a funcționa la 18 Septembrie 1872, director fiind numit A. Petrovici care a primit dela primărie și inventarul foastei « Școliți » a lui Creangă împreună cu arhiva compusă din dosare « sigilate de fostul institutor Creangă ».

Am văzut că în Aprilie 1870 Primăria închiriază pentru școliță casele din str. Română ale lui Costache Paraschivescu Naiman, care își luase obligațiunea de a face reparațiunile necesare.

Școala s'a mutat în noile case închiriate însă reparațiuni nu s'au făcut. La 18 Octombrie 1870 institutorul Gh. Ienăchescu ¹⁾ face cunoscut Primăriei că « d-l proprietar a casălor în care se află așezată această școală n'a făcut nici sobele nici zaplazul așa că sobele fumează și nu se încălzesc pentru că sânt foarte vechi și zaplazul este stricat și pe iarnă nu va fi unde să să ție lemne » ²⁾.

La 20 Octombrie 1870 se primește la Iași ordinul de « permutare » a lui Creangă în locul lui Ienăchescu așa că el găsește casele în situația de mai sus.

Prima grijă a noului institutor este casa în care era instalată școala.

Printr'un raport amănunțit arată primăriei situația caselor:

1. « Casele sunt în cuprindere de: două odăi mari, din care una este despărțită prin un paravan de scânduri înalt de șese palme și neboit; din două antreturi mici cu sobă care servește pentru amândouă antreturile; din o bucătărieoară cu horn simplu; din o ogrăgioară în care se află o șurișoară pentru ținut lemne și reteradă.

¹⁾ Decretul arată data « permutării » 14 Octombrie; întru cât ordinul s'a primit la Iași la 20 Octombrie se explică de ce îl găsim la 18 Octombrie tot pe Ienăchescu la « școliță ».

²⁾ Vezi anexa XCII.

2. Odăile și antreturile sunt zugrăvite, dar zugrăveala stricată în multe locuri și cârpită numai cu tencuială; odaia despre miază noapte are fereastra despre apus cu încuitori niște zăvorașe care pentru iarnă să lipesc cam rău; odaia despre miazăzi are ușa care se deschide afară așa cum nu dă siguranță nici de iarnă nici de noapte; are lipsă un capac la astupătoarea sobei; are fereastra cu două ochiuri de geam crăpate și cercevelele se lipesc rău; antretul din față cu fereastra de deasupra ușii în un rând și celelalte două rău asigurate de iarnă și de noapte; are ușa care se deschide în uliță rău asigurată pentru noapte; bucătăria are numai un rând de ferestre; are ușa foarte rea; plafonul numai de tabanuri prin care se vede în pod și hornul cu o ursoaică care tare ușor aduce sau face să se aprindă hogiagul; are surișoară pentru ținut lemne fără ușă; are reteradă cu o singură încăpere, mică de poloboace și deșartă al o adâncime de 10 palme; are portița ogrăgioarei cu încuitori slabe; are grinzile care ține târnațul de din dos în mare mișcare ».

La 31 Octomvrie primăria încă nu dăduse ordin proprietarului să facă sobele, și nici zaplazul nu era făcut. Din nou Creangă raportează primăriei că este numai decât « necesitate de construirea din nou a tuturor sobelor care fiind foarte vechi nu se pot încălzi și fumegă cumplit ». Acoperemântul era stricat și ploua în școală iar zăplazul « parte este căzut, parte aproape să cadă ».

Creangă cere urgență « fiindu că timpulū aspru se apropie ca mâne și casele fiind vechi de vălătuci sau nuele și subțiri în pereți precum și băeții sărăcuți îmbrăcați, ba unia chiar desculți și goi mai de tot » ¹⁾.

Creangă atrage atențiunea primăriei spunând că în asemenea condițiuni « școala ar suferi fiind pusă în imposibilitate de a pute fi frecventată și aceasta cred că ar aduce mare daună *instrucțiunii* ».

În sfârșit se fac oarecare reparațiuni — nu tocmai solide — și « școlița » își continuă drumul.

Necazuri a mai avut ceva Creangă cu încasarea salarului; fiind « strămutat » la « școliță » cere ministerului la 4 Noemvrie 1870 « pentru strămutarea salarului meu din bugetul școliei

¹⁾ Vezi anexa XCIII.

primare din Trei-Erarhi în bugetul școlii sucursale Nr. 1 din Iași ». Pe luna Septembrie și 15 zile din luna Octombrie încasare dela Trei-Erarhi prin mandate separate ¹⁾ atât el cât și Enăchescu « fiind salariile neegale ».

Creangă având în vedere că articolul 72 din « regulamentul de ordine și disciplină pentru școlile primare » privesc înființarea la fiecare școală a unui registru în care să fie trecute procesele-verbale de inspecțiile făcute școlii de către acei însărcinați de Minister sau primărie, se duce cumpără cu banii săi un registru apoi se reîntoarce acasă unde taie o hârtie în formă de inimă așa cum văzuse că se obișnuia în cancelariile vechi și o lipește pe cartonul registrului, apoi își dă silința să scrie caligrafic: « Registru /constatatoru inspecțiunelor făcute/ la școala primaria No. VII/ Sucursală de băieți No. 1 din Iassi/ de diferite persoane oficiale/ 1870, Octobre 31 » ²⁾.

Pe prima foaie a registrului Creangă scrie următorul proces-verbal la sfârșitul căruia nu uită să pue și sigiliul școlii ³⁾.

Prescriptu verbale

« Anulă una mie opt sute șapte deci luna Octombrie trei-deci și una, sub-semnatulă institutore școlii primaria de băieți Nr. VII sucursala No. 1 din Iassi, deschide registrulă presinte constatatoru inspecțiunelor făcute acestei școlii de diferite persoane oficiale însărcinate cu această misiune, conform art. 72 din regulamentul de ordine și disciplină pentru școlile primarie de ambe sexe din țeară ».

Institutor I. Creangă »

Primul care a vizitat școala a fost Toma Săvescu « institutorele superioare al școlii publice No. 2 de băieți din suburbia Sărării », la 19 Decembrie 1870. Acesta scrie următoarele în registru: « am vizitat clasa I-a sucursală dirigită de domnul institutore Creangă ».

¹⁾ Arhiva școlii primare Trei-Erarhi, Iași; vezi anexa XCIV.

²⁾ Registrul l-am găsit la școala primară M. Kogălniceanu din Iași, str. L. Catargi, unde se găsește și arhiva din timpul lui Enăchescu și Creangă.

³⁾ Pe sigiliu scrie: « Școala I sucursală de băieți din Iassi 1868 ».

În registrul menționat se găsește și un proces-verbal scris de Eminescu în 1874 (vezi facsimilul).

și am constatat în răspunsurile suficiente în caligraphia școlărilor, multă puritate, aseduitate și devotamentul ce-și dă domnul institutore ».

Mai adaugă că « ar fi de dorit ca în venitoriu să se repare odaia de școală cu mai multă soliditate precum și aceia a domnului institutore » ¹⁾.

În 21 Decembrie 1870 inspectează școala revizorul A. Naum care de asemenea scrie în registrul de inspecții că « am rămas foarte mulțumit încât să atingă de progresul elevilor ». Arată însă că localul este rău și friguros; că lipsesc obiectele de prima necesitate și că « numai cu multe suferințe din partea d-lui institutor se poate susține această școliță » și că și cel mai devotat om s'ar putea descuraja în asemenea situație ²⁾.

La 23 Decembrie Creangă « încetează prelegerile semestrului întâi a anului școlar 1870/71 ».

Pentru aceasta așterne frumos pe o coală de hârtie un proces-verbal despre felul cum înțelege el să facă școală și îl trimite primăriei ³⁾.

Cu ocazia cercetărilor făcute am găsit majoritatea actelor referitoare la școlile primare din Iași; niciun proces-verbal nu se poate compara cu al lui Creangă. Toate sunt scurte, neprecise, făcute în grabă și din toate lasă să se vadă ca respectivul institutor a căutat să îndeplinească o formalitate:

După ce arată situația generală a « școliței » Creangă la punctul 3 arată materiile predate și modul de predare; punctul 3 se subîmparte în aliniate, A. B. C. D. E. F. G., unde se va vorbi despre « Sonurile limbei române » pentru exercitarea cărei materii « s'au făcut două deprinderi: una orală pentru dedarea auzului și a organelor de grai — ca deprindere pentru citire — și alta în scris pentru dedarea ochiului și a mânei ca deprindere pentru scriere »;

¹⁾ Vezi anexa XCV.

Nu se mai poate face nicio discuție că I. Creangă a plecat dela Golia și s'a mutat la « școliță » îndată după « permutarea » lui acolo; în devizele de reparațiuni sunt trecute « bucătăria și odaia profesorului ».

²⁾ Vezi anexa XCVI.

³⁾ Am găsit și ciorna și originalul; ciorna este în arhiva școlii primare M. Kogălniceanu și originalul în arhiva Primăriei Iași, azi depusă la arhivele Statului; vezi « acta Creangă »; în această lucrare vezi anexa XCVII și facsimilul.

se va vorbi despre « Insonarea care s'a exercitată în cor simultan »; Creangă arată că materia « s'a luat din abecedarul intitulat: *Metoda Noua* ». Creangă avea neconținut grijă să învețe pe școlari să înlătore cuvintele dialectice « cu cari școlarii în cea mai mare parte sunt deprinși de pe acasă »; apoi « numerarea sau a numera pe machina ruscă până la 100 în cor simultan ».

La aliniatul D. Creangă arată: « Ca preparațiune a ideilor pentru clasele următoare s'au făcut: deosebirea între sonuri și litere, ce se numescă vocale și ce consoane și de pe ce se cunoscă atât unele cât și altele? Ce se numește sonă, silabă, cuvânt și propozițiune? Din ce se compun: propozițiunile, cuvintele și silabele? Deosebirea între ființe séu animale și lucruri, despre contrarietăți, culori, etc., etc.

Ca educație fizică Creangă face cu școlarii « *gimnastică mică* » « *prin care se fac școlarii mai ageri la cugetare* ».

La 2 Ianuarie 1871 se ține la « școlită » examen pentru semestrul I a anului școlar 1870/71. Pentru a asista la examen primăria delegă pe Elie Baican.

Acesta asistă la examen și apoi raportează Primăriei și revizoratului despre cele constatate.

În amândouă rapoartele spune că « *am asistat la suscitările examene și constatându (despre răspunsurile ce ni-au adresat elevii) bunele și zeloasele aplicațiuni a d-lui Instructore CREANGĂ, căruia-i fac mulțumirile mele cu profundă devotamentă* »¹⁾.

În iarna anului 1871 institutorul împreună cu elevii din menționata « școlită » au avut mult de îndurat din cauza frigului. Iată ce spune Creangă într'un raport către Primărie²⁾: « *Localul acestei școale nefiind satisfăcătoriu scopului, din cauza vechimei, ce amenință aproape căderea, prăbușindu-se mai în toate părțile, încât în astă iarnă subsemnatul împreună cu sermanii școlari au dus mare necazu din cauza frigului celui nesuferit, care cu toate precauțiunile luate — sobe făcute în mijlocul iernii — nu s'a putut împedea, străbătându din toate părțile prin păreții cei foarte vechi și subțiri* ».

Propune Primăriei ca să închirieze casele lui Mihălache Cerchez din strada Kogălniceanu « care credă a fi satisfăcătoare atât în

¹⁾ Vezi anexa XCVIII și XCIX.

²⁾ Arhivele Statului Iași; « Acta Creangă »; anexa C.

privința *higienică*, cât și a situațiunii lor formând *un centru potrivit pentru asemenea școală* ».

Primăria nu închiriază aceste case așa că « școlița » rămâne în aceleași case în care a găsit-o Creangă. La 27 Iunie 1871 Creangă din nou propune Primăriei ¹⁾ închirierea unor case ale D-nei Luțica Harisiadina « vis-a-vis de grădina Primăriei despre medianul sfântului Spiridon » în care locuia profesorul Grigore Cobălcescu.

Acest local — arată Creangă — cuprinde « *două odăi și un salon foarte mare și luminos în care pot încăpă cel pucinu 60—70 școlari și unde se poate face o școală de model minunată ; se știe că în toate țările unde instrucțiunea este înaintată, clasa I primară este cea mai interesantă : căci de acolo izvoresc mulțimea școlărilor care ipopulează cele alte clase următoare* ».

Nic de data aceasta primăria nu le închiriază ci se hotărăște: « *acea școală poate rămânea încă unde se găsește precum și însuș d-l institutore în ea declarat* ». Și Creangă începe noul an școlar 1871/1872 în aceeași casă veche de vălătuci și nuele.

La sfârșitul anului școlar 1870/71, Creangă înaintează Primăriei un raport ²⁾ la 16/28 Iunie în care arată că « *19 școlari cari au obținut notele suficiente vor fi promovați la clasa II-a de pe la școlăle megieșe potrivit scopului* ».

Odată cu acest raport înaintează și catalogul ³⁾ cu notele fiecărui elev.

Neconținut Creangă are grijă de casele în care era așezată școala ; proprietarul Naiman Paraschivescu fusese obligat să facă reparațiunile necesare casei ; în Octomvrie încă nu făcuse nicio reparațiune. Creangă intervine la Primărie ca să nu i se plătească rata din chirie pe anul acela până nu prezintă « o chitanță din partea subsemnatului cum că s'a achitat de toate reparațiunile necesare » ⁴⁾.

) Anexa CI.

²⁾ Anexa CII.

³⁾ Cu ocazia cercetărilor făcute am găsit mai toate cataloagele din timpul cât a fost Creangă institutor și cari stau oricând de mărturie pentru exactitatea și grija care o puneă Creangă în învățământ (Arhivele Statului Iași « Acta Creangă »).

⁴⁾ Anexa CIII.

Atunci proprietarul văzându-se pus în situația de a nu putea încasa chiria a făcut oarecare reparații după un deviz în care este trecută și « *locuința profesorului* ».

În Octomvrie 1871 Ministerul trimite o circulară tuturor școlilor ca să se raporteze asupra situației lor.

Creangă răspunde:

România

Institutorile Școlii primare
Sucursală de băeți No. 1 din Iași

No. 14

1871 Octomvrie 17/29

Domnule Ministru,

Menționata școală neavându de câtă o singură classă ală cărei institutore este numai sub-semnatul care conform adresei D-voastre No. 6240 din 16 Iulie anul curent 1871, vine a vă raporta în consciinciosă că n'a absentat pănă acum niciodată în lunele Septemvrie și Octomvrie anul curent, nici a obținut vre-un concediu de undeva nea vëndă necesitate » Primiți vă rog, D-le Ministru, încredințarea stimei și distinctei considerațiuni ce vă conservă ».

Institutore I. Creangă.

În aceeași zi cu alt raport Creangă recomandă din partea « școlii » doi elevi « cei mai săraci dar silitori la învățătură și cu purtare bună » către « Societatea Învățătorului poporului Român » ca să le dea un ajutor.

La 11/23 Ianuarie 1872 Creangă previne Primăria că locuința școlii este veche « cu părății de nuele din care cauză sunt foarte friguroase și care din zi în zi devin mai amenințătoare »; propune să închirieze casele din strada Română intitulată « hanul lui Varzariu », case mari, de cărămidă și care s'ar putea închiria cu același preț; casele aveau ogradă și așezate într'un loc « cu aer destul de curat ».

Primăria dă aviz favorabil dar închirierea nu se face ¹⁾.

Dar pe lângă faptul că acele case erau friguroase dar Primăria nici nu da lemne de ajuns; Creangă cere Primăriei să i se dea mai

¹⁾ Anexa CIV (arhivele Statului Iași), « Acta Creangă ».

mult de doi stânjini de lemne pentrucă trebuie să facă foc de mai multe ori pe zi « pentru a putea încălzi pe sermanii copilași, cari în cea mai mare parte sunt foarte săraci și prin urmare goi și aproape desculți »¹⁾).

Dar școala era lipsită și de obiectele de « prima necesitate. Creangă cere primăriei să cumpere pentru « școliță »:

1. Un clopoțel așezat afară ca la toate școlile.
2. Un steag cu inscripția școliei.
3. Una firmă cu inscripția școliei și data.
4. Un ornic de perete.
5. Una catedră, cu saltar și încuetoare.
6. Un dulap pentru arhiva școliei.
7. Trei scaune în cancelarie.
8. Două cofe cu cercuri de fer.
9. Una puțină pentru conservat apă cu cercuri de fer și acoperită cu capac.

Parte din aceste obiecte au fost cumpărate de primărie; Creangă mai cumpără și din banii lui pentru « școliță » următoarele²⁾:

1. Portretul Măriei Sale Domnitorului.
2. Decorațiuni pentru elevi din care mai rămăseseră 5 după plecarea lui în 1872.
3. Două sigilii cu inscripțiunea școliei.
4. Un registru pentru constatarea inspecțiunilor.

În toamna anului 1871 A. Naum inspectează din nou « școlița » și scrie în registrul de înspecții următoarele:

« Școlița aceasta s'a deschis la timp conform legii ; fac mulțămiriile mele domnului institutorii ; metoda este bună » ; altădată același scrie : « Am inspectat școala și am rămas prea mulțămit » ; apoi altădată în 1872 : « am inspectat școala și am rămas foarte mulțămit ; metoda este bună ».

Toma Săvescu trecând pela școliță scrie în registrul de inspecțiuni : *« pe la orele două post meridiene am inspectat școala administrată de domnul Creangă și am rămas moralmente satis-făcut aflându pre numitul în prelegeri ».*

¹⁾ Anexa CV.

²⁾ În inventarul care s'a încheiat atunci când aceste lucruri au fost predate noului director A. Petrovici este menționat : « cumpărate de fostul institutor ».

Altădată același: « *Vidi, examinari et inversi ordinem et diligentiam* ».

La 24 Decembrie 1871, Creangă « încetând cu prelegerile semestrului I al anului școlar 1871/72 » încheie un proces-verbal amănunțit — ca și în 1870 și îl înaintează Primăriei. Și în acest proces-verbal se vede aceeași grijă și acelaș mare interes pe care îl dădea Creangă învățământului primar mai ales clasei I ¹⁾.

Regulat — până la 1 Iulie 1872 — la fiecare sfârșit de semestru sau examen — Creangă înainta Primăriei un raport amănunțit însoțit de catalogul respectiv ²⁾.

În luna Mai anul 1872 Creangă — la o circulară a revizoratului din Iași — raportează: « că la menționata școliță frecventează 27 școlari și că numele și familia institutorului acestei clase este *Ioan Creangă* » ³⁾.

* * *

Când Creangă la 22 Iunie 1872 făcea obișnuitul raport de sfârșit de an — după ce avusese minunate rapoarte de inspecție și când acum se pregătea să înceapă vacanța binemeritată se gândea oare că drept mulțămită acestor « zeloase aptitudini » va fi dat afară din învățământ pe data de 1 Iulie 1872 așa fel ca nici salariul pentru lunile de vacanță să nu-l ia? De sigur una ca asta nu-i trecuse prin cap lui Creangă; și totuși s'a întâmplat; la Iulie, revizoratul din Iași primește următorul ordin care nu mai putea fi discutat:

MINISTERUL CULTELOR
ȘI AL
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
Nr. 6995

București, Iulie 10/1872

Domnule Revizor ⁴⁾,

Din adresa Prea sântitului Mitropolit al Moldovei și Sucevii No. 1182 luându Ministerul cunoștiință că Diaconul Ion Creangă pentru faptele sale incorigibile și incompatibile cu caracterul său de

¹⁾ Anexa CVI.

²⁾ Vezi anexele: CVII, CVIII, CIX.

³⁾ Anexa CX.

⁴⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă »; acest document l-am găsit în arhiva Revizoratului Iași, care a fost depusă recent la arhivele Statului.

cleric, fiind judecat de autoritatea bisericească s'a exclus dintre clericii altarului, considerând quă numitul prin perderea demnității sale de preot nu poate să mai fie nici institutore în corpul didactic, pentru aceste motive subsemnatul auzind pe consiliul permanente al Instrucțiunii vă face cunoscut că cu 'ncepere dela 1 Iulie curentu a destituit pre numitul și din postul de institutore ce ocupă la clasa I dela școala sucursală No. 1 de băeți din Iași, rămânând astfel vacantă acea clasă până la începutul anului școlar viitor când urmează a se da școalelor primare o nouă reorganizare.

Comunicându-se D-voastre această dispozițiune vă invit a dispune de a se lua arhiva, localul și zestrea citatei școale de la numitul cu inventariu în regulă păstrându-se până la numirea altui institutore.

Primiți Domnule institutore asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Ministru Costa Foru ».

Ordinul acesta a fost primit de revizorul școlar A. Naum, același care era « prea mulțămît » de modul cum își făcea Creangă datoria ca institutor.

Cu durerea 'n suflet — de sigur — îi va fi făcut cunoscut aceasta lui Creangă; dar ordinul este ordin trebuia executat și făcut cunoscut Ministerului rezultatul.

La 18/30 Iulie revizorul Naum face cunoscut primăriei:

Domnule Primar, ¹⁾

Ministerul Cultelor și a Instrucțiunii publice prin oficia sea No. 6995 din 10 Iuliu curentu, îmi face cunoscut că din adresa eminenții Sale Mitropolitului Moldovei, luându cunoștință că diaconul Ioan Creangă, pentru fapte necompatibile cu caracterul său preot a fost judecat de autorități bisericești și exclus dintre clericii altarului; că în urmarea acestei excluderi, Ministerul auzind pe Consiliul permanent al Instrucțiunii, pronunță asupra institutorelui Creangă destituire. Dela 1 Iulie Școala este vacantă. Vă

¹⁾ Am găsit și ciorna și originalul acestui raport; ambele se găsesc azi la « Arhivele Statului Iași Acta Creangă ».

rog să binevoiați a lua, prin cine veți crede de cuviință, arhiva, localul și zestrea școlii după inventar păstrându-se până la regularizarea definitivă. Primiți, rog, Domnule Primar, asigurarea stimei mele prea distinse.

A. Naum.

Dela primărie este delegat un ajutor de primar și intendentul că să ia pe seamă.

Creangă nu se vede să fi luat parte la aceste dureroase formalități.

După aceasta revizorul se pregătește să răspundă Ministerului. În ciorna adresei — se vede că revizorul s'a chinuit mult până ce a scris'o. Voia oare cum să ia apărarea lui Creangă și nu găsea cuvinte care să nu supere Ministerul. În sfârșit raportează ministerului că a intervenit la Primărie ca să ia pe seamă « zestrea » școlii și apoi adaogă:

« Cu această ocaziune simt de datorie a vă refera ca institutore, acest om eră neimputabile. Școlița sa era de model precum probează nota delegaților ce au asistat la examenul din urmă ; mică, dar populată, întrunea calități de dorit ; acolo corpul și inteligența erau deopotrivă cultivate »¹⁾.

Dar toate nu ajutară la nimic ; « școlița » fu desființată ; toată « zestrea » luată în seama primăriei, iar institutorul « *acel om neimputabil* » rămas pe drumuri ; acum se va muta în Țicău, iar mijloc de trai debitul de tutun, pe care-l va lua în curând²⁾.

În toamnă în locul acestei « școlițe » se înființă școala No. 2 al cărui director va fi A. Petrovici ; acesta va primi și « zestrea » « școlii » lui Creangă dela Primărie³⁾.

¹⁾ La minister raportul a ajuns cu oarecare modificări așa cum l-a găsit și publicat Econ. D. Furtună în *Cuget Clar*, II, 9, p. 139.

²⁾ Vezi acest capitol frumos redat în G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, București 1938, pp. 121—129.

³⁾ Anexa CXI.

XIV

DIN NOU IN INVĂȚĂMÂNT

NUMIREA LA ȘCOALA PRIMARĂ Nr. 2 DIN PĂCURARI CEI DIN URMĂ ANI; MOARTEA

Venirea lui Maiorescu ca Ministru al Instrucțiunii în 1874, dădu mari speranțe lui Creangă că va fi din nou numit în învățământ de unde fusese scos fără nicio vină.

Intru cât Creangă voia să fie numit tot la Iași aștepta ivirea unui post vacant. In curând postul de institutor la clasele I-a și II-a dela școala primară de băieți Nr. 2 din Păcurari deveni vacant ¹⁾.

Creangă nu mai așteptă mult, se sui în tren și plecă la București, unde se găsea pe la jumătatea lunii Mai a anului 1874. Indată se va fi dus la Maiorescu protectorul său și-l va fi rugat să-l renumească în învățământ. Acela, care-l apreciasse încă din timpul când era elev al « Institutului Pedagogic » dela Trei Sfetitele din Iași și-i ceruse numirea ca institutore la școala primară din Trei Sfetitele înainte de a termina școala și care de sigur a fost indignat de modul în care a fost scos din învățământ acest dascăl model, nu va ezita o clipă și va da ordin subalternilor săi din minister ca să-i facă urgent numirea.

La 18 Mai Creangă era la minister și dădea în mâna lui Ghidionescu o cerere ²⁾ prin care arăta că « *fiind vacantă clasa I și II*

¹⁾ In Monitorul Oficial Nr. 180 din 20 August 1874 sunt publicate toate posturile vacante și cari urmau să fie ocupate pe data de 1 Septemvrie prin concurs.

²⁾ Vezi anexa CXIII; cererea am găsit-o la Arhivele Statului din București, în dos. Min. Instrucției Nr. 2519/1874 vol. II.

dela școala No. 2 din Păcurari Iassii sub-semnatul vine cu profundă respectu D-le Ministru, a vă ruga să binevoiiți a dispune de a i se încredința acea clasă în considerațiunea drepturilor ce are ca vechi institutor eșit din atare pozițiune în 1872 Iulie 14 (?) ».

In aceiași cerere Creangă declară « că și de acum înainte ca și în trecut nu voi face politică militantă ».

Cererea a fost supusă deliberării « Consiliului Permanent care, de data aceasta, la 23 Mai 1874 dă un aviz ¹⁾ cât se poate de favorabil: « având în vedere că dela încetarea numitului de a mai face parte din corpul didactic nu a trecut mai mult de trei ani, considerând asemenea că d-l Creangă în tot timpul funcționării sale în trecut au dat probe de un bun și apt institutor; considerând că chiar în acești doi ani din urmă de când nu mai face parte din corpul didactic tot n'a încetat de a lucra pentru instrucțiune, ocupându-se cu publicațiuni de cărți didactice, consiliul în considerațiunea acestor motive este de opiniune ca d-l I. Creangă să se reîntreze în postul de institutor ».

In urma acestui aviz Creangă este numit « cu titlu provizoriu » institutore la cl. I și II dela școala primară de băieți No. 2 din « suburbia Păcurari ».

Din partea Ministerului Creangă a primit două ordine, unul personal și unul către președintele Comitetului școlar din Iași.

In ordinul ²⁾ personal pe care-l primește Creangă cu titlu « d-lui I. Creangă în București », i se face cunoscut numirea și îl invită ca « înainte de a pleca la Iași pentru a intra în îndeplinirea atribuțiunilor postului ce vi se încredințează să vă prezentați în pretoriul acestui Ministeriu spre a fi supus legiuitului jurământ ».

Bucuros, Creangă a băgat ordinele în Buzunar, a trecut pe la Minister să depue jurământul, se va fi dus să mulțamească protectorului său, s'a suit în tren și a luat drumul spre Moldova. Dar nu s'a întors îndată la Iași. Calea ferată București-Iași trecea pe atunci numai prin Pașcani așa că venind spre Iași, se va fi dat jos în Pașcani și va fi dat o raită pe meleagurile copilăriei, unde de sigur la vre-un pahar de vin cu rubedeniile le va fi arătat cu bucurie hârtiile primite dela Minister pe care le avea în buzunar păturite cu grijă.

¹⁾ Vezi anexa CXIV.

²⁾ Vezi anexa CXV.

La Iași îl găsim pe data de 24 August când se va duce îndată la primărie ca să înmâneze primarului, care era președintele comitetului școlar, ordinul de numire¹⁾.

Primind acest ordin de numire a lui Creangă în postul declarat vacant și publicat pentru a fi ocupat prin concurs la 1 Septembrie primarul se găsește în situația de a nu ști ce să execute: ordinul Ministerului, care numea fără concurs pe Creangă, sau dispoziția generală ca posturile să fie ocupate cu concurs.

Pe adresa adusă de Creangă stă scrisă următoarea rezoluție din ziua de 24 August 1874:

« Se va face întrebare d-lui Ministru de Culte și al Instrucțiunii publice dacă concursul publicat prin Monitorul No. 180 pentru postul de institutor la clasele 1 și 2 dela școala No. 2 din Păcurari mai poate avea loc față cu adresa prezentă, care deși poartă data de 27 Mai expirat, însă s'au adus astăzi de d-l institutor Creangă ».

Conform cu această rezoluție s'a întrebat Ministerul care telegrafic a anunțat Primăria că *« clasele 1 și 2 dela școala No. 2 de băeți s'a revocat din concursul publicat »*²⁾.

În urma acestei telegrame Primăria a însărcinat pe ajutorul de primar Dimitrie Miler cu instalarea lui Creangă în noul post și cu luarea jurământului³⁾.

Și astfel la 1 Septembrie 1874 Creangă depune următorul jurământ:

Foae de jurământ⁴⁾

« Jur în numele Sfintei Treimi că voi servi în funcțiunea ce mi s'a încredințat cu râvnă, cu credință și cu dreptate și nu mă voi abate dela îndatoririle prescrise de lege și voi respecta cu scumpătate legile și instituțiile patriei mele.

Jur credință Măriei Sale Domnitorului Carol I și dinastiei sale, așa să-mi ajute Dumnezeu.

I. Creangă »

¹⁾ Anexa CXVI.

²⁾ Anexa CXVII.

³⁾ Anexa CXVIII

⁴⁾ Anexa CXIX.

La 4 Septembrie același an Ministerul primește raportul primăriei Iași prin care i se face cunoscut că institutorul a fost instalat în postul de institutor la clasele I și II dela școala primară de băieți No. 2 din Păcurari ¹⁾).

Aici își începe din nou activitatea modestul și «zelosul» dascăl Ion Creangă.

În anul 1875 Creangă cere ²⁾ numirea definitivă în postul ce ocupa întru cât la 1874 fuse numit numai cu titlu provizoriu. Odată cu el mai cerea și Gh. Enăchescu și I. Șerban. Ministerul cere referințe dela primarul Iașului care era și președintele comitetului școlar, în ceea ce privește «stagiul de serviciu provizoriu, asupra zelului, capacității și moralității» lor ³⁾).

Primarul ordonă ajutorului de primar Dimitrie Miller ca să cerceteze și să dea informațiile cerute de minister ⁴⁾).

La 30 Ianuarie 1875 ajutorul de primar însărcinat cu cercetarea raportează că «*pot afirma cu toată asigurarea că domnul profesore Creangă este foarte zelos și capabil profesore; că își îndeplinește datoria cu esactitate și că se bucură de o bună reputațiune*».

În urma informațiilor culese prin ceilalți ajutoari de primari despre Enăchescu și Șerban, primăria raportează Ministerului că d-l Creangă este «*foarte zelos și capabil împlinindu-și datoria cu esactitate, bucurându-se de o bună reputațiune*» ⁵⁾).

În ceea ce privește pe invidiosul Enăchescu primăria spune numai «*bunele sale calități ce întrunesc condițiunea de institutore*».

În urma acestor referințe li se aprobă definitivatul.

În ceea ce privește învățământul Creangă rămâne același dascăl model; în procesele verbale de inspecție Creangă obține cele mai frumoase calificative.

În 1876 este delegat de către primărie ca să asiste la examenele Școlii primare No. 2 din Păcurari Baican; acesta înaintează primăriei un raport de cele constatate în care scrie: «mulțumesc

¹⁾ Anexa CXX; astăzi această școală se numește «Gh. Asachi» și este situată pe str. Săulescu.

²⁾ Cererea lui Creangă am găsit-o la Arhivele Statului București dos. Min. Instrucțiunii No. 82 din 1875 — este din 8 Ianuarie 1875.

³⁾ Anexa CXXI.

⁴⁾ Anexa CXXII.

⁵⁾ Anexa CXXIII.

domnilor institutori Brașoveanu și Creangă — la Creangă în paranteză scrie « *frățește* » ¹⁾, pentru zelul și activitatea ce arată în exercițiul misiunii domniilor sale ».

În registrul de inspecții ²⁾ al acestei școli toate procesele-verbale făcute de revizorii Chirițu și Vidrașcu sunt foarte elogioase; în toate procesele verbale se aduc laude pentru metoda întrebunțată în învățământ.

În aceste procese-verbale îl găsim până la 9 Iunie 1883.

La 29 Octombrie 1883 revizorul spune că a găsit clasa II în cea mai mare dezordine întru cât nu era suplinită de nimeni. Revizorul atrage atenția că trebuie de găsit numai decât un suplinitor până ce se va însănătoșa titularul (Creangă). Pentru suplinitor se hotărăște ca să se găsească unul căruia să i se plătească cât mai puțin — de sigur să-i rămâie mai mult titularului ca să-și poată căuta de sănătate.

Directorul Brașoveanu avea mare încredere în Creangă. În 11 Octombrie 1874 își ia un concediu și în cerere spune: « iar cât privește pentru suplinirea clasei mele și a *dirigerii școlii* pe acest timp las pe răspunderea mea pe d-l Ioan Creangă institutorul cl I și II dela această școală » ³⁾.

În anul 1879 suplinește pe alt institutor Cișman.

Dar în curând toată această frumoasă activitate, tot avântul acestui om înzestrat cu cele mai alese aptitudini pentru cariera didactică vor fi zădărnicate de apariția unei vechi boli — poate ereditară — ale cărei manifestări îl va pune în imposibilitate de a mai preda în fața copișilor pe care îl iubea așa de mult.

În anul 1880 la 10 Decembrie își va cere primul concediu de boală, pentru o lună ⁴⁾. Nu anexează la cerere certificatul medical și Ministerul îi refuză cererea; abia la 12 Ianuarie 1881 îi aprobă un concediu de o lună « în baza actului medical prezentat cu condițiune propusă de suplinire ».

¹⁾ Anexa CXXIV.

²⁾ Registrul a fost găsit de d-l Polcovnicu dela școala Trei-Erarhi care cu multă bună voință mi l-a pus la dispoziție pentru care îl aduc și aici mulțămirile mele.

³⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Primăriei, dos. 166/1871.

⁴⁾ Anexa CXXVI.

Până în anul 1883 o mai duce cum o mai duce, dar dela acest an va cere neconținute concedii; în anul 1883 i se aprobă un concediu de trei luni la 7 Noemvrie cu condiție de a fi suplinitor de institutorul dela clasa I «iar clasa acestuia se va ține în acest timp prin elevii școlii normale Vasile Lupu din ultimul an»¹⁾.

La 30 Mai 1884 i se mai acordă un concediu de două luni²⁾, iar în 1885 un concediu de șase luni începând cu 15 Septemvrie³⁾; suplinitor avea pe F. Apostol. Concediile îi sunt aprobate de Haret care de sigur îl aprecia destul de mult și de aceea îi făcea avantajul ca în timpul verii să nu fie suplinitor ca să poată lua leafa întreagă și să-și caute de sănătate.

În 1886 Creangă cere să i se dea gradația IV în învățământ. La 2 Aprilie 1886 Ministerul face cunoscut directorului școlii că nu are dreptul decât dela 1 Aprilie 1887 «ca unul ce nu împlinește al patrulea termen decât în Octomvrie acest an, fiindcă deși servește din Noemvrie (?) 1864 are întrerupere de serviciu dela 1 Iulie 1872 până la 27 Mai (?) 1874 cât a fost suspendat»⁴⁾.

Începând cu anul 1886 Creangă este neconținut în concediu având suplinitor pe preotul A. Popovici⁵⁾.

La 21 Septemvrie i se mai acordă încă un concediu de un an de zile începând dela data de 16 August, cu suplinirea tot a preotului A. Popovici⁶⁾.

Dar în zadar orice speranțe de însănătoșire; în ziua de 31. Decemvrie anul 1889 Creangă moare⁷⁾; și 'n seara de Sf. Vasile în timp ce pe ulițele Țicăului copii veneau să vestească pe «moș Creangă» de venirea anului nou și apoi să-și umple mânuțele cu acadele, în dreptul ferestrelor bojdeucii fulgii de zăpadă păreau fluturi de cristal în lumina împrăștiată de lumânarea care veghea la căpătâiul aceluia care-i iubise așa de mult și care nu-i va mai auzi niciodată; din gură în gură va trece vestea morții și 'n colțul ochilor mulți vor strivi o lacrimă pentru acela care le 'ndulcise copilăria cu poveștile lui minunate.

¹⁾ Anexa CXXVII.

²⁾ Anexa CXXVIII.

³⁾ Anexa CXXIX.

⁴⁾ Anexa CXXX.

⁵⁾ Vezi anexele: CXXXI, CXXXII, CXXXIII, CXXXIV, CXXXV, CXXXVI, CXXXVII, CXXXVIII.

⁶⁾ Anexa CXXXIX.

⁷⁾ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 281.

CREANGĂ ȘI EMINESCU DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

În anul 1875 Creangă a fost delegat de către primarul Iașului — care era și președintele comitetului școlar — să asiste la examenul de sfârșit de an dela școala primară No. 2 din Sărărie, aceea care se înființase pe ruinele « școlii » lui și de unde în 1872 a fost destituit.

După terminarea examenului, Creangă înaintează un raport primarului, raport pe care am avut marea bucurie să-l găsim în arhiva primăriei Iași.

Raportul poartă data de 18 Iunie 1875 și cuprinde date cât se poate de interesante.

Aici se va vedea aprecierile lui Creangă asupra învățămîntului primar îngeneral; va vorbi despre clasa I primară pe care o numește « *cheea și lăcata instrucției primare* »; aici va vorbi despre « *graiul tatei și al mamei* ».

În sfârșit iată raportul:

Domnule Primar,

Conform adresei D-voastre No. 4.906 din 26 Maiu anul curent asistând la esaminarea scolarilor din clasele a II și III dela școala primară de băieți No. 2 din Sărărie am constatat următoarele :

Din șezeci de scolari înscriși în cataloagele scoalei pe care tot acum am onoare a le înmâna D-voastre, s'au prezentat la examen 41 ; 18 în clasa I, 13 în a II și 10 în a III.

Dacă progresul clasei I — care'i cheea și lăcata instrucției primare și aceasta, temelia pe care se razămă întregul învățămînt — nu este togmai acel dorit ântăia și poate cea mai împedecătoare causă

e unirea clasei I cu a II sub un singur institutor, care oricât de activ și conștiincios ar fi el, nici disciplina nu o poate ține cum trebuie, nici instrucția nu o poate da cum se cade; noi mai ales fiind cu totul lipsiți de casele zidite anume pentru școale precum și de apărările intuitive, care ajută mult la dezvoltarea școlărilor, mai ușurând întru câtva și munca învățătorului.

Cu toate acestea din maniera și responsurile școlărilor am putut constata că d-nii institutori dela numita școală s'au făcut datorii conștiincios; numai pare-mi-se că limbajul ținut cu cei mici de es.: malad, recompensa, etc., etc., este prea îngreuetor pentru frageda lor minte; ba chiar de prisos; și ar fi de dorit ca graiul tatei și al mamei — curățit numai de cuvintele dialectice — să aibă mai multă trecere măcar în școlăle începătoare...

In privința igienică numita școală este bine îngrijită.

Aceste constatate după slabele mele puteri, cu respect le aduc la cunoștința d-voastre.

1875, Iunie 18.

I. Creangă

Peste un an Creangă a fost delegat din nou să asiste la un examen. De data aceasta la școala primară de fete din Păcurari. Raportul înaintat primăriei este din 21 Iunie 1876.

Iassi, 1876 Iunie 21

Domnule Primariu,

Conform adresei d-voastre No. 4.288 din 26 Maiu anul curent, asistând la esaminarea elevelor din clas. I, II și III dela școala primară de fete din Păcurari Nr. II am constatat următoarele:

I. Numărul total al elevelor care au urmat la numita școală în anul acesta, este de (108) o sută și opt copile din care:

64 în clasa I
21 » » II
22 » » III.

II. Din maniera și responsurile elevelor am putut constata cu mulțămire, că d-le institutoare, s'au făcut datorie conștiincios, după cum dovedesc cataloagele esaminatoare pe care tot acum am onoare a vi le prezenta.

III. In privința igienică, asemenea am putut constata că numita școală nu lasă nimic de dorit.

Aceste constatate, din parte-mi, cu respect le aduc la cunoștință d-voastre.

I. Creangă

* * *

In registrul ¹⁾ cumpărat de Creangă în 1870 ca să servească de « registru de inspecții la școala sucursală No. 1, unde făcuse schimb cu Enăchescu », registru care pe prima filă este scris un « Prescriptu Verbale » de Creangă, la pagina 7 (verso) este scris de M. Eminescu următorul proces-verbal de inspecție:

1875, Septembrie 18

Inspectând școala din Sărărie No. II, instrucțiunea nu mi-a părut suficientă. Copiii din clasa II eșiți de sub D-nul Palade nu știu a ceti curent, pe când misiunea clasei I-ea e citirea mecanică curentă. Copiii din clasa a III-ea știu unele definiții gramaticale, în faptă însă nu pot sorta cuvintele după împărțirea gramaticală. Se recomandă D-lui Director ca exercițiile practice asupra materiilor predate să prevaleze cu mult învățarea pe de rost a teoriilor generale. Frecvența e relativ mică.

Revizor școlar, M. Eminescu

¹⁾ Registrul l-am găsit în arhiva școlii primare M. Kogălniceanu din Iași, str. Lascar Catargiu; în acest registru sunt trecute și procesele-verbale de inspecțiile făcute lui Creangă și despre care am vorbit la capitolul respectiv.

XVI

BOJDEUCA DIN ȚICĂU

Data când Ion Creangă s'a mutat în bojdeuca din Țicău nu ne este cunoscută; cele câteva știri pe care le avem până acum, le încurcă și mai rău însuși Creangă în niște cereri ¹⁾ pe care le face către Primăria Iași. În Septemvrie 1887 spune: « *de 17 pe 18 ani locuiesc într'o bojdeucă de căsuță din Mahalaua Muntenimea de sus strada Țicăul de sus No. 4* » ceea ce ar arăta anul mutării prin 1869—1870; adică după ce a plecat dela Golia.

În altă cerere din anul 1888 spune: « *In Mahalaua Țicăul-de-sus în dosul carei unde locuiesc eu de 12 ani trecuți* », ceea ce ar arăta data mutării 1876. Această din urmă dată este imposibilă și bănuim o eroare din partea lui Creangă. Cererea — după ortografie — este a unui om bolnav și care nu mai voia să-și chinuiască memoria cu precizări de date. În anii 1870—1872 cât era la școala sucursală No. 1 îl vedem îngrijindu-se de odaia lui și de bucătărie ceea ce ne-ar putea îndemna să afirmăm că stătea în casele școlii.

În orice caz putem afirma că în bojdeucă a locuit îndată ce a fost destituit din învățământ în anul 1872. Nu este exclusă și data de 1869—1870 când s'a mutat dela Golia.

Era sau nu Creangă proprietar al locului și bojdeucei? Un act de cumpărare nu am găsit. În cererea din 1887 arată că locurile din « tihărăile Țicăului căruia-i mai zic și Valea Plângerei » erau cu bezmen și că încalcându-i locul un vecin nu i-a făcut nicio reclamație « și l-am lăsat așa negândindu-mă la vre-o scofală » dela acest loc cu bezmăn.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ». Vezi anexele: CXXXIX, CXL și facsimilele.

Asta m'ar îndemna să afirm că Creangă cumpărase acest loc și plătea bezmăn.

Aceste locuri — din vechime — erau ale Mitropoliei care le-a dat cu bezmen. Vecinul său Vasile Coca a arătat un act de proprietate din care reiese că plătea bezmen Mitropoliei.

În anul 1887 Septemvrie 17 Creangă reclamă la Primărie pe vecinul său Vasile Coca care — folosindu-se de absența lui Creangă din Iași — își făcuse casă nouă și o «îngrămădise» în casa lui Creangă «și din pricina acestei îngrămădiri n'aveai pe unde să te porți la o întâmplare, ferească Dumnezeu!». Apoi își mărește și streășina mai mult decât trebuia și îi dădea voie autorizația scoasă dela primărie și — spune Creangă «îmi răcâește casa pe dedesupt, scoate pământul de pe lângă furcile casei unde locuiesc eu și mă dă la pământ».

În urma acestei reclamații Primăria cere poliției să trimită oameni la fața locului și să strice acoperământul casei vecinului lui Ion Creangă care-l făcuse mai mare decât îi dădea voie autorizația.

Conflictul nu se termină acum.

În anul 1888 Septemvrie Creangă reclamă din nou pe vecinul său care-și lărgise iarăși acoperișul astupând complet «trecirea pe din dosul caselor și la întâmplare de foc — spune Creangă — Doamne ferește, fiind de mare primejdie pentru noi și pentru toată mahalaua».

Inginerul Albineț — delegat de primărie, constată că nu poate lua nicio hotărâre și în procesul-verbal de cercetare spune că pricina aceasta este de competența instanțelor judecătorești. Boala l-a împedecat pe Creangă să se mai judece și vecinul său a făcut ce-a vrut.

Murind Creangă în 1889 Decemvrie 31, bojdeuca rămâne mai departe locuință Ecaterinei Vartic și mamei sale Ruxanda. Nu știm dacă locuia ca o proprietară — pe baza vreunui act — sau în virtutea timpului îndelungat care stătuse acolo. În 1890 August 20 Ecaterina Vartic se căsătorește cu un oarecare Costantin Deliu așa că din acest an bojdeuca devine locuința noilor soți Deliu. La căsătorie mama Ecaterinei — anume Ruxanda Vartic — trăia. Tatăl ei Andrei Vartic era mort.

La căsătorie Ecaterina Vartic prezintă un act de naștere doveditor că s'a născut la anul 1860 August 15. Din acest act ar reeși

că atunci când Creangă s'a mutat în bojdeucă să fi avut numai 10 sau 12 ani (?) ¹⁾.

După moartea Ecaterinei Vartic bojdeuca rămâne — cu ce act nu știu — în proprietatea soțului ei C. Deliu.

În 1914 elevii școlii normale din Iași împreună cu directorul I. Mitru vizitând bojdeuca au găsit-o în cea mai proastă stare. Indată directorul și cu elevii se hotărăsc să facă o colectă de bani necesari restaurării bojdeucii.

Intr'un raport ²⁾ pe care-l face către primărie — directorul școlii I. Mitru — arată că « elevii mei, toți feciori de țărani au rămas adânc mișcați văzând starea de ruină în care se găsește locuința ocupată odată de unul care face atâta cinste neamului nostru ». El cere un ajutor pentru restaurare.

Până în 1916 nu se face nimic; în acest an C. Deliu face o cerere către primărie prin care arată că « s'ar învoi să cedeze onoratei Primării proprietatea deplină asupra locului și casselor în schimbul unei despăgubiri care să-i îngăduie a-și procura o casă asemănătoare și care nu ar fi mai mare de 1.500 lei » ³⁾.

Primarul recomandă cererea pentru cercetare d-lor I. Mitru, M. Codrianu și arhitectul Mihăilescu și le atrage atenția « după ce se va convinge în mod neîndoios că proprietatea este a petiționarului ».

Nu se face nicio lucrare și pe cerere se găsește următoarea încheiere din 14 Octomvrie « În timpurile anormale prin care trecem comuna neputându-se ocupa de această afacere, la dosar până la stăruință ».

În dosarul bojdeucii n'am mai găsit nicio lucrare până în 1917 când se ocupa de restaurare Al. Alimăneșteanu; Primăria da un ajutor din cei 500 lei donați de Mavrocordat.

În 1935 la cererea d-lor C. Meissner, A. C. Cuza și Ceicovschi se aprobă de către primărie ca să se facă în curte o căsuță pentru paznic ca să nu mai locuiască în bojdeucă, iar bojdeuca să fie deschisă oricând pentru vizitatori.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, act Nr. 10/1890 primăria com. Copou; în copie la dos. 390/4 arhiva Primăriei Iași: « Bojdeuca Ion Creangă »; anexa CL.

²⁾ Arhiva Primăriei Iași, dos. 390/4. « Bojdeuca Ion Creangă »; anexa CXIIL.

³⁾ Arhiva Primăriei Iași, dos. 390/4 « Bojdeuca I. Creangă »; anexa CXIIIL.

Astăzi bojdeuca se găsește din nou în stare proastă. Furcile din dosul ei care o sprijină parte au putrezit și bojdeuca din zi în zi se poate prăbuși la vale; pereții au început să crape și prin acoperiș plouă.

Poate că anul acesta (1939) cu ocazia adevăratului centenar dela nașterea marelui nostru povestitor să se ia o hotărîre ca să se repare.

FACSIMILE ȘI ILUSTRĂȚII

МОУРЕНЪ ПАРТА I

Мѣсяць чей нѣмекѣмъ Янъ АНДА 1899 Янъ 22 Мошна
Штефанъ АНДАНУ ПЕТРИУ ЦИУБОТАРИУ

II НШМАѢ НАКѢЦМАЛОУ, а Наринцилар, а Намбуади, АРѢЗНА КЪ
вѢРОГА АМЕРІА АЛОУ, шн зѢла БОГІТЪЗАНУ.

А Б Н А, Д О С Т И

4
Ла раѣ едма аѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла

5
Ла раѣ едма аѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла

6
Ла раѣ едма аѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла

7
Ла раѣ едма аѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла
едрѣ работаван стѣ зѣла работаван стѣ зѣла

Pagina 22 din «mitrica» pe anul 1839 a jud. Neamț în care la No. 1 este trecut Ioan fiul lui Ștefan a Petrii Ciubotariu.
<https://biblioteca-digitala.ro/> <http://arhivelenationale.ro>

METRICĂ PARTEA I

pentru cei născuți în anul 1839 în sat Humuleștii moșia Sf. Monastiri
Neamțului din ocolul de sus ținutul Neamțului

No.			Numele născuților, a părinților, a nașului împreună cu vârsta, meseria lor și ziua botezului.
Fi	Fiec	Peste tot	L u n a I u n i e
1			<p>La zăce a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ștefan sânt Petre Cibotariu vrâsta lui triizăci ani soția sa Smărănda fiica lui David Creangă vrâsta ei douăzeci și opt ani s'au născut un ficior primind Sf. botez la douăzeci a lunii aceștia în bisărica cu hramul Sf. erarh Nicolai s'au Numit <i>Ioan</i> naș fiindu-i Ioan Cojocariu din sat Humuleștii.</p> <p><i>Iulii.</i></p> <p>La două sprezece a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Toader sânt Zaharia Stan</p> <p>.</p> <p>.</p> <p>.</p> <p><i>Săptemvrie.</i></p> <p>La șasă a lunii acestia din pravoslavnicii părinți diaconul Ioan sânt preutul Grigore vrâsta lui douăzeci și cinci ani soția sa Zamfira fiica lui Ioan Bărlibă vrâsta ei douăzeci ani s'au născut o fiică care primind sf. botez la zăce a lunii aceștia în bisărica cu hramul Sf. erarh Nicolai s'au numit Smărănda naș fiindu-i săchilariul Gavril din satul Humuleștii.</p> <p>La două zeci a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Toader sânt Gavril Cucu</p> <p>.</p> <p>.</p> <p>.</p>
	1		

МЕТРИКА РОЖДЕНИЯ

Рожденого в селении *Семьинское*, в 1842 г.

Семьинское уезда *Мещовский* уездной губернии

Н. Именем Начальника, и Присутствующего, и Намесяка, Императорского Указа Мисерия Алар, шп зшва Ротенгауш:

Фил	Филит	Пис:	год	Л И М Я .
1			1842	<i>Семьинское</i> [Handwritten text in Church Slavonic]
1			1842	<i>Семьинское</i> [Handwritten text in Church Slavonic]
1			1842	<i>Семьинское</i> [Handwritten text in Church Slavonic]

Pagină din «mitrica» celor născuți în jud. Neamț în anul 1842 și în care este trecut și Ioan (desigur greșit în loc de Zanheu) fiul lui Ștefan a Petrii Ciubotariu.

METRICĂ PARTEA I

Pentru cei născuți în anul 1842 în satul Humuleștii moșia Sf. Monastiri Neamțului din ocolul de sus ținutul Neamțului.

Luna Ghenar născuți nu sânt

1 Februarie

La 2 a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ioan Cojocariu lucrător de pământ vârsta lui 35 ani soția sa Nastasia fiica lui Petrea Cebotariu vârsta ei 30 ani s'au născut un fii care primind sf. botez la 8 a lunii acestia în bisărica cu hramul sf. erarh Nicolai sau numit *Zaheu* fiindu-i naș Zaheu Bărsan din satul Pipirig.

La 4 lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ștefan fii lui Petre Cebotariu vârsta lui 30 ani soția sa Smăranda fiica lui David Creangă vârsta ei 28 ani s'au născut un fii care primind sf. botez la 10 a lunii aceștia în bisărica cu hramul sf. erarh Nicolai s'au numit Ioan fiindu-i naș Ioan Cojocariu din satul Humulești.

Mărturie: Mărturie de recepție...
 1888. Decembrie 4
 1888. Decembrie 4

« Mărturia » dată de preoții ctitorii și locuitorii satului Humulești « candidatului » Ioan ca să se poată hirotoni preot în Humulești. Acesta va fi preotul Ioan Humulescu pomenit în « Amintiri ». Mărturia este iscălită și de Petre Ciubotar — bunicul lui Creangă — ca ctitor. Mărturia este înlărită cu pece-tea satului și a bisericii Sf. Neculai.

16.	Sotopie Jean	15. Sept 1854	Calabr. Kozencoti	2	2	2	6	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
17.	Gheorghe Ioan.	16. Sept 1854	Slonica	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
18.	Pravcan Baciu	11. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
19.	Pravcan Ioan	10. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20.	Episcopul Iosif	1. Oct. 1854	Episcopia Hargh.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
21.	Episcopul Mihail	1. Oct. 1854	Episcopia Hargh.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
22.	M. St. Popov	15. Oct. 1854	Episcopia Hargh.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
23.	Ioncu Ioan	10. Oct. 1854	Calabr. Bapalini	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
24.	Ioncu Ilie	5. Oct. 1854	Episcopia Hargh.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
25.	Ioncu Clap	5. Oct. 1854	Episcopia Hargh.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
26.	Ioncu Baciu	10. Oct. 1854	Slonica	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
27.	Ioan Mihail	5. Sept 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
28.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
29.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
30.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
31.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
32.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
33.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
34.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
35.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
36.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
37.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
38.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
39.	Ioan Ioan	15. Oct. 1854	Ardealul	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Ioan Mihail Kozencoti Baciu Ioan Ioan

Fragment din catalogul școlii catinetice din Fălticeni pe anul 1854 luna Noemvrie. La clasa I No. 25 trecut Creangă Ioan înscris la acea școală la 27 Noemvrie 1854.

(Original Arhivele Statului Iași; vezi anexa XXXVII din lucrare).

Onepaortohasi? Komitets a Cimirajii Montja^{le}
 Katriacta Gint. Cstului
 Paupt
 Pauptei uoponai Onepa. Komite un No 100 ofiind
 aine upastoz mi un tabuta ssumede sau kispin aut
 sope adelyingz arly is abistegzi; is mi trimi onep.
 Komite cuq a puchd rras de uapta untyu D. 1855
 de un boingz. 1855 Cest. 1.
 N. Conta Katriacty

Adresa catihetului N. Conta dela Fälticeni din 1 Septemvrie 1855 prin care face cunoscut « Seminariei Centrale » din Iași că a trimis un număr de zece clerici « bine pregătiți și cu talente ». Printre ei era

noaptea pe 18. 231

Ioan Criangă cleric K. p. m. d. n. e. m. n. a. p. e.
 D. p. r. t. d. r. s. a. n. e. s. u. i. n. p. r. o. c. a. t. o. r. i. i. c. t. e.
 s. p. a. x. e. p. l. a. u. s. e. d. i. a. m. a. d. d. e. b. i. e. p. r. o. c. e. p. t. a. l. e.
 D. l. o. j. i. e. p. e. n. i. s. i. t. o. K. r. i. s. t. o. s. K. r. e. s. t. i. a. n. a.
 s. p. o. t. s. m. a. p. e. d. e. p. r. o. c. e. p. t. a. d. e. 15. a. n. s. p. i. i. n. a.
 D. u. o. r. o. m. m. i. n. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s. l. i. b. e. r. t. a. t. e. p. e.
 m. a. y. a. i. r. i. a. D. u. o. r. o. t. a. c. h. i. c. i. m. a. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s.
 r. e. p. u. b. l. i. c. i. n. e. a. m. o. s. p. r. o. c. e. p. t. a. d. e. 15. a. n. s. p. i. i. n. a.
 n. o. c. e. r. t. a. y. n. i. r. o. s. p. e. n. i. s. i. t. o. K. r. i. s. t. o. s. K. r. e. s. t. i. a. n. a.
 n. i. c. c. a. r. d. p. r. o. c. e. p. t. a. d. e. m. a. p. e. a. a. g. a. p. i. s. i. o. n. e. p. i.
 r. i. a. l. l. a. a. p. o. t. a. b. e. h. b. e. s. t. a. r. u. q. h. i. a. n. d. a. y.
 s. t. a. t. u. s. i. n. t. e. p. t. o. r. i. e. a. d. v. e. p. i. u. s. K. r. i. s. t. o. s.
 o. i. e. p. i. r. i. r. i. c. i. d. o. t. e. h. i. K. r. i. s. t. o. s. K. r. e. s. t. i. a. n. a.
 s. p. i. i. n. a. m. m. i. n. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s. l. i. b. e. r. t. a. t. e. p. e.
 o. a. p. r. e. t. a. r. t. u. c. u. a. t. e. r. e. p. o. s. t. u. l. a. t. u. r.
 d. i. s. t. r. i. c. t. u. r. i. e. d. e. h. a. l. o. p. t. o. r. i. e. a. d. v. e. p. i. u. s.
 D. u. o. r. o. m. m. i. n. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s. l. i. b. e. r. t. a. t. e. p. e.
 K. r. i. s. t. o. s. K. r. e. s. t. i. a. n. a. s. p. i. i. n. a. m. m. i. n. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s.
 l. i. b. e. r. t. a. t. e. p. e. 18. 231, 1859. A. g. a. p. i.

K. r. i. s. t. o. s. K. r. e. s. t. i. a. n. a. s. p. i. i. n. a. m. m. i. n. i. s. t. r. u. c. i. o. n. e. s.

« Mărturie » dată de Costantin Agapi preot la biserica Sf. 40 Mucenici
 lui Ioan Criangă « cleric din Seminarie » ca să-și poată scoate « peciul » de
 cununie.

1859 August 21.

1865 Aprilie 26
 Să-l lasă în libertate pe d. Calinic fiindcă ea la nobilitate
 Comunității de S. S. Superiorului.

Inaltu Prea Sfinte Stăpâne!

Diaconul Ion Creangă.

Petițiune

Aflându-mă pînă acum în ograda
 Bisericii Bărboi, din Ordinul Inaltu
 prea Sf. Vostru, amu servite citotei
 Bisericii for de nici unu salariu,
 multumindu-mă cu gratia ce ați avut
 cu armii laosa ceea în coroa, cedeamu,
 ca adăpostu familiei mele, pînă cînd
 meu termino macor cursul începutu
 în școlă normală Vasiliciană. —
 Dar cînd aprîpe Inaltu prea Sf.
 Stăpâne de armii dobîndu rezultatul
 caritate, mă vădu înalcatu în iată
 unu din cantăritu acutei Bisericii,
 care cu o manieră arbitrară mi amu
 că lucrurile în ceea, amu cînd to-
 tă lumea se înalquie, unde se po-
 te pînă la Sf. Dimitrie.

În așteptare imprefuzare unu a V.

Petițiunea » diaconului Ion Creangă către Mitropolit ca să-l lase să stea în casa dela biserica Bărboi.

Sus se vede rezoluția Mitropolitului Calinic din 26 Aprilie 1865 și nu este «cât se poate de dureroasă» cum se exprimă d-l Predescu care a găsit și d-sa această cerere. Rezoluția spune: «Aceasta se va alătura la acta fiindcă s'a vorbit cele de cuviință de noi superioarelor»; iar consecința acestei rezoluții este că Creangă rămâne în casă până la 1866 când se va muta la Golia.

1865 Aprilie 26

Luna 30 Aprilie 1866

 SANTA MITROPOLIE
 ROMÂNIA
 Secțiunea
 . 1 .

Subite în Christoscu Prate!

În urma recomandării ce Ne ați lu-
 cută în Referat. N.º G. C.º 230 Sp.º 1866 con-
 tenit, confirmăm în încredința lui Diacon
 serbitoric la Biserică precum și în mi-
 sia surselor Superioare, în Diaconul Teodor
 Creangă, alăturat în comunicarea
 Sfinției Voștre cuvenita carte spre a înmă-
 na numitului sub încredințarea cuvenită.

Primito Subite în Christoscu Prate, asse-
 curarea cristiană a Voștre considerativ;
 Locotenentele de Mitropolie
 Iosif Husz

Directorul Mitrop.

Sfinției Voștre
 Arhiepiscopului Iosif Husz
 Cap. Secțiunii
 Z.º 1866
 M.º 1866

Adresa Mitropoliei către «superiorul» bisericii Golia prin care îi face cunoscut confirmarea lui Ione Creangă în postul de diacon pe data de 14 Februarie. (Original în Arhivele Statului Iași).

30 Mai 1866.

București

1870

21/10/70
 Înțeleasă
 Ștefan

Domnule Președinte,

Dnul J. Ciungu, Institutorul clasei I^o din școala nr. 1 de la viața primară din Trei Ierarhi, cum și Dnul J. Ienăchescu, Institutorul clasei I^o de la școala sucursală nr. 1 din Trei Ierarhi, fiind permisiți să se înlocuiască unul în locul altuia sub amnatul ace mîine și se comită această dispozițiune spre știință și știrea Dvostre.

Prinț, Domnule Președinte, ascușor
 Protestese mele consideratunus

Ministru

Creangă
 Ienăchescu

20
 Înțeleasă și Comitetului școlărilor

Ordinul prin care Ministerul aprobă schimbul făcut de Creangă și Ienăchescu de a trece unul în locul altuia ca institutori: Ienăchescu dela școala sucursală No. 1 la Trei-Ierarhi și Creangă dela Trei-Ierarhi la școala sucursală No. 1 pe ziua de 14 Octomvrie 1870.

Prescripti verbale.

Anula una mia opta sate septe, deci
 luna Octombrie trei, deci si una, sub innumarata
 institutore școlii primaria de la cart. № VII
 Sucursala № 1. din Iasi, deschide registrulu
 prezente constatatoru - inspecturilor facute
 acestei școlii de diferite persoane oficiale
 misiunite cu acesta misiune, conform
 art. 72. din regulamentulu de ordine si disci-
 plina pentru școlile primarie de ambe sexe din Tara.

Institut. S. Creangă

« Prescripti verbale » scris de Creangă pe prima filă din registrul de
 inspectii dela școala sucursală No. 1 Iasi.

1870 Octomvrie 31.

Prescriptie verbale

Wink me wie ofte zijt diez lina
December in twee deelen te sijn, sub commoda
institute alle classen onder de de zelve waaren
ke primaria se baat Me. l. in facti, met tans
in hiedighe tinnestrukken onder alle aarden
te sijn 1870/71, conatata ca. 1/2 de vier
sijn: vier August in pona de twee diez 4 diez
December, 5 on tinnit 97. hiedighe, conatata
dage numeruske hiedighe. 97. numeruske aarden
in mense in cathoghe met tinnestrukken alle
aarden cathoghe: 97. hiedighe conatata
met tinnestrukken onder complete
gibretelom classen 2, 1 alle aarden de mense
talle onder tinnestrukken conatata in 10 aarden
aarden te sijn in cathoghe aarden tinnestrukken.
97. 5 on gredat numeruske met tinnestrukken:
97. tinnestrukken kinder romans, met tinnestrukken
aarden conatata te sijn te hiedighe, hiedighe in
impromptore lora, hiedighe a forme: hiedighe,
aarden te hiedighe. - tinnestrukken
aarden met tinnestrukken 5 on hiedighe tinnestrukken:
one orole, hiedighe tinnestrukken 5 on aarden
lora te sijn - ca. hiedighe hiedighe tinnestrukken

despre contrarietăți, culori, etc., etc.

3. Tabla pitagorică în formă simultană.

4. Cu cei mai înaintați, scrierea după model, era cu cei mai puțin înaintați, formarea literelor și descrierea pe plăci, după modelul ce-l au în carte.

5. Pentru dezvoltarea educației unei fișice, prin care se face școlarii mai ageri la cugetare și a exercitiului gimnastică mică.

6. Ca monitori s'au destins și mi:

1. Nicolae Georgie
2. Chelaru Constantin.
- și 3. Vasiliu Costache.

Pentru care, se adăurește spre nechimbare, cu adăogire, că meritele particulare ale școlarilor, sunt notate, ce se găsesc în cartofele semestrale.

Institutele și Creangă
 Sely Prin Chelaru și Creangă

« Prescriptiu verbalu » scris de I. Creangă în 1870 Decembrie 23.

MINISTERIUL ÎNȘĂCĂRII
INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Decretul nr. 6995

1872

la nr. 207 de faclă
concomitant cu
la nr. 209 de faclă

Am adresat prea Sărbătorii, Mitropolitului alu' Moldo-
viei, și Succesivului său, în vîdă Ministerului, cu
scîntă, în Diaconiul Ioan Creangă, pentru faptul
silei incorigibile și incompatibile cu caracterul său
de cleric, fiindu-i judecatu de autoritatea Districtească,
să exclusiv dintr-o clerici albarului, considerându-l
numitul prin pierderea demnității sale de preot,
nu pōte să mai fie nici institutor în corpul de
dactici, pentru aceste motive s'ub-enumărate, avînd
pe consiliul permanent alu' Instrucțiunii, și facer cu
născutu și cu începere de la 1 Iuliu curentu și de
debutu pre numitul și din postu de Institutore pe
ocupa la clasa 1 de la școala sucursală nr. 1 de
băci din Iași, rămînănd astfel vacanta și
clasa pînă la începutul anului școlar viitoru
fiindcă urmează a se da școlilor primare
noiu reorganizare.

Comunicăndu-se D'lestei aceste dispoziții, și
invitînd a dispune de a se lua creșterea, localu
și gestia citatei școle de la numitul cu

Ordinul de destituire a lui I. Creangă din postul de institutor la școala
primară sucursală No. 1. Ordinul este iscălit de Costa-Foru.

1872 Iulie 10.

Bucuresti 27. Mai 1874

MINISTERIUL CULTELOR
INSTRUCȚIUNEI PUBLICE

Ministerul Școlilor
No. 4740.

Domnule Președinte!

[Handwritten signature/initials]

24 August 1874

Prin prezenta înțeleg
de la Ministerul Școlilor I. Creangă, fost institutor,
de la Căminul nr. 1 fiind numit cu titlul provizoriu
postului de profesor în ea începând de la 1 Septembrie
publică școlară, în postul de institutor
concordat cu II din suburbia Racurari, sub-
publică școlară, ori onoare a Vă face
peis înainte de a Vă invita tot de o dată să
Vă-și vedeți a intrare pe nume
peste post în funcțiunea ca și să înordina
de institutor școlară, domnule Președinte, as-
tăruirea considerativă mea.

la Clasa a II-a
1. 1. 2. de la
Școala nr. 1 din
Păceni, care este
locul fostei școli
președinte
numărul
de la școlară
adus astăzi
Președinte
Școala
Capitan
A. D. D. D.

I. Creangă
Președinte al Comitetului Școlilor
La Iași

Ordinul de numire din nou în învățământ a «fostului institutor» I. Creangă. Acest ordin a fost adus de Creangă dela București — unde se duse să intervină pentru renumirea lui — la 24 August 1874. (Original în Arhivele Statului Iași).

Comunule Pincău,

Conform adresei dnoastre № 4908. din 26
Mai anul curent, asistând la examinarea scolitorilor
din clasele a II și III de la școala primară de băieți,
№ 2. din Sărice, am constatat următoarele:

Din duceci de scolari înscriși în cataloagele
școlii, pe care tot acum s-au onorat de învățarea
drea, s'am prezentat la examen 11, 18. în clasa
I, 13. în a II și 10 în a III.

Deși progresul clasei I — care e cheia și la
cota instrucției primare, și acesta, temelica pe
care se cămăna întregul învățământ — nu este
deosebit de bun, și poate cea mai
impedecătoare cauză e învecerea clasei I cu a II
sub un singur institutor, care ori e de artă
și conștiincios ar fi el, nici disciplina nu e
poate bună cum trebuie, nici instrucția nu
e poate de cum se cade: noi mare alis, fiind
cu totul lipsiți de casele școlii și de mijloacele

Păzimec dale
Comunulei Pincău al 11/11/1908.

„precum și de spiritele instutivne, care ajută
 mult la dezvoltarea școlărilor, mai ușu-
 rând într-o cârva și munca învățătorului.
 Cu toate acestea în maniera și responsa-
 rile școlărilor am putut constata, că dinii
 institutori de la nunta școlă și au fă-
 cut datoricea conștiințios; numai pare-
 mi-se că limbajul finut cu cei mici,
 d. es. malalt, recompensa etc, etc, este
 prea îngreunător pentru frageda lor minete,
 ba chiar de prisos; și ar fi de dorit ^{la} graiul
 totai și al mamei — curățit numai de
 curvintele dialectice — că oibă mai multă
 trecere macor în școlile începătoare...
 În privința igienică nunta școlă
 este bine îngrijită.

Acuete constatate după stările mele
 puteri, cu respect la adre la eu-
 nostința d-voastră.

1475 Iunie 18.

J. Creangă

Raport înaintat de I. Creangă «domnului primar al urbei Iași» care-l
 delegase să asiste la examenul dela școala No. 2 din Sărărie acolo unde mai
 fusese institutor.

1875 Iunie 18.

1875 D. glemorie in 18

Inspectănda școlară din Jarânie Nr II, instrucțiunea nu mi-a părut suficientă. Copiii din clasa II știu de sub Dint Palade un ștău acelu curent, pe când învățarea clasei I^o e alina mecanică curentă. Copiii din clasa a 2° știu unele definiții gramaticale, în faptă nu se împot sorți cuvintele după împărțirea gramaticală. Se recomandă Dint D. Directa, ca exercițiile practice asupra materiei predate să prevaleze cu unel învățarea pe de rost a teoriilor generale. Frecvența e relativ - mică.

Revizor școlar:

M. Eminescu

Proces-verbal de inspecție scris de M. Eminescu în registrul de inspecții cumpărat de Creangă. Inspecția este făcută la școala No. 2 înființată în 1872 în locul «școlitei» lui Creangă și al cărei director era A. Petrovici.

17 Sept

Căminul nr. 4 Valeriu

Am văzut lucrul acesta
 împreună cu părinții mei în
 Gărnulul Primarului

Linuțele nate în anul 7

De 17 ani locuiesc într-o casă veche
 construită de Mihaila, Măntănușă de Sus (Strada
 Târnăveni de Sus, dacă se mai poate numi strada)
 Nr. 4. — Din dosul acestei locuințe, cu vr'o
 8 ani în urmă, se află deosebite o bojmă
 că veche și provănită spre cadere, a unuia
 Costache Popa; acesta a vândut o unicească,
 numită, Mihailache Novac, și acest Novac, cu
 vr'o 6 ani în urmă, folosindu-se de obștea
 mea din Târnăveni, în timpul vacanțelor celei
 mare, și-a stricat casa cea veche până
 la pământ și și-a înălțat altă nouă, tot
 de valoare, ca și cealaltă veche, care s-a
 cu deosebire numai, că pe această nouă
 a îngrămădit o așă de țară cu dosul în
 casa unde locuiesc eu și care a aprins pe
 mai multe fete de țărani, puse din veche
 încă, din pricina acestei îngrămădiri, n'avea
 pe unde să te porți, la o întâmplare, fere-
 scă S. Gen? Dar până să vin eu de pe unde
 eram lucrul se făcuse (cu autoritate sau fără
 autoritate, nu știu) și l'am lăsat așa, neșăd
 du-mă la vr'o scapă de la locuile cu bojmă
 de prin târnăveni, cămăși măști și Năla
 Blăniș.

Domniile sale

Domnului Primarului din Târnăveni.

dar ce se întâmplă? Novac făcându-și casa cu bani străini și n'avea să unde-i plăti, creditorii: Hoidescu și cu unul Botchata i-o scot în vânzare; și n'ajunse altă musterșă, rămânând casa asupra lor. Si acestea, după vreo 2-3 ani, au vândut-o și ei, cu începere de la Sf. Gheorghe, anul curînt unuia: Vasile Coca. Cu toți ceilalți proprietari de mai înainte, afară de Novac, n'am avut nici o neîntîlnire nici o supărare. —

În vara aceasta însă, meșterul Vasile Coca se duce la Primărie de-și scoate o autoritate, pe nevăzute, să-și mai adauge încă acoperământul său, din dos, din supra mîrie, cu un tavan; dar în loc de un tavan el își totuște acoperământul într-o prăvălie cu 2 (cînd nici unul nu se cădea) și în altă — cu 3 tavane, înmîndu-și casa pe dedesubt, scoate pământul și pe lîngă furcile casei unde locuise cu și mîda la pîmînt. —

În urma celor arătate de mine, vă rog respectuos d-le Primărie, să binevoite a regula, cum vede crede, cele de cuvînt.

Binevoite a primii, vă rog, d-le Primăriei mercedutare de stîmna și profundul respect ce vă păstrez.

I. Creangă

Cererea lui I. Creangă către primarul orașului Iași din anul 1887

Septembrie 17, relativă la bojdeuca din Țicău.

(Original in Arhivele Statului Iași).

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

Iasi 1888 Septembrie 9.
de recomanda a ajuto
N. Tarcu Popov

domnule Primarilor,

În Mahalaia Ticaul-Di sus, în fața
Casei unde locuiesc eu de 12 ani trecute
este o casă a unuia Voile Coca. Acest
proprietar, Coca, mai au a cerut voie
de la primarie să-și mai lătească ste-
tina casei lui, în jos, cu o scândură,
și el a lătat cu două scânduri, eu pe-
rind că a făcut el, am reclamat lo-
cului competent, stăruind, și i-a și dat jos
acea scândură. Astăzi un inginer arhitect
Albinet spune că i-a dat voie acele
Coca și-și pune acea scândură, fiind
cu mine înconștient și pe mine, ca
mașină dacă jărim acoasta nu mi se
face un rău, astupându-se trecerea
cu deservite pe strada caselor și, în in-
tâmplare de pe oasăre fereste, fiind de
ace primărie pentru noi și pentru toată
mahalaia.

De rău, deci, respectuos, de Primarilor să
trebuie să se a reguleze cele de cu vintu.
—
D. Creangă

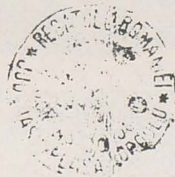
CERTIFICAT DE CASATORIE

XXVII.

Județul Sucevi
 Orașul Târnova Copou
 Primăria comunei Copou

D^{le} Constantin Ion Deliu
 și D^{na} Ecaterina Vartec
 s'au căsătorit astăzi la această primărie
 înscriindu-se în registru sub N° 10 și
 spre credință li s'a liberat acest certificat
 spre a le servi pentru căsătoria religioasă

(Sigiliul primăriei,

Primar,

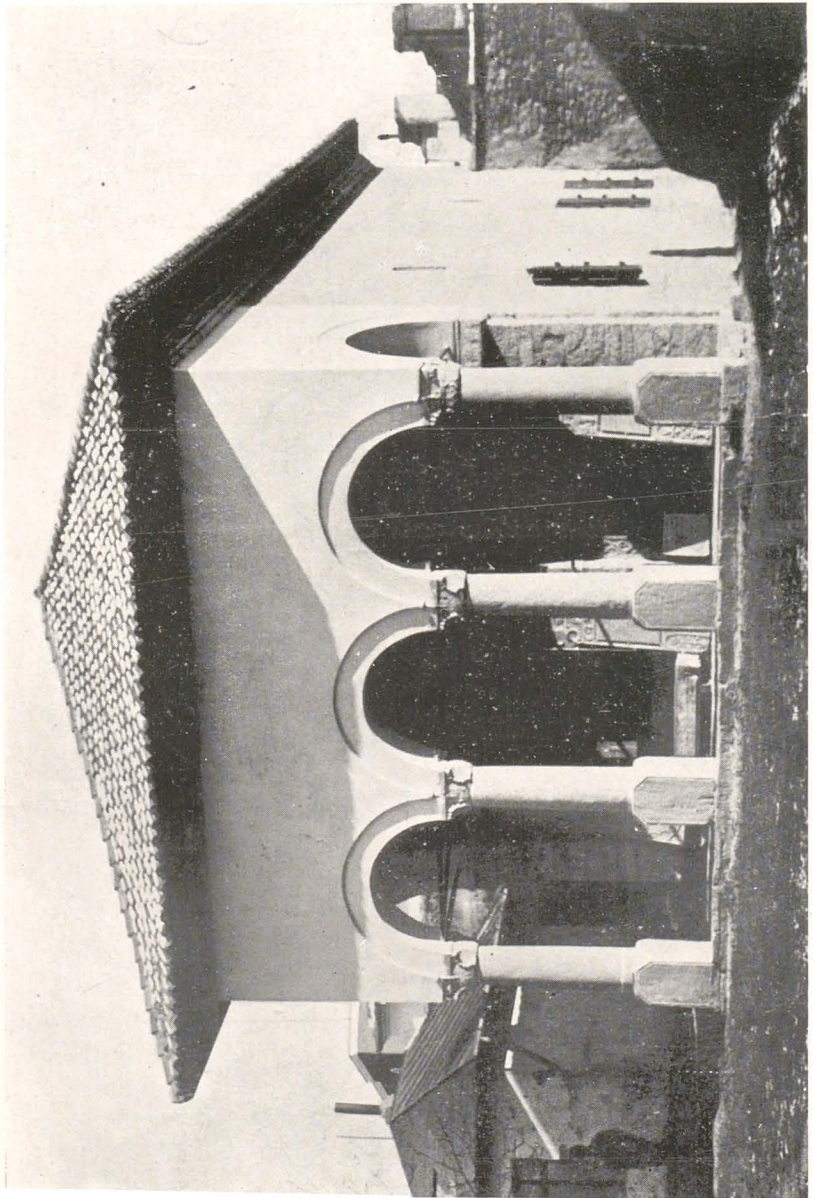
[Handwritten signature]

Anul una mie opt sute ~~zeci~~ și cinci — luna August ziua 12
 Târnova Comunei sau cetăți de Spîntea sa Sărbătorii Bisericii
 S^{le} M^{re} din Sucevi; Născuți au fost D^{le} Constantin, A.
 Cortez și Soția sa Maria Cortez: --

Alexandru Aron Frestin 1891 Iulie 28

Certificatul de căsătorie al lui Constantin Deliu cu Ecaterina (Tinca) Vartic
 din 1890 August 12.

Casa unde a locuit I. Creangă din curtea bisericii Golia; restaurată de primăria Iași în 1938.

Furcile de stejar cari sprijină spre Miază-Noapte bojdeuca lui I. Creangă din Țicău. (Foto 1939).

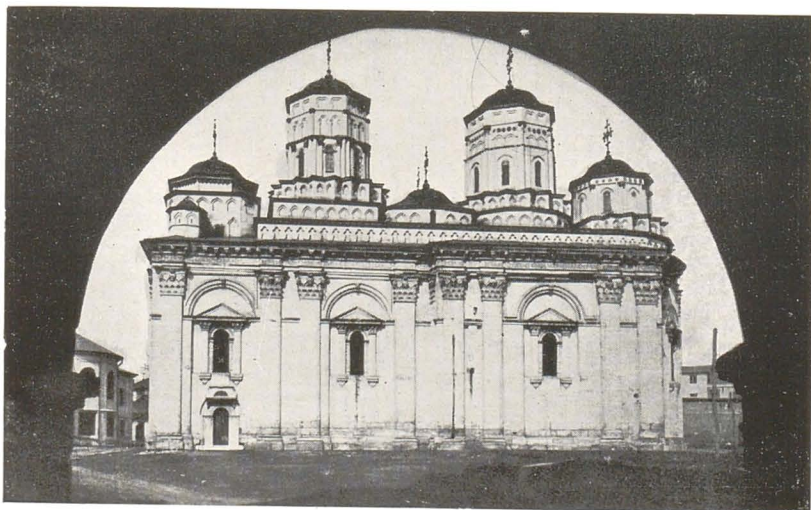
Bojdeuca din Țicău

Fotografie făcută în Februarie 1939.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

Interiorul bojdeucii in 1937.

Biserica M-rii Golia.

Turnul Mării Bărboi.

Turnul Golia.

A N E X E

I — CXLII

I

Pipirig, căsătoriți pe anul 1838¹⁾

Ghenar 23/1838 s'au căsătorit Ioan fiul lui Zachei Bucur vrâsta lui 25 ani au luat soție pe Ioana fiica lui David Creangă naș au fost cuconul Dumitrachi din târgul Pietrii.

II

Satul Pipirig luna Iunie 1839²⁾

La cinsprezece a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ioan Zabolic, vrâsta lui douăzeci și cinci ani soția sa Ioana fiica lui David Creangă vrâsta ei douăzeci ani s'au născut un fecior primind sf. botez la douăzeci a lunii aceștia în bisărica cu hramu sf. ierarh Nicolai s'au numit Gheorghe, naș fiindu-i preutul Vasăle din satul Pipirig.

III

Mărturie ³⁾

Anul 1849 Februarie 5 Noi lăcuitarii poporâni dela biserica cu hramul Sf. Mucenic Dimitrie din satul Plotun proprietăoa Sf. Mănăstiri Neamțului, ocolu Muntelui ținutul Neamțului, adevărim prin această mărturie ci dăm pentru candidatul *Gheorghie*, pre carele îl cerem ca să ni să hirotonisască diacon, că s'au născut din pravoslavnici părinți tatăl său *David Creangă* viu, maicăsa *Anastasia* dela nașterea sa are ani 24; carti a ceti și a cânta au învățat la profesorul *Nicolai Nanu*; la 1848 luna... s'au căsătorit luându-și legiuită soție pe Ecaterina fată fecioară fiica săchilariului *Vasile Răzmiriță* tot din sat *Pipirigu* cu ce întâia cununie neavând nicio împiedecare de rudenie

¹⁾ Primăria Piatra Neamț, mitrică pe anul 1838; starea civilă.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, mitrică de cei născuți în ținutul Neamț pe 1839; tot în această condică am găsit și actul de naștere a lui Creangă.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotonisiri pe 1846, fila 552.

de care apără Sf. pravilă; viața sa au petrecut-o cinstită; n'au fost nici odată pârât cu vreo faptă de furtișag sau de bătăuș; bețiv sau martur n'au fost nici la un fel de pricină; la alcătuirea trupului și simțiri este întreg și sănătos; la credință pravoslavnică drept fiu a sfintei biserici a răsăritului supus canoanilor și învățăturilor ei în toate atât el cât și casnicii lui; în birul cinstitei visterii nici cum n'au fost; De aceea știind noi urmările lui că sânt adivărate precum mai sus arătăm cu metanii ne rugăm ca să ni se hirotonisască Diacon la pomenita de mai sus biserică și a rămâne în veci neștearsă pominire.

Erei Gheorghe
Eu Costandin Gheorghită
Eu Marin Lăcătușu vornic
Eu Petre sânt Ioniță Cujbă

IV

*Mănăstirea Agapia*¹⁾

În temeiul însușirilor ce are candidatul să recomanduește duhovnicului soborului Mănăstirii Agapia Visarion spre a-i face duhovnicească cercetare pentru care de rezultat ne va încunoștiința în dosul acesteia.

28 Iulie 1850.

Mardarie Apamias

Presfinției Sale Domnului Domn Mardarie Apamias locuitoriu de Mitropolit.

Candidatul *Gheorghie Criangă* din satul Pipirigu ținutul Neamțului cerut a să hirotoni diacon la paraclisul spitalului din târgul Neamțului fiind slobod din dările statului precum încredințază Visteria cu adresa supt No. 4844 către Departamentul bisericesc, și totodată săvârșind cursul învățăturilor hotărâte pentru asemenea candidați după cum veți lua lămurire din alăturatul atestat a Seminariei Veniamine încredințat și de departamentul Bisericesc. Pe asemenea temei supt iscălitul director numitului Departament cu cinstă recomandază presfinției voastre pe acest candidat poftindu-vă să regulați a lui hirotonire.

1850 Iulie în 26, Târgul Neamțului.

P. Cazimir

V

Epitropia Seminarilor

Acest atestat fiind slobozit de comitetul îngrijitor învățăturilor preoțești candidatului Gheorghe Creangă să adeverește și de către epitropie.

No. 101/1850 Iulie 8.

Mardarie Apamias
P. Cazimir.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotoniri pe 1846, fila 551.

Atestat ¹⁾

Prin acest atestat să adiverește cum că candidatul *Gheorghie Creangă* fiul lui David Creangă din satul Pipirigul ținutul Neamțului, potrivit rezoluției cinstitei epitropii depe adresul cinstitului Departament a averilor bisericesti cu No. 2531 comitetul îngrijitor învățăturilor preoțști la două a curgătoarei luni. Ecsamenându-l din științele rânduite pentru candidați prin așezământ au răspuns de mijloc.

Pentru care i s'au dat acest atestat întărit dupre forme.

Pentru director Neofit Scriban
Isaia Ieromonah profesor.

No. 77. 1850 Iulie 8.

VI

Viind la mărturisire candidatul Gheorghe din satul Pipirig după arătările lui nu s'au aflat nici o greșală de care oprește pravila a să hirotonisi pentru care am dat această adeverință.

1850 Iulie 28. Visarion Duhovnic al Sf. Mănăstiri Agapia.

Pentru că pe acest candidat de cătră noi însuși s'au hirotonisit în diacon desăvârșit spre știință s'au însămnat aceasta.

1850 Iulie 30. Mănăstirea Varatic. Mardarie Apamias

VII

Adiverință ²⁾

In temeiul calităților și a dovezilor ci au înfătoșat candidatul *Gheorghie Creangă* din satul Pipirigul cerut a să hirotonisi diacon la biserica ospitalului Mănăstirii Neamțu din târgul Neamțului în 30 a acestei luni 1850 în Mănăstirea Varaticul unde să prăznueste hramul Adormirii Maicei Domnului de cătră noi înșine s'au hirotonisit desăvârșit diacon pentru anumita biserică pentru care spre știință până la darea păuceniei i-am dat adeverința de față.

1850 Iulie 30. Mardarie Apamias

VIII

Mărturie ³⁾

Anul 1852 Octomvrie 10 Noi lăcuitarii poporâni dela bisărica cu hramul Sf. ierarh Nicolai din satul Pipirigu proprietaoa sfintei Monastiri Neamțul ocolul Muntelui ținutul Neamțului adiverim prin această mărturie ce dăm pentru dieaconul Gheorghie care este cerut de sfânta Mănăstire ca să să hirotonească preot la paraclisul spitalului cu hramul sf. mucenic Dimitrie din

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotonirilor pe 1846, fila 538.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotoniri pe 1846, fila 539.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dosar 955/1851, fila 21.

târgul Neamțului, că s'au născut din părinți pravoslavnici tatăl său *David Creangă*, maica sa *Nastasia*, dila nașterea sa are 25 ani; la anul 1848 s'au căsătorit luându-și legiuită soție pe *Ecaterina* fată fecioară fiica sachelariului *Vasăle Răzmiriță* tot din satul *Pipirigul* — cu întâia cununie, neavând nici o împiedecare de rudenii di care apără Sf. pravilă. Viața sa au petrecut-o cinstită, n'au fost niciodată pârât cu vre-o faptă de furtișag sau de bătăuș, bețiv sau martor n'au fost nici la un feliu de pacini. La alcătuirea trupului și la simțire este întreg și sănătos la credință pravoslavnic. Drept fiu a sfintei bisărici a răsăritului; supus canoanilor și învățăturilor ei în toate atât el cât și casnicii lui. De aceia știind noi urmările lui că sânt adevărate precum mai sus arătăm, i-am dat această mărturie ca să să hirotonisască preot la pomenita de mai sus biserică, întărită cu iscăliturile noastre și pecetea satului și pecetea bisericii și iscăliturile preoților.

Preotul Ioan	Eu Ioan Ursu
Vasile Răzmiriță, săchilar	Eu <i>David Creangă</i>
Eu Ioan Onea	Eu <i>Ioan Creangă</i>
Eu Nică a Vârvarii	Eu <i>Petrea Gheorghiiță</i>
Eu <i>Grigore Onea</i>	Eu <i>Ioan Chirilă</i>
Eu <i>Petrea Lăcătuș</i>	Eu <i>Toader Talpău</i> , pasnic
Eu <i>Ion Zahiu</i>	<i>Davidică Bistricean</i> , pasnic
Eu <i>Vasile Negru</i>	Eu <i>Miron Anastasiei</i> , vornic.

IX

Cătră cinstita visterie, ¹⁾

Todosăia văduvă din satul Humuleștii

Ținutul Neamțului

Cu celi mai amărătoari lacrimi jăluindu-mi a mea jalnică și ticăloasă stare că murind bărbatul meu di holeră și eu rămâind cu o casă gré de copii nevârstnici ba încă și cuprinsă de grele datorii; săracii copii ai mei văzând jalnica scăpare de părinte și casa cuprinsă de datorii au alergat aș întâmpina starea cu slujbă lăsându-mă pe mine cu copii partea fimeiască nici o facire neavând a-mi întâmpina hrana săracilor mei copii sălită am fost de am vândut casa cu 400 lei unde răzâma toată zăstrea copiilor și eu tot sânt apucată di a plăti biriu ba încă mi-au săcfestruit 140 lei și eu neavând nici o închiuire a-mi întâmpina hrana copiilor am venit aice la Eș cu săracele mele fiice unde mă aflu spălătoriță di cămeși și banii îmi stau săcfestruți și de a plăti bir sunt apucată.

¹⁾ *Arhivele Statului Iași*, Tr. 644, dos. 41, fila 13. Jalba este scrisă de un jălbar a Visteriei.

Cu lăcrămi mă rog cinstitei Yistiirii ca după cum sânt alte văduve miluite și ajutate după glăsuirea organicescului răglement ci s'au răvărsat să fiu și eu pusă la cale că să mi să sloboadă banii săcfeștruiți și rădicată din bir și va rămâne o veșnică pomenire.

Plecată la mila cinstitei visterii
Todosâia văduva din satul Humuleștii
ținutul Neamțului.

1834 Ghenar 2.

Ioniță Cibotariul sân Nicolai prin sprafcă în pomenitul sat s'au găsit în numărul birnicilor.

Polizu

X

Născuți județul Neamț, satul Humulești ¹⁾ — August 1833. Ocolul de sus.

La două a lunii aceștia din pravoslavniciei părinți *Vasde* fiul lui *Petrea Ciubotariu* în vârstă de 22 (?) ani și soția sa *Maria* fiica lui *Iftimi Cucu* în vârstă de 25 ani s'au născut un fiu cari primind sf. Botez la zăci a lunii în biserica cu hramul sf. ierarh *Nicolae* s'au numit *Ioan* fiindu-i naș *Zaharia* ojocariu din acest sat.

XI

1842 luna Februarie ²⁾

La 2 a lunii aceștia din pravoslavniciei părinți *Ioan Cojocariu* lucrător de pământ vrâsta lui de 35 ani soția sa *Nastasia* fiica lui *Petrea Ciubotariu* vrâsta de 30 ani, s'au născut un fiu carele primind sf. botez la 8 a lunii aceștia în bisărica cu hramul Sf. ierarh *Nicolai* sau numit *Zaheu* fiind naș *Zaheu* Bârsan din satul *Pipirig*.

XII

Satul Humulești jud. Neamț.
Ghenar 1843 ³⁾

La 4 a lunii aceștia din pravoslavniciei părinți *Andrei* a *Petriei Cibotar* — lucrător de pământ — de 24 ani soția sa *Maria* fiica diaconului *Grigore* din satul *Grumăzăști* de 20 ani s'au născut un fiu carele primind sf. botez la zăce a lunii aceștia în biserica cu hramul sf. ierarh *Nicolai* s'au numit *Ștefan* fiindu-i naș *Ștefan* sân *Maftei Ciubotar* din satul *Humuleștii*.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, mitrică pe anul 1833, de toți cei născuți în jud. Neamț.

²⁾ Arhiva Primăriei P. Neamț (starea civilă) condică de născuți în 1842 în ținutul Neamț.

³⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, mitrică pe anul 1843 de toți cei născuți în ținutul Neamțului.

XIII

Satul Humulești, jud. Neamț ¹⁾

Ghenar 1843

La 4 a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Vasăle a Petrii Ciubotar — lucrător de pământ — vrâsta lui 34 ani soția sa Maria fica lui Iftimi Cucu vrâsta ei de 30 ani s'au născut un fiu carile primind sf. botez la zăci a lunii aceștia în biserica cu hramul sf. ierarh Nicolae s'au numit *Zaharia* fiindu-i naș Zaharia Cojocariu din satul Humuleștii.

XIV

Primarul Municipiului Iassy

Proces-Verbal ²⁾

În anul 1874 luna Ianuarie ziua 3/15. Înaintea noastră, Primarul Comunei Iași, județul Iași, s'au înfățișat D. Zaheu Créngă de profesie cantor Domiciliat în Iassy Dispărțirea a II fiu majoru a D-lui *Ștefanu Crénga* mort în Iassy care ne-au spus, că voind a contracta căsătorie și neputând să-și procure Acte de Nașterea sa au adus la ziua oara, și locul de Noi hotărâte, cinci marturi în stare și dispuși a împlini prin declarațiunile lor lipsa Actului de Naștere conform art. 56 și 57 Codica Civilă. După care ne-a prezentat pe D. Neculai Givid de 69 ani fără profesie, Domiciliat în Iassy Dispart. a II D. Alecu Panaiteșcu de 56 ani fără prof. Dom. Disp. IV. D. Iancu Leonescu de 70 ani fără prof. Dom. Disp. V. D. Ionu Darie de 67 ani fără prof. Dom. Disp. V și D. Alecu Boteđu de 46 ani fără prof. Dom. Disp. II cari ne-au mărturisit, că cunosc foarte bine pe D-lu Zaheu Crénga care este aci de fată, calificat și domiciliat precum se arată mai sus, *că știu că D-lu Zaheu Créngă este născut în Iassy la anulu 1842 luna Ianuarie în 2 zile și că din cauză că pe timpul arătat nu se țineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu puțință să-și procure Act de Naștere pentru căsătorie ce are să contracteze. Constatând toate aceste am eliberat D-lu Zaheu Créngă un esemplar de acest Proces-Verbal, subscris de toți cei de față, după ce li s'au cetit și de noi Primarul, spre a se adresa la Tribunal pentru omologarea sa, conform art. 58 din Codicile Civile*

p. Primar (indescifrabil).
Secretar, V. Antonescu

L. P.

p. Șef, Dimitriu

Suplicantul, Z. Creangă
No. 92.

Marturii : { N. Givid
A. Panaiteșcu
S. Leonescu
I. Darie
A. Boteđu

România

Trib. jud. Iași, Secția III

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, mitrică pe anul 1843 de toți cei născuți în jud. Neamț.

²⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1820, dos. 3219 bis, fila 5.

Având în vedere cele spuse în prezentul proces-verbal Tribunalul de acord cu concluziile D-lui procuror Im. Sturza și pe baza art. 58 cod. civ. omologhiță acestu proces verbal.

Timbru pentru omologare s'anezat.

Tasu. Codreanu

L. P.

Birou II.

p. Greff. Dimitriu

No. 3778/1874 Mai 6 zile.

XV

D-l oficiant va refera dacă actele
sunt în regulă. A. Baronzi.

1874 Octomvrie 6

Domnule Oficieră,

Subsemnatu Zaheu Creangă de 31 ani, de profesie cantor, domiciliat în Iassy, despărțirea a II holtei, fiu major a d-lui Ștefan Creangă și a d-nei Smaranda Creangă, ambii morți în Iași.

Declar că voescu a lua în căsătorie pe D-na Mariea Dimitriu născută Gheorghiu de 30 ani, fără profesie, domiciliată în Iassy, despărțirea II văduvă fiică majoră a d-lui Costantin Gheorghiu și a D-nei Maria Gheorghiu ambii morți în Iassy și vă rog d-le oficeru să bine voiți a înainti legiuitele publicații pentru celebrarea căsătoriei. Poporâni suntem la biserica Frumoasa. Primiți vă rog, D-le oficer încredințarea pre osebitei mele considerații.

Z. Creangă

D-sale D-lui Oficier Stat. Civ. Despartirei I și II.

Referat

1874 Octomvrie 19

Observând actele aci anexate le-am găsit în regulă.

Oficiant, Spirescu

XVI

Primarul Municipiului Iassy

*Proces-Verbal*¹⁾

În anul 1874 luna Ianuariu ziua 3/15. Înaintea noastră Primarul comunei Iași, s'au înfățișat *D. Zaheu Creanga* de 31 ani, de profesie Cantor Domiciliat în Iassy Dispartirea a II fiu major al *D-lui Ștefanu Crenga în Iassy și al D-nei Smaranda Crenga mortă în Iassy* care ne-au spus, că voind a contracta căsătorie și neputând să-și procure Acte de Mărtea părinților sei au adus la ziua

¹⁾ Arhivele Statului Iași, Tr. 1820, dos. 3219 bis., fila 8.

oara, și locul de Noi, hotărâte, cinci marturi în stare și dispuși a împlini prin declarațiunile lor lipsa Actului de Morte conform art. 56 și 57, Codica Civilă. După care ne-a prezentat pe d-l Neculai Givid de 69 ani fără profesie Domiciliét în Iassy Dispart. a II D. Alecu Panaitescu de 56 ani, fără prof. Dom. Disp. IV, D. Iancu Leonescu de 70 ani, fără prof. Dom. Disp. V, D. Alecu Boteđu de 46 ani fără prof. Dom. Disp. II și D. Ion Darie de 67 ani fără prof. Dom. Disp. V cari ne-au mărturisit, că cunosc foarte bine pe D. Zaheu Crengă care este aci de față, calificat și domiciliat precum se arată mai sus, *că știu că D. Ștefan Crengă este mort în Iassy la anul 1856 luna Iunie în 18 zile și D-na Smaranda Crenga este murtă în Iassy la anul 1859 luna Mart în 15 zile și că din cauză că pe timpul arătat nu se țineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu puțință să-și procure Act de Morte pentru căsătoria ce are să contracteze. Constatând toate aceste am eliberat D-lui Zaheu Crengă un exemplar de acest Proces-Verbal, subscris de toți cei de față, după ce li s'au cetit și de Noi Primarul, spre a se adresa la Tribunal pentru omologarea sa, conform art. 58 din Codicile Civile.*

p. Primar (indescifrabil)

Secretar, D. Antonescu

L. P.

p. Șef, Dimitriu

Marturii : { N. Givid
A. Panaitescu
I. Leonescu
I. Darie
A. Boteđu

Suplicantul, Z. Crengă

No. 93.

România

Trib. jud. Iași, Secția III

Avend în vedere cele espuse în prezentul proces-verbal Tribunalul de acord cu conclusiile d-lui procuror Ion Sturza și pe baza art. 33 cod civ. omologhiđă acestu proces-verbal.

Tasu

Codreanu

L. P.

Biuroul II

p. Greff: Dimitriu

No. 3779. 1874 Mai 6 ășile.

XVII

Inalt Preasfințite Stăpâne,

La bisărica cu hramul sfântului erarh Nicolai din satul Humuleștii ținutul Neamțului, proprieta sfintei Monastiri Neamțul urmând neapărată trebuință de un preut plecat mă rog Inalt Proasfințite ca după alăturata mărturie să fiu rânduit la locurile privitoare cătră împlinirea cerșutului dar.

Prea plecat cleric Ioan din satul Humulești.

1838 Decemvrie 18.

1838 Decemvrie 19

Să intre în duhovnicească cercetare și să avem știre.

Veniamin Mitropolit

Pre acest candidat anume Ioan ¹⁾ l-am trecut prin duhovnicească cercetare și pre cât sufletește ne-au arătat la taina mărturisirii sale nu am aflat nici o pricină întru dânsul de care pravila oprește a nu să hirotonisi diacon și încredințez.

1838 Decemvrie 19.

Macarie Arhimandrit și duhovnic

1838 Decemvrie 20

Să recomanduește direcției Seminarului.

Veniamin Mitropolit

1838 Decemvrie 22

Poftim pe frăția ta Sevastian să binevoiești în locul nostru a hirotonisi pe acest candidat ceteț, ipodiacon și diacon înștiințându-ne canoniceste de urmare.

Veniamin Mitropolit

Ghenar 18

Cu rânduirea Inalt preosfințitului stăpân și mitropolit Moldaviei am hirotonisit pre acest candidat canoniceste întâi ceteți ipodiacon și diacon desăvârșit în biserica cu hramu sfântului Atanasie din Eși și spre adiverință am iscălit.

Atanasie Sevastian

No. 50. 1839.

XVIII.

Noi preuții ²⁾, ctitorii și poporâni bisăricii sf. ierarh Nicolai din satul Humuleștii, moșia sfintei Monastiri Neamțului, ținutul Neamțului, încredințăm cu această mărturie în frica lui Dumnezeu pentru acest candidat cu numile *Ioan* că s'au născut din pravoslavnici părinți tatăl său preutul Grigorie-viu, maică-sa Ecaterina-vie. Carte au învățat a ceti și a cânta la *dascălul Iordache* din satul Humuleștii. Dela nașterea sa ani ari 25. La anul 1838 Noemvrie 12 s'au căsătorit luându-și soție pe Zamfira fată fecioară, nepoata monahului Ion din satul Albeștii, ținutul Botoșanii, cu ce întâi cununie. Neavând vre-o împedecare de rudenie di care apără sf. pravilă, nași fiindu-i diaconul Necolai din satul Vânătorii. Viața s'au petrecut-o cinstită și curată. Martor n'au fost nici la un fel de pricini. Globit n'au fost. Bețiv nu este. Intre alte fapte de furtușag sau necinstite sau bătăuș nu s'au aflat. La alcătuirea trupului și la simfiri este întreg și sănătos. La credință pravoslavnic, drept fiu al sfintei bisărici a răsăritului. Supus canoanilor și învățăturilor ei întru toate. Atât el cât și casnicii lui în birul cinstitei visterii nici de cum n'au fost.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, hirotonii pe 1838; foi volante.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, hirotoniri de preoți pe 1838.

Drept aceasta știind noi urmările lui că sânt adevărate precum mai sus îi mărturisim facim rugăminte Înalt preosfințitului nostru stăpân ca să ni să hirotonisască diacon la pomenita biserică al sfântului Ierarh Nicolai și a fi și Înalt preosfinților voastre večinică pomenire.

1838 Decemvrie 4 zile.

Erei Ioan, voesc

Irei Ioan, voesc

Erei Grigori, voesc

Ioan sin apostol

Zaharie Cojoc

Petre State

Grigoraș Roș

Petre Cibotar

Sigiliul
Bisericii
1834

Andrei Roș

Ștefan Bordeianu

Costantin Stavăr cu

toți sătenii

Sigiliul
satului
Humulești
1834

Acest candidat cu numile Ioan fiindu-mi fiu duhovnicesc din tinerețele sale nu are nici o prihănire a să hirotonisi diacon. Și spre încredințare am iscălit.

1838 Decemvrie 6.

Gavril Sachelarie,
duhovnic ot Humulești

Protopopia Neamțului

La bisărica cu hramul Sf. ierarh Nicolai din satul Humuleștii moșie sf. monastiri Neamțului ținutul Neamțul urmând neapărată nevoie de diacon slujitor s'au ales de cătră poporâni și preuții bisăricii pe acest candidat cu numile Ioan fecior de preut ca să se hirotonisască diacon, fiind primit de cătră poporâni și preuții bisăricii precum să vede încredințarea de mai sus. Deci fiindcă numitul candidat pără acum s'au aflat cu neprihănite și cinstite urmări după cum mărturia îl adeverează, i s'au dat și dela protopopie adevărință cu care să-ș poată împlini doritul scopos la aratata bisărică.

1838 Decemvrie 10.

Grigorie Iconom

Sigiliul
protoieriei
1834

Monastirea Neamțului

Mărturia aceasta dată din partea satului Humuleștii moșia acestii monastiri candidatului cu numile Ioan din acelaș sat spre a să hirotonisi diacon la bisărica din sat cu hramul sfântul ierarh Necolai și prin a noastră bună învoire, urmând neapărată nevoie să întărește și de cătră noi cu iscălitură și punerea peceții monastirii.

1838 luna Decemvrie 11 zile.

Neonil Arhimandrit și stareț

Locul
peceții
Mănăstirii
Neamțului

*Isprăvnicia ținutului Niamțului*¹⁾

Pentru candidatul în dosul aceștia mărturii desemnat făcându-să sprafcă în ectorale (?) păstrate și negăsindu-să trecut la nici o dare să întărește și de cătră isprăvnicie.

Ocârmuitor postului Costachi Ghica

Sigiliul isprăv- niciei

No. 9230. 1838 Decemvrie 14.

XIX

Metrică partea I²⁾, pentru cei născuți în anul 1839 în satul Humuleștii moșia Sf. monastiri Neamțului din ocolul de sus ținutul Neamțului.

Luna Ghenar

La douăzeci a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți *Ioan Cojocariu* a lui Vasile Cojocariu vrâsta lui treizăci și cinci ani soția sa *Nastasia fiica lui Petre Cibotari* vrâsta ei triizăci ani s'au născut un fecior carele primind sf. botez la douăzeci și cinci a lunii aceștia în bisărica cu hramul sf. ierarh Nicolai s'au numit Andrei naș fiindu-i Ioan a lui Apostul din satul Humuleștii.

XX

MINISTERUL CULTELOR
ȘI AL
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
DIN MOLDOVA

Iași 1861 Noemvrie 7

*Domnule Rector*³⁾,

Priimindu-să cererea dvs. *Costantin Conta* cu arătare că absolvindū la 1858 cursul inferior dela acel institut nu i s'au eliberat cuvenitul atestat pe cuvânt că ar fi fost prea tânăr și în privire că acum numitul se află de atunci întrebuințat ca profesor sătesc se cere D-voastră eliberare a certificatului cuvenit numitului care se va trimite la minister spre a se expedia numitului.

Primiți d-le asigurarea considerației mele.

Mel idon

D-lui Rectore de Socola.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, hirotoniri de preoți pe 1838.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, metrică pe 1839 — fila 21.

³⁾ Arhivele Statului Iași, dos. Seminar Veniamin, Iași. No. 7, pe anii 1861 1862, 1863, 1864, fila 58, 59.

XXI

No. 106.

1861 Noemvrie 10

*Certificat*¹⁾

Conform oficeii cu No. 12.125 să dă acest certificat clericului *Constantin Conta în vârstă de 23 ani* fiul preutului Nistor din satul Bodeștii ținutul Sucevii cum că au sevârșit în seminariul Central cursul de patru ani încă dela 1858 și la esamenele publice ținute în acel institut au meritat notele următoare:

Din catihis	Eminenția
Din Aritmetică	Prima
Istoria sf. a vechiului și noului testament	Prima
Gramatica Română	Prima
Geografia nouă	Prima
Istoria Bisericească	Prima
Liturgica	Secunda
Omiletica	Secunda
Introducerea în teologie	Secunda
Pastorala	Prima
Teologia Dogmatică	Prima
Istoria Patriei	Prima
Istoria Universală	Secunda
Limba latină	Secunda
Limba Elenă	Secunda
Cântările bisericești	Prima

Pe lângă care având și o conduită bună să dă numitului acest certificat spre a-i servi de dovadă capacității sale.

Rectore,

XXII

Registru stării civile pentru căsătorii²⁾ No. 112

D-lu Zacheu Créngă cu D-na Maria Dimitriu născută Gheorghiu. Act de căsătorie. Din anul una mie opt sute șapte deci patru luna Noembriu ziua opt ora trii după amiață. Actu de căsătorie a D. *Zacheu Créngă* de trii deci ani, de religie ortodocsie, cantor, născut în orașul *Iassy* la anul una mie opt sute patru și doi, luna *Ianuariu* în două zile, domiciliat în *Iassy* dispărțirea II, holteiu fiu major a D-lui *Ștefană Créngă* răposat și a D-nii *Smaranda Créngă* răposată. Și a D-nii Maria Dimitriu născută Gheorghiu de trii și doi ani de religie ortodocsie, fără profesie, născută în orașul *Iassy* la anul una mie opt sute patru și trii luna *Maiu* în opt zile, domiciliată în *Iassy*

¹⁾ Arhivele Statului Iași, dos. Seminar Veniamin No. 7/1861, fila 59.

²⁾ Arhivele Statului Iași. Tr. 1819 op. II 2083 condica No. 740 fila 69.

dispărțirea II văduvă după răposarea soțului său cel întâiu d-l sublocotenent Neculai Dimitriu, fie majoră a d-lui Constantin Gheorghiu și a d-nei Maria Gheorghiu ambii răposăți. Cei de față contractanți ni-au declarat că nu s'au făcut nici un contract de căsătorie. Actele preliminare sunt: publicațiunile făcute fără opozițiune în această comună în Duminicile dela douăzeci și douăzeci șapte a lunii Octombriu, anul curent. Actul de nascere al fiitorului soțu rezultând din unū actū de dovedire făcutu după declarațiunea a cinci marturi, de Primarul comunii Iassy sub No. 92, legalizat de Trib. Iassy secțiunea III sub No. 3778 din 6 Maiu 1874. Actul de mörte a părinților fiitorului soțu, rezultând din unū act de dovedire făcuta de Trib. Iassy secțiunea III sub No. 3779 din 6 Maiu 1874. Actū de nascere fiitōrei soții rezultând din unū actu de dovedire făcutu de Primarul comunii Iassy sub No. 94, legalizatu de Trib. Iassy secția III sub No. 3780 din 6 Maiu 1874. Actul de mörte a soțului cel întâi a fiitōrei soții, estras din registrele actelor civile a comunii Sculeni, Plasa Braniștea județul Iași sub No. 51 din anul 1873. Actul de mörte a părinților fiitōrei soții, rezultând din unū act de dovedire, făcutu de Primarul comunii Iassy sub No. 95, legalizatu de Trib. Iassy secția III sub No. 3781 din 6 Maiu 1874. Tuturor acestor acte parafate de noi și oprite la Primărie spre a rămănea alăturate la Registru precum și cap. VI de sub titlul V c. c., s'au datu cetire de noi în auđul tuturor celor de față mai sus arătați. După care contractanții ni-au declarat că voescu a lua în căsătorie, unul pe D-na Maria Dimitriu născută Gheorghiu, alta pe d-lu Zacheu Créngă, Și noi Alecsandru Baronzi consilier comunal și oficer Stării civile Comunii Iassy dispărțirea I și II am pronunțiat în numele legii că d-lor contractanții suntū uniți prin căsătorie. Tōte cele de mai sus s'au făcut în public în Casa Primăriei, în ființa ceruților patru marturi și anume: D. Manoil Ancuț de șasă dăci ani funcționar, domicili. desp. IV, D. Scarlatu Velciu două dăci șasă ani funcționar, domiciliat în despărțirea I, D. Vasile Teodorescu de trii zăci ani funcționar domiciliat în desp. II și d. Grigore Teodorescu de două dăci nouă ani cantor domiciliat desp. II, cei doi dintâi din partea soțului iar cei din urmă din partea soției. Care tot odată afirmă pe responsabilitatea lor că soții nu suntū uniți între sine prin nici unū grad de înrudire prohebitu de legea civilă pentru căsătorie, că d. Zacheu Créngă n'au mai fostū căsătorit și că ambii n'au ascendenți în drept de a le da consimțimânt la căsătoria lor. Și după ce am dat cetire acestui act în auđul tuturor celor de față soți și marturi l-au subscris împreună cu toți aceștia. Soția nu scie a scri. Soțul Z. Créngă, soția Maria Dimitriu născ. Gheorghiu. Marturi, M. Ancuții, S. Velciu. V. Teodorescu, Gr. Teodorescu. Oficier Stat civil, A. Baronzi.

XXIII

Atestat

Grigorie Popovici fiuu răposatului preotului Vasilie din sat Broșteni, întrând în shoala comună din numitul sat înființată de cătră dumnealui marele boeriu și cavaler visternicul Alecu Balș la anul 1841 Săptemvrie 15 au șazut pân la 1845 Iulie 30 și au învățat la următoarele: *catihisul mic și*

cel mare ; cetirea și scrisoarea regulat ; vechiul și noul testament prescurtat ; mănencul partea întâi pentru biserică și cele ce sânt într'însa ; partea a doua pentru dumnezeiasca leturghie și partea a tria pentru taine, geografia în deopște, Evropa și Asia în general ; la Gramatică partea etimologică ; la aritmetică cele patru speții a numerilor întregi și însoțite, fracțiile și regula de trei cu tovărășia simplă ; tipicul, adică scurtă rânduială pentru biserică ; și la cântările bisericesti pe musichie și pe dinafară, la care acestea toati au arătat mare silință având și moralitate vrednică de recomandație pentru care i s'au dat acest atestat din partea șhoalei și a fundatorului ei.

Alecui Balș

Nicolai Nanu

1845 August 8 No. 1.

Atestat XXIII

Vasilie Diaconov ¹⁾ fiu preotului Nechita Mrejer din satul Cotârğașul intrând la anul 1841 Săptemvrie 8 în școala comună din Broșteni înființată de către dumnealui marele boeriu și cavaler visternicul Alecu Balș au șezut pân la anul 1845 Iulie 30 și au învățat la următoarele: cetirea și scrierea regulată, catihisul mic și cel mare; vechiul și noul testament în prescurtare; mănencul partea întâi pentru biserică și cele ce să află în ea; partea a doua pentru Dumnezeiasca leturghie și partea a treia pentru taine; o prescurtare pentru sfânta treime și intruparea fiului lui Dumnezeu; la Geografie, Geografia în deopște, Evropa și Asia; la gramatica românească partea etimologică; la aritmetică cele patru speții a numerilor întregi și însoțite, fracțiile și regula de trii simplă cu tovărășia; tipica o mai în scurtă arătare, pentru bisericasca rânduială și la cântările bisericesti pe musichie și pe dinafară; la care toate acestea au arătat mare silință având și moralitate vrednică de recomandație pentru care i s'au dat acest atestat din partea șhoalei și a fundatorului ei.

Alecui Balș

Nicolai Nanu, profesor

1845 August 8. No. 3.

XXIV

Onoratului Departament al averilor bisericesti și a învățăturilor publice din prințipatul Moldovei.

Raport ²⁾

Potrivit îndatoririi rostită prin autorizația ce am căpătat dela acest departament, pe lângă acest raport să alătorează și lista de numărul șholerilor ce au urmat la învățăturile următoare adecă: cetirea, rugăciunea, învățături despre religia hristienească, cele patru speții a numerilor întregi

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin, dos. pe 1850.

²⁾ Arhiva Rectoratului Iași.

aritmecicii; scrisoarea, cântările bisericești și orânduiala, în numita școală înființată de către proprietarul acestor moșii ecsălenția sa mare logofăt și cavaler Alecu Balș, pentru care cu supunire încunoștiințaz onorabilului departament.

No. 1. In 26 Martie 1851.

Nicolae Nanu

Listă pentru sholerii ce au urmat la învățătură pe semestrul de iarnă al anului 1850 și 1851 în shoala sâtească de pe moșia Broștenii ținutul Sucevii. Sunt trecuți 39 elevi.

XXV

Prea cuvioșiei sale arhimandritului Neonil ¹⁾
Starițu sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu,

Comunitatea locuitorilor târgului Neamțu prin o jalbă iscălită de mai multe persoane face cerere acestui departament că să se înființeze o școală publică în acel târg pentru învățătura tinerimei de acolo .

Deci departamentul după datoria ce are de a înlesni mijloacele învățătorei publice, cunoscând că târgul acesta să găsește proprietate a Mănăstirei Neamțului și cuvioșia voastră prin providență dumnezeiască santeți păstoriu acelui sfânt lăcaș; cu toată cinstea se adresează cătră cuvioșia voastră, carile totdeauna ați dat dovezi de plecare cătră tot ceiace privește folosul public și vă roagă ca să binevoiți a însemna pentru înființarea unui așezământ atât de mântuitor un local cu încăpere în numitul târg carile să fie pentru totdeauna în dispoziția școalei ce să va înființa; precum (doc. rupt) dispozițiile cuvenite pentru acoperirea anualelor cheltueli a acestei școli. Departamentul va fi foarte îndatorit cuvioșiei voastre pentru ceea ce veți face în privința acestei școale și cu mulțămire va privi pe cuvioșia voastră bucurându-vă de recunoștință tinerimei care prin mijloacele acestui sfânt lăcaș să va adăpa de cunoștinți felositoare.

N. Ghica

Secția I. No. 3754. 1849 Noemvrie 30 zile.

XXVI

Către cinstit departamentul averilor bisericești și al învățăturilor publice ²⁾

Gios iscălitul cu smerenie fac cunoscut că spre înprivirea dorinților acelui cinstit departament sfânta monastire Neamțu i Săcul cu bucurie să primește ca înpreună a făptui la întemeierea unii școli naționali în târgul Niamțului proprietate a Monastirei. Spre acest scop monastirea au și cumpărat o casă

¹⁾ Arhivele Statului București, Ministerul Instrucțiunii, dos. 236/1849.

²⁾ Arhivele Statului București, Min. Instrucției, dos. 236/1849.

potrivită atât pentru înființarea școlii cât și pentru lăcuința profesorului pregătindu-să tot odată și cuvenita mobilație școlastică. În privirea însămnatelor cheltuele cu care monastirea este împovărată soborul pân la 1 Iulie 1851 nu poate da ca ajutoriu la ținerea sholei decât una mie lei, iară de atuncia înainte hotărăște o somă anuală de una sută galbini; singura condiție ce să pune la această hărăzire este ca monastirea Neamțului să aibă dreptate de a alege profesorul școlii, bine înțelegându-se dintre acei încuviințați de către cinstitul dipartament și tot odată de a avea și inspecție asupra școlii după instrucțiile obștești statornicite de către ocârmuire pentru școalele publice din principat.

Neonil stareț

1850 Aprilie 18.

XXVII

Mănăstirea Neamțului ¹⁾ și Săculu

Cinstit Sfinției Sale Ieromonahului Isaia Teodorescul. Așe precum această Sf. Mănăstire după menirea întemeitorului ei este casă de rugăciune și învățătură duhovnicească duple cum să cuprindă și chiar în așezământul său la § 42 unde să zice: « ca casă de învățătură și de rugăciune este ». Potrivit căria vrând și cu fapta a arăta aceasta au înființat în politia Neamțul proprietăoa sa o școală publică pentru învățătura copiilor tineri la care urmând trebuința de profesor chemăm pe sfinția voastră spre a primi această însărcinare pentru care și Mănăstirea ca spre răsplătirea osteneților sfinției voastre va fi datoare a vă da câte 5000 lei pe fiecare an și lăcuința în lăuntru școalei încălzită și luminată. Cu adăogere ca și sfinția voastră să vă siliți cu toată sârguința spre învățătura tinerilor copii fiind bine încredințat că la întâmplare când sf. voastră ați conteni dela această însărcinare Mănăstirea vă va înbrățișa și căuta cu cele de trebuință ca pe unul din adevărații săi fii și spre întocmai urmare vi să dă aceasta cu iscălitura cuvenită și punerea pecetii Mănăstirei.

Neonil stareț

Anul 1853 luna Iunie 1.

XXVIII

În anul 1853 starețul Mănăstirei Neamț raportează:

Prea Înălțate Doamne,

La anul 1850 Înălțimea Voastră ați binevoit a pune temelie la școala din Târgul Neamțului zidită cu cheltuială sf. Mănăstiri Neamțul și Săcul puțin după norocita sosire a Înălțimei voastre la această lavră în anul trecut și sole-nela deschiderea spitalului s'au deschis și școala supt auspiciile Înălțimei

¹⁾ Arhivele Statului București, dos. 322/1853.

Voastre și astăzi sute de prunci învață docmele sfintei noastre religii și pregătitoarele cunoștinți menite de a se da o învățătură temeinică și a se însufla respectul ocârmuirii și dragostea patriei. Sufletul meu ar avea însă o adâncă durere dacă după ce au zidit această școală cu îndestulă strădanie și cheltuială nu i-ar asigura și viitorul despre orice lovire sau prefacere din afară. În adevăr această școală s'au zidit precăt pentru învățarea pruncilor târgoveților pre atâta și pentru pregătirea fiilor de preoți de pela moșiile sfintei monastiri la slujbele de dascăli, diaconi și preoți, încât această școală pe cât este politicească pe atâta și bisericească. Sistemul învățăturilor și organizația trebuie dar neapărat ca să aibă un caracter bisericesc iar administrația ei nu poate să atârne decât de Sf. Mănăstire Neamțul cari au zidit această școală și cari îi și poartă cheltuiala de peste an fără nici un ajutor strein.

Această școală nu poate avea nici un amestec cu școlile publice din principat.

Neonil stareț

XXIX

Hrisov ¹⁾

Prea-cuvioșia sa părintele arhimandritul Neonil, starețul sfintei Monastiri Neamțul și Secul aducând la cunoștința Domniei Noastre, că în târgul Neamțul s'au fondat o școală publică cu mijloacile numitei sfintei Monastiri, au cerut ca fundația aceasta să se întărească și de cătră noi cu domnescă hrisovă, spre întemeerea ei și asigurarea Monastirii de a nu fi băntuită în viitoru.

O asemenea cerere privitoare pentru o fundație atât de folositoare neamului și mai vărtos populației numitului târg, priimind'o cu toată mulțămirea sufletului nostru, carele în tot timpul s'au consfințit pentru binele țării aceștia de Dumnezău nouă încredințată, facem cunoscut tuturor acelor ce să cuvine a ști, că o asemenea cerere care cu scopul ei caracterizează nobilile principii ale prea cuvioșiei sale și generozitatea vrednică de toată lauda și potrivită cu solia shimei ce reprezentează, o încuviințăm sub următoarele drepturi și mărginire.

a) Școala aceasta, întru administrația sa din lăuntru va fi supusă tuturor regulilor ce se vor statornici, numai de cătră autoritățile numitei sf. Monastiri care va avea ne atârnată inspecție morală și materială asupra.

b) Învățăturile se vor propune în limba patriei, iar întinderea și orânduirea lor va fi pe un curs mărginit de 4 ani și după programele încuviințate pentru școlile publice primare din țară, fără a fi îndatorită sf. Monastire a mai înființa clasuri pentru învățături mai înalte, sau a înmulți cheltueli peste acele ce însuși va găsi de cuviință.

c) Profesorul ca unul ce are a fi plătit de cătră sf. Monastire, se va numi totdeauna și va atârna deadreptul de autoritatea sf. Monastiri. Elu însă va

¹⁾ Buletin, foaia publicațiunilor oficiale, No. 69 30 August 1853.

fi alesu dintre acei care vor avea autorizația departamentului averilor bisericești și al învățăturilor publice pentru esertarea profesiei de învățetori.

d) Fiind că tinerii carii âși vor săvârși învățăturile în școala aceasta, urmează a fi pregătiți astfelu pentru ca să-și poată contenua învățăturile în școalele mai înalte din capitală și pe acest temeiu învățăturile urmând a fi uniforme cu acele publice din țară, în școala aceasta ce vor întrebuița aceeași cărți autorizate pentru toate școalele publice.

e) Sf. Monastire va privileghe a se trimitte regulat, potrivit cu glăsuirea așăzământului școlariu, cataloage la depart. averilor bisericești și al învățăturilor publice, carele este îndatorit a avea totdeauna știință de starea și progresul învățăturilor generale din țară.

f) Ecsamenele la această școală, se vor face regulat, ca și la celelalte școale publice, la care departamentul va ave dreptul și îngrijirea de a trimitte un delegatu asistentu, iar atestatele să vor slobozi elevilor, de cătră însuși inspectia ce va regulao pentru aceasta Sf. Monastire.

Deci domnia noastră pentru păzirea cu nestrămutare a acestei orânduiri, și spre ferirea sf. Monastiri de amestecul ori cării alte autorități bisericești, sau politicești întărim prin acest domnesc hrisov ținerea arătatei școli în mărtinirile prescise mai sus.

Datusau hrisovul acesta în politia Iașii, rezidenția domniei, în anul dela mântuirea lumii 1853 luna Avgust în 22 zile, iar al domniei noastre în principatul Moldovei, al cincilea, pe care l'am întărit cu însuși a noastră subscriere și sișilul domnescu.

XXX

Relații date despre școală de Isaia Teodorescu profesorul școlaei: ¹⁾

Școala aceasta s'au început la 1 Iunie 1853 și până la 30 Martie am stătut numai în relație verbală cu monastirea din pricina confuziilor, a greutăților, a pedicilor și a răpștirilor nedrepte și pătimașe ce era asupra biete școlicele. De atunce însă și până acum am început a arăta monastirii ca raporturi ofițiale pe toată luna însoțite de cataloagele școlerilor, starea morală și materială a școlaei; în care să arată sirguința la învățătură și purtarea copiilor, la necazurile tartarice, suspinurile și amărăciunile mele despre nenorocita soartă a școlii, nu mi s'au răspuns nimică. Eu nu am avut îndrăzneală ca să întind relație aiurea căci atunci nu mea-și fi putut afla locul în Moldova!

În matricula generală a scolerilor să văd 303, adică la auzire de veste bună de școala Monastirei Neamțul, ei s'au adunat cu mare grăbire și din potrivă la auzire de veste ră de stricarea școlii cu aceeași grăbire s'au împraștiet.

Cât pentru starea materială eu am contractat de 5000 lei pe an dela începutul școlii din care am primit peste 2000 lei, iară doi agiutori câte una mie lei pe an abie dela 1 Aprilie anul curgători; șiderea și încălzirea o avem aicea în școală, iară mâncarea și luminarea dela spital: Iară îngrijitoriu nici

¹⁾ Arhivele Statului București, dos. 236/1849 Min. Instrucțiunii.

au fost nici nu este hotărât, asămine și pentru alte trebuințe și nevoi ale școlii cum s'au putut așa s'au făcut.

Mică este școlicica aceasta la vedere precum o arată hrisovul ei din 22 August 1853, dară pedicile, greutățile și strigățile asupra ei au fost mari și pre mari, judecii Domnul pre toți în zica dreptei sale judecăți, că eu nu vreu a le mai descoperi ascunsurile inimii fără numai zic că după așa de grozave împotriviri să deo Domnul și folosuri mari pentru nenorocita nație Română și pentru sfânta biserică sa!!!

Isaia Ieromonah Teodorescu

No. 32. 1855 Iunie 2.

XXXI

Inalt Precuvioasă Părinte, ¹⁾

Noi mergând în târg și cercetând școala, nu corespunde dorinții noastre, căci noi socoteam că este în totul ca la seminarie, de a fi priimiți în internat și în urmare cercetând (și purtări) și puterile părinților; dar nu iam aflat în stare de a ne mai pute agiuta la învățatură tot cu alor cheltuele.

Acum am agiuns în starea desnădăjduirei, pentru că dorința avem de a învăța, dar nu ne-au mai rămas nicio cale pe care să apucăm. Insă singura rază de nădejde au rămas la Inalt Precuvioșia Voastră. Deci binevoiti de a face și cu noi o milă de a ne număra în numărul internaților; Pentru care faptă veți avea o vecnică pomenire, iară din partea noastră vom fi rugători înaintea lui Dumnezeu până la cele de pe urmă resuflări a noastre.

Zaharia Simionescu

Ioan Bradul

Ștefan Posa

Ioan Kreangă

1855 Noemvrie 16.

XXXII

Orânduirea de catiheți pe la ținuturi are îndoit scopos: 1-iu pentru catihisirea clericilor și al 2-le pentru învățatura de catihisis în școalele normale ca să nu să facă aceasta de dascăli mireni; în aceasta al doile privire catiheții vor urma după orânduile publice învățaturi și să vor povățui de epitropia școalelor, iar diplomele de ecsaminile făcute la seminar precum și director de orânduire de catiheți li să vor slohozi de epitropia Seminariei.

In 23 Noemvrie 1845.

Mihai Sturza Voevod

¹⁾ Arhivele Statului București, Min. Instr. dos. No. 236/1849, fila 88.

Prea Înălțate Doamne, ¹⁾

Două au fost nevoile ce au îndemnat pe Epitropia Seminariei de a înființa pe la ținuturi câte un clas de învățături bisericești. Cea întâi spre a înlesni pregătirea candidaților pentru preoție fiind aceasta foarte cu îngreiere din pricina depărtării locului de a se urma precum până acum în seminarie; și a doa pentru a pregăti pe la ținuturi clericii destoinici spre a pute intra în Seminarie dupre cum și Academia are ale sale școli ținutale de unde ca din niște rasădniță își completează clasele Academicești; când Seminară din potrivă este nevoită de a primi și a ține cu cheltueala sa pe fiii de preoți neavând nici cea mai mică pregătire pentru urmarea claselor seminaricești încât din aceasta nu să poate face înaintirea dorită în învățăturile teologice și retoricești pierzându-să cea mai multă vreme în seminar numai cu învățăturile pregătitoare.

Drept aceasta spre a agiungerea acestui îndoit și neapărat scop sau fost chibzuit de a să trîmite pe la școlile ținutale câte un catihet spre a forma în ele acel clas. Dar apoi Epitropia învățăturilor publica supt pretecest că s'ar naște oarecare dihonii între profesorii rânduiți pe la ținuturi din partea ei și între catiheții orânduiți din partea aceștii Epitropii din pricina că acești din urmă ar priimi din partea seminariei instrucții ne-ar aduce confuzie și pe care pentru mai bună lămurire să alătorează aice în copie au și intrat cu anafora cătră Înălțimea Voastră cerând ca aice catiheți să se orânduiască cu decreturi din partea ei și că fie supt a ei administrație neîngăduindu-le tot odată ca ei să-și formeze acel clas alor în acea școală. Apoi de vreme ce aceștia sânt meniți anume pentru acele învățături duhovnicești și înadins plătiți din veniturile clirosului pentru o slujbă atât de neapărată pentru biserică fiind o deosebire între un simplu profesor de religie ce nu are de scopos decât a învăța pe tineri numai datoriile religioase ce este datoriu a împlini fieștece creștin și între un catihet a căruia menire este a pregăti preoți și clericii pentru Seminarie; apoi pentru a nu să urma între acești catiheți și între profesorii orânduiți din partea epitropiei învățăturilor publice neînțelegeri această epitropie socotește pre cât de neapărat pre atâta și de folositoriu ca acea epitropie să-și urmeze toate învățăturile ei atât mirene cât și a religiei precum ș'au urmat și până acum, fără a fi vre-un amestec între școala profesorului orânduit din partea ei și între acea a catihetului rânduit din partea aceștii epitropii; Iară acești catiheți să-și ție clasele lor ce au a fi alcătuite din candidați și din fii de preoți în casele pe care ei ca preoți cu parohie a acelor târguri le vor avé pe lângă deosebite biserici, fiind simțită nevoia de asemenea școli duhovnicești pe la ținuturi precum de asemenea mai vârtos înformându-să seminariile episcopale și a rămânea acei catiheți precum și până acum supt administrația Epitropiei Seminariei care își va orândui inspectorii săi pela polițiile eparhiale pe părinții episcopi, iară pe la celelalte alte persoane pe care le-ar socoti vrednice întru aceasta ca nu la din

¹⁾ Arhivele Statului Iași, dos. Seminar Veniamin, No. 25, fila 21.

potrivă să se scoată de supt privigherea chiriarhiei și chear Educația clirosului atuncea când dupre reglementul organic și chear învățătura publică ar trebui să fie supt a ei privighere și spre a nu să vătămă un drept chear firesc că adică clirosul să plătească lefi unor profesori ce nu atárnă de a sa administrație.

Supuind toate acestea la înțeleapta și creștineasca privire a înălțimei Voastre această epitropie să roagă pentru a da înalta încuviințare.

Nr. 265. 1845 Noemvrie 23.

A Înălțimei Voastre
cătră Dumnezeu smerit rugătoriu
Meletie Mitropolit Moldovei
și supuse slugi
Sturza logofăt

XXXIII

Despre catiheți în deosebi ¹⁾ — 1845

1. Fiește care din catiheții ținuturilor sânt datori a ține regulate canțilerii dupre formele ce să păzisc și în Seminarie cu registru de hârțile primite și de asăminea de cele eșite dela ei.

2. Sânt datori toți fără deosebire să trimită cu raport direcției la sfârșitul fieștecăria luni catalog clarificatoriu de numele, familia, sirguinta și propășirea în știință a tinerilor căsătoriți și necăsătoriți ce vor avé la învățatură, numai puțin și de starea lor morală și religioasă.

3. Fiindcă școalele bisericesti a catiheților de prin ținuturi au a fi deosebite de acele politicești publice și din pricină că mai nici într'un oraș nu sânt încăperi de a fi amândouă școlile (bisericească și politicească) în aceiaș locuință, apoi și chear în osăbite lăcuiți pentru a căroră tineri cu toate cele trebuitoare s'au hotărât osăbită somă; când apoi potrivit înaltei încuviințări paradosirea catihisului și în școala publică este încredințată asăminea catihetului orânduit; Apoi de aceia și datoriile catihetului sânt indoite și anume: a) cătră școala publică în orașul unde să orânduște; și b) cătră școala clericilor ce sânt a să catihiza și anume precum urmează:

a) în școala politicească publică catihetul este îndatorit a paradosi catihisul dupre programa și instrucțiile școlii aceia urmând în totul regulilor statornicite pentru acelea școli;

b) Cea cliricală însă are a urma în totul acestor de față povățuiri întărite de Epitropia Seminariei de care potrivit înaltei încuviințări atárnă școlile catiheților de prin ținuturi.

4. În școlile catiheților de prin ținuturi nu au a să primi *decât numai fii de ai celor bisericesti (de preoți, diaconi, și dascăli)* căsătoriți (ce să numesc candidați) și necăsătoriți, din care cei dintâi spre a să trimité la Seminarie

¹⁾ Arhivele Statului Iași, dos. Seminarul Venianmin, Nr. 25 pe ani 1845 și 1846.

pentru a să puté hirotonisi mai în grabă duple nevoile ce ar urma de preoți, iară cei din urmă pentru a se urma mai departe învățăturile statornicite în Seminarie.

5. Cursul statornicit pentru tinerii căsătoriți și necăsătoriți ce au a să primi în școlile bisericești de prin ținuturi (așa numit cursul clerical) are a să ține în chipul următoriu: Adică după ce toți să vor deprinde mai întâi în cetirea cărților slujbelor lucrătoare în biserică cu alor deplină deprindere în biserică, apoi să vor rândui la învățăturile catihisației care sânt duple cum s'au urmat și până acum în Seminarie și anume: 1) cetirea la întregu după orice carte românească dinpreună și scrisoarea; 2) catihisul; 3) Istoria sfântă sau biblia; 4) Mănelnicul sau tâlcuirea rânduelilor bisericești și 5) cele patru lucrări ale aritmetice și care toate să să paradosască depe cărțile depe care să paradosască și în Seminarie.

6. Cu deosebire să pune îndatorire asupra catiheților de a deprinde pe candidați cu deplinătate la orânduelile bisericești ca pe unii ce nu au a mai asculta acestea prin școli, precum cei ce au a urma mai departe științele în Seminarie având de acum într'un an a nu să primi mai mult la învățătură căsătoriți fiind grijile familiei împiedicătoare la învățătură, duple cum despre aceasta s'au publicat și prin foaia sătească spre a cea mai nainte știință a celor bisericești.

După săvârșirea paradosirei științelor arătate aicea în art. al 5-le pentru a căroră învățare vremea nu să poate mărgini ci atârnă dela sărguința și pre-gătirile ce vor fi având tinerii la intrarea lor în școală; să va face un ecsamen particular (în ființa catihetului) însă numai candidaților și din aceștia numai celor ce ar fi învățat științele hotărâte acolo după care apoi celor vrednici li să vor slobozi supt iscălitura catihetului, Adeverinți (formăluite prin condici) rostitoare de a lor urmare la învățături și sirguintă cu care înfășosându-să la Seminarie și ecsaminându-să de iznoavă li să vor slobozi în urmă atestaturi spre a să hirotoni.

8. Duple cum s'au obicinuit pe la toate școlile din prințipat de asemenea și la acestea școli clericicești să va ține de două ori pe an (Iarna pe pe la 15 a lunii Februarie, iară vara pe la 15 a lunii Iulie) câte un ecsamen public la care să vor pofti de cătră catihet persoanele cele mai însămnate din târgurile unde să înființază asăminea școală.

9. Odată cu fieștecare an an a să revizui aceste școli de cătră un mădulariu al direcției sau de către un rânduit din parte-i care va raportui epitropiei despre alor stare.

10. Afară de Duminici prasnice înpărâtești și cele mai însămnate zile a sfinților să hotărâște pentru fieștecare din aceste școli și osăbite vacanții și anume: săptămâna întâi a postului mare, săptămâna patimilor Domnului, săptămâna luminată și osăbit după ținerea ecsamenului de vară încă o vacanție de șasă săptămâni.

11. Fiește care catihet este datoriu în timpul vacanție de vară a face alegere și a trimite pe cei mai vrednici din tinerii necăsătoriți (iarăși cu fiduli duple forma celor ce au a să da candidaților) la seminarie spre urmarea mai

departe a științelor în acest institut mai vărtos ca acesta este scopul înființării acelor școli clericesti de prin ținuturi.

12. Cu deosebire să pune îndatorire asupra catiheților în cele patru posturi de peste an a i spovedui și împărtăși cu sfintele taine pe tinerii ce vor avea la învățătură căci chemarea lor este de a fi propoveduitori poroncilor pravoslavnicei noastre biserici.

13. Firește care din catiheți sânt datori pe la praznice și zile de sărbători însămnate, a rosti cuvinte prin bisericile din orașul unde să rânduește precum și la înmormântări (unde vor fi chemați) și la alte țirimonii bisericești.

14. Dela sine să înțelege că primirea candidaților căsătorii trebuie a să urma duple formele ce s'au păzit și până acum prin slobozirea politicească spre a nu fi cumva trecuți la o dare oarecare; iară fii de preoți acei necăsătoriți de vreme ce iarăși delo sine să înțelege că ei nu pot fi înscriși nici la un fel de dare apoi alor priimire va puté urma precum să urmează și la primirea școlerilor prin alte școli publice fără alte politicești deslegări mai vărtos că unora ca acestora nu urmează a să da atestaturi spre a să hirotoni ci spre a urma învățăturile mai departe în seminarie în care totdeauna s'au primit și s'au slobozit clirici fără deslegarea vistieriei duple cum se urmează și prin toate celelalte școli publice a acestui principat.

15. Pe fiește care zi catihetul va paradosi în școala cliricală trei ceasuri duple programa pe care o va potrive însuș după împrejurări spre a nu să înpedeca la paradosirea catihisului în școala politicească precum nici la împlinirea datoriilor preoțăști ci va avea cătră bisărica unde va fi leturghisitoriu.

Arhiereu Filaret Rencescu
Secretar Dv. Velini Comis.

XXXIV

Jurnal ¹⁾

Astăzi Vineri în douăzeci și trei a curgătoarei luni Noemvrie anul una mie opt sute patruzeci și cinci, Epitropia Seminariei Veniamine au ecsamenat în ființa și a preosfințitului Episcop al Romanului i a altor deosebite fețe duhovnicești și mirenești pe tinerii ce au săvârșit în acest an cursul științelor Seminariei și anume mai mult din științele bisericești. Nimeritele lor răspunsuri aducând mulțămire Epitropiei precum și fețelor neavitoare, au hotărât ca aceștia (preste tot nouă la număr) după osebite și ne apărâte înpregiurări să se întrebuișteze în următorul chip anume adecă:

Ioan Bobulescul	catihet la târgul	Botoșanii
Dimitrie Mancaș	» » »	Romanul
Gheorghe Budescul	» » »	Bârlad
Ioan Miloș	» » »	Focșanii
Nicolae Roiul	» » »	Galaț
Costantin Focșa	» » »	Vaslui

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva seminarului Veniamin, dos. 25, fila 25.

Din cei însă rămași până la numărul de nouă doi și anume *Alexandru Mandinescu* și *Costantin Eftimescu* să rămâie în seminarie cel întâi ca pedagog în locul lui *Dimitrie Focșa* ce să rânduește catihet la târgul Pietrii și care mai de multă vreme să află amplexat în Seminarie; și cel al doilea pentru a sa nevârstnicie de a să hirotoni, până ce să va face o altă închipuire pentru dânsul. Iară al treilea și anume *Vasilie Arhipescul* să să propească de asemenea în Seminarie pentru a să mai practisi pe vreme de un an. În acest chip dar fiind hotărârea Epitropiei în privirea numiților mai sus tineri au încheiet acest jurnal cu socotință ca până la orânduirea în slujbă acelor ce au purta însărcinarea de catiheți, să li să dea câte o adeverință din partea seminariei rostitoare că au săvârșit cursul seminariei spre a să puté mai ușor căsători în urma căria li să vor slobozi și atestaturi după forme împreună și cu decreturile de orânduirea lor în slujbă,

Meletie Mitropolit.

XXXV

1846 Martie 12

Să să facă cuvenitele lucrări potrivit cuprinsului acestui raport.

Meletie Mitropolit

Cătră cinstita Epitropie a Seminariei Veniamine
Direcția Seminariei

Raport ¹⁾

Fiindcă dela 1-iu Aprilie viitoriu au a să orânduie catiheți pe la ținuturi apoi această lucrare cere neapărat următoarele:

1-iu. Să se poroncească tuturor protoiereilor ținutului ca să să facă cunoscut preoților, diaconilor și dascălilor ca ei să-și dee pre fii lor la școala catihetului mai înainte de a-i însura spre a nu se îngreoe cu vremea trebuitoare de hirotonie de îndoite griji adică deale familiei și deale învățaturii căci numai spre o vreme se vor priimi de acei însurați după neapărata grabnică trebuință ce ar urma undeva de preoți.

2-le. Să se publicarisească din partea cinstitei Epitropii prin Foaia Sătească pe obșteasca știință a tuturor satelor ca ele să aibă după vreme în vedere ca din fieșcare sat cel puțin câte trei copii din oamenii bisericești să să trimită pe la acele școli din vreme căci în urmă nu vor avé dreptate a să tângui că rămân fără preoți; și la asăminea întâmplare această răspunde sufletească va cădea asupra lor când s'ar întâmpla ca lipsindu-să de preot nu ar avea nici un tânăr pregătit.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva seminar Veniamin, dos. 25, fila 39.

3-le. De asemenea să se publicarisească prin orice foaie că tinerii ce nu vor avea pregătirile convenite la acea școală nu să vor primi la seminarie spre a urma cursul învățăturilor mai înalte.

Acestea deci Direcția socotindu-le de neapărată cu cinste le supune cinstitei Epitropii rugându-o ca să bine voiască a le da convenita lucrare.

No. 41. 1846 Martie 10.

Filaret rector
Dr. Velini comis
Ierodiacon Melhisedec

XXXVI

Cătră cinstita direcție a Seminariei Veniamine
Iereul V. Arhiepiscopul catihet ținutului Sucevii

*Jalbă*¹⁾

Fiind că școala bisericească din ținutul Sucevii *ș'au început cursul acum de curând*, apoi împrejurările ei nu mă iartă de a veni la seminarie spre a-mi primi leafa și eu ca unul ce întâmpin mare nevoie și lipsă, îndrăznesc a ruga pe cinstita direcție să bine voiască a-mi slobozi leafa ce mi se cuvine pe triminia a doua ca catihet ținutului Sucevii și pentru primire va fi cunoscute în condică iscălitura Sf. Sale ierodiaconului Melhisedec, inspectorul seminariei, întocmai ca și a me.

1847 Iunie 6. No. 1.

Iereul Vasile Arhiepiscopul
catihet

¹⁾ Arhivele Statului Iași, dos. Seminarul Veniamin Iași, « acta clericului Vasile Arhiepiscopul » p. 21.

XXXVII

CATALOGŪ CLASIFICATORIU DE SIRGUINȚA CLERICILOR
PE SEMESTRU DE IARNĂ A

No.	Numile și familia	Vremea intrării	Locul de unde este	Catihisul
1	Apostoliu Dimitrie ..	7 Mai 1854	Târgul Neamțului	
2	Alecsiu Nicolai	25 Ianuar 1853	Satul Dorna	
3	Ardileanu Grigorie ..	4 Sept. 1854	» Nigoteștii	
4	Ardileanu Georgie ..	4 Sept. 1854	» »	
5	Aramă Nicolai	3 Nov. 1854	» Giuleștii	
6	Alistari Georgie	6 Dec. 1850	» Rădășanii	
7	Bondescu Ștefan ...	9 Iulie 1854	» Șoldăneștii	
8	Buruiană Nicolai ...	5 Mai 1853	» Hărmăneștii	
9	Vasiliiu Georgie	8 Dec. 1851	» Dolheștii	
10	Vasiliiu Costache	8 » 1851	» »	
11	Vasiliiu Georgie	7 Sept. 1854	» Agapiei	
12	Gheorghiu Costache	26 Nov. 1854	» Broștenii	
13	Grigoriu Ioan	14 Febr. 1853	» Cozmeștii	
14	Dimitriu Ioan	13 Iunie 1850	» Moișa	
15	Dămian Vasilie	13 Oct. 1853	» Tășeștii	
16	Diaconescu Ioan ...	10 August 1854	» Rădășanii	
17	Eftimescu Grigorie ..	25 Mart 1852	» Bor. Neamț	
18	Eftimescu Nicolai ..	25 » 1852	» »	
19	Jitiu Georgie	15 Mai 1854	orașul Neamț	
20	Ionescu Alecu	10 Dec. 1853	satul Varaticul	
21	Ionescu Teodor	5 Febr. 1852	» Bor. Râșcăi	
22	Iliescu Ștefan	7 Nov. 1853	» Nigoteștii	
23	Cozmescu Vasile	27 Aprilie 1853	» Petiea	
24	Crețu Nicolai	5 » 1851	» Lămășanii	
25	Creangă Ioan	27 Nov. 1854	» Humuleștii ¹⁾ —	
26	Lămășeanu Gavril ..	27 Ianuar 1854	» Lămășenii	
27	Lupașcu Costache ...	10 Mart 1850	» Mihăeștii	
28	Lefteriu Costache ...			
29	Lupea Teodor			
30	Manea Dimitrie			
31	Moțoc Ioan			
32	Popovici Necolai ...			
33	Popovici Ștefan			
34	Popovici Vasilie			
35	Popovici Gavril			
36	Pavălescu Dimitrie ..			
37	Ruță Gheorghe			
38	Sevastiu Vasilie			
39	Stamatiu Ioan			
40	Ciumulescu Costache			

¹⁾ Oșlobanu Ioan era în clasul II înscris la 1853 — era din Oșlobeni.

Din Humulești erau la Folticeni: Creangă Ioan cl. I, înscris la 27 Nov. înscris la Dec. 1853. Dela Farcașa era Popovici David în cl. II, înscris la 1853.

Clasul I 1854—1855

AFLĂTORI IN SHOALA BISERICEAȘĂ DIN FĂLTICENI
ANULUI 1854/1855 LUNA NOV.

Istoria Sfântă	Liturgica	Gramatica Română	Aritmetica	Tipicul	Cetirea și scrierea	Cântările Bisericești	Purtările
—	—	Bun	Bun	Bun	Bun	Bun	Bun

1854; Vasiliu Ioan, în cl. II, înscris la 1853; Ștefănescu Gheorghe, cl. II

XXXVIII

*Adeverință*¹⁾

Prin aceasta să adeverește cum că candidatul Gheorghie Trăsne din satul Humuleștii, ținutul Neamțului, fecioru dascălului Ștefan Trăsné urmând la shoala bisericească din acest oraș Fălticeni timp de un an și opt luni de zile și fiind că niște asemenea după noua oficie urmează a mai săvârși cursul învățăturilor în Seminară Centrală unde numitul arată că-i este peste a sa puțință; apoi i s'au dat aceasta din partea șolii spre a-i sluji de dovadă și recomandație la ori cari din fețele cari i-ar cere trebuința.

N. Conta catihet

No. 17. 1854 Noemvrie 21.

XXXIX

Să recomanduește spre urmare potrivit așezământului Cătră cinstita Epitropie a Seminariei Veniamine²⁾.

Dela preutul Nistor Conta din satul Bodeștii.

Plecătă jalbă

În urmarea poruncii publicarisită din partea cinstitei epitropii pentru a să aduna la Seminarie fii de preoți cari vor fi pregătiți în shoalele ținutale; având și eu un fiu anume Nicolai Conta în vârstă de 15 ani pre carele până acum l-am învățat, ceaslovu, psaltirea catihisul cel mic, câțva și din cel mare, patru lucrări ale aritmeticii cu numerile simple, preliminările geografii, din gramatică din istoria bibliei și a scrie românește; carile pre lângă talentul său mai având și plecarea potrivită pentru tagma bisăricească, cu toată supunerea rog pe cinstita Epitropie ca să nu fie trecută cu vederea râvna mea ci să binevoiască a primi în numărul clericilor seminariști spre aș pute ajunge doritul scop și a fi următoriu mie părintelui său; iară eu mă îndatoresc pentru el întru toate după așezământ precum să adiverește prin alăturată chizășie.

Preut Nistor Conta

1843 Octomvrie 2.

XL

Chizășie

Prin care gios iscălitul preutul Nistor Conta din satul Bodeștii ținutul Neamțului mă îndatoresc pentru fiiul meu *Nicolai Conta* :

1. Cum că îi voi purta grija de îmbrăcăminte în timpul petrecerii sale în seminarie.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotoniri pe 1859, fila 484.

²⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin dos. 6/1843 fila 91.

2. Întâmplându-se ca să fugă din Seminarie eu sânt datoriu a-l aduce la urmă sa și că după săvârșirea cursului va primi cinul preoțesc; iar la din potrive urmare mă îndatoresc a plăti analogul cheltuelilor făcute cu el în seminarie după așezământ.

Preut Nistor Conta

1843. Octomvrie 2.

XLI

Atestat ¹⁾

Prin acest atestat să adeverește că clericul *Nicolai Conta* fiul preutului *Nistor* din satul Bodeștii precistei ținutul Neamțului în vrâstă de 20 ani au urmat în Seminară Socolei învățăturile următoare din care au învădnicit a căpăta notele însămante și anume:

Catihis... bun; din Gramatică... foarte bun; Scrisoare... bun; Aritmetică... bun; Cântări... bun; Istoria sfântă... foarte bun; Geografie... bun; Istoria Patriei... foarte bun; Limba Grecească... bun; Istoria bisăricească... foarte bun; Tâlcuirea rânduelilor bisăricești... foarte bun; Tipic... bun; Ritorică... foarte bun; Logică... foarte bun; din Învățăturile religioase... foarte bun; Limba latină... bun.

Drept care precum pentru a numitului învățătură deasemenea și pentru a lui *orednică de laudă purtare* i s'au dat acest atestat din partea Seminariei Socolei întărită după forme.

No. 26. 1848 Februarie 21.

Meletie Mitropolit.

Vasăle Beldiman vornic

Arhimandrit Filaret Scriban

Andrei Teodorescu

XLII

Mărturie ²⁾

Anul 1849 luna Februarie în 16 zile. Noi locuitorii poporâni dela biserica cu hramul Buna Vestire din satul Bodeștii moșia Sfintei Monastiri Precista din târgul Romanului, adevirim prin această mărturie ci o dăm pentru candidatul *Nicolai* pi carile îl cerem ca să ni să hirotonisască în preut că s'au născut din părinți drept slăvitori tatăl său preutul Nistor din acest sat maicăsa Ana botezul i s'au cetit de cătră preutul Ioan tot din acest sat; naș i-au fost preutul Teodor din acest sat; dela naștirea sa are 22 ani; carte au învățat a ceti și a cânta în Seminară Socolii duple cum îl mărturisește atestatul ci-l are la mâna sa. In anul următori 1849 s'au căsătorit luându-și legiuită soție pe Ana fiica preutului Ioan din acest sat, cu întâia cununie ne având nici o împiedecare de rudenie; viața sa au petrecut cinstită; n'au fost pârât nici odată pentru vreo faptă de furtișag sau de bătăuș; bețiv sau martor

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. hirotoniri de 1846, fila 424.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. pe 1846 (hirotonii), fila 397.

n'au fost nici la un fel de pricină; la alcătuirea trupului și la simțire este întreg și sănătos; la credință este pravoslavnic drept fiu al sfinței biserici a răsăritului supus canoanelor și învățăturilor ei întru toate atât el cât și casnicii lui; De aceia știind noi urmările lui precum mai sus arătăm cu metani ne rugăm ca să ni să hirotonisască în preut.

Irei Ion
Irei Nistor

Eu Filip Costan vornic împreună cu toți locuitorii poporâni.

XLIII

No. 2630. Anul 1844 Aprilie 15. Visteria Prințipatului Moldaviei ¹⁾

Cătră cinstita Epitropie Sămăniariului Socola

Preosfințitul Mitropolit cu adresa supt No. 130 din 11 Martie anul curgătoriu recomenduind visteriei pe *candidatul Grigore sân preutul Nistor* mijlocește a i să da politiceasca învoire ca să să hirotonisască diacon la bisărica din satul Ghindăoanii ținutul Neamțu undi urmează neapărată trebuință; în urmare a căria dar și visteria cu cinstea căzută recomanduește acei epitropii pe numitul candidat spre a să catihisi după rânduală așa precum numitul după sprăcă nu este cuprins la nici o dare și slobod din parte politicească a să hirotonisi așa precum să cere.

Director visteriei, Grigoriu

Insemnare pe dosul adresei: S'au ecsaminat la 29 Noemvrie 1844 i s'au dat atestat supt No. 269.

XLIV

Candidații ²⁾ Vasile Iuca, Costantin Cucu, Dimitrie Dimitriu, Gheorghe Pavăl, Gheorghe Sandu, *Grigore Conta Nistor* și Toader Borș din eparhia sfintei Mitropolii făcând pregătirile cuviincioasă la seminaria Veniamină și depuind și ecsamenele din științele orânduite pentru ei precum adeveresc atestaturile ce li s'au dat din partea direcției acestui institut; Epitropia cu cinste îi recomanduește preosfinției voastre rugându-vă tot odată să bine voiți a poronci de a nu li să lua delă ei atestaturile ci a rămâne în păstrarea celor ce le-au câștigat.

No. 272. 1844 Decemvrie 6.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin, dos. 12/1843, fila 119.

²⁾ Arhivele Statului Iași, Arhiva Seminarului Veniamin, dos. 28/1843, fila 125.

XLV

Mărturie ¹⁾

Supt iscăliții poporâni dinpreună și preuții bisericeii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din orașul Fălticeni încredințăm prin această mărturie ce o dăm clericului *Vasile Grigorescu* cum că după mitrica ce am înfățișat este născut din părinți pravoslavnici anume: Preutul Grigore și soția sa Maria trăitori în satul Petea; s'au botezat de preut și nași pravoslavnici; dela nașterea sa are 28 ani și giumătate; au săvârșit în Seminaria Veniamină cursul învățăturilor duple cum îl dovedește atestatul ce pătrează în anul conținut 1855 Octomvrie în 16 zile s'au căsătorit luându-și soție pe Ecaterina fată fecioară fiica iconomului Grigore din satul Băneștii ținutul Botoșanii, supus fiind pravelilor și canoanilor întru toate atât el cât și casnicii lui; Deci fiind că în timpul de când numitul să găsește între noi nu s'a aflat nici într'o faptă ră având foarte bune purtări; îi slobozim această supt însuși ale noastre iscălituri cu rugăminte a ni se hirotonisi în preut zise bisericeii urmând neapărată trebuință.

Ioan Iconom
Vasile Iconom
Gane postelnic episcop
K. Cocea.

XLVI

Onorabilului Comitet al Seminariei Centrale ²⁾

Catihetul ținutului Sucevii

Raportă

După porunca onorabilii episcopiei cu No. 88 August în 20, am primit toate ale shoalei precum sânt înșămnate în ofisul alăturat, făcând și un altul de asemenea subiscălit de Sfinția sa părintele Conta carele să va păstra la acte; pe lângă aceste mă îndatoresc atât în timpul de față cât și în timpul viitoriu, deosebit de datoria creștinească care a mă face de a nu uita bine, facerile, a mă sili de a aduce fructuri bune și cu fapta prin care să fac cinste și mie și acelor carii nu m'au dat uitării și au stăruit pentru mine spre a mă pune într'o poziție unde să am cu ce trăi. Drept care cu smerenie și supunire le aduc la știința onorabilului comitetu.

No. 18. 1856 Septemvrie 10.

Vasile Grigorescu, catihet

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 782/1856, fila 31.

²⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. catihet Fălticeni, fila 140.

XLVII

Inalt proasfințite și mult milostive stăpâne!

Iconomul Grigorie Butescu ținutul Neamț

1860 Ghenar 30

Raport ¹⁾

Insoțind pe lângă aceasta acta injghebată pentru maltratație prin bataie pricinuită iconomului Teodor Oșlobanu și diaconului Costantin dela bisărica din acest târg cu hramul Sf. Lazăr de cătră dascălii Ioan și Vasilie în unire cu tatăl lor preotul Neculai Oșlobanu tot de acolo sârvitor iar cel întâi dascalu Ioan carile au și fost mai cu samă atâțătoriu pricinii ca înărvit și alte dăți în asămine boutușnicii, servitor la paraclisu ospitalului prin vârsare și de sânge din care și stă în păstrarea protopopiei o basma mânjită și cu câte un smoc păr din capitele bătușilor mai sus numiți.

Iunie 2 1860

La protopopia Neamțului

«Ca pi dascălii Ioan dela paraclisul spitalului și Vasile dela biserica Sf. Lazăr să să supui cononisirii cu facire de metanii în trii zile la fața locului în ulița unde au urmat bataia în ființa tuturor preoților și a dascălilor din târg după care cerându-și ertăciune dela bătușii să li să ei înscris rostitor că dacă pe viitorimi vor mai cuteza de asăminea necuviință să fie îndepărtați din cler și dați în bir».

XLVIII

No. 135 Spre știință, Filaret.

Onorabelului Comitet a Seminariei Centrale.

Catihetul ținutului Sucevii

Raport ²⁾

In urmarea poronce onor. Comitetu Nr. 113, subscălitul cu onor aduce la știință că încât priivește pentru ecsamenul publicu acum la 29 Iunie s'au făcut în prezânța mai multor persoane aflătoare în această politie, iar clirici pregătiți și cu talente să va triimete număr de zăce la întâi Semtemvrie pentru care cu onor să aduce la știința onorabilului comitetu.

Iconom. N. Conta

No. 6. 1855 Iulie 9.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 4405/1860. «Teodor Oșloban iconom și diaconul Costachi pentru bataia ce au suferit dela dascălii Ioan și Vasile și tatăl lor preotul Niculai Oșloban.

²⁾ Arhiva Seminar Veniamin Iași; dos. catihetului dela Fălticeni.

XLIX

Onorabilului Comitetă a Seminariei Centrale ¹⁾

Catihetul ținutului Sucevii.

Raport

Potrivit poroncii onorab. comitet sub No. 113 fiind bine pregătiți și cu talente număr de zece clerici a cărora adiverință aicea să alătuează să și triimet onor comitet spre a regula mai departe pentru dânsăi cele de cuviință.

1855 Septemvrie 1.

Iconom N. Conta catihet

No. 19. Rezoluție: cercetându-se și aflându-să vrednici prin raport să vor supune la încuviințarea onorabilei Epitropii Filaret. Primit în 8 Septemvrie, No. 141.

L

Adeverință ²⁾

Prin aceasta să adiverește cum că clericul *Ioan Kreangă*, fiiul locuitorului Ștefan a Petrei din satul Humuleștii, în vârstă de 15 ani, următoriu fiind învățăturelor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din Fălticeni pe care parte au și săvârșit cu deplinătate drept care având pregătire de a intra în Seminară Centrală; după poroncile primite să trimitte onorabelului. comitet informat cu chizeșă cerută spre a regula a lui intrare în cursul învăgii țăturelor seminaricești, slobozindu-i-se tot odată această adeverință dinpartea shoalei întărită duple forme.

I. N. Conta, catihet.

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 9. 1855 August 29.

LI

Adeverință ³⁾

Prin aceasta se adiverește cum că candidată *Nicolai Rudeanu* fiul dascălului Gheorghie din satul Giulești în vârstă de 22 ani următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din Fălticeni pe care le-au și săvârșit cu deplinătate, drept care având pregătire de a intra în Seminară Centrală după poroncile primite să trimitte onorabelului comitet informat ca chizeșă cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea shoalei întărită duple forme.

I. N. Konta catihet (L. S.)

No. 10. 1855 August 29.

Vasilie Grigorescu suplent

¹⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34. « Acta Comitetului pentru primirea clericilor pe anii 1852—1857 », fila 227.

²⁾ Arhiva Seminar Veniamin Iași, dos. 34, fila 236.

³⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34, fila 235.

LII

Adeverință ¹⁾

Prin aceasta se adeverește cumcă candidatu *Ioan Zaharescu* fiul preutului *Vasilie* din satul *Baia*, în vârstă de 24 ani următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din *Fălticeni* pe care le-au și săvârșit cu deplinătate, drept care având pregătire de a intra în *Seminaria Centrală* după poroncile primite; să trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățaturii seminaricești, slobozindu-i-se tot odată această *Adeverință* din partea shoalei întărită duple forme.

I. N. Conta catihet (L. S.).

No. 11. 1855 August 29.

Vasilie Grigorescu suplent

LIII

Adeverință ²⁾

Prin aceasta să adeverește cum că clericul *Ioan Popovici*, fiul dascălului *Iosif Popovici* din satul *Farcașa* în vârstă de șese sprezece ani, următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în școala bisericească din *Fălticeni* pe cari le-au și săvârșit cu deplinătate drept cari având pregătire de a intra în *Seminaria Centrală*, după poroncile primite să și trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această *adeverință* din partea shoalei întărită duple forme.

Iconomu *Neculai Conta* catihet (L. S.).

No. 12. 1855 August 29.

Vasilie Grigorescu suplent

LIV

Adeverință ³⁾

Prin aceasta se adeverește cum că clericul *Georgie Moişanu*, fiul preutului *Grigorie* din satul *Moișa* în vârstă de 17 ani următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din *Fălticeni*, pe care li-au și săvârșit cu deplinătate drept care având pregătire de a 'ntra 'n *Seminaria Centrală*, după poroncile primite; să trimită onorabelului Comitet, informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această *adeverință* din partea shoalei întărită duple forme.

Iconom N. Conta catihet (L. S.).

No. 13. 1855 August 29.

Vasile Grigorescu suplent

¹⁾ Arhiva Seminar Veniamin Iași, dos. 34, f. 234.

²⁾ Arhiva Seminar Veniamin, dos. 34 fila 233.

³⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34, fila 232.

LV

*Adeverință*¹⁾

Prin aceasta se adeverește cum că clericul *Ioan Dimitriu*, fiul diaconului Teodor din satul *Moișa* în vârstă de 17 ani, următoriu fiind învățăturelor rânduite pentru candidați în școala bisericească din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate, drept care având pregătire de a intra în Seminaria Centrală, după poroncile primite; să trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea shoalei întărită duple forme.

No. 14. 1855 August 29.

I. N. Conta catihet (L. S.)
Vasilie Grigorescu suplent

LVI

*Adeverință*²⁾

Prin aceste să adeverește cum că clericul *Zahariea Simionescu* fiul locuitorului *Simioan* din *Satul Humuleștii* în vârstă de 18 ani, următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din Fălticeni pe care parte au și săvârșit cu deplinătate; drept care având pregătirea de a 'ntra în *Seminaria Centrală* după poroncile primite; să trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea shoalei întărită după forme.

No. 15. 1855 August 29.

Iconomu N. Conta catihet (L. S.)
Vasilie Grigorescu suplent

LVII

*Adeverință*³⁾

Prin aceasta se adeverește cum că clericul *Ioan Brat*, fiul locuitorului *Ioan a Boanei* din satul *Humuleștii*, în vârstă de 16 ani, următoriu fiind învățăturelor rânduite pentru candidați în șola bisericească din Fălticeni, pe care le-au și săvârșit cu deplinătate, drept care având pregătire de a intra în *Seminaria Centrală*, după poroncile primite; să trimită onorabilului Comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea șolei întărită duple forme.

No. 16. 1855 August 29.

I. N. Conta catihet (L. S.)
Vasilie Grigorescu suplent

¹⁾ Arhiva Seminarului Veniamin, dos. 34, fila 231.

²⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34, fila 230.

³⁾ Arhiva Seminarului Veniamin, « Acta comitetului » dos. 34, fila 229.

LVIII

*Adeverință*¹⁾

Prin aceasta se adeverește cum că clericul *Constantin Conta*, fiul preutului Nistor din Satul Bodeștii în vârstă de șesesprizece ani, următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în șola bisericească din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate, o drept care având pregătire de a intra în Seminaria Centrală, după poroncile priimate să trimită onorabilului Comitet informat cu Chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea șolei întărită duple forme.

I. N. Conta catihet (L. S. școalei)

No. 17. 1855 August 29.

Vasile Grigorescu suplent

LIX

*Adeverință*²⁾

Prin aceasta se adeverește cumcă clericul *Ștefan Posa* fiul locuitorului Toma Posa din satul Humuleștii în vârstă de 17 ani, următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în shoala bisericească din Fălticeni pe care parte au și săvârșit cu deplinătate, drept care având pregătire de a intra în Seminaria Centrală după poroncile primite; să trimită onorabilului comitet informat cu chizeșia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești slobozindu-i-se tot odată această adeverință din partea shoalei întărită duple forme.

I. Konta catihet (L. S.)

No. 18. 1855 August 29.

Vasile Grigorescu suplent

LX

*Listă*³⁾

De profesorii și științele ce se paradosec în Seminaria Centrală a Sfintei Mitropolii 1857 Iunie 10.

1. *Preasfințitul Filaret Stavropoleos* : Teologia Morală, filosofia morală și Istoria Universală pragmatică.

2. *Arhimandritul Neofit Scriban* : Psihologia, Logica și limba elină.

3. *Protosinghelul Ioan Bobulescu* : Istoria bisericească, Teologia dogmatică și Arheologia Biblică.

5. *Protozinghelul Isaia Vicol* : Geografia nouă și veche.

6. *Ierodiaconul Inochentie* : Introducerea în Teologie, Teologia Dogmatică, introducerea în sfânta scriptură, Erminentica și Patrologia.

¹⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, dos. 34, « Acta primirei clericilor » fila 228.

²⁾ Arhiva Seminarului Veniamin Iași, fila 238, dos. 34.

³⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva Seminarului Veniamin Iași, Nr. 6 fila 488.

7. *Ieromonahul Macarie*: Pastorală, Istoria sfințită a noului Testament și gramatica română.

8. *D. Dimitrie Stoica*: Limba latină.

9. *D. Georgie Seghinescu*: Hronologia, Istoria Patriei și Omiletică.

10. *Diaconul Georgie Sandovici*: Catihisul, Istoria Sfântă a vechiului așezământ, Gramatica Română, Aritmetica, Tipicul, Cetirea.

11. *Ierodiatonul Chesarie*, Cântările bisericești, scrisoarea începuturi de limba elină și latină.

12. *D. Ioan Carp*: suplent de limba latină.

13. *D. Constantin Teodorescu*: supleant de limba Elină.

14. *D. Slugerul Ștefan Mandrea*: paradositoriu de musicie.

15. *D. Ioan Ștefănescu*: paradositoriu de Muzichie.

LXI

1860 Ghenar 14

Duhovniceasca decasterie cercetând cu grăbire și încredințându-să despre arătărilor jăluitoarelor că sânt adevărate, va supune pe pârâțul preot unei aspre canonisiri și pe viitoriu îl va mărgini de niște asemenea necuviincioasă urmări.

No. 33 în 15 Ianuarie priimit.

Sofronie Mitropolit

Innalt Prea sfințite și mult milostive Stăpâne!

Diaconul Ioan Creangă ¹⁾

Plecată și lăcrămătoare suplică!!

Innalt Prea sfințite și mult milostive stăpâne! Aruncați-vă acea arhipăsturească milă carea o ați aruncat și o aruncați asupra întregii Patrii și asupra vărsănzilor mele lacrimi! și a desăvârșitei mele nenorociri! și vă milostiviți de a lua în considerație nenorocita me tânguire și de a nu mărgini și asupra me Arhi-Păsturească milă, care estea singura: Duhovnicească și Dumnezeiască pravila și legea; Prin care creatoriul ceriului după facerea a tot, au făcut bărbat și femeie! Etă și eu jăluitoarelor și vrednicul de jălit! nenorocită ființă plecat viu am arăta a me nenorocire!

Fiindcă din timpul însurării mele cu fiica Sf. Sale iconomul Ioan Grigoriu dela biserica 40 mucenici de aicea din capitalie acum 4 luni trecute suferind mai multe atacuri și nenorociri pe care cred că nici cea mai innocentă ființă nu numai că nu le-ar fi putut suferi, ba chiar nici auzi!

Însă acum după toate acestea eu păstrându-m foaia dată de zestre cu însuși a Sf. sale proprie iscălitură și bună vroință; ba chiar și a Sf. sale preotului Andrei servitoriu la Buna Vestire carele au fost starostele Sf. Sale și al meu și carele au socotit împreună cu alte persoane oneste cum că întrunirea mea și cu a fiicii Sf. Sale ar fi o întrunire sfântă, carea este chiar una din acelea 7 taine sfinte rânduită de sfânta noastră biserică și că vor avea și ei pomenire, ear nu o călcare de lege dupre cum Sf. Sa socrul meu o zice că este!

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. «Diaconul Ioan Criangă cu socrul seu Iconomul Ioan Grigoriu, ambii dela bis. 40 mucenici» pe 1860.

Eată ce bază vrednică de crezut are: afară de condițiile date de bună vroință Sf. Sale prin foae au fost și aceasta: de a mă ține cu cheltuiala Sf. Sale un an de zile în casă, însă acum după șiderea me în casa Sf. Sale socrului meu de un timp de 4 luni trecute având și două slugi; în casă eau fost desăvârșitul: sacagiu, rândaș, cărătoriu de vin și rachiu de pin crăcme, ba chiar și întregul lăutariu; pentrucă am fost un mizăr orfan după cum atuncea m'au văzut și m'au priimit ne avându-mi chiar nici poziția pe care Sf. sa mi-au făgăduit-o că mă va agiuta ca să pot câștiga. Pentru care obiect mi-au fost și bucuria mea mai mult că intrând în societate voi puté să-mi câștigū pâinea de toate zilele dela un asemenea popor; însă acum văd că și de acea sănt lipsit. Ca acum după toate suferințele, ocările sudălmile de mai multe lucruri sfinte de chiar mă și încrâncin aicea a le vorbi și blestemele ne mai agiunsă de mintea omenească care le-am suferit; pe care nici o bază de crimă sau de o mică răutate (din partea mea) nu are; dupre cum mai multe persoane vor măzurisi. Avându-mi inima ne'ncetat tremurândă în toate oarele zilei și a nopței, neștiind în ce ceas vor veni cu mai mulți alții jucători chiuitori! și foarte mari crai bețivi, bărbați și femei; apoi au socotit de am reforma și foaea de zestre acum după a me diaconie dupre cum Sfinției sale îi va veni la îndămână; nvățând și pe a me soție și a Sfinției sale fiică de a mă maltrata în tot felul cum-i va veni la gură zicându-i că el are putere de a o ține în a sa casă și de a face ce va vre cu ea, îngrozindu-o cu mai multele bătăi, chiar în ființa me zicându-i ca să nu să uite la mine ca la un câine și amintindu-i că bărbați sânt de vândut ear nu de cumpărat!...

Carea ca o tânără mlădiță ce este abia de 14 ani trecuți poate să să desbine le cel mai mic vânt și fortună, da decum de a tatălui său acea fortună turbată are și cu momele și cu frica amăgește!!! și o înfricoșează!!!...

Însă acum eată cea mai de pe urmă și mai fatală nenorocire! 12 zile a lunii [ianuarie, orele bătute unul după 12 noaptea au venit și stăpânul] casăi, aflându-mă eu dormind pe când toată suflarea să odihnește! lângă a me soție; fără să știu când au intrat în casă! s'au repezit și mi-au pus unghiile n gât (ghiarăle) de a mă sugruma cu totul!... însă eu deabia viindu-mi n fire și după mai multa me zbatere de a scăpa din încrâncinatele lui mâini reputeând chiar nici răcni fiind cu totul înădușit abia am putut scăpa din năinele lui gol umblând ca un strigoi! pe lângă biserică și mormânturi! și dela casele bieților oameni carii dormea mai ca morții în acel timp adănc l nopții!!!

De aceea viind cad la mila Inaltă Prea sfinției Voastre de a nu lăsa nepelepsit pe un asemenea om trecut și de vârsta bărbătească carele voia a să ace acum după toate și ucigașul și de am ezeuta a me soție și zestre multă uțină carea de însuși a lui vroință mi-au dat-o prin foae, sfiindu-mă a mă nai uita la un asemenea om dadecum a mai ședea măcar un ceas cu el în asă, ca nu mai mult timp trecând, să-mi demoralizeze cu totul pe a me oție nefiind eu acum cu dânsa și făcând el ce vrea.

Rămâind al Inalt Prea Sfinției Voastre Prea Plecat serv!!!

1860 Ianuarie 13 zile.

Diaconul Ioan Creangă

LXII

Mărturie ¹⁾

Nr. 458.

Ioan Criangă holtei cleric din Siminarie în vârstă de 23 ani, fiu răposatului Ștefan Creangă ²⁾, de aici din Eși, vroeste a se însoți prin legiuită cununie cu Eliana fată mare în vârstă de 15 ani fiica Iconomului Ioan Grigoriu viețuitoare tot aici în capitalie; și pentru că după cercetarea ce am făcut între dânșii nu s'au aflat nici un fel de pricină de rudenie sau altceva de care oprește bisericeasca pravilă de aceea le-am dat această mărturie adevărată cu pecetea bisericeii ce se cinstește cu hramul Sf. 40 mucenici și iscălitura me spre a-și putea scoate legiuitul peci de cununie dela sfinția sa părintele iconomul Ioan Poenari protoereul capitaliei Eșii.

1859 August 21.

<p>1843 L. S. Bisericii 40 mucenici Iași</p>
--

Constantin A. Sachelar

LXIII

Innaltū Prea Sfințite stăpâne și mult milostive stăpâne!
Diaconul Ioan Creangă
Lăcrămătoare *suplică*!

Inaltu prea Sfințite și mult milostive stăpâne! După jaloa prezentată Inalt Prea Sfinției Voastre, pentru socrul meu sfinția sa părintele Iconomul Ioan Grigoriu dela biserica Sfinților 40 Mucenici carele îmi oprește a me femea și zestre multă puțină, care de a sa bună vroință mi-au dat-o; cu Nr. 53 = 34, care *suplică* trimasă Inalt Prea Sfinția Voastră la Duhovniceasca Decasterie pentru a cerceta și a face dreptate, însă iată ce dreptate au făcut: toate nedreptățile și răsurile care și le-au făcut de mine socrul meu, ba cu toate că era să mă și gătue cu totul, apoi duhovniceasca decasterie nici au cercetat dacă eu am făcut vro crimă de o asemenea pedeapsă nici nimic ce me au și arestuit!!! fără măcar să gândească dacă este cu dreptate au ba?

De aceea cad la mila Inalt prea sfinției Voastre ca să porunciți onorat duhovniceștii Dicasterii ca măcar să mă elibereze dela arest, ca nu acole șzând după ce nu mi-au făcut nici o dreptate să peiū și de foame! nenorocitul de mine!

Rămăind al Inalt Prea Sfinției Voastre Prea plecat servū.

1860 Ianuarie 16.

Diaconul Ioan Creangă

¹⁾ Arhivele Statului Iași, dosar Creangă, 1859.

²⁾ Criangă declară că este «fiul răposatului Ștefan Creangă de aici din Eși»; evident greșit; de altfel și vrăsta declarată de 23 ani este tot neexactă.

LXIV

No. 70 în 19 Ianuarie primit

Fiindcă prin bună înțelegere s'au împăcat aceasta să va păstra la arhivă.

Ioan Iconom.

Costantin Iconom

Onorat Duhovniceștii Dicasterii.

Diaconul Ioan Creangă

Plecată și lăcrămătoare! *suplică!*

Dupre suplica dată Înalt Prea Sfinției Sale cu No. 53 și 34 pentru sfinția sa socrul meu părintele Iconomul Ioan Grigoriul pentru atacurile și nenorocirile ce lea suferit dela sfinția sa în mai multe rânduri aducându-mi ami(n)te de cuvântul: Răbdare!

Răbdare! așteptându-l de a se întoarce spre mine mai cu milă, însă mai la urmă trista mea nenorocire! l-au adus până la acel punct de a mă și sugruma cu totul! fiind nevoit de a apuca dezmetic pe la casele bieților creștini pe la unul trecut de 12 noaptea carii m'au adăpostit nu mai ca datorie de omu și de creștini ci mai mult decât niște părinți; căci al meu bun socru și recunoscătoriu creștin și părinte l-au lăsat inima de a mă sugruma și de a mă da afară noaptea gol ca pe un câine! Dupre care văd că dupre suplica dată cu rezoluția pusă de Prea Sfinția Sa pentru ca să se facă celea de cuviință și de a porunci ca să mi să dea a me soție și zestre multă puțină, m'am văzut arestat ca cel mai mare criminalist! Pentru care cauză și pentru ce? nu știu știindu-mă cum că eu am proces eară neștiindu-mă de vagabond sau de vr'o faptă de criminal vrednic; Pentru care după a me eliberare de cătră Innalt Prea Sfinția Sa dela arest văd că toate amicele și amicii Sf. Sale socrului meu cu carii mai înainte se desfătau eară-și au început a continua alor critică și sumeață impertenență (obraznicie) ca și mai înainte; totodată invitându-mă și al meu socru și bun părinte de am pleca genuchele și de a săruta mâinile pela poșlușnicele de pela casăle boerești ca să mă erte zicând că și Sfinția sa apoi atuncea va fi destoinic de a mă erta și de am ceti cuvenitele rugăciuni pentru blestem!... Pentru care stau și mă mirū pentru care crimă? să fie atât de mare plecare căci a săruta mâinile și a mă ruga la niște femei atâta de descaracterizate pe care Sf. sa socrul meu le numește verbal chiar și preutesă; nu însemnează alt ceva? decât a mimecnici prin aceasta și darul și onoarea și de ale depune la picioarele neînfrânării și a ruinării faptelor celor neplăcute lui D-zeu și chiar și a oamenilor!!! apoi dar numai în zădar repetuește sfânta noastră biserică de mai multe ori ziceria: «Preoția sfântă, norod ales!.. De aceea plecat viind cu lacrimi cad la mila duhovniceștii dicasterii ca să-și tinză acea sfântă mână de mumă mai cu osăbire la nenorocitele mele tânguiri și de a nu mai da motiv unor asămine oameni desfrânați și fără de frica lui Dumnezeu de a-și face îndoit răs de mine decât mai nainte; și de a rândui o cercetare nobilă la Epitrop și la alte persoane însămnate pentru

ca mai bine să se descopere crima cea mai nainte pedepsită și ca mai cu lămurire să se arete curgerea efectelor sau dându-mi-să soția și cea ce mi-au făgăduit Sf. Sa prin foae să trăesc în liniște prin Sf. Ta iconomie a duhovniceștii Dicasterii și favorul dreptății!

Rămâind al Duhovniceștii Dicasterii prea plecat și supus servul...

Diaconul Ioan Creangă

1860 Ianuarie 18 zile.

LXV

Înalt prea Sf. Stăpâne!

Diaconul Ioan Creangă

*Petițiune*¹⁾

Pe temeiul atestației de față subscrisul supus vine a vă ruga Inaltu prea Sf. Stăpâne să bine voiți a ordona eliberarea unui act doveditor născerei și botezului junelui meu fiu Creangă Constantin.

Al Inaltu prea Sf. Voastre prea plecat și supus serv.

1865 Iunie 23.

Diaconul Ioane Creangă

No. 2799 August 16.

LXVI

Mărturie

Prin care subscrisul servitoriu bisericii sfinților patruzeci martiri din orașul Iașii face cunoscut că la una mie opt sute șase zeci luna Decemvrie în nouăsprezece zile din legiuții părinți sfinția sa diaconul Ioann Creangă și legitima sa soție Elena născută Grigoriu s'au născut un fiu de secul bărbătesc cari la 23 Decemvrie a aceluiș an i s'au cetit sf. botez ungându-se și cu sf. și marele mir în biserica numită mai sus primind numele Costantin. Nași i-au fost Dumneaei Doamna Victoria Drăghici. Drept care spre știința și încredințare că d-lui tânărul Costantin Creangă este luminat cu sf. botez de subscrisul fiu a Sf. biserici a Orientului și fiu a mai sus zișilor patroni, aflându-să trecut și în condica matriculară a menționatei biserici pe contra față a paginei șapte rubrica patruzeci și patru, i-am dat atestația de față sub sigiliul menționatei biserici.

I. Anastasiu Iconom

(L. S.)

1863 Martie în 12 zile.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 6027/1865 vol. 6.

LXVII

Să va aviza alătura(ta) mărturie oprindu-să copie.

Poenar. No. 306 în 5 Noemvrie 1859, primit

Onorații Protopoi a Căpitalii ¹⁾

Alăturata mărturie suptă iscăliturile a cățiva din poporării bisăricii cu hramul 40 di sfinți din această căpitalie cari este suptu iscălitura preuților acea bisărică precum și pecetea dreaptă a numitei bisărici plecat rog pi onorata protopopie ca s'o întărească dupre formi.

Ioan Creangă

1859 Noemvrie 5 zile.

LXVIII

Mărturie ²⁾

Sub iscăliții poporării dila bisărica cu hramul 40 de mucenici de aicea din capitalia Eșii dăm această mărturie clericului *Ioan Creangă* spre a să hirotonisi la a noastră bisărică urmând neapărată trebuință de al treilea preut care cleric esti și ginerele sfinției sale iconomului Ioan sârvectoriu de 18 ani la această de mai sus pomenită bisărică; pentru care am văzut și formalnic atestat din Centrala Seminarie; vrăsta 24 ani trecuți păzindu-și purtările bune, cântăreț bun.

De aceasta vă rugăm pe Inalt prea sfinția voastră ca să bine voiți a porunci cele de cuviință rămăindu-vă fii duhovnicești.

1859 Noemvrie 5.

Iconom I. Grigoriu
Alec Ghica Chefal
Dimitrie Miclescu

LXIX

Onoratei duhovnicești dicasterii a sfintei Mitropolii ³⁾

Epitropia bisăricii sf. 40 Mucenici din Eș

După trebuința ce urmează la această biserică pentru slujba diiaconiei, s'au alcătuit pe părintele ierodiaconul *Ioan Creangă* ce este hirotonisit în asemenea calitate chiar în anul acesta pentru bisărica Sfintei Treimi, tot de aicea din capitalie după condițiile cuprinsă în alăturatul aice înscris. De care

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 12/1841 fila 574.

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 12/1841, fila 574 verso.

³⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă »; pe dosul acestei adrese stă scris de mâna lui Creangă în litere cirilice: « am primit contractul diaconul Ioan Creangă. 1860 Mai 2 ».

cu cuvenitul onor să face cunoscut acei onorate Dicasterii că de va încuviința asămîine transmutare să binevoiască a adevări înscrisul care pentru toată întâmplarea trebuie să fie cunoscut și va înapoi aceștii episcopii.

V. Drăghici

1860 April 29.

No. 548 în 30 April 1860 primit.

Acest rezultat să va supune înalt prea sf. mitropolit cu socotință a i să încuviința darea cărții de mutare.

K. Iconom

LXX

În temeiul recomandației de față sa va da cuvenita carte de mutare.

Sofronie mitropolit

Înalt Prea Sfințite Stăpâne! ¹⁾

La 29 Aprilie trecut, dumnealui postelnicul Vasile Drăghici, episcopul averei bisăricii cu hramul sfinților patruzeci mucenici prin referatul adresat dicasteriei au cerut a i să întări alăturatul contract cu care au alcătuit la acea bisărică pe diaconul *Ioan Creangă*, ce au fost hirotonisit pe biserica Sf. Treime; în urmarea căruie Dicasteria, plecată vă aduce la cunoștință cererea făcută primind îndrăzneală a da și a sa socotință de a se încuviința numitului dare a cărții de mutare pentru citata bisărică.

A Înalt Prea Sfinției Voastre prea plecate și suspuse slugi.

No. 587. 1860 Mai 2 zile.

Manole Iconom

K. Iconom

Vasile Iconom

Secretar Ciudiu

LXXI

Carte de mutare

No. 561. Anul 1860 Mai 2

Pe temeiul anaforalii duhovniceștii noastre Dicasterii Nr. 587, de a să învoi diaconului Ioan Greangă strămutarea dela biserica Sfintei Treimi și așazarea de slujitor bisericii Sfinților 40 de mucenici din această capitală după cerirea dumisale postelnicului Vasile Drăghici episcopul zisei biserici, prin aceasta dăm voie și blagoslovenie a să strămuta numitul Diacon dela Sf. Treime și a să așăza slujitoriu bisericii Sfinților 40 de mucenici unde este slobod a lucra toate cele cuvenite diaconiei, sale, iar strămutându-să aiurea fără știrea și înscris învoirea noastră va fi oprit de lucrare.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

LXXII

Contract ¹⁾

Prin care gios iscălitul ierodiaconul *Ioan Creangă* fac cunoscut că m'am alcătuit cu epitropia bisăricii sfinților 40 de mucenici de aici din capitalia Iașii ca să fiu slujitoriu în calita de diacon la această sfântă biserică cu leafă hotărâtă de 700 lei pe an îndatorindu-mă a urma fără cea mai mică abatere întocmai după așezământul tipărit ce are această biserică și cu adăogire:

1. Că în toată vremea să urmez fără sminteală de o zi macar slujba diaconiei dinpreună cu competenții părinți slujitorii acestei biserici, în toate Duminicile și sărbătorile de peste an în toate acele zile de posturi ce să cere slujba diaconiei, precum și la ori ce întâmplătoare soboară, pomeniri și alte asemenea rândueale care s'ar cere a să săvârși în bisărică.

2-le. Că la fiecare a treia săptămână să urmez a mă afla în toate zilele la biserică spre deplinirea citirilor și a cântărilor cerșute la strană după tipicul bisericesc.

3-le. Că întrucât se atinge de rânduiala și datoriile bisericesti să fiu pururea ascultătoriu și cu cuviinciosul respect pentru compitenții părinți slujitori a acestii bisărici.

4-le. Că mă voi feri de toate intrigile, șezile și orice alte de asăminea scandaluri neertate care s'ar atinge și ar supăra pe ori cari din servitorii bisericesti căci pentru vreo asupraire ce s'ar încerca a mi să face mie de cătră ori cine, este locul compitent dela care pot a-mi cere satisfacire.

5-le. Că la întâmplare de vreo nevoie de a eși din oraș pentru câteva zile să fiu dator pururea a cere învoirea epitropiei fără care nu voi puté lipsi vreodată, iar la cazurile de boală sau alte neprivăzute înpregiurări ce m'ar nevoi să stau în casă când ar fi rânduiala lipsei de slujbă să fac totdeauna mai înainte cunoscut preotului compitent spre știință și regulă.

Aceste fiind condițiile cu care m'am alcătuit mă îndatoresc a le păzi ne-trămutat, o iar la dinpotrivă urmare epitropia va fi îndreptate a mă depărta diindată și a alcătui altă persoană în locul meu fără să-mi rămâie cel mai mic cuvânt de reclamație.

1860 Aprilie 29.

Diaconul Ioan Kreangă

Subiscălitul iconom Ioan Grigoriu chizășluesc pentru ginerile meu că va urma întocmai după condițiile cuprinsă în acest contract.

Ioan Grigoriu Iconom

Contractul de față fiind sub adivăratele iscălituri a diaconului Ioan Creangă și a chizășului său Iconomul Ioan Grigoriu, potrivit cererei făcute și potrivit deslegării primite asupra anaforalei Nr. 587, să legalizază pe formă de această decasterie.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă »; în original este la biserica 40 sfinți, Iași. Còpie.

LXXIII

MINISTERUL CULTELOR
ȘI
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
SECȚIUNEA CLERULUI
No. 29.038

București Anul 1863 luna Oct. 9.

Domnule Prefect, ¹⁾

Prin Domneasca ordonanță No. 955 destituându-se pe arhimandriții: Anania din Egumenia Mănăstirei Golia, Macarie din egumenia Mănăstirei Trei-Ierarhi, *Chiril din egumenia Mănăstirei Bărboiă* și Partenie din egumenia Mănăstirei Frumoasa din acel oraș, iar pentru gerarea afacerilor morale și materiale a acelor Mănăstiri numindu-să curatori provizoriu și anume: Prea Sfinții Arhieri Filaret Stavropoleos Scriban la Trei-Ierarhi, Vladimir Irinopoleos Suhupan la Golia, Marchian Iropoleos Folesco la Bărboi și cuviosul ierodiacon Calinic Dima la Frumoasa.

Această înaltă dispoziție făcându-vi-să cunoscută pe de o parte vă invit ca în unire cu delegații ce va rândui Preasfințitul locotenent de Mitropolit Moldovei și Sucevii, către care tot acum am mijlocit cele convenite, de îndată se încredințează numiților curatori toată dota mobilă și imobilă a acelor Monastiri ce se va afla înființa cu anume inventare care făcându-se câte în trei deopotrivă esemplare pentru fiecare unul se va lăsa curatorului unul se va lua de către delegatul Mitropoliei și unul îl veți trimite grabnic Ministerului spre regulare. Iar pe dealta pe destituații egumeni îi veți avea sub serioasă priveghere până la al doilea ordin.

Primiți, Domnule Prefect, încredințarea osebitei mele considerațiuni.
Ministru Capul secției Ghidionescu

LXXIV

Din inventarul Mănăstirei Bărboi ²⁾
(In curtea Mănăstirei)

8. Una perechi casă vechi di vălătuci acoperite cu șindrilă cuprinzătoare de trei odăi cu ușile și ferestrele lor trebuitoare în care locuște *Diaconul Ion Creangă* servitoriu bisericii.

10. Una perechi casă di vălătuci acoperite cu șindilă cuprinzătoare de șapte odăi cu ușile și ferestrele lor din care în cinci odăi locuște iconomul Zaharia și iconomul *Grigori* ³⁾ servitorii bisericii și în două locuște văduva Nira Fotinii fără a plăti chirie.

11. Una perechi acsă di vălătuci pi timilie de piatră în care locuște un arhitect grec ci au lucrat la clapotnița ⁴⁾ bisericii fără a plăti vreo chirie.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654/1863, fila 71.

²⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792, dos. 654 pe 1863, fila 121 verso.

³⁾ Grigore Conta tatăl filosofului Vasile Conta.

⁴⁾ Dovadă că clopotnița a fost lucrată în sec. XIX de către un arhitect grec care la 1863 trăia și locuia gratis la biserică.

LXXV

PRINCIPATELE UNITE
SĂNTA MITROPOLIE
MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
SECȚIUNEA ADMINISTRATIVĂ
No. 3010.

Iași în 13 Noemvrie 1863

Domnule Prefect, ¹⁾

Arhiereul Marchianu Folescu dimisionându din îndatorirea ce i se puse pentru curator provizoriu la Mănăstirea Bărboi din acest oraș s'au rânduit în locui pe Arhiereul *Isaia Vicol*, despre care am onoare a vă face cunoscut spre știință și regulare celor cuvenite în conformitatea mijlocirei ce v'am adresat sub No. 2495.

Primiți vă rog Domnule Prefect încredințarea osebitei mele considerațiuni.

† Locot. de Mitropolit K. Miclesco

D-sale D-lui Prefect al orașului Iași.

LXXVI

MINISTERUL CULTELOR
ȘI
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
SECȚIUNEA CLERULUI
No. 36.494

București, Anul 1863 Dec. 24

Domnule Prefect! ²⁾

Prin Domneasca ordonanță No. 1206 numindu-se curatorii provizorii la Monastirea Bărboiu pe arhimandritul *Isaia Vicol* și la biserica Sf. Lazăr pe iconomul *Dimitrie Petru*.

Vă fac cunoscut aceasta și tot odată vă invit ca luând dela cei de mai înainte curatorii toată data mobilă și imobilă după inventar să o predați în primirea Curatorilor numiți acum iarăși cu anume inventar care făcându-se câte în două deopotrivă esemplare pentru fiecare unul fiți veți lăsa la Mănăstire și unul veți trimite Ministerului spre regulare.

Primiți Domnule Prefect încredințarea osebitei mele considerațiuni.

p. ministru
Al. Zanne

D-sale D-lui Prefect al orașului Iași.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654/1863 fila 56.

²⁾ Arhivele Statului Iași, tr. 1792 dos. 654, fila 369.

LXXVII

PREFECTURA POLIȚIEI IAȘI

1864 Ianuarie 1

Domnule, ¹⁾

Prefectura de district cu adresa No. 14.659 îmi comunică în copie telegrama d-lui Ministru de Culte cu No. 36.604 exprimătoare că toate monastirile foaste închinat sau neînchinat depe pământul român sunt proclamate proprietate a Statului și că rămâne ca biserici de mir, iar funcțiunile D-voastre și a secretarilor încetează din zioa votării budgetului anului 1864.

Subscrisul comunicându-vă aceasta cu onor vă face cunoscut spre știință și regula Domniei Voastre.

Primiți D-le încrederea considerației mele.

p. Prefect, E. Popovici

D-sale D-lui curator al Bisericei Bărboiului.

LXXVIII

SĂNTA MITROPOLIE

Iași în 10 Iunie 1864

A

MOLDOVEI ȘI SUCEVII

No. 2074.

Iubite în Hristos Frate, ²⁾

Din motivul unui raport ce am primit dela Proto-iereul orașului Iași Secția I sub No. 216, cerem relațiune Frației Voastre, dacă aveți în însușire de diacon servitor la acea biserică pe diaconul *Ioan Creangă* și dacă sunteți mulțămît de serviciul și purtarea sa, ca astfel pre temeiul acestie să putem decreta așezarea numitului definitivă acolo.

Primiți asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Locotenent mitropolit, K. Miclesco

Frăției Sale Superiorului bisericii pronomită Bărboiul.

Rezoluție

Primit 11 Iunie 1864

Se va răspunde chiriarchiei că se află numitul diacon în serviciu și că până în timpul de față sunt mulțămît de purtarea sa.

Isaia Dioclias

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

La 10 Ianuarie s'a dat o telegramă prin care se spune că până la al doilea ordin curatorii români să nu fie supărați cu nimic.

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

LXXIX

PRINCIPATELE UNITE ROMÂNE
SUPERIORUL BISERICII
BĂRBOIUL DIN IAȘI

Iunie 12/1864

No. 2.

Preasfințite, ¹⁾

La adresa preasfințiilor voastre din 10 Iunie No. 2074, motivată din raportul protoereului orașului Iași secțiunea I No. 96.216 mi se cere a da relațiune de se află în însușire de diacon servitoriu la această biserică diaconul *Ioan Creangă* și dacă sunt mulțămît de serviciul și purtarea sa; cu onoare răspund că se găsește în serviciul diaconiei și până în timpul de față sunt mulțămît de purtarea sa atât în serviciu cât și în viața sa privată.

Primiți Preasfințite încredințarea profundului meu respect.

Isaia Vicolă Dioclias, arhiereu

Preasfinției Sale D. D. Kalinic Stavropoleos locotenente de Mitropolit Iași.

LXXX

SĂNTA MITROPOLIE
A
MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
2348

Iași în 30 Iunie 1864

Iubite în Hristos Frate, ²⁾

În urmarea adresei Frăției Voastre No. 21, recunoscând strămutarea diaconului Ioan Creangă dela biserică cu patronul Sf. patruzeci martiri la acea biserică căreia sunteți superioare, aleturat de aceasta vă trimitem cuvenita carte pentru permutare spre a o înmâna numitului sub luare de adevărînță.

Primiți iubite în Hristos Frate încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Locot. Mitropolit, K. Miclesco

Frăției Sale,

Arhiereu Isaia Vicol superioare biserică pronomită Bărboiul.

LXXXI

Nr. 574. 1865 Aprilie 26

Aceasta se va alătura la acta fiindu că s'a vorbit cele de cuviință de noi superiorului.

Calinic Mitropolit

Inaltu Prea Sfinte Stăpâne ³⁾

Diaconul Ion ⁴⁾ Creangă

Petițiune

Aflându-mé pêne acum în ogradă Bisericeii Bărboiul, din ordinul Inaltu prea Sf. Voastre am servitu citatei Bisericeii fără de nici unu salaru; mulțemitu cu gratia ce ați avutu de a-mi lăsa cassa în carea ședeamu, ca adăpostu

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

³⁾ De observat că își spune Ion și nu Ioan.

⁴⁾ Arhiva Mitropoliei Iași dos. 7865.

familiei mele, pînă cînd voi termina macar cursul începutu în școala normală Vassiliană.

Dar cînd aproape, Inaltu prea Sf. Stăpîne de a'mi dobîndi rezultatul doritu, mă vîdu încîlcatu de către unul din cîntăreții acestei bisserici care cu o manieră arbitrară 'mi aruncă lucrurile din casă, acum cînd toată lumea ș'a închipuitu, unde să șadă pînă la Sf. Dimitrie.

În această împrejurare vinu a vî ruga cu lacrimi, să vă milostiviți ca macar pînă la finirea Cursului meu de învățatură a ocroti sub milostivitoarele aripi familia prea plecatului și supusului Inaltu prea Sf. Voastre servu!

D. I. Creangă

LXXXII

28 Ianuar 1866

Se va avea în vedere dacă în bugetul Bărboiului se va prevedea serviciul de diacon și dacă se va deschide loc la vre-o altă biserică.

Inaltu pré Sf. Stăpâne!

Petițiune ¹⁾

Insciințindu-me că biserica pronumită Bărboiulu prin generoasele Inalt prea Sf. Voastre stăruinți este numerată între acelea de gradul întâi avînd servitorii săi în complet ca și mai înainte cu respect cutez a vă ruga Inalt pre Sf. Stăpâne să binevoiți a mă recunoasce earăși la postul de iero-diacon a mai sus mențienatei biserici dela care fui rămas în disponibilitate.

Iero-diaconul I. Creangă

27 Ianuarie 1866 Iași.

LXXXIII

Din inventarul Mănăstirei Golia. Octomvrie 1863 ²⁾

6. O bașcă, canțileria pentru mănăstire cuprinzătoare în două odăi; înlăuntru două dulapuri, ușile obloanile de fer acoperite cu tiniche, lângă care este o pivniță di piatră și o fânărie îngrădită cu scânduri nouă; înlăuntru ei este o pivnicioară pentru verdețuri.

7. O casă acoperită cu șindilă tot înlăuntru ogrăzii și cuprinde în 5 odăi cu toate ale lor unde locuesc rezeltații ³⁾; aceasta este luată de guvern dela anul 1860; cinci odăi gios, trii pentru șezut servii ospiciului, una spălătorie și una bucătărie.

9. În poartă diasupra este clopotnița bisericii, naltă solidă di piatră, acoperită cu tiniche, deasupra în vârful clopotniței, crucea poleită; alătorea cu clopotnița este casa apelor.

¹⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 2756/1866.

²⁾ Arhivele Statului Iași, dos. 654 pe anul 1863 tr. 1792 fila 84 verso; «bașca» dela Nr. 6 este casa unde a locuit Creangă întrucât după secularizare «canțileria» s'a desființat.

³⁾ În loc de «exeltații» sau «smintiții la minte».

LXXXIV

ROMÂNIA
INGRIJITORUL BISERICII
BĂRBOIUL
No. 7.

Iasii 13 Maiu 1872

Inalt Prea Sfințite, ¹⁾

La adresa Nalt Prea Sfinției Voastre No. 779 din 26 Aprilii an. curg. subscrisul cu respect vă referează următoarele:

Odăile din curtea bisericii Bărboiul foaste locuite de diaconul *Ioan Creangă* până în 1866, sânt ocupate din acel an și până în prezent de d. *Georgie Sofroniu*, cântărețu II la astă biserică. Formalitățile cu care i s'au oferit de Ministeriu și în puterea căroră locuește în ele sânt acestea:

În considerațiune că servitorii bisericii sânt chemați de datoriu lor de a se afla în toate zilele la serviciul divin și pentru a fi în pozițiune a îndeplini astă datorie, Ministeriu Cultelor și Instrucțiunii publice a solicitat prin adresa Nr. 32.371 la Ministerul de Finanțe ca să ofere cântărețului II *Georgie Sofroniu* — carele atunci ședeă în mahala odăile locuite de diaconul *Ioan Creangă*.

În urma acestei solicitări Ministerul de Finanțe ordona Prefecturei de Iași prin adresa No. 4686 15/27 Mai 1866 ca să lase numitele odăițe spre locuință pe seama cântărețului II *Georgie Sofroniu*.

Acestea sânt, Nalt Prea Sfințite formalitățile cu care cântărețu II *Georgie Sofroniu* ocupă numitele odăi.

Sunt cu profund respect Al Inalt Prea Sfinției Voastre smerit și supus.
Nicefor Iliescu Sprânceană

Nalt Prea Sfințitului,
Arhiepiscop și Mitropolit Moldovei și Sucevii.

LXXXV

SUPERIORUL BISERICII GOLIA
DIN IAȘI
No. 9.

1866 Aprilie 28

Preasfințite, ²⁾

Cu raportul Nr. 1 din 23 Februarie am cerut Inalt Preasfințitului Mitropolit recunoașterea diaconului *Ioan Creangă* în postul de diacon Mănăstirei Golia în locul diaconului *Costantin Idriceanu* permutat la Sf. Spiridon dela 14 Februarie și decând cestu actualu au început serviciul. Viu prin aceasta iarăși a vă ruga, Preasfințite să binevoiți a regula statornicirea numitului diacon la această biserică.

Binevoiți, Preasfințite a primi încredințarea frățesții mele considerațiuni.
Isaia Dioclias Vicolu ³⁾

¹⁾ Arhivele Statului Iași, acta «*Creangă*».

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 2756/1866.

³⁾ D. Predescu greșește citind «*Vicoli*» în loc de «*Vicolu*» cu ü; eroarea s'a strecurat și în cartea d-lui Călinescu, înstrăinând astfel numele românesc de Vicol în Vicoli.

Prea Sfințitului locotenent de Mitropolit Moldovei și Sucevii.

Rezoluția

Se va confirma dela ziua indicată; să să facă dar cartea și să să trimită frăției Sale superiorului.

Locot. de Mitropolit, Iosif Huș

LXXXVI

SF. MITROPOLIE

Iași în 30 Aprilie 1866

A

MOLDOVEI ȘI SUCEVII

No. 595.

Iubite în Christos Frate ¹⁾,

În vederea recomandațiunii ce ne-ați făcut prin referat No. 9 din 28 Aprilie conținut, confirmând în îndatorirea de diacon servitoriu la biserica pronumită Golia căria sunteși superior pe diaconul *Ione Creangă* alăturat aci comunicăm Frăției Voastre cuvenita carte spre a o înmâna numitului sub adevărea cuvenită.

Primiți iubite în Cristos frate asigurarea distinciei noastre considerațiuni.

Locotenente de Mitropolit,
Iosif Huș(anu)

p. directore, Sireteanu

Frăției Sale Arhierelui Issaia Dioclias superior Mănăstirea Golia

Am primit decretul cu No. 594 din 4 Mai 1866.

I. Créngă

LXXXVII

1866 — Aprilie 30 — No. 544

Carte ²⁾

În vederea recomandațiunii ce ne a făcut Frăția Sa arhierul Issaia Dioclias Vicol, superiorul Mănăstirii Golia din Iași, prin raportul No. 9 din 28 Aprilie conținut, prin această carte Noi învoim statornicirea diaconului Ioan Creangă la biserica pronumită Golia, în locul diaconului Costantin Idriceanu, permutat la Sf. Spiridon, recunoscându-l în această îndatorire dela 14 Februarie anul curent de când numitul servește la aretata biserică, *dela care însă îi este oprit a se permuta fără scirea și înscris învoirea Mitropoliei, checi la din contra va fi oprit din lucrarea diaconiei.*

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhiva Mitropoliei Iași, dos. 2756/1866.

LXXXVIII

ROMÂNIA
COMITETUL DE INSPECȚIUNE ȘCOLARĂ
No. 816.

Iași în 2/14 Oct. 1864

Domnule Ministru, ¹⁾

La clasa I-a secțiunea II dela școala primară de băeți din Trei-Ierarhi devenită vacantă prin trecerea d-lui Grigorescu la clasa II-a subsemnații au onoarea a vă recomanda, domnule Ministru, pentru ocuparea clasei menționate pe D-l Creangă Ion, carele a făcut 4 clase gimnaziale și a absolvit cu succes foarte mulțumitoru cursul pedagogic din institutul Vasile Lupu.

Primiți vă rugăm, Domnule Ministru, încredințarea prea distinsei noastre considerațiuni.

T. Maiorescu,
Octav Teodori,
N. Culianu

D-lui Ministru Secretar de Stat la Departamentul Justiției, al Cultelor și al Instrucțiunii Publice.

LXXXIX

13 Ianuarie 1866 Iassii

Domnule Primariu! ²⁾

Conform cu adresa D-voastre sub No. 6953 cu onore ve relatezu, că asistându la examenile școlilor primarie de la Sântii Trei-Ierarhi făcute pe semestrul acestu de iarnă, m'amu încredințiatu, că desi semestrul a fostu mieu, și în decursulu lui s'au urmatu mai multe schimbări în obiectele de învățatură; în totulu totuși progresulu tinerimei la învețatură a fostu mulțumitoriu după cumu se pôte vede din patru cataloage alăturate aice sub A, B, C, D.

Primiți D-le Primariu încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Delegatu: Dr. P. Campeanu

Domniei Sale

Domnului Primariu alu Municipiului Iassiloru.

¹⁾ Arhivele Statului București, dos. 370 pe anul 1864 fila 238 « Ministerul Instrucțiunii ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

XC

ROMÂNIA
 MINISTERUL CULTELOR
 ȘI AL
 INSTRUCȚIUNEI PUBLICE
 No. 10.005.

București, 1870 în 20 Oct.

Domnule Președinte, ¹⁾

D-nul I. Creangă, institutorul clasei I diviziunea II dela școala primară din Trei-Ierarhi cum și D-nul G. Ienăchescu, institutorul clasei I-a dela școala sucursală No. 1 după consimțământul d-lor reciproc, fiind permutați cu începere dela cuvinte unul în locul altuia sub-semnatul are onoare a vă comunica această dispozițiune spre știință și regula D-voastră.

Primiți Domnule Președinte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.
 p. Ministru C. Esarcu. Cap. div. Nițulescu

D-lui Președinte al Comitetului școlar din Iași.

XCI

COMITETUL CENTRAL
 DE
 INSPECȚIUNE ȘCOLARĂ
 1865

Domnule Primar, ²⁾

Școalele sucursale de băeți I-a de pe Iază, 2 din Păcurari, Mahalaoa Boghiu, 3-a Sărăria — ulița Asachi, 4-a în oraș pe podul vechi prevezute în bugetul lucrătoriu a Ministerului Justiției, Cultelor și Instrucțiune publică, neputându-se înființa din cauză de lipsă de localuri și de mobilier trebuitor, subsemnatul având în vedere nevoia ce se simte pentru înființarea unor asemenea școli sucursale să poată înlesni educațiunea copiilor din părțile susindicate din acest oraș care din lipsa de școli și din îndepărtare de cele actuale nu pot să le frecventeze, au onoare a vă ruga, D-le Primar să binevoiți a aviza la închiriere de localuri pentru asemenea școli și la înzestrarea lor cu mobilele necesare; astfel ca la deschiderea școalelor să funcționeze în toate părțile acestui oraș școli primare și astfel instrucțiunea primară să ajungă la scopul dorit.

Primiți, Domnule Primar, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

D. Teodori

N. Culianu

Ion Pangrate

D-lui Primar al Municipiului Iași.

¹⁾ Arhivele Statului din Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, arhiva primăriei Iași, dos. 96/1865 « Acta pentru înființarea de școli sucursale de băeți și fete în orașul Iași ».

XCII

ROMÂNIA
ȘCOALA SUCURSALĂ
No. 1

1870 Octomvrie 18

Domnule Primar, ¹⁾

Binevoiți vă rog a sci că d-l proprietar a casălor în care se află așezată această școală n'a făcut nici sobele nici zaplazul care și de d-l arhitect s'a constatat că sânt neapărat trebuitoare; așa că sobele fumează și nu se încălzesc pentru că sânt foarte vechi și zaplazul este stricat și pe iarnă nu va fi unde să ție lemne.

Institutor G. Ienăchescu

XCIII

ROMÂNIA
ȘCOALA PRIMARĂ DE BĂEȚI No. VII
SUCURSALA No. 1.
No. 18.

Iassii 1870 Oct. 31

Domnule Primariu,

La menționata școlă urmându necesitate de construirea din nou a tuturor sobeloru, care fiindu foarte vechi, nu se potu încălzi și fumégă cumplitu, de reparațiunea zaplazului, care este parte căduțu, și parte aprópe de a căde de cărpirea acoperemântului caseloru pe unde plouă, etc, sub-semnatulu conform art 71 din *regulamentu*, cu totu respectulu aduce acésta la cunoștința D-vóstre D-le Primariu, rugându-vă totu-o-dată a lua de urgență mesurile ce veți *socoti de cuviință*; fiindu că timpul aspru se apropie ca mâne și casele fiindu vechi, de vălătuci sau nuele și subțiri în päreți precum și băeții sărăcuțu îmbrăcați, ba unia chiaru desculți și goi mai de totu, scóla aru suferi, fiindu pusa în imposibilitate de a pute fi frecventată și acésta credu că aru aduce mare daune *Instrucțiunei*.

Primiți vă rogu D-le Primariu asigurarea stimei și respectului ce vă conservu.

Institutore I. Créngă

Dom. Séle,
Domnului Primariu Urbei Iassii.

XCIV

ȘCOALA PRIMARĂ
DIN
TREI ERARHI
No. 84

1870 Octomvrie 29

La Minister,

Anecsez pe lângă aceasta statele de prezență și leafă. Fiindcă părintele diacon Ioan Creangă institutor la clasa I secț. II dela Trei Erarhi și-a schimbat locul cu preotul George Ienăchescu, institutor la școala sucursală No. 1, venind

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

unul în locul altuia prin deciziunea ministerială sub No. 10.003 din 0870 Octomvrie 14, însă fiecare în drepturile ce au avut și fiindcă salariile acestora institutori sunt neegale, subscrisul crezind că dacă așa fi pus în statele de prezență salariul parte din bugetul unei școale și parte din bugetul altei școale așa fi făcut confusiune, am omis din alăturatele state pe părintele Creangă și pe Ienăchescu. Pentru îndestularea acestora vă rog să binevoiți a libera mandate separate până la regulare și anume: pentru I. Creangă pe luna Septemvrie și pe 15 zile din Octomvrie după bugetul scoalei Trei-Erarhi în sumă de 277 lei 77 bani și pentru părintele Ienăchescu după bugetul școalei sucursale No. 1 pe 15 zile din urmă ale lui Octomvrie în sumă de 74 lei și 7 bani.

XCV

19 Decembre 1870

Conform¹⁾ dreptului ce-mi dă art. 67 din regulamentul nou scolastic, eu institutorele superioare ală scolei publice No. 2 de băeți din suburbia Sărării, am vizitată clasa I-a sucursale dirigeată de domnul Institutore Creangă, și am constatat în responsurile suficiente, în caligraphia scolarilor, multă puritate, aseditatea și devotamentul ce-și dă domnul institutore. În respectul materiale al școlei ar fi de dorit ca în venitoriu să se repare odaia de scólă cu mai multă soliditate precum și aceia a domnului institutore.

T. Săvescu

XCVI

Anul școlaru 1870—1871
Decembrie în 21 zile.²⁾

Am inspectat școala sucursală din Sărării sub direcțiunea păr. Creangă. Am rămas forte mulțumit în cât se atinge de progresul elevilor. Din nefericire însă numai cu multe suferințe din partea d-lui institutore se poate susține această școliția. Localul rău, friguros, lipsa de obiectele cele de întâia necesitate, supără și descurajază pe cel mai devotat om. Rog pe d-l institutore a stărui și anume la Primărie ca să să iee dispozițiuni mai bune pentru închirierea unui alt local și (cuvânt indescifrabil) școala ca obiectele necesare despre care se va da o listă esactă comunei.

A. Naum

¹⁾ Din registrul de inspecții a școalei sucursale de băeți No. 1 din Sărării, înființat de Creangă la 31 Octomvrie 1870. Astăzi în arhiva școalei No. 9 M. Kogălniceanu, L. Catargi.

²⁾ Din registrul de inspecții al Școalei sucursale No. 1 Sărării, Iași.

XCVII

Prescriptu verbalu ¹⁾

Anulu una miă optu sute șapte đeci, luna Decembre în doua-đeci și trei, sub-semnatul institutore alu clasei întâi dela scóla sucursală primară de băeți Nr. 1 din Iassi, încetându cu prelegerile semestrului întâiu alu anului scolaru 1870/71, constată că:

1. De la șese-spre-đece Augustu și până la două-đeci și trei Decembre, s'au ținutu 97 prelegeri, socotite după numărulu đileloru.

2. Numerulu scolariloru înscriși în catalógele matriculare ale acestei scóle, è de: 24; dintre cari 13 suntu remași din anulu esspiratu, pentru compectarea obiectelor clasei I-i, este venitu la începutulu anului scolaru. curentu și 10 suntu veniți pe rându în cursulu acestui semestru.

3. S'au predatu următóarele materii:

a) Sonurile limbei române, cunóscerea semneloru acestoru sonuri scrise i tipărite, precum și împreunarea loru, pentru a formá: silabe, cuvinte și propuseciuni.

Pentru essercitarea acestei materii s'au facutu două deprinderi: una oralu, pentru dedarea auđulu și a organeloru de graiu — ca deprindere pentru citire — și alta în scrisu pentru dedarea ochiului și a mânei — ca deprindere pentru scriere.

b) Insonarea, care s'a essercitatu în coru simultanu, pre câtu s'a pututu de bine și precisu. Materia s'a luatú din abecedariulu intitulatu: *Metoda Nouă* de scriere și citire. Cu cea mai mare parte dintre scolari, pe lângă insonare, s'a făcutu și citire logică, până la partea III-a a citatei cărți; er' cu ceialți, cunóscerea literelorú și a cifreloru, și scrierea loru pe plăci, distingerea sonuriloru, deprinderi orale pentru formarea ideiloru și înlóturarea cuvintelorú dialectice, cu care scolarii în cea mai mare parte suntu deprinși de pe acasă; și numerarea séu a numera pe machina rusască, pênă la 100, în corú simultanu.

c) Asemene cu cei mai înaintați, numerarea pe machina menționată după sistema numerării, calculu din memoria cu numeri mici și scrierea numeriloru pênă la mii.

d) Ca preparațiune a ideiloru pentru clasele următóre s'au făcutu: deosebirea între sonuri și litere, ce se numescu vocale și ca consóne și de pe ce se cunoscú otátu unele, câtu și altele? — Ce se numesce sonu, silabă, cuventu și propuseciune? — Din ce se compunu:

Propuseciunile, cuvintele și silabele? — Deosebirea între ființe seu animale, și lucruri despre contrarietăți, culori, etc. etc.

e) Tabla pitagorică în coru simultanu.

f) Cu cei mai înaintați, scrierea după modelu; érá cu cei mai puçinu înaintați, formarea literiloru și a cifreloru pe plăci, după modelu ce-lu au în carte.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

g) Pentru dezvoltarea educațiunii fizice, prin care se facu scolarii mai ageri la cugetare, s'a essercitatu gimnastica mică.

4. Ca monitori s'au destinsu D-nii: 1. Nicolau Georgie; 2. Chelariu Constantin și 3. Vasiliu Costache.

Pentru care, se adeverece spre neschimbare; cu adăogire, că meritele particulare ale scolarilor, suntu notele, ce se află în catalógele semestrale.

Institutore I. Créngă

XCVIII

Iasy 1870/71 Ianuarius 3

Domnule Primare! ¹⁾

Subsemnatulu conformu addresssei 14.164 din luna și anulu ce au espiratu, prin care mă onorați cu numirea de delegatu assupra essamenului semestru-lui I 1870/71 — la scóla sucursală de elevi Nr. 1, amu onore d'a vă adduce la cunoscință că: în ziua de doă Ianuarius 1871 amu assistatu la sus-citatulu essamenu și constatându (dupre respunsurile ce ni-au adresatu elevii) bunele și felossele applicațiuni a D-lui Institutore *Creangă*, căruia i facu mulțumirile mele, cu profundu devotamentu vă rogu D-le Primare, să bine-voiți a primi din partemi mulțumirele celle mai sinceri, pentru onorea ce'mi a'ți făcutu. Totu-o-dată, allăturu pe lângă acésta și unu esemplaru de cataloge.

Primiți vă rogu D-le Primare assecurarea prea perfecte melle considerațiuni de stymă și devotamentulu ce vă conservu.

Delegatu Elie Baican

Domniei Sélle,
Domnului Primare a municipiului Iasy.

XCIX

Iași 1870/71 Ianuarius 5

Domnule Revisore! ²⁾

Subsemnatulu Vă însciențedu că: fiindu inviatu de către Onor. Primărie de Iasy, prin addressa No. 14.164 din luna espirată, pentru a figura ca delegatu la essamenulu scólei succursale No. 1 d'aici, amu assistatu la sus-citatulu essamenu fiindu pe deplinu satisfăcutu de respunsurile miciloru elevi, instruiți de D-lu Institutore *Creangă*, pentru a căruia zelu și activitate i facu mulțumirile mele! Făcându-mi totu-o-dată officiulu către Onor. Primărie.

Primiți Vă rogu D-le Revizore assecurarea prea perfecte mele considerațiuni.

Delegatu: Elie Baican

Domniei-Séle,
Domnului Revisore a scoleloru primare din Iasy.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

C

Iassii 1871 Febr. 25/9

ROMÂNIA
 INSTIT SCÓLEI PRIMARIE SUCURSALE
 DE BĂEȚI No. 1
 DIN URBEA IASSII
 No. 3.

Domnule Primariu,

Localulu acestei scóle nefiindu satisfăcătoriu scopului, din cauza vechimei, ce amenință aproape căderea, prăbusindu-se mai în tóte părțile, în căta, în astă iérnă, sub-semnatulu împreună cu *sermanii scolari* a dusu mare necazu, din cauza frigului celui nesuferitu; care, cu tóte precauțiunile luate, — sobe făcute în mijloculu iernei — nu s'a pututu înpedeca, strébătându din tóte părțile prin pareții cei fórte vechi și subțiri.

Din aceste considerente, sub-semnatulu socotindu de datorie a sa, cu totu respectulu vine a recomandá D-vóstre spré închiriere cu începere delá 23 Apriliu, anulu curentu 1871, casele D-lui Mihalache Cerchez, din strada Cogălniceanu, No. 769, care le credu a fi satisfăcătóre atátu în privința *higienică*, cătu și a situațiunei loru, formându *unu centru* potrivit pentru asemenea scólă, rugându-vă totu-o-dată, ca dispoșițiunea ce veți bine-voi a lua, s'o faceți de îndată cunoscută și D-lui Naiman Paraschivescu, proprietorulu acestoru case, pentru a sci, că se socóte ca resiliatu de la 23 Apriliu viitoriu 1871, contractulu închietu pe timpu de trei ani, între D-sa și Onorabila Primărie.

Primiți, Vă rogu, Domnule Primariu, asigurarea prea destinsei mele considerațiuni și a respectulu ce Vă conservu.

Institutoru I. Créngă

Domniei-Séle
 Domnului Primariu Urbei Iassii.

CI

Iassii 1871 Iuniu 27/Iuliu

ROMÂNIA
 INSTITUTORELE SCÓLEI PRIMARIE
 SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
 DIN IASSI
 No. 9.

Domnule Primar, ¹⁾

In urma raportulu No. 3 din 25 Februarie/9 Martie anulu curentu, prin care v'amu arătatú starea cea rea a localulu menționatei scóle — după cum și D-vóstră ați văđutu înșivă — precum și necesitatea închirierei unui altu localu, care se conrespunda mai bine scopulu, și după însercinarea pusă asupră-mi de D-vóstră, penfru găsierea unui altu localu, subsemnatulu după multă

¹⁾ Arhivele Statulu Iași, « Acta Creangă ».

căutare amu aflatu nisce case a D-nei *Luțica Harisiadina*, vis-a-vis de grădina Primăriei, despre medénulu Sântului Spiridon, unde se *află astă-đi* și comisia III-a.

Casele suntu destulu de potrivite pentru asemine scopu și de aceea le recomându D-vóstre spre închiriere cu începere de la 26 Octobre, anulu curentu 1871.

Astăđi locuesce 'ntrênsele D-lu profesore Grigorie Cobălcescu, care, după câtu amu aflatu, plătesce 60 galbeni, și ce-va reparațiune.

Suntu două odăi și unu salonu fórt mare și luminos, în care potu încăpe celu pucinu 60—70 scolari, și unde se póte face o scólă de *modelu* minunată se scrie, că în tóte, țerile unde instrucțiunea este înaintată, classa I primară este cea mai interesantă: căci de acolo isvorășce mulțimea scolariloru, care inpopuléză cele alte clase următóre.

În speranță, Domnule Primariu, că veți lua în considerațiune și acéstă necesitate morală — socială, vă rogu cu totu respectulu, să binevoiți a regula cele de cuviință.

Primiți vă rogu, Domnule Primariu, asecurarea destinsei mele considerațiuni și a respectului ce vă conservu.

Institutore I. Créngă

Domniei Séle
Domnului Primariu Urbei Iassii.

Nr. 326 1871 August 1

Domnule Primar,

Casele propuse prin suplica de față pentru scoala sucursală de băeți din Sărărie după lămuririle ce am luat nu să închiriază. D-na proprietară a voit a ceda o alta tot în aceeași ogradă care fiind alătura cu camera de despărțire și mulți alți chirigii subscrisului să pare foarte incomodă nepotrivită pentru scoală.

Avem însă în privire greutate de a să găsi case bune și bine situate și în privire ca D-nul proprietar a caselor unde astăzi stă scoala, a început a face reparațiunile necesare, subscrisul este de părere că pentru un timp până când se vor găsi case potrivite acea scoală poate rămânea încă unde se găsește precum și însuși D-nul Institutore în ea declarat.

L. Angeliki

CII

Iassii 1871 Iuniu 16/28

ROMÂNIEA
INSTITUTORELE SCOLEI PRIMARIE
SUCURSALE DE BĂEȚI No. 1
DIN IASSII
No. 6.

Domnule Primariu,

La 14/26 a lunei curente ținându-să essamenu publicu, la menționata scólă, în prezența D-lui delegatu rânduitu de Onorabila Primărie, și a unui număr de părinți ai scolariloru, conform legei, sub-semnatulu cu tótă stima

cuvénită, vine a vă relata următoarele: — că numărulu scolariloru ce au frecventatu acéastă scoliță, în anulu acesta este de 33 scolari: dintre aceștia, 14 cari au venitu după timpu, voru rămâne pentru complectarea sciințeloru — mai departe — dupe programu; érá restulu de 19 scolari, cari au obținutu notele suficiente voru fi promovați la classa II de pela scólele megieșe, *po-trivitu scopului*: dintre acești 19 din urmă, 9 scolari cari s'au destinsu atâtu la purtare, câtu și la studiu, și ale căroru pronume, nume și grade se voru indica mai josu, voru fi premiați conform art. 86 din regulamentul de ordine și disciplină. Étă-i:

1. Nicolau Georgie	grad I (cu cunună).
2. Constantinescu Vasile	} grad II.
3. Popoviciu Vasile	
4. Folescu Constantin	
5. Chelariu Constantin	} grad III.
6. Vasiliu Costache	
7. Stângaciu Georgie	
8. Teodorescu Vasilie	
9. Ionescu Georgie	

Cátu despre meritulu particularu ce a obținutu fiecare scolaru — bine-voindu — vă puteți informa din catalogulu semestralu, ce s'a luat de cătră D-lu delegatu, pentru a se înainta Onor Primării, cu unu anume raportu din parte-i.

Aceste avându-de-o-cam-dată-ale aduce la cunoștința D-vóstre, cu totu respectulu vinu a vă ruga D-le Primariu, să bine-voiți a regula cele de cuviință.

Primiți, Vă rogu D-le Primariu asigurarea destinsiei mele considerațiuni și a respectului ce Vă conservu.

Institutore I. Créngă

Domniei Séle

Domnului Primariu Urbei Iassii.

CIII

Iassii 1871 Octobre 6/18

ROMÂNIEA
 INSTITUTORELE SCÓLEI PRIMARIE
 SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
 DIN IASSII
 No. 11.

Domnule Primariu,

Domnulu C. Naiman Paraschivescu nefăcandu tóte reparațiuni necesarie la acéastă scólă, ca proprietarulu casseloru și ca celu ce este obligatu prin contractulu încheietu cu onorabile Primărie, sub-semnatulu — socotindu de datoriea a sa — cu totu respectulu aduce acésta la cunoștința dumneostre rugandu-vă domnule Primar să binevoiți a nu elibera D-lui proprietaru

căştulu Santului Demetriu viitoriu, până atunci, când Domniea sa D-lu Naiman, nu va prezenta o chitanţă din partea subsemnatului, cum că s'a achitatu de toate reparaţiunile necesarie.

Primiţi vă rogu D-le Primariu, asigurarea prea destinsei mele consideraţiuni şi a respectului ce conservu.

Institutore I. Creangă

Domniei Séle

Domnului Primariu Urbei Iassii.

CIV

Iassii 1872 Ianuarius 11/23

ROMÂNIEA
 INSTITUTORELE SCÓLEI PRIMARIE
 SUCURSALĂ DE BĂEŢI No. 1
 DIN IASSI
 No. 3.

Domnule Primariu,

Casele în care se află astă-đi menţionata scóla, ne fiindu satisfăcătore din cauza vechimei lor, subsemnatulu crede de datorie sa a vă preveni din timp, recomandându-vă totu-odată casa cu No. 760 din dispărţirea III-a strada Română, intitulată: *hanului lui Varzariu*, care după informaţiunile ce amu luat, suntu luate, la mezatu — nu sciu pe câtu timpu — de către D-lu Pavili, prin domnulu Sofian, cu preţu de 40 galbeni pe anu şi trecute unui evreu cu preţu de 60 galbeni pe anu, pentru speculă — cârcimă — această casă pare a întruni mai toate condiţiunile necesarie unei bune casa de scóla, — fiindu bine reparate—centru potrivit, păreţii de zidu, odăi spacióse, locu de ajunsu împrejurulu casei, — ogradă — posiţiune îndemânatecă, pentru frecuentarea scolarilor şi aeru destulu de curatu; pe lângă acesta, ea costă şi mai puçinu cu 20 galbeni pe anu de câtu casele în care se află în presentu menţionata scólă; case care suntu destulu de vechi, cu păreţii de nuele, din care causă suntu forte frigurose, — şi care din-đi-în-đi devinu mai ameninţătóre.

Afară de acésta, D-le Primaru, credu că dacă D-voastră cu autoritatea ce aveţi aţi interveni din timp, în asemenea casu şi pentru un asemenea scopu, pe lângă D-lu ministru Instrucţiunii Publice şi alu Cultelor, D-sa póte că le-aru oferi comunei, fără să mai pretindă chirie érá de nu, chiaru cumpărându-le comuna, totu n'aru fi în paguba sa. Numai unica casă din aceste împrejurimi este a guvernului; şi credu că aru fi bine a nu scăpa această ocasiune: căci la asemenea locu se găsescu fórte cu greu case pentru scóla; şi aceste cu un preţu fórte essageratu şi prin urmare împovorátoru pentru comună.

În totu casulu, D-le Primariu, vă rogu cu totu respectulu, să bine-voiți, a regula cele ce veți găsi de cuviință.

Primiți vă rogu D-le Primariu încredințare de deplina mea stimă și respectulu ce vă conserv.

Institutore I. Crénga

Domniei Séle

Domnului Primariu alu Urbei Iassii.

Ședința Consiliului Comunal din 1 Martie 1872

Supunându-se Consiliului referatul prezent, după discuțiunea urmată avându-să în vedere că termenul de două luni în care se notifica proprietarului cu casele se lasa a trecut având în vederea și propunerea D. Referent, am decis ca scôla se rămână tot în acest local până la 'Sft. Dimitrie, eară proprietarul să fie notificat la timp că contractul rămâne resiliat dela Sf. Dimitrie anul curent, făcându-să totodată demerse la Ministeriu pentru a ceda casele propuse de D-l Institutore pentru usul acestei scôle.

Primar, I. Gusty

Secretar, D. Antonescu

În 2 Mart.

Se va executa deciziunea onor Consiliu.

D. Gusty

CIV

1871 Iunie 24

Domnule Primar,

În urma adresei D-v No. 6626 prin care me invitați a primi sarcina de delegatu din partea primăriei, spre a face examenulu eleviloru dela scôla Sucursală de băeți No. 1; procedând la examinare în ziua ficsată, am onore a ve asigura că am remasu pe deplinu satisfacutu de progresulu ce a pututu constata.

Odată cu acésta anecsesu și un catalogu de notele obținute de elevi la esamen.

Primiți D-le Primar asigurarea distinsei mele considerațiuni.

P. Stoica

Domniei Sale

Domnului Primar alu comunei Iassy.

CV

Iași 1872 Ianuarie 11/23

ROMÂNIA
INSTITUTORELE ȘCOLEI PRIMARE
SUCURSALĂ DE BĂEȚI Nr. 1
DIN IAȘI
No. 4.

Domnule Primar, ¹⁾

Doi stânjini de lemne dați de onorabila Primărie n'ajungu la acésta școlă; fiindă că casele suntă vechi cu păreții subțiri de nuele și prin urmare forte friguroase; din care cauză urmează neapărat a se face foc de patru cinci

¹⁾ Arhiva Școalei M. Kogălniceanu, Lascăr Catargi Iași.

ori pe zi pentru a putea încălzi pe sermanii copilași, cari în cea mai mare parte sunt forte săraci și prin urmare goi și aproape desculți. De aceia cu tot respectul vin a vă ruga d-le primariu să bine voiți a mai încuviința o măsură ore care de lemne, câtă veți găsi de cuviință căci din doi stânjini d'abia mai sunt lemne pentru trei mult patru săptămâni. Afară de acesta vă mai rog să mi se dee patru lei noi pe cari i-am dat mai mult din proprii mei bani peste suma de una sută șase zeci lei noi votați, de onorabila Primărie pentru 2 stânjini lemne, dar care lemne în realitate n'au fost cu puțință a se lua și transporta dela gară de câtă cu 82 lei noi stânjenu după cum a plătit și d-l Vasile Grigoriu însercinatu de comună cu această trebă, dar căruia i s'a promis verbal că i se încuviințează acei doi lei mai mult peste suma de 80 lei, noi, nefiind posibilă altu fel luarea și transportarea lemnului dela gară care dupe cum se scie acum s'au și mai scumplită.

Primiți vă rog, D-le Primariu încredințare de deplina me stimă și respectul
ce vă conservă.
Institutore I. Creangă

CVI

Prescriptu verbulu ¹⁾,

Anulu una miă optu sute șaptezeci și unulu luna Decembre în douăzeci și patru, subsemnatulu institutore alu clasei I-i de la scôla primară sucursala No. 1 din Iassi, — de băeți — încetându cu prelegerile semestrului I-iu alu anului scolaru 1871—72, constată că:

1. De la șese-spre-zece Augustu și pînă la douăzeci și patru Decembre, 1871, s'au ținutu 112 prelegeri, socotite după numărulu dîleloru.

2. Numerulu scolariloru înscriși în catalocele matriculare și nominale ale acestei scôle e de 25; dintre cari 12 suntu remași din anulu trecut pentru complectarea obiectelor clasei I-i, 4 suntu veniți la începutulu anului scolaru și 9 sunt veniți pe rendu în cursulu acestui semestru.

3. S'au înscrișu de la 7 ani, 8 ani, 9 ani, 10 ani, etc.

4. S'au predatu următoarele materii:

a) Sonurile limbei române, cunoscerea semneloru — literelor — acestoru sonuri scrise și tipărite, precum și împreunarea lor, pentru a forma silabe, cuvinte și propuseciuni.

Pentru essercitarea acestei materii s'au făcutu două deprinderi; una oralu, pentru — dedarea auzului și a organeloru de graiu, — ca deprindere pentru citire — și alta înscrișu pentru dedarea ochiului; a mânei, — ca deprindere pentru scriere.

b) Insonarea, care s'a essercitatu, precătu s'a pututu de bine și precisu. Materia s'a luatu din abecedarulu intitulatulu: Metoda Nouă de scriere și citire. Cu cea mai mare parte dintre scolari, — pe lângă insonare, — s'a facutu și citire logică atâtă din partea I și a II cum și din partea III-a a menționatei cărți; ér' cu ceialți, cunoscerea literelor și-a cifreloru și scrierea lor pe plăci; distingerea sonurilor, deprinderi orale pentru formarea ideilor și înlăturarea cuvintelor dialectice, cu care scolarii, în cea mai mare parte

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

sunt deprinși de pe acasă; și numerarea s'eu a numera pe machina rusască, pînă la 100 în coru simultanu.

c) Asemenea cu cei mai înaintați sistema numerării, pe machina menționată, calculu din memoriă cu numeri mici și scrierea numeriloru pînă la mii.

d) Cu preparațiune a ideiloru pentru clasele următore, s'au făcutu: deosebirea între sonuri și litere, ce se numescu vocale și ce consone, și după ce se cunosc atātu unele cătu și altele?

Ce se numescu sonu, silabă, cuvântu și propuseciune? — Din ce se compun propuseciunele, cuvintele și silabile?

Deosebirea între ființe — animale — și lucruri despre controrulu lucruriloru culori etc. etc.

Acestu essercitiu s'a făcutu mai multu în coru simultanu și după metoda *intuitivă*.

e) Cu parte din scolari și tabla Pitagorică.

f) Cu cei mai înaintați scrierea după modelu; éra cu cei mai pușinu înaintați, formarea literiloru și a cifreloru pe plăci, după modelu, ce-lu au în carte.

g) Pentru desvoltarea educațiunii fizice prin care scolarii devin mai forți și mai ageri la cugetare, s'a essercitatu gimnastica mică.

4. Ca monitori s'au distins D-nii: 1. Popescu Costache; 2. Folescu Constantin și 3. Dimitriu Dimitrie, etc.

Pentru care se adeverește spre neschimbare cu adăogire, că, meritele particulare ale scolariloru sunt notele, ce se află în catalógele semestrole.

Delegatul Primăriei
Institutore I. Créngă

CVII

Iassii 1872 Ianuaru 10/22

ROMÂNIEA
INSTITUTORELE SCOLEI PRIMARIA
SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
DIN IASSII
No. 1.

Domnule Primariu ¹⁾

Sub-semnatulu are onóre a înainta D-vóstre pe lângă aceasta — catalogulu semestrulu alu scolarilor clasei ónte, dela scóla menționată, cu notele semestrole și ale essamenului semestrului I-iu alu anului scolaru 1871—72, însoțitu de unu prescriptu verbalu, prin care se constată: numărulu prelegeriloru înscriși în registrulu matricoloru și catalógele essaminátore, metoda întrebuințată și materia ce s'a pututu lua în decursulu acestui semestru; precum și atitudinea ținută cu scolarii în privvința educațiunei fizice etc.

Primiți vă rogu, D-le Primariu, încredințare de deplina mă stimă și respectulu ce vă conservu.

Institutore I. Créngă

Domniei Séle
Domnului Primariu urbei Iassii.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

CVIII

Iassii 1872 21/3 zile

ROMÂNIEA
 INSTITUTORELE SCOLEI PRIMARĂ
 SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
 DIN IASSI
 No. 17.

Domnule Primariu,

La 14/26 a lunei curente ținându-se essamenu publicu la menționata scôlă, în prezența D-lor delegați rânduți de onorabila primărie și Onorabilulu Ministeriu, precum și a unui numeru considerabilu de cetățeni și de părinți ai scolariloru, sub-semnatulu cu tótă stima cuvenită, vine a vă relata următoarele: că numărulu scolariloru ce au frequentatu acéstă scoliță, în anulu scolaru presentu 1871—72 este de 31 adecă trei deci și unulu scolaru; dintre acestia 16 cari au venitu după timpu, vor rămâne pentru complectarea studiiloru — mai departe — dupe programu; érá restulu de 15 scolaru, cari au obținutu note suficiente, vor fi promovați la classa II-a primară de pe la scólele megieșe, potrivit scopului; dintre acești 15 din urmă, 3 scolaru cari s'au destinsu atât la purtare, câtu și la studiu și ale caroru pronume, nume și grade se vor indica mai josu, voru fi premianți conform circulărei D-lui Ministru No. ; érá 2 scolaru dintre cei 16 dinteiu — secțiunea I-a — cari s'au destinsu atât prin silință câtu și prin conduita loru, care pôte servi de modelu celor-alți scolaru, vor fi premiați de cătră onorabila Primărie, sub titlu de mențiuni onorabile. Etă-i:

1. Folescu Constantin	gradulu I-i cu cunună.
2. Grosu Leon	gradulu II-lea.
3. Anastasiu Ión	gradulu III-lea
4. Tăutu Ión	} cu titlu de mențiuni onorabile.
5. Costaky Benjamin	

Cātu despre meritulu particularu, ce a obținutu fie-care scolaru, — binevoindu-vă puteți informa din catalogulu semestrolu însoțitu de unu prescriptu verbulu; catalogulu și prescriptulu menționatu s'au luat de cătră D-lu delegatu pentru a se înainta onorabilei Primării, cu unu anume raportu din parte-ii

Primiți vă rogu, D-le Primariu asigurarea destinsiei mele considerațiuni și a respectului ce vă conservu.

Institutor I. Créngă

Domniei Séle
 Domnului Primariu alu Urbei Iassii.

CIX

Iassi 1872 Iunie 22/4 zile

ROMÂNIEA
 INSTITUTORULU ȘCÓLEI PRIMARĂ
 SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
 DIN IASSI
 No. 19.

Domnule Revizor, ¹⁾

În urmarea circulărei D-vóstre Nr. 162 din 17/29 Iunie anulu curentu 1872, prin quare-mi puneți în vedere art. 81 și 74 din regulamentul de ordine și disciplină, sub-semnatulu are onóre a vè relatà următóarele: că la 14/26 Iunie anulu curentu 1872 ținându-se examen publicu în prezența D-loru delegați rânduși de onorabila Primărie și onorabilul Ministeriu, prequm și a unui număr considerabilu de cetățeni și de părinți ai scolariloru, sub-semnatulu chiaru în timpul începerei examenului, n'a uitatu a pune în vederea Onorabilei comisii examinătóre art. 81 din regulamentu, rugând'o verbalu să bine-voescă a se conformà cu elu. În queea que privesce însă art. 74, amu onóre a vè anuncia, că menționata scoliță a fostu frecventată în anulu presentu scolaru 1871—72 de 31 scolari; unii veniți la începutu, érá alții pe rëndu în cursulu anului.

Quă dintre quei 31 scolari, 15 obținându niste satisfăcătore, se` promovază la classa II-a primară de pe la scólele megiese, potrivitu scopului; érá restulu de 16 scolari quari din diferite circumstanțe — lipsiți de haine și cărți; unii chiaru și de nutremântulu necesaru, érá unii veniți târđiu — voru rămâne pentru complectarea studiiloru mai departe dupe programu.

Quo premianți s'aru fi pututu destinge mai mulți: însă numerulu fiindu fórt restrinsu, s'au premiau numai 5; dintre quari 3 din secțiunea II-a către Onorabilulu Ministeriu, érá 2 din secțiunea I-a de către Onorabila Primărie, sub titlu de mențiuni onorabile și anume:

1. Folescu Constantin	gradulu I-iu cu coroană.
2. Grosu Leon	gradulu II-lea.
3. Anastasiu Ion	gradulu III-lea.
4. Teutu Ion	} cu titlu de mențiuni onorabue.
5. Costaky Benjamen	

Aqueste în queea que privesce starea morală a scolei; însă starea materială a ei, lasă multu de doritu: de o quam dată unu număr de plăci cărți, hârtie, etc. aru trebui să se pună la dispozițiunea institutorului, cu quare să pótă preîntâmpinà lipsurile quelor săraci, în timpul anului.

Localulu dacă nu se póte schimbà, quelu puçinu să fie bine reparatu; și aquestă necesitate s'a arătatu și Onorabilei Primării locale în mai multe rânduri, prin anume raportu din parte-mi.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

Aqueste aducându-le la cunoștința D-vostre, D-le revisor, vă rog, să binevoiți a regulă quele de cuviință.

Primiți, vă rog, D-le Revisor, asigurarea distinsei mele considerațiuni și a respectului que vă conservu.

Institutor, I. Crengă

D-omniei Séle

Domnului Revisor scolaru în districtulu și comuna Iassii.

CX

Iassii 1872 Maiu 6/18 zile.

ROMÂNIA
INSTITUTORELE ȘCOALEI PRIMARE
SUCURSALĂ DE BĂEȚI No. 1
DIN IAȘI
No. 11.

Domnule Revizoru, ¹⁾

Auzind quă o circulară emanată dela D-voastră motivată din ordinul d-lui Ministru No. s'ar fi purtat pe la scoale prin quare se cere de urgență a vi se face cunoscut atât numerulū scolarilor, quātu și numele institutorilor. Deși nu amu vezutū aquea circulară cu toată stima cuvenită mă grăbesc și eu a vă face cunoscutu că la menționata scoliță frecuențează 27 — doue zeci și șapte scolari și că numele și familia institutorelui aquestei clase este: *Ioan Creangă*.

Primiți vă rog, D-le revizoru încredințarea și deplina me stimă și respectul que vă conservū.

Institutore I. Creangă

D-sale

Domnului Revizoru școlar A. Naum.

CXI

Inventar ²⁾

*de mobilierul și dota școalei primare de băeți din Sărărie fostă sucursală No. 1
actualmente No. 3.*

1.	1 Icoana Domnul Isus Christos	Făcute
2.	1 una tabelă mare de lemn culoare neagră	de comună
3.	6 bănci bune	•
4.	1 masă cu saltar	•
5.	1 scaun	•
6.	1 mașină rusească pe care fac școlarii numărătoare . . .	•
7.	1 ornice mare de perete rotund nou	•
8.	1 firmă cu inscripțiunea școlii (nouă)	•
9.	1 Clopotul cu stâlpul lui așezat din nou	•
10.	1 o puțină nouă de stejar culoarea verde pentru apă . . .	•
11.	2 două cofe culoarea verde	•

¹⁾ Arhivele Statului Iași; arhiva revizoratului școlar Iași • Acta Creangă •.

²⁾ Arhivele Statului Iași, • Acta Creangă •.

12. 1 Potretul Măriei Sale Domnitorului Cumpărate
 13. 5 decorațiuni pentru școlari de forestul
 14. 2 două sigilii cu inscripțiunea școalei institutore
 15. 1 registru de constatarea inspecțiunilor *
 16. 1 idem pentru espedițiune *
 17. 1 un atlas cu portretul Măriei Sale Domnitorului Date de
 18. 1 Legea Instrucțiunii Publice (broșură) Minister
 19. 1 Regulament de ordine și disciplină *
 20. 1 Monitorul Oficial pe anii dela înființarea școalei *
 21. 2 dosare sigilate de d. Institutore Creangă pentru lucră-
 rile relative la interesele școalei dela anul 1866 până
 astăzi.

Obiectele notate în inventarul de față le-am primit prin d-l ajutor de primar Ioan Anghelichi.

Directorele A. Petrovici

1872 Septemvrie 15.

CXII

No. 210 Iulie 28/1872

La Minister, ¹⁾

Ciorna raportului lui Naum ; cuvintele din paranteză sunt tăiate de revizor ; originalul a fost găsit de D. Furtună și publicat în «Cuget Clar», an. II, 9, p. 139.

Răspunzând oficei D-voastre Nr. 6995, am intervenit la primărie ca să ia pe samă și în îngrijirea sa școala sucursală din Sărărie dela destituitul institutore Ion Creangă. Cu această ocaziune simt de datorie a vă refera că institutore — acest om — eră neimputabile. Școlita sa (era de model precum probează raportul delegaților ce au asistat la examenul din urmă). mică dar populată întrunea calitatea de dorit ; acolo corpul și inteligența erau deopotrivă cultivate.

Revizor A. Naum

CXIII

(Timbru 25 bani)

Mitropolit Moldovei No. 1182/1872 Iunie 15

Primit 18 Mai la Consiliu, Ghidionescu.

Domnule Ministru, ²⁾

Fiindă vacantă cl. I și II dela școala Nr. 2 din Păcurari Iassii, sub-semnaltulu vine cu profundu respectu D-le Ministru, a vă ruga să bine voiți a dispune de a i se încredința acea clasă în considerațiunea drepturilor ce are — ca

¹⁾ Arhivele Statului Iași, «Acta Creangă».

²⁾ Arhivele Statului București Ministerul Instrucțiunii, dos. 2519/1874 vol. II (nenumerotat).

vechii institutor eșită din atare pozițiune în 1872 Iuliu 14. Totu-o-dată, vă declar, D-le Ministru că și de acum înainte, ca și în trecut nu voi face politică militantă.

Primiți, vă rog, D-le Ministru, încredințarea deosebitei mele stime și a profundului respect ce vă păstrez.

I. Creangă

1874 Mai 18.

D-sale
D-lui Ministru Instrucțiunii Publice și Cultelor.

CXIV

23 Mai 1874

Consiliu Permanent

Aviz

Având în vedere prezenta petițiune a d-lui I. Creangă prin care cere a fi reintegrat în postul de institutore ce a ocupat; având în vedere că dela încetarea numelui de a mai face parte din corpul didactic nu a trecut mai mult de trei ani conf. art. 368 din lege, considerând asemenea că d-l Creangă în tot timpul funcționării sale în trecut au dat probe de un bun și apt institutor; considerând că chiar în acești doi ani din urmă de când numai face parte din corpul didactic tot n'a încetat de a lucra pentru instrucțiune, ocupându-se cu publicațiuni de cărți didactice, consiliul în considerațiune acestor motive este de opiniune ca d-l I. Creangă să se reintegreze în postul de institutor, numindu-se la vacanța cl. I și II dela, școala de băeți No. 2 din Păcurari (Iassi). Concursul publicat pentru acest post se va revoca.

CXV

Nr. 4778. Anul 1874 Mai 27

D-lui I. Creangă în Bucuresci

Având în vedere cererea din petițiunea D-v înregistrată la No. 8759 și auzind pe consiliul permanent al Instrucțiunii, subsemnatul vă numesc institutore cu titlu provizoriu la cl. I și II dela școala primară de băeți No. 2 din suburbia Păcurari (Iassy) cu salariul după buget și cu începere de la 1 Septemvrie viitor.

Comunicându-vă această denumire, sunteți invitat ca mai înainte de a pleca la Iași pentru a intra în îndeplinirea atribuțiunilor postului ce vi se încredințează să vă prezentați în pretoriul acestui Ministeriu spre a fi supus legiuitului jurământ.

CXVI

MINISTERUL CULTELOR
ȘI AL
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
DIVIZIUNEA ȘCOALELOR
No. 4780

București 27 Mai 1874.

Domnule Președinte,

D-l I. Creangă, fost institutore, fiind numit cu titlu provizoriu și cu încercare dela 1 Septembrie viitoriu, în postul de institutore cl. I și II dela școala primară de băieți No. 2 din suburbia Păcurariu, subsemnatul are onoare a vă face cunoscut de aceasta spre știință și a vă invita tot deodată să binevoiți a introduce pe numitul în funcțiunea ce-i s'a încredințat.

Primiți Domnule Președinte, asigurarea considerațiunii mele.

p. ministru, D. Ghidionescu

D-sale

D-lui Președinte al Comitetului școlar la Iași.

24 August 1874

Se va face întrebare d-lui Ministru de Culte și al Instrucțiunii Publice dacă concursul publicat prin Monitorul No. 180 pentru postul de institutor la clasele 1 și 2-a dela școala No. 2 din Păcurari mai poate avea loc față cu adresa prezentă, care deși poartă data din 27 Mai expirat, însă s'au adus astăzi de d-l Institutator Creangă.

CXVII

Telegramă No. 8263

D-lui Primar Iași.

Răspunzând adresei D-voastră Nr. 7449 clasele 1 și 2 școala 2 de băieți din Păcurari s'a revocat din concursul publicat.

p. Ministru, Ghidionescu

CXVIII

No. 7636. — 1874 August 31

D-lui Dimitrie Miler ajutorile Primăriei ¹⁾

Conform comunicatului d-lui Ministru Cultelor și al Instrucțiunii Publice No. 4780, am onoare a vă adresa poftire d-le adjutore să binevoiți a introduce pe d-l I. Creangă în funcțiunea de institutor cl. I și II dela școala primară de băieți No. II din suburbia Păcurarii supuindu-l mai întâi la prestarea jurământului prevăzut de legea instrucțiunii referindu-mi de rezultat.

Primiți vă rog D. adjutore încredințarea osebitei mele considerații.

Primariu, N. Gane

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

CXIX

Foae de jurământ¹⁾

Jur în numele Sfintei Treimi că voi servi în funcțiunea ce mi s'a incredințat cu râvnă, cu credință și cu dreptate și nu mă voi abate dela îndatoririle prescrise de lege și voi respecta cu scumpătate legile și instituțiile patriei mele.

Jur credință Măriei Sale domnitorului Carol I, și dinastiei sale, așa să-mi ajute Dumnezeu.

I. Creangă

În prezența subscrisului paroh s'au efectuat jurământul.

Iconom, V. Sagin

CXX

Anul 1874 luna Septemvrie 4 zile.

ROMÂNIA
PRIMARIUL MUNICIPIULUI
IASI
No. 7788.

Domnule Ministru, ²⁾

Conform comunicatului D-voastră No. 4780 și spre a nu suferi serviciul până la primirea explicațiilor ce v'am cerut prin adresa No. 7449 la 1 Sept. curent supunând jurământului prevăzut de lege pe d-l Ion Creangă institutorele clasei I și II dela, școala de băeți No. II din Păcurari și instalându-l la acest post, după cum din referatul registrat la No. 13.834 se constată, subsemnatul are onoare a vă aduce la cunoștință spre a D-voastră știință și regulă.

Binevoiți vă rog Domnule Ministru a primi incredințarea pre osebitele mele considerații.

p. Primar, indescifrabil

D-sale

D-lui Ministru de Culte și Instrucțiune Publică.

CXXI

București 22 Ianuarie 1875

MINISTERUL CULTELOR
ȘI AL
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
No 687.

Domnule Președinte, ³⁾

D-nii I. P. Șerban, institutorul cl. III dela școala de băeți din Tătărași, G. Enăchescu, institutorul claselor I și II dela, școala No. 2 de băeți din Trei Ierarhi și I. Creangă, institutorul cl. I și II dela școala No. 2 de băeți din Păcurari, cer numirea definitivă în posturile lor.

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

³⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

În vedere cu aceste cereri și auzind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii, subsemnatul vă invită să dați informațiuni asupra stagiului de serviciu provizoriu asupra zelului, capacității și moralității d-lor Șerban, Ienăchescu și I. Creangă.

p. Ministru, T. Nica

D-sale
D-lui Președinte al Comitetului școlar Iași.

CXXII

Iași Ianuarie 28/1875

ROMÂNIA
PRIMARIUL MUNICIPIULUI
IAȘI
No. 1136.

Domnule adjutore! ¹⁾

Domnul Ministru de Culte și Instrucțiune Publică prin comunicatul No. 687 mijlocind a i se da informațiuni despre stagiul de serviciu provizor, zelul, capacitatea și moralitatea domnului I. Creangă, institutorele clasei I și a II-a dela școala primară de băeți Nr. II din Păcurari, subsemnatul vă roagă, d. adjutore, să binevoiți a cerceta despre cele de mai sus referindu de rezultat spre a se pute comunica Ministerului.

Primiți, vă rog, Domnule adjutore încredințarea osebitei mele considerații.

p. Primar, (indescifrabil)

D-sale
D-lui adjutor de primar Dimitrie Miller.

1875 Ghenar 30

Domnule Primar, ²⁾

După științele pozitive ce am căpătat pot afirma cu toată asigurarea că d-l profesore Creangă este foarte zelos și capabil profesore; că își îndeplinește datoria cu esactitate și că se bucură de o bună reputațiune. Stagiul după decrete din două perioade are 8 ani trecuți.

D. Miller

CXXIII

No. 2399. — 1875 Martie 12

D-lui Ministru al Cultelor și al Instrucțiunii Publice ³⁾

Conform comunicatului D-voastre No. 687 însărcinându-se o comisiune care să constate stagiul de serviciu provizor, zelul, capacitatea și moralitatea D-lor institutori I. P. Șerban, dela clasa III-a școala primară de băeți No. 1 din Tatarăși I. Creangă clasa I-a și II dela școala de băeți din Păcurari No. 2

¹⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

²⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

³⁾ Arhivele Statului Iași, « Acta Creangă ».

și părintele Gh. Enăchescu dela clasa I și II din monastirea Trei Ierarhi s'a primit acum dela ea următoarele relațiuni:

D-l Șerban pe lângă moralitatea și capacitatea de care se bucură, are și un stagiu de serviciu cu începere dela luna Mai anul 1868.

D-l Creangă tot după asemenea acte, din două perioade, 8 ani trecuți; d-sa este foarte zelos și capabil împlinindu-și datoria cu esactitate, bucurându-se de o bună reputațiune. Asemenea părintele Gh. Enăchescu pe lângă bunele sale calități ce întrunesc condițiunea de institutore stagiul său de serhiciu să începe dela anul 1867 după decretul ce posedă din anul menționat.

CXXIV

Iași 1870 și șesē 4/16 Ianuar

Domnule Primar!

Conform adresei Domniilor Vostre No. 11.706 din 14/26 Decembre 1870 și cinci, am onóre a Vă face cunoscut că am procedat la examinare elevilor de la școala a II pentru băeții din Păcurariu, unde am remas pre-deplin satisfăcut de responsurile elevilor și de conduita lor, de sigur inspirate lor de către Domnii Institutori respectivi Mulțumesc respectuos Domniilor-Vostre Domnule Primare, pentru încrederea ce ați pus în persona me (cu numire de delegat sus-scrisei scóle). Mulțumesc și Domnilor Institutori Brașoveanu și Créngă (frătește), pentru zelul și activitate ce arată în exercițiul misiunii D-lor Séle.

Primiți Vă rog Domnule Primar: predistinsele mele considerații, și profundul devotament ce Vă conserv.

Delegat, Baican

Domniei-Sale

Domnului Primar Municipiului Iași.

CXXV

1880 Decemvrie 10

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ¹⁾

Cazul de boală arătat de Dv. prin raportul No. 83 nefiind justificat prin act medical, vă face cunoscut că nu se poate acorda concediul cerut institutorul Creangă.

p. ministru, Liveanu

D-sale

D-lui Director al școalei No. 2 Păcurari Iași.

Rezoluție

In 13 Decemvrie 1880

D-l Ion Creangă va face prin d-nii doctori care-l curează actul medical cerut de d-l Ministru de a i se pute acorda concediul cerut.

Director, Brașoveanu

¹⁾ Arhiva școalei No. 2 Păcurari.

CXXVI

1881 Ianuarie 12

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ¹⁾

In baza actului medical prezentat de D-voastră prin raportul cu No. 86 și auzind pe Consiliul Permanent de Instrucțiune subscrisul vă face cunoscut că acordă concediu de o lună institutorelui I. Creangă, cu condițiune propusă de suplinire.

D-sale

D-lui Director al școalei No. 2 Păcurari.

CXXVII

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

1883 Noemvrie 7

Domnule Director, ²⁾

In baza actului medical prezentat pe lângă raportul D-voastră No. 105 și auzind pe Consiliul Permanent de instrucțiune subscrisul vă face cunoscut că acordă institutorelui I. Creangă concediul cerut de trei luni cu condițiune de a fi supliniți de institutorul cl. I ³⁾, iar clasa acestuia se va ține în acest timp prin elevii școalei normale Vasile Lupu din ultimul an, pentru care s'a scris Directorului școalei.

p. Ministru, Tocilescu

D-sale

D-lui Director al școalei No. 2 Păcurari.

CXXVIII

1884 Mai 30

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ⁴⁾

In baza actului medical prezentat de D-voastră pe lângă raportul No. 23 și cu condițiunea propusă de suplinire, subscrisul auzind de Consiliul permanent de Instrucțiune vă face cunoscut că acordă institutorelui Creangă concediul cerut de două luni.

p. Ministru, Tocilescu

D-sale

D-lui Director al Școalei No. 2 Păcurari Iași.

¹⁾ Arhiva școalei No. 2 Păcurari Iași.

²⁾ Arhiva școalei No. 2 Păcurari (azi Școala Gh. Asachi, str. Săulescu).

³⁾ Institutul la cl. I era preotul Pompilian.

⁴⁾ Arhiva școalei Gh. Asachi Iași, Str. Săulescu.

CXXIX

1885 Octomvrie 15.

Primit: 1885 Octomvrie 20

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII

No. 13.458.

Domnule Director, ¹⁾

În vederea mijlocirii făcută de d-l Inspector general al școalelor prin raportul No. 51 subsemnatul auzind pe Consiliul Permanent de Instrucție are onoare a vă comunica că pentru cazul de boală constatată prin act medical înaintat, s'a acordat institutorei cl. II Ion Creangă un concediu de șase luni cu începere dela 15 Septemvrie trecut și cu condiția de a fi supliniți de d-l F. Apostol.

p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al școalei No. 2 Păcurari.

CXXX

1886 Aprilie 2

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

No. 3974]

Domnule Director, ²⁾

Repețitele cereri ale d-lui I. Creangă, institutorul cl. II, nu se pot satisface de oare ce nu are dreptul la gradația IV decât dela 1 Aprilie 1887, ca unul ce nu împlinește al patrulea termen decât în Octomvrie acest an, fiindcă deși servește din Noemvrie 1864 are întrerupere de serviciu dela 1 Iulie 1872 până la 27 Mai 1874 cât a fost suspendat.

Primiți Domnule Director asigurarea considerațiunii mele.

p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al Școalei primare No. 2 Păcurari.

CXXXI

1886 Martie 20

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ³⁾

Văzând actul medical și petițiunea d-lui institutor de clasa III I. Creangă, trimise de raportul D-voastră No. 13 și auzind și pe Consiliul Permanent de Instrucție subsemnatul vă face cunoscut că s'a acordat prelungirea concediului numitului încă cu trei luni zile cu condițiunea de a fi supliniți de pr. A. Popovici.

p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al școalei primare No. 2 Păcurari.

¹⁾ Arhiva școalei primare « Gh. Asachi » Iași.

²⁾ Arhiva școalei primare « Gh. Asachi » Iași.

³⁾ Arhiva școalei primare « Gh. Asachi » Iași.

CXXXII

1886 Septembrie 25

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE
12.261

Domnule Director, ¹⁾

În vederea actului medical trimis cu raportul D-v Nr. 69 subsemnatul auzind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii vă comunică că a acordat institutorei cl. II I. Creangă concediul de șasă luni cu condiția de a fi supliniți de preotul Al. Popovici.

p. Ministru, Haret

D-sale,

D-lui Director al școlii primare No. 2 Păcurari.

CXXXIII

1887 Februarie 11

ȘCOALA PRIMARĂ No. 2
PĂCURARI IAȘI

Domnule Ministru, ²⁾

Domnul Ioan Creangă institutorele clasei II-a dela această școală căruia i-ați acordat un concediu de șase luni cu începere dela 16 August anul 1886 cu ordinul No. 12.261 din 25 Septembrie acelaș an, acuma la 16 a lunii curente îi expiră acel concediu și nefiind încă în stare de a continua cu sârviul din cauza boalei ce suferă mi-a prezentat o petițiune a D-sale dinpreună cu un certificat medical pe care acte odată cu aceasta am onoare a vi le înainta. Rugându-vă cu respect să binevoiți, Domnule Ministru, a regula cum veți găsi de cuviință.

Director, N. Brașovanu

D-sale

D-lui Ministru al Instrucțiunii Publice.

CXXXIV

1887 Februarie 25

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII
2354

Domnule Director, ³⁾

Conform mijlocirii ce faceți prin raportul Dv. No. 13, subsemnatul, auzind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii, vă face cunoscut că a acordat institutorei cl. II, I. Creangă, prelungirea concediului până la finele anului școlar curent cu condițiunea de a fi supliniți ca și până acum de preotul Al. Popovici.

p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al școlii primare No. 2 Păcurari.

¹⁾ Arhiva școlii primare « Gh. Asachi » Iași.

²⁾ Arhiva școlii primare « Gh. Asachi » Iași.

³⁾ Arhiva școlii primare « Gh. Asachi » Iași.

CXX XV

1887 Septembrie 4

MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE
11.884.

Domnule Director, ¹⁾

În vederea certificatului medical prezentat de d-l I. Creangă, institutorele cl. II dela aceeași școală subsemnatul auzind pe consiliul permanent al Instrucțiunii vă face cunoscut că i s'a acordat concediul cerut de 6 luni cu începere dela 15 August și condițiunea propusă de suplinire pe preotul Al. Popovici.
p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al școlii primare No. 2 Păcurari.

CXXXVI

1888 Februarie 9. — No. 1434

MINISTERUL CULTELOR
ȘI
INSTRUȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ²⁾

Văzând petiția și actul medical trimise pe lângă raportul D-v. No. 8 și auzind pe Consiliul Permanent de Instrucțiune, subsemnatul vă face cunoscut că a acordat prelungirea concediului institutorei cl. II I. Creangă până la 15 August viitoriu cu condițiune a fi supliniți ca și până acum de preotul A. Popovici.

p. Ministru, Haret

D-sale

D-lui Director al școlii No. 2 de băeți din Păcurari, Iași.

CXXXVII

1888 Septembrie 3. — Nr. 10.789

MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE

Domnule Director, ³⁾

Vă comunic că s'a acordat d-lui I. Creangă, institutor la școala No. 2 de băeți Păcurari, Iași încă un concediu de un an, cu condiția de a fi supliniți ca și în trecut și cu începere dela 15 August curent.

p. Ministru,

D-sale

D-lui Director al școlii No. 2 de băeți din Păcurari, Iași.

¹⁾ Arhiva școlii «Gh. Asachi» Iași.

²⁾ Arhiva școlii «Gh. Asachi». Iași.

³⁾ Arhiva școlii primare «Gh. Asachi», Iași.

CXXXVIII

1889 Septembrie 21

MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE

No. 10.728

Notificare de concediu 1)

Am onoare a vă face D-voastră cunoscut că Ministerul a încuviințat D-lui Ioan Creangă institutor cl. II dela acea școală după formele cerute de lege concediu de un an de zile cu începere dela 16 August și cu condițiunea de a fi suplinat de preotul Alexandru Popovici.

D-sale

D-lui Director al școlii primare No. 2 de băeți Iași.

CXXXIX

Iași 1888 Septembrie 9

Domnule Primariu, 2)

În mahalaua Țicăul-de-sus, în dosul casei unde locuiesc eu de 12 ani trecuți este o casă a unuia Vasile Coca. Acest proprietariu, Coca, mai an a cerut voe de la primărie să-și mai lăscă streșina casei lui din dos, cu o scândură și el a lătit'o cu două scânduri. Eu văzând ce a făcut el, am reclamat locului competent, atunci și i-a și dat jos acea scândură. Astăzi d-l inginer arhitect Albineț spune că i-a dat voe acelu Coca să-și pue acea scândură fără să me încunoștiințeze și pe mine, ca megieș dacă prin aceasta nu mi se face un reu, astupându-se trecerea cu desăvârșire pe dindosul caselor și la întâmplare de foc, Doamne ferești, fiind de mare primejdie pentru noi și pentru toată mahalaua.

Vă rog, deci, respectuos, Demnule Primariu, să binevoiți a regula cele de cuviință.

I. Creangă

D-sale

D-lui Primariu al Urbei Iași.

1) Arhiva școlii primare « Gh. Asachi », Iași.

2) Arhivele Statului Iași, dos. Primăriei Iași, No. 3/1888.

CXL

REGATUL ROMÂNIEI

L. P.

PRIMĂRIA COMUNEI COPOU
PLASA COPOU
JUDEȚUL IAȘI
OFICIUL STĂRII CIVILE

Extract ¹⁾

din registrul actelor de Căsătorii pe anul una mie opt sute nouă zeci

No. 10.

D-l C. I. DELIU

cu D-ra

ECATERINA VARTIC

Din anul una mie opt sute nouă zeci luna August în două spre zeci zile oarele unu post meridian. Act de căsătorie a D-lui Const. I. Deliu de trei zeci și cinci ani de profesie funcționar holteiu domiciliat în Iași dispărut a III-a, născut la anul una mie opt sute cinci zeci și cinci luna ziua ne cunoscută în Comuna Ceplenița din legiuții părinți D-l Ioan Deliu și D-na Elisabeta Deliu ambii decedații. Și D-ra Ecaterina Vartic de trei zeci ani de profesie liberă domiciliată în aciașă comună, născută la anul una mie opt sute șase zeci luna August cinci spre zeci zile, din legiuții părinți D-l Andrei Vartic decedat și D-na Rucsanda Vartic în etate de șasă zeci ani domiciliată în comuna Iași care au fost de față și au consimțit. Cei de față contractanți și muma fiitoarei soții ne au declarat că nu s'au făcut nici un contract de (căsătorie) dotală această căsătorie prin Tribunal. Actile preliminară sunt publicațiunile făcute fără opoziție în aciașă Comună și în Comuna Iași, în Duminicile dela două zeci și două și două zeci și nouă Iulie anul curent. Fiitorii soți în lipsa actului de nașterea sa nea presintat procesul verbal sub No. 928 nouă sute două zeci și opt format de primăria Comunei Ceplenița în anul curent sub scris de cinci marturi precum și eextractul sub No. una sută două zeci și opt din anul una mie opt sute opt zeci și unu luna Ianuarie în două zeci și trei de moartea tatului seu și No. una sută trei zeci și doi din anul una mie opt sute șapte zeci și cinci, luna August în șase zile. Fiitoarea soțiede asemenea ne au presintat declarațiunea a doi locuitori cu care se probează stabilirea domiciliului în aciașă Comună. Procesul-Verbal sub No. una mie două sute trei zeci și trei eliberat de primăria Iași în luna Iulie trei zeci zile de moartea tatului seu și actul de nașterea D-nei sale sub No. una mie două sute trei zeci și patru eliberat de primăria Comunei Iași în anul una mie opt sute nouă zeci luna Iulie

¹⁾ Arhiva Primăriei Iași, dos. 390/4 — 1889—1900, « Bojdeuca I. Creangă ».

în trei zeci zile. Tuturor acestor acte de față mai sus arătate după care contractanții ne-au declarat că voesc a lua în căsătorie unul pe D-ra Ecaterina Vartic și alta pe D-l Constantin Ioan Deliu și noi Petru Niculi Primarul Comunei Copou și oficer stărei civile am parafat și oprit la primărie actele enumerate mai sus spre a rămănia la alăturate la registru, precum și capitol VI de sub titlu V cod civil sau dat cetire de noi în auzul celor de față mai sus arătați după care am pronunțat în numele legii că contractanții sunt uniți prin căsătorie. Toate cele de mai sus s'au făcut în public în casa Primăriei în ființa ceruților patru marturi și anume: Costachi A. Cortez în etate de trei zeci și șapte ani întâiul martur al, doilea martur Simeon Bogonos în etate de șase zeci și doi ani, al treilea martur Gheorghe Orescu în etate de cinci zeci ani aceștia de profesie funcționari și al patrulea martur Gheorghe Dumitriu în etate de cinci zeci ani de profesie comerciant domiciliat în comuna Iași doi din partea soțului iar cei doi de pe urmă din partea soției. Și după ce am dat cetire tuturor acelor acte în auzul tuturor celor de față soți, părinți ai soților și marturi am subscris împreună cu toți aceștia.

Soți { Const. I. Deliu
Ecaterina Vartic

Mama soției ne semnat.

Marturi { C. A. Cortez
Simeon Bogonos
Gheorghe Dumitriu
G. A. Orescu.

Oficer stărei civile, Niculi.

REGATUL ROMÂNIEI

L. P.

PRIMĂRIA COMUNEI COPOU
PLASA COPOU
JUDEȚUL IAȘI
No. 518.

Dat conform registrului de stare civilă pentru căsătoriți din anul 1890 una mie opt sute nouă zeci.

Primar,

L. S.

1915 Iunie 18.

Notar, G. M. Christea

CXLI

No. 832. — 3 Februarie 1915

*Copie*¹⁾

Am onoare a vă face cunoscut că, în cursul lunii Iunie 1914, cu prilejul excursiunilor și a vizitelor ce am făcut în Iași și prin împrejurimi, am vizitat și «bojdeuca» din Țicău în care a trăit și lucrat atâta, nemuritorul I. Creangă, unul dintre cei mai mari prozatori ai neamului nostru.

Elevii mei, toți feciori de țărani au rămas adânc mișcați văzând starea de ruină în care se găsește locuința ocupată odată de unul care face atâta cinste neamului nostru.

La propunerea subsemnatului, toți s'au legat prin jurământ a strânge fondurile trebuitoare pentru reclădirea, — nu mai poate fi vorba de restaurare! — «bojdeucei», — cum și a îngriji pentru totdeauna de locul din fața casei, care ar urma să fie plantat cu o grădină în felul țărănesc, așa cum o iubea Creangă.

Pe temeiul acestui legământ și, luând înțelegere cu profesorii școlii, am emis liste de subscripție încredințându-le elevilor noștri.

Rezultatul a fost față de împrejurările grele prin care trecem și față de lipsa celor al căror obol l'au putut solicita elevii noștri, destul de îmbucurător. Avem aproape *una mie lei*.

Nădăjduim să mai strângem încă până la cel puțin 2000—2500 lei, întrucât nu credem că ar fi nevoie de mai mulți bani pentru bojdeucă.

Vă aducem cele de mai sus la cunoștință și le supunem aprecierii d-v întrucât noi nu vom putea face nimic fără binevoitorul d-v concurs.

Nu vă cerem bani. E, pentru noi, un punct de onoare, să izbutim a înfăptui singuri lucrul început.

Domnia-Voastră însă ne puteți ajuta în alt chip și anume:

a) Făcând ca locul și bojdeuca lui Creangă să intre și de drept în stăpânirea Comunei Iași, întrucât de fapt ni se pare că actualmente e un fel de *res nullius*.

b) Însărcinând serviciul tehnic al comunei ca să facă un plan și devis de reclădire, în marginile sumei de 2000—2500 lei. La facerea planului se va ținea strict socoteală de casa Creangă așa cum a fost spre a nu i se da altă înfășișare.

c) Să ne dați asigurarea că această bojdeucă nu se va afecta pentru alte noi, decât pentru funcționarea unei mici biblioteci de mahala, iar paza casei să fie dată în seama unui student sărac, fecior de țăran, care ar găsi acolo adăpost pentru a-și putea face studiile.

Dacă domnia-voastră, domnule primar, binevoiți a primi propunerile noastre, atunci noi ne legăm că, îndată ce se va limpezi chestiunea proprietății

¹⁾ Primăria comunei Iași, dosar 390/4 — 1889—1900, «Bojdeuca I. Creangă».

locului, să vărsăm Casei Comunale sumele ce sunt, ori vor fi în păstrarea noastră spre a se putea începe cât mai neîntârziat lucrările de reclădire.

Binevoiți, Vă rog domnule primar, a primi încredințarea considerațiunei deosebite ce vă păstrez.

Director (ss) I. Mitru

CXLII

Se recomandă d-lor I. Mitru, M. Codreanu și arhitect Mihăilescu pentru a cerceta propunerea și a-și da părerea, bine înțeles după ce se va convinge în mod neîndoios că proprietatea este a petiționarului.

Domnule Primar,

Sub-semnatul Constantin Deliu, domiciliu în Iași, stradela Dochia No. 11 proprietarul caselor în care a locuit Ion Creangă remasă dela răposata mea soție Ecaterina Deliu, născută Vartic, s'ar învoi să cedeze onoratei Primării proprietatea deplină asupra locului și casselor, în schimbul unei despăgubiri, care să-i îngăduie ași procura o casă asemănătoare și care nu ar fi mai mare de 1500 lei.

Iși permite să vă reamintească apoi că Onor Primăria făgăduind să reconstruiască casa unde a locuit Creangă și lăsând întreprinderea să târăgăneze în loc să o reconstruiască subsemnatul cum ar fi putut face, a trebuit să o lese să cadă în ruină, locuind în altă casă cu chirie.

În ceea ce privește lucrurile rămase dela Ion Creangă mare parte au fost date de soție d-lui Octav Minar (recte Popovici) care ar putea spune pentru care motive i-au fost dăruite, vândute ori încredințate; au rămas numai un scrin, o oglindă, o fotografie a lui Eminescu, o mesuță pentru foc și o oglindă mică în proprietatea subsemnatului.

Formalitățile pentru dovedirea proprietății exclusive necesitând cheltuele numai cu siguranța acceptării în principiu a ofertei ar putea fi îndeplinită.

Primiți vă rog, Domnule Primar asigurarea distinsei mele considerațiuni.

C. Deliu

D-sale

Domnului Primar Iași.

14 Octomvrie 1916

În timpurile anormale prin care trecem comuna neputându-se ocupa de această afacere, la dosar până la stăruință.

¹⁾ Arhiva Primăriei Iași, dos. 390/4. Bojdeuca « Ion Creangă ».

TABLA DE MATERII

	Pag.
I. Date inedite despre familia Creangă și Ciubotariu	5
II. Satul Humulești	17
III. Data nașterii	22
IV. Școala sătească din Broșteni înființată de Alecu Balș	28
V. Școala domnească din Târgul Neamț	30
VI. Înființarea și organizarea școalelor catihetice pe la ținuturi	35
VII. Ion Creangă la școala catihetică din Fălticeni	38
VIII. Ion Creangă seminarist la Iași	47
IX. Căsătoria; suferințele îndurate în casa socrului său; bătae și arest; copilul Constantin	52
X. Ion Creangă dascăl (cântăreț) la biserica Sf. 40 de mucenici din Iași	58
XI. Ion Creangă diacon	60
XII. Ion Creangă elev în « Institutul Pedagogic dela Treifetite » din Iași, numit mai târziu Institutul « Vasile Lupu » școala normală dela Treierarhi	73
XIII. Ion Creangă institutor	76
XIV. Din nou în învățământ	92
XV. Creangă și Eminescu despre învățământul primar	98
XVI. Bojdeuca din Țicău	101
Anexe I—CXLII	109

LISTA ILUSTRĂȚILOR

1. Pagina 22 din « mitrica » pe anul 1839 a jud. Neamț în care la No. 1 este trecut Ioan fiul lui Ștefan a Petrii Ciubotariu.
2. Metrică partea I.
3. Pagina din « mitrica » celor născuți în jud. Neamț în anul 1842 și în care este trecut și Ioan (de sigur greșit înloc de Zanheu) fiul lui Ștefan a Petrii Ciubotariu.
4. Metrică partea I.

5. « Marturia » dată de preoții ctitorii și locuitorii satului Humulești « candidatului » Ioan ca să se poată hirotoni preot în Humulești. Acesta va fi preotul Ioan Humulescu pomenit în « Amintiri ». Mărturia este iscălită și de Petre Ciubotar — bunicul lui Creangă — ca ctitor. Mărturia este întărită cu pecetea satului și a bisericii Sf. Neculai. 1838 Decemvrie 4.
6. Fragment din catalogul școlii catihetice din Fălticeni pe anul 1854 luna Noemvrie. La clasa I No. 25 este trecut Creangă Ioan înscris la acea școală la 27 Noemvrie 1854. (Original Arhivele Statului Iași; vezi anexa XXXVII din lucrare).
7. « Adeverință » dată de catihetul dela Fălticeni iconomul N. Conta și « suplentul » V. Grigorescu clericului Ioan Creangă de 15 ani, când a plecat la Iași la Seminar la 29 August 1855. (Original în Arhivele Statului Iași).
8. Adresa catihetului N. Conta dela Fălticeni din 1 Septemvrie 1855 prin care face cunoscut « Seminariei Centrale » din Iași că a trimis un număr de zece clerici, « bine pregătiți și cu talențe ». Printre ei era și Ion Creangă în vârstă de 15 ani.
9. « Mărturie » dată de Constantin Agapi preot la biserica Sf. 40 Mucenici lui Ioan Creangă « cleric din Seminarie » ca să-și poată scoate « peciul » de cununie. 1859 August 21.
10. Raportul « Epitropiei bisericii sfinților 40 Mucenici » către Metropolie prin care cere numirea « ierodiaconului Ioan Creangă » ca diacon la acea biserică. Raportul este iscălit de V. Drăghici agă epitropul bisericii. 1860 Aprilie 29.
11. Pagina din reclamația diaconului Ioan Creangă către « Duhovniceasca Decasterie » în conflictul cu socrul său. 1860 Ianuarie 18.
12. « Petițiunea » diaconului Ion Creangă către Metropolit ca să-l lase să stea în casa dela biserica Bârboi. Sus se vede rezoluția Metropolitului Calinic din 26 Aprilie 1865 și nu este « cât se poate dureroasă » cum se exprimă d-l Predescu care a găsit și d-sa această cerere. Rezoluția spune: « Această se va alătura la acta fiindcă s'a vorbit cele de cuviință de noi superioarei »; iar consecința acestei rezoluții este că Creangă rămâne în casă până la 1866 când se va muta la Golia. 1865 Aprilie 26.
13. Adresa Metropoliei către « superiorul » bisericii Golia prin care îi face cunoscut confirmarea lui Ione Creangă în postul de diacon pe data de 14 Februarie. (Originalul în Arhivele Statului Iași). 30 Mai 1866.
14. Ordinul prin care Ministerul aprobă schimbul făcut de Creangă și Ienăchescu de a trece unul în locul altuia ca institutori: Ienăchescu dela școala sucursală No. 1 la Trei-Ierarhi și Creangă dela Trei-Ierarhi la școala sucursală No. 1 pe ziua de 14 Octomvrie 1870.
15. « Prescriptu verbale » scris de Creangă pe prima filă din registrul de inspecții dela școala sucursală No. 1 Iași. 1870 Octomvrie 31.
- 16—18. « Prescriptu verbalu » scris de I. Creangă în 1870 Decemvrie 23.
19. Ordinul de destituire a lui I. Creangă din postul de institutor la școala primară sucursală No. 1. Ordinul este iscălit de Costa-Foru. 1872 Iulie 10.

20. Ordinul de numire din nou în învățământ a « fostului institutore » I. Creangă. Acest ordin a fost adus de Creangă dela București — unde se duse să intervină pentru renumirea lui — la 24 August 1874. (Original în Arhivele Statului Iași). 1874 Mai 27.
 - 21—22. Raport înaintat de I. Creangă « domnului primar al urbei Iași » care-l delegase să asiste la examenul dela școala No. 2 din Sărărie acolo unde mai fusese institutor. 1875 Iunie 18.
 23. Proces-verbal de inspecție scris de *M. Eminescu* în registrul de inspecții cumpărat de Creangă. Inspecția este făcută la școala No. 2 înființată în 1872 în locul « școliței » lui Creangă și al cărei director era A. Petrovici.
 - 24—25. Cererea lui I. Creangă către primarul orașului Iași din anul 1887 Septemvrie 17, relativă la bojdeuca din Țicău. (Original în Arhivele Statului Iași).
 26. Cererea lui I. Creangă către primarul « urbei » Iași din 1888 Septemvrie 9. (Original în Arhivele Statului Iași).
 27. Certificat de căsătorie al lui Constantin Deliu cu Ecaterina (Tinca) Vartic din 1890 August 12.
 28. Casa unde a locuit I. Creangă din curtea bisericii Golia; restaurată de primăria Iași în 1938.
 - 29 sus. Furcile de stejar cari sprijină spre Miază-Noapte bojdeuca lui I. Creangă din Țicău.
 - 29 jos. Bojdeuca din Țicău.
 - 30 sus. Interiorul bojdeucii în 1937.
 - 30 jos. Biserica M-rii Golia.
 31. Turnul M-rii Bărboi.
 32. Turnul Golia.
-

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ,
BUCUREȘTI 1940

